

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РОЛЬ В РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ**

*Матеріали
І науково-практичної конференції курсантів, студентів,
слухачів та молодих дослідників
(Чернігів, 12 квітня 2017 року)*

Чернігів
2017

УДК 340.12+343.8
ББК 67.9(4Укр)308
К82

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Академії Державної пенітенціарної служби від 27 червня 2017 року (протокол № _4_)

Редакційна колегія:

Тогочинський О. М., доктор педагогічних наук, доцент;

Олійник О. І., кандидат юридичних наук, доцент;

Чебоненко С. О., кандидат педагогічних наук, доцент;

Аніщенко В. О., кандидат технічних наук, доцент;

Пузирьов М. С., кандидат юридичних наук;

Іваньков І. В., кандидат юридичних наук, доцент.

К82 **Кримінально-виконавча система України та її роль в розбудові правової і соціальної держави**: матеріали І науково-практичної конференції курсантів, студентів, слухачів та молодих дослідників (Чернігів, 12 квіт. 2017 р.) / [редкол. : Тогочинський О. М., Олійник О. І., Чебоненко С. О. та ін.] ; Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби. – Чернігів, 2017. – 195с.

До збірника матеріалів науково-практичної конференції увійшли публікації курсантів, студентів, слухачів та молодих дослідників Академії Державної пенітенціарної служби та інших вищих навчальних закладів України, присвячені історичним, правовим та міжнародним засадам функціонування кримінально-виконавчої системи держави як особливого соціального інституту, визначенню ролі цієї системи в розбудові правової і соціальної держави. Низка публікацій висвітлює: теоретико-прикладні засади виконання кримінальних покарань та пробації в Україні й зарубіжних країнах; окремі аспекти впровадження позитивного зарубіжного досвіду у кримінально-виконавчу систему України; запобігання злочинам як пріоритетний напрям внутрішньої політики правової та соціальної держави; інші актуальні питання галузевих юридичних наук.

Для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, науково-педагогічних працівників, курсантів та студентів, слухачів, аспірантів та докторантів.

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори. Редколегія залишає за собою право корегувати матеріали виступів.

УДК 340.12+343.8
ББК 67.9(4Укр)308

© Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби, 2017

© Колектив авторів, 2017

*Андріяш Дар'я Геннадіївна,
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету
лейтенант внутрішньої служби
науковий керівник:
Денисов С.Ф.,
доктор юридичних наук, професор
начальник кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології Академії Державно
пенітенціарної служби*

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ, НЕ ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

У правових системах іноземних держав існує чималий досвід застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Даний досвід є корисним і для нашої країни. За кордоном найбільш поширені такі покарання альтернативні позбавленню волі, як громадські роботи, пробація, штраф і покарання, що обмежують засудженого в правах. Іноземне кримінальне законодавство досить багатогранне, на думку Ю.В. Бауліна, пов'язане не із сутністю того чи іншого кримінально-правового явища, а з його юридичною формою, правовими традиціями, правовою культурою, законодавчою технікою тощо [1,с.33].

Незважаючи на це вагомим при дослідженні кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, можна звернути увагу на аналіз законодавства як держав правової системи, до якої належить Україна, – романо-германської (Італія, Франція, ФРН, Португалія), так і законодавства держав англосаксонського права, найбільш розвинутих країн (Великобританія, США, Канада, Австрія, Нова Зеландія) та інших правових систем.

Значний інтерес при дослідженні досвіду встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, викликає законодавство таких європейських держав як Франція, ФРН, Данія, Швеція, Болгарія.

Наприклад, питання, що стосуються відбування такого виду покарання як штраф, у Франції вирішуються згідно положень кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Відповідно до ст.749 КПК Франції 1959 р. при ухваленні обвинувального вироку та призначенні винній особі покарання у виді штрафу суд зобов'язаний зафіксувати термін позбавленні волі, якщо трапиться казус невиконання засудженою особою вимог судового рішення. Термін цього покарання, насамперед, залежить від розміру грошового стягнення.

Слід відзначити про те, що особи які не досягли 18 років на момент вчинення злочину, або до засудження особам не виповнилось 70 років, закон не передбачає заміну штрафу на позбавлення волі. Згідно ст.434-42 КК Франції, якщо засуджена особа порушує обов'язки, що були прямо передбачені покаранням у виді робіт в громадських інтересах, які були призначені, в якості основного або додаткового покарання, ця особа карається двома роками тюремного ув'язнення і штрафом у розмірі 200 000 франків [2].

Відповідно до положень КК Франції кримінально-правові наслідки ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, стосуються не всіх засуджених осіб. Наприклад, якщо особа не може терміново сплатити грошовий або майновий штраф, в цьому випадку суд має повне право реалізувати відстрочку такої виплати або дозволити виплачувати цей штраф частинами (ст.132-28 КК Франції).

Якщо говорити про німецький досвід застосування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, тоді до цього можна віднести заборону займатися визначеною професійною діяльністю (§ 70-77 КК ФРН). Якщо ж засуджена особа порушує цю заборону, вона підлягає кримінальній відповідальності відповідно до §145 КК ФРН 1871 р., внаслідок чого вона може бути засуджена до грошового штрафу або до позбавлення волі строком до 1 року [3].

Що стосується інших видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, законодавство ФРН не установлює ні процедури їх заміни, ні кримінальної відповідальності за ухилення від відбування цих покарань.

Данський законодавець відносить до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі лише штраф та штрафо-дні. Процедура їх відбування урегульована §52 КК Данії 1930 р. та передбачає, що штраф повинен бути стягнутий, якщо він не був виплачений вчасно, тільки у випадках коли стягнення не завдасть суттєвої шкоди засудженій особі. У разі якщо штраф не може бути стягнуто, наступним кроком буде взяття під варту або тюремне ув'язнення особи, але останнє у випадку, якщо особа протягом п'яти років відбувала покарання у виді позбавлення волі або за умови, що вона вже декілька разів відбувала альтернативне покарання по причині несплати штрафу [9].

В кримінальному законодавстві Швеції також передбачена заміна покарання у разі несплати штрафу. Так, наприклад, якщо засуджена особа не виплачує штраф у передбачений на це термін і іншим чином його не відпрацьовує, то органом призначається стягнення з особи боргу, у разі якщо це принесе позитивний результат. Якщо ж особа взагалі ніяким чином не сплачує штраф і не намагається його відпрацювати, то суддя замінює штраф арештом [4].

У розділі III КК Болгарії міститься лише дві статті, які передбачають кримінальну відповідальність за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Це ст.293а та 296 КК Болгарії [5]. Ухилення від сплати штрафу та втручання у примусове виконання рішення суду, наприклад, шляхом схову об'єкта.

Будь-яких додаткових статей, якими б визначалась кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, у законодавстві Болгарії не передбачено.

Проте воно передбачає інші наслідки не відбування окремих видів покарань. Відповідно до ст.43 КК Болгарії, якщо засуджена особа до виправних робіт раптом втратить роботу, без поважних на те причин, суд заміняє покарання на позбавлення волі. Такі ж самі наслідки наступають, якщо особа не повідомляє понад місяць про зміну місця праці.

У випадках коли засуджена особа не відбуває покарання, не пов'язане з позбавленням волі, процедура заміни покарань передбачена і у японському законодавстві. Якщо особа не може сплатити відразу велику суму штрафу, тоді їй призначається утримання у робітничому будинку строком від 1 до 2 років, якщо ж малий штраф – від 1 до 30 днів [6, с. 267].

У мусульманському законодавстві абсолютно не передбачено ніяких наслідків за ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Кримінальне право встановлює лише три види злочинів: хадд, кісас, тазир, за які встановлено покарання, не пов'язані з позбавленням волі, наприклад, смертна кара, вигнання з громади, тілесні покарання та інше. Ухилення від таких покарань неможлива [7, с.351].

Також цікавим є положення кримінального законодавства США та Великобританії. Звернувши увагу на законодавство США можна помітити, що як і в більшості країнах, які зазначались вище, за ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, кримінальні наслідки визначені лише щодо штрафу.

Невиплата штрафу передбачає тюремне ув'язнення до 1 року, де один долар дорівнює один день перебування під вартою [8, §3614]. Але у випадку, якщо засуджена особа заявляє про свою бідність, яка заважає їй виплатити штраф у повному розмірі, на основі заяви до суду, їй буде надана розстрочка до 2 років, і особа не може бути позбавлена волі.

Система покарань Великобританії обумовлена штрафом і покаранням в інтересах суспільства. У разі порушення цієї групи покарань наслідком буде позбавлення волі строком понад 13 місяців [7, с. 273]. Також визначені і окремі наслідки ухилення від сплати штрафу. Наприклад, при несплаті штрафу суд може винести рішення про покарання в інтересах суспільства (комендантська година або безоплатна праця) або ж більш суворе покарання у виді позбавлення волі [7, с. 274]. Покарання у виді позбавлення волі призначається строком на 7 днів, якщо штраф не перевищує 200 фунтів стерлінгів, якщо ж сума перевищує 1 млн. фунтів стерлінгів, тоді заміна покаранню становить 10 років позбавлення волі [7, с. 275].

Таким чином, у країнах з різними системами права є досить однакові кримінальні наслідки за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Розглянувши країни, в яких кримінальне законодавство передбачає заміну покарання на більш суворе (наприклад: Данія, Швеція, США, Великобританія, Японія); країни, в яких передбачено як заміну так і кримінальну відповідальність за ухилення від даного виду покарання

(наприклад: Франція, Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Болгарія); країни в яких кримінальним законодавством, не передбачено окремих норм за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (мусульманські країни). Цей досвід бажано використати у кримінальному законодавстві України.

Список використаних джерел

1. Баулін Ю. В. Сучасне кримінальне право України: підсумки, тенденції, перспективи розвитку / Ю. В. Баулін // Питання боротьби зі злочинністю: [зб. наук. пр.] / Редкол: Борисов В. І. (голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2012. – Вип. 23. – С. 29–42.

2. Уголовный кодекс Франции от 01.01.1992 г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] / Криминологи.рф. – Режим доступу до ресурсу: [http:// crimpravo.ru/codecs/france/2.doc](http://crimpravo.ru/codecs/france/2.doc) – Назва з екрану.

3. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии от 13.11.1998 г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] / Криминологи. рф – Режим доступу до ресурсу: <http:// www.crimpravo.ru/codecs/germany/2.doc>. – Назва з екрану.

4. Уголовный кодекс Швеции от 21.12.1962 г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] / Криминологи.рф – Режим доступу до ресурсу: <http:// www.crimpravo.ru/page/zar-uk/> – Назва з екрану.

5. Уголовный кодекс Республики Болгария от 15. 03.1968 г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] / Криминологи.рф. Режим доступу до ресурсу: <http:// www.crimpravo.ru/codecs/bolgar/2.doc>. – Назва з екрану.

6. Уголовный кодекс Японии от 24.04.1907 г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] /Криминологи.рф – Режим доступу до ресурсу: <http:// www.crimpravo.ru/page/zar-uk/> – Назва з екрану.

7. Уголовное право зарубежных стран / Г. А. Есаков, Н. Е. Крылов, А. В. Серебренникова. – М.: Проспект, 2008. – с.336

8. U.S. Code: Table of Contents [Електронний ресурс] / Сайт «Legal Information Institute». Режим доступу до ресурсу: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18> – Назва з екрану.

9. Уголовный кодекс Дании от 12.08.1997г. (с изм. и допол.) [Електронний ресурс] /Криминологи.рф – Режим доступу до ресурсу: <http://www.crimpravo.ru/page/zar-uk/> – Назва з екрану.

*Ахмадова Анастасія Фаридівна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії державної
пенітенціарної служби*

ПЕРШІ КРОКИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ми вважаємо, що обрана нами тема становить інтерес тому, що питання впровадження пробації в Україні, на сьогоднішній день є дуже актуальним. Початковий етап діяльності служби показав, з якими перешкодами нам доведеться зі штовхнутись на шляху її реалізації. Зрозуміло, що для вирішення цих питань, необхідна систематизація зарубіжного досвіду разом з вітчизняним надбанням практичної діяльності пробації.

ЗУ «Про пробацію» від 05.02.2015 розроблявся з урахуванням європейських стандартів пробації [1]. Із двадцяти функцій служб пробації, визначених Правилами Ради Європи про пробацію, на орган пробації України покладено дев'ять (за виключенням програм відновного правосуддя, роботи з потерпілими від злочинів, засудженими – іноземцями та умовно-достроково звільненими від покарання у виді обмеження або позбавлення волі):

- доповідь суду про особу обвинуваченого;
- громадські роботи;
- оцінки ризику вчинення повторного злочину;
- індивідуальне планування роботи;
- заходи виховного характеру;
- оцінка результатів реалізації запланованих заходів;
- допомога в соціальній адаптації;
- надання повноважень персоналу щодо мотивації засуджених до виконання обов'язків;
- профілактика злочинності (взаємодія із зацікавленими органами).

З метою забезпечення реалізації положень ЗУ «Про пробацію» Міністерством Юстиції України було утворено уповноважений орган з питань пробації та призначення на посади відповідний персонал.

До утворення уповноваженого органу з питань пробації, своєрідним аналогом служби пробації була кримінально-виконавча інспекція (КВІ), яка виконувала покарання, що не пов'язані з позбавленням волі [2, с. 56-59]. Саме на етапі створення, чи в нашому випадку реорганізації КВІ в службу пробації, ми і зіштовхуємось з першою перепорою на шляху її фактичної реалізації в Україні. Хочеться зупинитись на цілях, завданнях та функціях служби.

По-суті, впровадження пробації знаменує собою процес реального переходу від «каральної» до «виправної» діяльності національної кримінально-виконавчої системи.

Служба пробації – це кардинально інший погляд на виконання кримінальних покарань не пов'язаних з позбавленням волі, який має на меті шляхом реабілітації засуджених, зробити наше суспільство безпечнішим. У зв'язку з такими суттєвими змінами, змінились і вимоги до кандидатів на посади в службі. Виникає гостра необхідність визначити вектор кадрової політики служби в реальній площині. Потрібно звернути увагу на кадровий потенціал, підвищити кваліфікацію працівників та розробити програму по залученню в пробацію кваліфікованих спеціалістів.

Питання які потребують нагального вирішення виникають не лише у сфері людських ресурсів, а й ресурсів загалом. Матеріально-технічне забезпечення служби, не відповідає вимогам, які ставить перед собою пробація. В практичній роботі ми з тикаємось з ситуацією, коли працівник пробації не може виконати й мізерної частки своїх обов'язків через елементарну відсутність таких можливостей. Тобто, ці обставини, фактично унеможливають ефективну діяльність служби і зводять всю роботу до «перекладання папірців». Ще однією критичною точкою впровадження пробації, є відсутність пробаційних програм та єдиного зразка документів, які слід використовувати в практичній роботі.

Виникає таке явище, як дезорієнтація працівників. Відділи на місцях, які мають реалізовувати пробацію відходять від реформи, чим сприяють її гальмуванню. Тут відіграє важливу роль національний менталітет.

В економічно та соціально розвинених країнах звикли до ефективних, кваліфікованих працівників, що орієнтовані на результат, тоді як у вітчизняних спеціалістів спостерігається безініціативне виконання робочих завдань, втрата почуття відповідальності. Виходячи з цього, необхідно будувати роботу та нормативну базу служби, опираючись на імперативні принципи.

Законодавець чітко усвідомлює з якими перешкодами стикається пробація і розуміє, які кроки необхідно зробити для їх усунення. До такого висновку можна прийти переглянувши Проект «Середньостроковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року», де реформі системи пробації та ресоціалізації присвячено главу 7 [3, с. 288–296]. Але планування всіх вагомих кроків дуже розтягнуті в часі. На мою думку, цілком очевидно, якщо ми ставимо своєю метою фактичну реалізацію пробації, то проблеми які виникли необхідно вирішувати негайно. Із цього випливає, що для створення повноцінної системи пробації, здатної забезпечити баланс між безпекою суспільства/запобігання злочинам та попередженням скоєння злочинів/реабілітацією правопорушників необхідно вчинити першочергові заходи, по усуненню недосконалості системи саме на цьому, першому етапі реалізації реформи.

Насам кінець, можна стверджувати, що теоретична та практична діяльність пробації в Україні, має дещо різні направленості. Між ними існує розрив, який може в підсумку звести всю реформу нанівець.

Законодавцю необхідно зосередитись на швидкому вирішенні нагальних проблемних питань служби. Запровадити нову кадрову політику; створити єдину нормативну базу та врегулювати питання співпраці служби з іншими державними органами; розробити пробаційні програми. Адже, лише шляхом ефективної практичної діяльності служби, ми можемо підвищити авторитет та рівень довіри до неї з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Стандарти пробації, закріплені у Рекомендації №СМ/(2010)1 Комітету міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи від 20.01.2010 р.

2. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань: методичні рекомендації / уклад. О.В. Романюк, В.О. Човган;- Біла Церква, 2016.– 131 с.

3. Проект «Середньостроковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року» станом на 30 січня 2017 р. – 344 с. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249629697.

*Белінський Владислав Віталійовч,
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої
служби*

ОБМЕЖЕННЯ ВОЛІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ

Після отримання незалежності Україна почала будувати себе як демократична, правова держава та намагалась увійти до певних міжнародних співтовариств, та докладала зусиль щоб відійти від радянського ладу яких був на території України із-за тривалого союзу з СРСР який був на протязі багатьох років. Після розпаду СРСР і отримання України статусу незалежної держави вона почала докорінно змінювати законодавчі акти які були прийняті ще за часів СРСР. Це торкнулось як кримінально-виконавчого так і кримінального закону.

Мета дослідження даної роботи полягає в аналізі кримінально-правових та кримінально-виконавчих складових застосування такого виду покарання, як обмеження волі та історичне зародження даного виду покарання.

Питання, що стосуються проблематики даної теми, розглядаються у працях таких вчених як М.Ф. Аблізіна, В.Б. Васильця, В.В. Гераніна, Д.В. Ягунов, В.В. Дедюхіна, М.О. Дутова, М.А. Кирилова, Л.В. Ключова, І.М. Корячкіна, Ю.О. Мінакова, О.О. Новікова, А.Х. Степанюк та багато інших.

Даний вид покарання має багату історію свого виникнення і починається вона ще за часів радянської влади коли Україна не мала статусу незалежної держави.

Як зазначав Д.В. Ягунов, найбільш важливим документом перших років радянської влади у сфері виконання покарань стало Положення про загальні місця ув'язнення Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (далі РРФСР), прийняте Наркоматом юстиції УРСР 15 листопада 1920 року, яке відіграло важливу роль у подальшому розвитку радянського виправно-трудового законодавства, оскільки переважну більшість основних норм, закріплених у ньому, з урахуванням відповідних змін та доповнень, покладено в основу Виправно-трудового кодексу РРФСР, затвердженого на другій сесії Всеросійського центрального виконавчого комітету РРФСР 16 жовтня 1924 року. Це був перший систематизований акт у сфері радянського виправно-трудового права, в якому визначено завдання та методи виправно-трудової політики, систему видів виправно-трудових установ, створено класифікацію засуджених, поділивши їх на категорії і розряди, а також врегульовано інші питання, пов'язані з порядком відбування засудженими покарання у виді позбавлення волі та примусових робіт без тримання під вартою [8].

Порівнявши Розділ III-A ВТК України 1970 року та Глава 13 Кримінально-виконавчого кодексу України 2003 року подібні за своєю суттю. Особи, засуджені до обмеження волі, відбувають покарання у виправних центрах, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до їх місця проживання [3].

Як зазначалося вище, покарання у виді обмеження волі виконується кримінально-виконавчими установами відкритого типу (виправними центрами), які в свою чергу відносяться до кримінально-виконавчої системи України. Однією з особливостей установ відкритого типу є те, що в них не присутні ознаки які властиві установам виконання покарань закритого типу.

В даному випадку хочу погодитись з думкою А.Х. Степанюка, який стверджував, що обмеження волі належить до покарань, які є альтернативними позбавленню волі на певний строк. При позбавленні волі засуджений обов'язково ізолюється від суспільства і забезпечення ізоляції є однією із вимог режиму у колоніях. При обмеженні волі засуджений хоч теж ущемляється в певних правах і свободах, таких як особиста свобода, свобода пересування, свобода вибору місця проживання чи перебування тощо, але в своїй сукупності вони не створюють такої ізоляції, як при позбавленні волі, оскільки засуджені до обмеження волі мають більше можливостей спілкування з соціальним середовищем, в тому числі і з тим,

в якому вони перебували до вчинення злочину. У зв'язку з цим кількість засуджених до обмеження волі постійно збільшується. [7, с. 124].

Гуманне ставлення до осіб, які відбувають кримінальне покарання у виді обмеження волі виходить із норм Конституції України в якій трактується, що людина її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю [1].

На мій погляд гуманне ставлення до засуджених, які відбувають покарання у виправних установах відкритого типу це один з головних чинників на шляху ресоціалізації засудженого, щоб після закінчення строку відбування покарання особа була соціально корисною.

Засуджені, які перебувають у виправних центрах можуть працювати на виробництві на договірній основі на підприємствах, в установах чи організаціях усіх форм власності за умови забезпечення належного нагляду за їхньою поведінкою. Праця засуджених до обмеження волі регулюється законодавством про працю, за винятком правил прийняття на роботу, звільнення з роботи, переведення на іншу роботу [5].

З метою соціальної адаптації перед звільненням з установи виконання покарань адміністрацією зазначеної установи вживаються заходи з підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, спільно із суб'єктами соціального патронажу, які надають цим особам допомогу щодо трудового і побутового влаштування за обраним ними місцем проживання [6].

Отже, можна зробити висновок, що даний вид покарання дуже схожий з інститутом умовного засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці. Їх об'єднує велика кількість спільних рис, але кримінальне покарання у виді обмеження волі більш пристосоване до сучасних умов.

Для створення самостійного інституту обмеження волі було зроблено багато кроків і один з них це прийняття нового кримінального кодексу у 2001 році. Даний вид покарання хоч і існує уже 16 років але з плином часу його потрібно приділяти велику увагу оскільки цей вид покарання суттєво може зменшити кількість засуджених в установах виконання покарань закритого типу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 2009. – 80 с.
2. Кримінальний кодекс України : за станом на 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2001. – 131 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України 11 липня 2003 р. Офіційне видання. – К.: Атіка, 2003. – 96 с.
4. Виправно трудовий кодекс України [Текст]: від 23 грудня 1970 року № 3325-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>

5. Інструкція про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.13 №396/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z038>

6. Закон України "Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк" від 10.07.03 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3160>

7. А.Х. Степанюк. Кримінально-виконавче право України. "Право", Харків – 2006, – 255 с.

8. Ягунов Д.В. Державне управління пенітенціарною системою України: історія, сучасність, перспективи: моногр. / Д.В. Ягунов. – Одеса: ОРІДУНАДУ, 2005. – 252 с.

*Будола Оксана Тарасівна,
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби, старший
лейтенант внутрішньої служби*

ЩОДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ

Подолання корупції в Україні є нагальною проблемою, яка в останній час набула не аби якого загострення, що в свою чергу має негативний вплив на визначення міжнародного становища нашої держави та її політичний імідж в світі. Важливу роль у протидії корупційним проявам відведено адміністративному законодавству. Про це свідчить спрямованість Закону України «Про боротьбу з корупцією» (далі – Закон) на широке застосування адміністративної відповідальності за корупційні діяння та інші діяння, пов'язані з корупцією.

Даний Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в нашій державі, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, а також чітко визначає, що корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, та правопорушення, пов'язане з корупцією це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, за яке законом встановлено відповідальність [2].

Закон не закріплює види адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення передбачена главою 13-А «Адміністративні

корупційні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП): порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (ст.172-5 КУпАП); порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП); порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (ст.172-7 КУпАП); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172-8 КУпАП); невжиття заходів щодо запобігання та протидії корупції (ст. 172-9 КУпАП); порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1 КУпАП) [1].

Аналізуючи законодавство України зосередимо увагу на притягненні до відповідальності за адміністративні корупційні правопорушення, зокрема, за порушення фінансових зобов'язань. Таким чином у статті 172-6 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність: за несвоєчасне подання без поважних причин декларації; за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, або про суттєві зміни у майновому стані; за подання завідомо недостовірних відомостей. За такі правопорушення встановлено покарання у вигляді штрафу. Штраф це основне адміністративне стягнення, яке за своєю суттю є грошовим стягненням, що накладається на громадян, які вчинили адміністративне правопорушення. В першому випадку за дане порушення штраф складає від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850 грн. до 1 700 грн.). У другому – від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян (1700 грн. до 2 400 грн.), і в третьому – становить від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17 000 грн. до 42 500 грн.).

Відповідно до положень ст.ст. 3, 45 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктами декларування є: особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; посадові особи юридичних осіб публічного права, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які припиняють таку діяльність, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями та за один рік після припинення діяльності; особи, які претендують на зайняття вищевказаних посад – декларація подається за минулий (попередній) рік [2].

У випадку, якщо різниця між задекларованими доходами та достовірними складає від 100 до 250 прожиткових мінімумів (станом на 1 січня 2017 року – від 160 000 грн. до 400 000 грн.), встановлених для працездатних осіб, то суб'єкт декларування може бути притягнутий до адміністративної відповідальності за те, що подав завідомо недостовірної інформацію.

У разі, умисного неподання декларації, а також у випадку, якщо різниця між задекларованими доходами та достовірними перевищує 250 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб (станом на 1 січня 2017 року – від 400 000 грн.), суб'єкт декларування може бути притягнутий до кримінальної відповідальності відповідно до статті 366-1 Кримінального кодексу України [4].

Якщо суб'єкт декларування не подав декларації, в такому випадку, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації. Після дня отримання такого повідомлення протягом десяти днів декларант повинен подати декларацію. Важливим є те, що притягнення суб'єкта декларування до відповідальності не звільняє його від обов'язку подати відповідну декларацію з достовірними відомостями в установленому порядку.

Цікавим нововведенням, що, на мою думку заслуговує уваги, є адміністративна відповідальність за порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.

Порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти мінімальних заробітних плат, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3 400 грн. до 8 500 грн.) з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення.

Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, що впливають на результати офіційних спортивних змагань, є спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту.

Адже відповідно до ч. 4 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» їм забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь [3].

Спортсмен – фізична особа, яка систематично займається певним видом (видами) спорту, визнаним в Україні, та бере участь у спортивних заходах.

Допоміжний спортивний персонал – будь-який тренер, наставник, менеджер, агент, працівник команди, офіційна особа команди, медичний та інший персонал, що обслуговує або лікує спортсменів, які беруть участь або готуються до спортивних змагань.

Посадова особа у сфері спорту – власник, акціонер, керівник чи працівник юридичної особи, яка організовує і сприяє спортивним змаганням, а також особи, уповноважені на проведення офіційного спортивного змагання; керівники та працівники міжнародної спортивної організації, інших компетентних спортивних організацій, що визнають змагання. Таким чином, щодо порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних

з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням спортсменам, особам допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовим особам у сфері спорту забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що питання адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення та правопорушення пов'язаного з корупцією характеризується наявністю окремих аспектів. Водночас залишається дискусійним і потребують подальших досліджень питання щодо відповідальності за адміністративні корупційні правопорушення, зокрема, за порушення фінансових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 212-21) [Електронний ресурс]: Кодекс України, Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

2. Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон від 14.10.2014 № 1700-VI – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

3. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань [Електронний ресурс]: Закон України від 03.11.2015 р., № 743-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/743-19>

4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

*Буряк Ігор Григорович,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ З ПОТЕРПІЛИМ

У сучасних умовах з'являється необхідність виявлення соціальної обумовленості кримінально-правової норми, залежність її змісту від конкретних соціальних умов.

Злочинність – явище соціальне. Воно породжується суспільством, його політичними, економічними, культурними та іншими процесами. Отже, заходи боротьби з нею, в тому числі і встановлення тих чи інших положень у кримінальному законі, повинні відповідати тим же самим процесам. Л.В. Спиридонов зазначає: «оскільки соціально-економічні умови об'єктивно є первинними, визначними у відношенні до права (право обумовлене ними, воно виступає як засіб зміцнення класового панування у всіх сферах суспільного життя, як спосіб охорони і закріплення панівного у даній соціально-економічній формації типу суспільних відносин), остільки соціологічні моменти відіграють провідну роль і при теоретичному засвоєнні юридичної дійсності» [1, с. 32].

Кримінальне право, законодавство лише тоді відповідають своїм завданням, коли вони будуються з урахуванням економіко-соціальних, кримінально-політичних, юридичних і конкретно історичних міркувань. У різні історичні періоди норми кримінального права змінювалися певним чином. Процес «відмирання» одних норм і поява інших триває постійно. Це пов'язано з тим, що будь-яка юридична норма є засобом управління суспільними процесами, тобто поява нової норми викликана, насамперед, необхідністю наявності додаткового або якісно нового засобу впливу на процеси, явища, що відбуваються в суспільстві [2, с. 7].

Право регулює поведінку саме в соціальних цілях і інтересах лише у цих випадках технічні норми поведінки можуть стати одночасно соціальними і правовими нормами. Не всяка соціальна норма може стати правовою, тобто схваленою і заохоченою державою. Таке перетворення можливе тоді, коли, по-перше, соціальна норма застосовується досить часто, по-друге, коли вона легко «вписується» у вже сформовану систему суспільних відносин.

Кримінальне право використовує найбільш гострі способи регулювання суспільних відносин, оскільки орієнтоване на боротьбу з найсерйознішими порушеннями, які відбуваються в суспільстві. Але до змістовної сторони

кримінально-правової політики (поряд з іншими факторами) входить не тільки встановлення характеру караності суспільно небезпечних діянь (пеналізація), але й умови звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання (депеналізація), визначення альтернативних покаранню заходів кримінального характеру. Причому встановлення заходів кримінально-правового характеру, альтернативних покаранню, є більш складним процесом, ніж встановлення видів та розмірів покарання. Це пов'язано з тим, що такі заходи будуються на певній частці довіри особі, що вчинила злочин. Звільняючи особу від кримінальної відповідальності, держава ризикує тим, що звільнена особа може вчинити новий злочин. Тому основним завданням формування норм про звільнення особи від кримінальної відповідальності є зведення до мінімуму такого ризику. Чинне кримінальне законодавство передбачає кілька підстав звільнення від кримінальної відповідальності, в тому числі і примирення винного з потерпілим. Оскільки соціальною підставою для позитивного юридичного закріплення певної поведінки в нормах права служить його громадська можливість, корисність та необхідність [3,с. 8], то слід звернутися до встановлення відповідності положень, закріплених у ст. 46 КК України, цим вимогам.

Можливість встановлення певної поведінки в нормах права, насамперед, повинна бути обумовлена з етичної і моральної сторони. Право виступає як мінімум моральності, правового захисту від певної, найбільш суспільно небезпечною частки зла [4,с. 65]. Тобто будь-яка норма права, а норма кримінального права тим більш, повинна бути морально обґрунтована і спрямована на усунення аморальної поведінки людей.

Будь-яка людська поведінка мотивована і цілеспрямована, якої б сфери життєдіяльності воно не стосувалося. Оскільки ж мотиви і цілі людської діяльності завжди можуть бути піддані моральній оцінці, будь-яка людська поведінка в цілому може бути охарактеризована як моральна, корисна і доцільна, або як аморальна, безплідна, недобра. Відмінність між правом і мораллю традиційно визначалося тим, що завдання права – регулювання зовнішньої поведінки людей, в той час як предметом моралі виступає внутрішня поведінка. Разом з тим при правовому регулюванні законодавець користується моральними критеріями, в силу чого правова норма має моральний зміст, виражений або безпосередньо, або через низку опосередковуючих ланок [5,с. 60].

Примирення винного у злочині з потерпілим у різні періоди історії української держави оцінювалося не однозначно, але все ж найчастіше воно заохочувалося, тобто приймалося державою як нормальна поведінка, яка відповідає вимогам моралі.

Отже, примиритися – значить припинити ворожнечу, відновити згоду, мирні відносини; терпимо ставитися до будь-чого [6,с. 304]. В основу будь-якого примирення покладене прощення (в даному випадку винного з потерпілим). Отже, примирення може відбутися тільки тоді, коли потерпілий від злочину пробачить винному (можливо під певною умовою)

ті дії, що він вчинив. Не випадково В. Даль зазначав, що «пробачити – це зробити чистим від гріха, провини, боргу; пробачити, відпустити кому-небудь службу, зняти з кого-небудь зобов'язання, звільняти від кари, від стягнення; примиритися серцем, не маючи ворожнечі за образу, змінити гнів на милість, милувати» [7, с. 426].

Люди - істоти, дії яких у всіх проявах направляються їх волею; вчинки лише наслідки, які породжуються мотивами і оцінюються совістю. Тому всякий вчинок через свій мотив має відношення до добра або до зла, тобто внутрішнє «обґрунтування» будь-якої поведінки, в тому числі і примирення, слід шукати насамперед «всередині» людини, в її духовній сфері [8, с. 105].

Поняття «прощення» у Біблії передбачає наявність принаймні двох осіб: одну, яка скоїла ганебний вчинок, і другу жертву образи. Прощаючи, ображена особа відмовляється від свого права на справедливу відплату, вирішивши не відповідати кривдникові, як він того заслуговує. Якщо кривдник кається і приймає прощення, колишні стосунки, зіпсовані нанесеної образою, відновлюються.

Прощення не завжди призводить до подальшого примирення потерпілого з винним. Але в той же час, якщо розглядати примирення виключно з морального боку, винний лише в тому випадку іде на примирення, коли він усвідомив заподіяне їм зло і щиро розкається у скоєному, тобто першим кроком на шляху примирення з боку потерпілого є прощення, а з боку винного – каяття. Примирення є кращим результатом для справ, за якими винний щиро усвідомив свою провину, готовий вибачитися, згладити конфлікт, що виник з його вини [9, с. 57].

Однак встановлення в кримінальному законі підстави звільнення від кримінальної відповідальності найбільш прийнятним все ж є примирення, а не прощення. Це пов'язано з тим, що злочин у даний час розглядається не як образа виключно приватної особи, а як порушення суспільних інтересів. Виходячи з цього держава, покладаючись на думку скривдженого, все ж прагне і зі свого боку мати додаткові важелі впливу на злочинця. Це стало однією з причин встановлення у ст. 46 КК України другої підстави звільнення від кримінальної відповідальності – загладження заподіяної потерпілому шкоди.

В цілому, характеризуючи примирення винного з потерпілим як підставу звільнення від кримінальної відповідальності з етичної точки зору, слід зазначити, що: примирення органічно вписується в систему морально-етичних переконань українського народу.

Необхідність встановлення в кримінальному законі норм, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності, зумовлена як потребою кримінальної юстиції в наявності заходів, здатних розвантажити її, так і об'єктивною потребою у звуженні сфери кримінальної репресії і в розширенні сфери не репресивних заходів впливу.

Така необхідність впливає не тільки з рекомендацій міжнародного співтовариства, але і пов'язана з досягненням людством більш високого рівня розвитку.

Корисність примирення винного з потерпілим як виду звільнення від кримінальної відповідальності полягає, насамперед, у задоволенні інтересів потерпілого при мінімальній втручанні держави. Крім того, примирення корисно і для особи, яка вчинила злочин, тому що, по-перше, воно тягне незастосування заходів кримінальної відповідальності, і, по-друге, сприяє самовихованню винного.

Примирення веде до відновлення добрих відносин між людьми, до пом'якшення «моралі», до запобігання ескалації насильства і жорстокості; скорочення витрат правосуддя; до підвищення ролі громадськості у роботі з правопорушниками. Таким чином, примирення корисно в цілому для всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Спиридонов Л.И. Социология уголовного права. – М.: Юрид. лит., 1986. – 145 с.
2. Карпец И.И. Уголовное право и этика. - М.: Юрид. лит., 1985. – 216 с.
3. Кудрявцев В.Н. Право и поведение. – М.: Юрид. лит., 1978. – 87 с.
4. Черненко А.К. Философия права. – Новосибирск: Наука: СО РАН, 1998. – 343 с.
5. Ратинов А.Р. Психология и преступное поведение: Теория и методология исследования /А.Р Ратинов, Г.Х. Ефремова. – Красноярск: Изд-во Красноярского ун-та, 1988. – 215 с.
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – 8-е изд. / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Рус. язык, 1988. – 914 с.
7. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4-х т. – М.: Рус. язык, 1990. – Т.3. – С. 426.
8. Суroveгина Н.А. Преступление и наказание как проблема христианской этики // Гос. и право. – 1995. – № 8. – С. 51.
9. Андреева О.И. Пределы проявления диспозитивности в уголовном судопроизводстве. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 2000. – С. 57.

*Буряк Олег Миколайович,
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ВИЗНАЧЕННЯ ВИПРАВНИХ РОБІТ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Виправні роботи є поширеним видом кримінального покарання. В практиці застосування між інших видів покарань виправні роботи мають значне місце, так як вони передбачені майже в ста складах злочину Особливої частини КК України

Виправні роботи є альтернативою позбавлення волі, таким чином це покарання, яке передбачає працю засудженого за звичайним місцем роботи засудженого з відрахуванням у доход держави від 10 % до 20 % його заробітної плати.

Головним фактором є залишення у засудженого якомога більше обсягу його прав та свобод, а головне – відсутність ізоляції від суспільства, що допомагає розвантаженню кримінально виконавчої системи і полягає у скороченні чисельності осіб. За «суворістю» покарання у вигляді виправних робіт знаходиться між громадськими роботами і службовими обмеженнями для військовослужбовців.

Сутність виправних робіт повною мірою розкривається через їх каральний зміст, який має сукупність правообмежень, які несе засуджена особа до даного виду покарання, і таким чином вона піддається виправленню за місцем своєї роботи без ізоляції від суспільства [1].

Виправні роботи як вид кримінального покарання закріплювалися ще у радянському кримінальному праві і передбачалися в перших законодавчих актах Радянської держави. Назва «виправні роботи» пройшла доволі довгий етап становлення, де характеризувалися як: обов'язкові роботи, виправно-трудова робота без позбавлення волі, виправні роботи без позбавлення волі, виправні роботи без позбавлення волі.

Однак зміст назви залишився незмінним – підання засудженого примусовій праці [3].

Кримінальне законодавство України не дає визначення поняття «виправні роботи» як категорія кримінального права. Для того, щоб визначити поняття даного покарання, слід розглянути його ознаки.

Виправним роботам як виду покарання притаманні такі ознаки:

1. Осуду держави, який проявляється у негативній оцінці державою скоєного; наслідок чого проголошення вироку суду.

2. Признання засудженим майнових право обмежень, які проявляються у примусовому відрахуванні коштів із суми заробітної плати

особи у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків у дохід держави.

На відміну від раніше чинного КК УРСР від 28 грудня 1960 р., який у ч. 2 ст. 29 не встановлював мінімальний відсоток відрахування із суми заробітку засудженого, КК України від 5 квітня 2001 р. у ч. 1 ст. 57 встановив даний відсоток відрахування. Згідно зі ч. 3 ст. 100 КК України із заробітку неповнолітнього засудженого до виправних робіт, здійснюється відрахування в дохід держави в розмірі, встановленому вироком суду, в межах від п'яти до десяти відсотків.

3. Призначення засудженому трудових правообмежень, які проявляються у піддані засудженого примусовій праці за місцем роботи, дана ознака, як правообмеження зазнає засуджений, покарання виправних робіт полягає не в праці, оскільки праця якою була до засудження, залишається аналогічною [3].

Необхідно зазначити, що із даними положеннями можна погодитися із застереженням: якщо робота засудженого до виправних робіт стала не задовольняти її з будь-яких причин до застосування і на даний час, коли засуджена особа бажає звільнитися за власним бажанням, вона не може цього реалізувати а можливе тільки за дозволом уповноваженого органу з питань пробації.

4. Тривалість виправних робіт, яка встановлюється КК України у ч. 1 ст. 57 КК України, де зазначається, що виправні роботи встановлюються на строк від шести місяців до двох років. Згідно із ч. 2 ст. 100 КК України, виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому у віці від 16 до 18 років на строк від двох місяців до одного року [4].

Не обґрунтовано виділяти самостійним елементом покарання тривалість виправних робіт. Вона характерна не сама по собі, а тим що на певний час виникають ті правообмеження, які вимагає дане покарання [2].

У даному випадку визначення поняття «тривалість покарання» погодитись важко. Оскільки «тривалість покарання» залежить від ч. 2 ст. 65 КК України, де зазначається, що особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів, також суд враховує положення ч. 1 ст. 65 КК України.

Отже, керуючись зазначеними вище нормами законодавства можна стверджувати: незалежно від призначеного судом строку виправних робіт (мінімального чи максимального) все одно покарання буде здійснювати великий вплив на засудженого.

5. Виправні роботи, згідно із ч. 1 ст. 52 КК України, є основним видом покарання, яке призначається обвинувальним вироком суду [4].

6. Виправні роботи призначаються тільки працюючим особам або можуть взагалі не призначатися деяким категоріям осіб, перелік яких зазначений у ч. 2 ст. 57 КК України.

7. Покарання у виді виправних робіт відбувається за місцем роботи засудженого (ч. 1 ст. 57 КК України). Відповідно до ч. 1 ст. 29 раніше

чинного КК УРСР від 28 грудня 1960 р. встановлюється, що виправні роботи без позбавлення волі виконуються згідно з вироком суду чи за місцем роботи засудженого, що визначаються уповноваженим органом з питань пробації, які відають застосуванням виправних робіт здійснюються за місцем роботи засудженого, яке має на меті його виправлення в звичаєвих для нього умов праці, у своєму трудовому колективі також для запобігання вчинення нового злочину. Місцем роботи є підприємство, установа, організація, незалежно від форми власності, де засуджена особа що прийнята на роботу у передбаченому законодавством порядку, виконує своє трудові обов'язки та отримує заробітну плату [5, с. 153].

Відповідно п. 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», виправні роботи відповідно до ч. 2 ст. 100 КК України призначаються неповнолітнім у віці від 16 до 18 років, які мають постійне чи тимчасове працевлаштування [6].

8. Виправні роботи, які призначені вироком суду, тягнуть за собою судимість з дня набрання чинності вироком суду.

Згідно розглянутого вище ми можемо дійти висновку що для того, щоб розглядати виправні роботи як вид кримінального покарання потрібно: щоб були наявні всі ознаки виправних робіт у своїй сукупності.

Також потрібно доповнити ст.57 КК України ч. 1, де потрібно закріпити визначення поняття «виправні роботи» це залучення особи, скоєвшої правопорушення та визнаної у вчиненні злочину за обвинувальним вироком суду до праці за основним місцем роботи та застосуванні до неї обмежень майнового характеру шляхом відрахування відсотку із суми заробітної плати.

Також закріпити нову роз'яснювальну частину у ст. 57 КК України для сприяння ефективного застосування виправних робіт.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавче право: підручник ; вид. 3-тє. та перероб. / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодєд та ін ; за заг. ред В.В. Голіни, А.Х. Степанюка. – Х : Право, 2011. – 328

2. Пироженко О.С. До проблеми законодавчої регламентації виправних робіт як виду кримінального покарання / О.С. Пироженко // Форум права. – 2011 – № 1 – С. 771–778.

3. Ткачова О. Щодо змісту виправних робіт на сучасному етапі розвитку кримінально-виконавчої системи України / О. Ткачов // Вісник Академії правових наук України. – 2004, № 4. – С. 230–235,

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. за № 2341 – III // Відомості Верховної Ради України. 2001. – № 25 – Ст. 131. – (Зі змінами та допов.).

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; вид. 7-е, перероб. Та допов. / за ре М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. :Юридична думка, 2010. – 1288с.

6. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочин неповнолітніх : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. за № 5 // Вісник Верховного суду України – 2004. – № 5. – С. 4. – (Зі змін та допов.).

***Вакулко Роман Олександрович,**
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету,
лейтенант внутрішньої служби
науковий керівник:
Олефир Л.І.,
викладач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
криміналогії Академії Державної
пенітенціарної служби*

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ МОЛОДІ

Групова злочинність неповнолітніх та осіб молодого віку, в будь які часи була актуальною проблемою в суспільстві, адже молодь це майбутнє нашої держави, тому якщо не сприяти запобіганню злочинності молоді, це спричинить не бажані наслідки в подальшому розвитку держави. В зв'язку з тим що державна політика в сфері боротьби зі злочинністю не є ефективно діючою, що є наслідком стрімкого зростання групової злочинності молоді.

Злочини вчинені групою є набагато негативним явищем чим злочини вчинені по одиноко, як показує статистика з кожним роком групова злочинність молоді збільшується на 15-20 %, а тому потребує детального дослідити кримінологічні особливості даного явища, заходи загально-соціальної, спеціально-кримінологічної та віктимологічної профілактики, та знаходження нових діючих способів, методів боротьби з груповою злочинністю осіб молодого віку.

Негативні процеси, які відбуваються в суспільстві, болісно вразили і молодь. Серед неї все більше розповсюджуються такі види злочинів, які раніше були притаманні лише дорослим: торгівля зброєю та наркотиками, держання домів розпусти і звідництво; сутенерство; розбійні напади на підприємців та іноземців; захоплення заручників; жорстокі злочини проти життя й здоров'я особи; незаконні операції з валютою і цінними паперами; торгівля краденим тощо [1]. Ми схиляємось до того, що на даний час в Україні сформувались дуже сприятливі умови для злочинної діяльності (політичні, соціальні, політичні, економічні), як наслідком стало те, що

злочинці молодого віку почали згуртовуватись задля досягнення злочинних цілей, феноменом групової злочинності є збільшила коло злочинів в різних сферах суспільної діяльності, які раніше вчинялися як виняток тільки по одиноко.

Дослідженням основних аспектів популяції, причин та умов, та основних засобів запобігання молодіжної злочинності займалися такі науковці як: В.В. Голіна, І.М. Даньшин, О.Г. Кальман, С.Ф. Денисов, А.І. Долгова, А.П. Закалюк, К.Є. Ігошев, О.М. Костенко, М.В. Костицький, Т.А. Третьякова.

У працях цих учених містяться положення, що стали основою кримінологічного дослідження групової злочинності. Однак залишилися недостатньо висвітленими проблеми формування групової злочинної поведінки, психологічні властивості злочинних груп, детермінанти групової злочинності та інші аспекти. Усе це зумовило необхідність спеціального кримінологічного дослідження групової злочинності молоді в Україні, а також шляхів її попередження.

На думку У.С. Джекебаєва, злочинна група в кримінологічному розумінні – це мала, відносно замкнута група, що характеризується загальністю антисоціальної спрямованості, впливом її членів один на одного в процесі вчинення злочину і інших, пов'язаних зі злочинами, правопорушень [7, с. 14–15]. На даному етапі суспільного розвитку груповий характер став особливістю злочинної діяльності молоді.

Як зазначає Яницька Н.В суспільна небезпечність протиправних дій, скоєних групою молоді, значно більша, ніж злочинця-одинака. Підвищена імпульсивність, жорстокість, інтенсивність і ситуативність групових злочинів молоді обтяжують їх наслідки, які нічим не відрізняються від аналогічних діянь дорослих [1].

Поведінка особи в групі та поза групою суттєво відрізняється. У групі особистість певною мірою втрачає притаманні їй індивідуальні риси, і її поведінка починає визначатися переважно психічним комплексом, який характеризує дану групу в цілому.

Злочинність серед молоді все більше набуває групового характеру. Питома вага злочинів, учинених групами, становить понад 70%. Щодня молодь в Україні вчиняють понад 100 злочинів, у тому числі одне вбивство або злочин із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, одне згвалтування, два три розбійні напади, вісім пограбувань, сімдесят крадіжок приватного та державного майна [2].

Вік засуджених є важливим показником кримінологічної характеристики молоді особистості. У цьому плані звертає на себе увагу та обставина, що питома вага підлітків чотирнадцятилітнього віку, засуджених за вчинення злочинів у групі, за показниками судової статистики не перевищувала 12,0%, п'ятнадцятирічних – 18%, а молоді від 18 до 30 років – більш ніж 80% [6]. Як показують науково-статистичні дослідження інтенсивність вчинення групової злочинної діяльності збільшується разом із віковим

показником осіб, дану особливість потрібно враховувати при виробленні стратегії запобігання злочинності.

Підвищену суспільну небезпечність групової злочинності також підтверджує аналіз психологічної структури злочинної групи: відбувається злиття індивідуальних сил у групову; члени злочинної групи здійснюють психологічну підтримку один одного, внаслідок чого вони діють більш впевнено при вчиненні злочинів; злочинна діяльність групи може бути розширена у часі, адже не всі члени групи діють одночасно, і у просторі, якщо співучасники діють у різних місцях; важливою психологічною характеристикою групи є спільна злочинна діяльність; більш інтенсивно здійснюється негативний вплив на нових членів групи та передача злочинного досвіду [5].

Не можливо упустити особливість впливу жіночої статі на групову злочинність молоді, дане положення зазначив в своєму науковому дослідженні Денисов С.Ф. Так, якщо до осіб чоловічої статі в основному можна застосувати ті дані, про які мова йшла вище, то для молодих жінок характерною є найвища кримінальна активність. Найбільшу кількість злочинів жінки вчинюють у віці від 16 до 25 років, питома вага яких серед усіх засуджених жіночої статі, що вчинені в групах, склала майже 50,0%. Переважна більшість засуджених за групові злочини дівчат (майже 95,0%) вчинили свої злочини в складі «змішаних» груп (тобто разом з особами чоловічої статі). Їх реальний «внесок» у групову молодіжну злочинність можна вважати і значно більшим, що у певній мірі підтверджується результатами аналізу функцій, які вони виконують у групах. Головна з цих функцій підтримка внутрішньої рівноваги в групі, забезпечення життєдіяльності групи [3].

Яницька Н.В в своєму науковому дослідженні визначає загально-соціальні заходи профілактики групової корисливо-насильницької злочинності молоді:

1) розроблення програм соціального та економічного розвитку регіонів, де визначені заходи, спрямовані на зміцнення та планування сім'ї, створення закладів амбулаторно-поліклінічної мережі для спеціалізованої медичної допомоги кожній дитині, яка цього потребує;

2) надання соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, адресного підходу до забезпечення прожиткового мінімуму доходів сімей, дотримання соціальних гарантій і пільг, встановлених законодавством;

3) збереження закладів освіти, створення нових типів навчально-виховних установ для дітей різного віку, організація їх дозвілля, недопущення перепрофілювання позашкільних закладів;

4) відновлення мережі спортивних клубів і секцій за місцем проживання, навчання, у сільській місцевості [4].

Як ми бачимо групова злочинність молоді має дуже багато особливостей, і потребує детального дослідження та знаходження нових способів боротьби з нею.

В результаті дослідження ми можемо запропонувати такі кримінологічні особливості групової злочинності, які можна враховувати спеціальним органам які займаються профілактикою та боротьбою зі злочинністю, а саме як запропонував Денисов С.Ф в процесі свого наукового дослідження: 1) родові характеристики особистості досліджених злочинців з числа кримінально активної частини молоді практично нічим не відрізняються від наявних у кримінологічній літературі характеристик особистості злочинця як такого; 2) у злочинах, які вчинювали молоді особи в групах досить чітко виявляються вікові особливості; 3) процеси деформації моральної і правової свідомості молоді, як показує наше дослідження, протікали неоднаково в різних групах і були обумовлені багато в чому конкретним типом злочинної групи, до якої входили особи віком від 18 до 30 років; 4) в основу запобіжної діяльності поряд із загальними профілактичними заходами, повинно бути покладено проведення низки групових та індивідуальних профілактичних заходів, що сприятиме ефективній корекції різних форм антисоціальної поведінки молоді [3].

Список використаних джерел

1. Яницька Н.В. Запобігання злочинній діяльності груп молоді корисливо-насильницької спрямованості // Право України. – Київ, 2000. – № 6. – С. 96–100.
2. Злочинність неповнолітніх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studopedia.org/10-40454.html>
3. Денисов С. Ф. Профілактика групової злочинності осіб молодіжного віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn2011225>
4. Яницька Н.В. Групова корисливо-насильницька злочинність молоді та її попередження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crimpravo.com/wp-content/uploads/2017/01/YAnitska-N.V.-Grupova-korisливо-nasilnitska-zlochinnist-molodi-ta-yiyi-poperedzhennya.pdf>
5. Головкін О.В. Групова злочинність то її попередження [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mydisser.com/dfiles/26700875.doc>
6. Ковалев М.И. Исследования общеобразовательного уровня преступников // СгиП. – 1988. – № 2. – С. 90–108.
7. Джекебаев У.С. Соучастие в преступлении / У.С. Джекебаев, Л.М. Вайсберг, Р.Н. Судакова. – Алма-Ата, 1981. – С. 14–15.

*Великий Микола Юрійович,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ЗБРОЇ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ

В Україні на шляху становлення правової держави здійснюється, нормотворча діяльність, що стосуються всіх ланок сучасного суспільства, яка потребує удосконалення діяльності органів державної влади, в тому числі органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби (далі ДКВС). Служби нагляду і безпеки установ виконують ряд функцій щодо забезпечення відбування та виконання кримінальних покарань, постійного контролю за поведінкою засуджених та безпеки персоналу, попередження і припинення правопорушень, виявлення ознак злочинів тощо. Більшість зазначених завдань виконується в ході здійснення черговими змінами з нагляду службової діяльності, тобто під час забезпечення кримінально-виконавчих норм.

Одна із актуальних проблем ДКВС, це правомірність застосування персоналом установ виконання покарань фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї до засуджених, які розбавлені волі. Ця проблема є актуальною і важливою для наукового дослідження питань правового регулювання і практики застосування спеціальних засобів, заходів фізичного впливу та зброї.

Слід зазначити, що увага цієї проблеми включає в себе також і помилки, що допускаються персоналом установ виконання покарань при застосуванні фізичної сили, спеціальних засобів та зброї. Наявна практика вказує, що в більшості випадків у працівників кримінально-виконавчих установ відсутні необхідні теоретичні і практичні навички застосування сили.

Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі діючого законодавства провести аналіз умов, підстав та порядку застосування сили персоналом установ виконання покарань, сформулювати пропозиції щодо їх удосконалення.

Однією із головних проблем питання що досліджується є неналежне нормативне забезпечення застосування сили в установах ДКВС. Варто зазначити, що діяльність працівників кримінально – виконавчих установ (далі – КВУ) з приводу застосування заходів фізичного примусу та спеціальних засобів забезпечується системою законодавства, що складається

зі значної кількості нормативних актів, які відрізняються один від одного характерними ознаками: юридичною силою, суб'єктами правотворчості, обсягом і характером дії, галузевою належністю, зовнішньою формою виразу, тощо [1, с. 190–191].

Для проведення аналізу умов, підстав та порядку застосування сили персоналом установ виконання покарань перейдемо ближче до нормативно-правового забезпечення застосування фізичної сили та спецзасобів, яке визначається законами України, міжнародними актами та відомчими наказами ДКВС України. Система нормативних актів законодавчого рівня базується на Конституції України, законах України: “Про Державну кримінально-виконавчу службу України”, „Про національну поліцію”, “Про попереднє ув'язнення”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, а також Кримінально-виконавчому кодексі України.

Також заслуговує уваги ряд міжнародних нормативних актів таких, як: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.; Звід принципів захисту всіх осіб, що підлягають затриманню або ув'язненню в будь-якій формі 09.12.1988 р.; Конвенція проти катувань та інших жорстких нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 09.12.1975 р.; Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку від 17.12.1979 р.; Головні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку, що були прийняті на Восьмому Конгресі ООН по попередженню злочинності та поводженню з правопорушниками від 29.11.1985 р., Європейська Конвенція з прав людини 04.11.1950 р. та інші.

Слід зазначити, що застосування сили до засуджених забезпечується низкою відомчих нормативних актів ДКВС України, а саме: наказом міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 року № 2186/5 “Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань”, наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 22 жовтня 2004 року № 205 “Про затвердження Інструкції з організації нагляду за засудженими, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах” та рядом інших наказів.

Не вдаючись до детального вивчення вказаних актів, лише зазначимо, що вони відображають тільки правові аспекти застосування сили у кримінально-виконавчих установах й не дають механізму застосування сили та її правове оформлення. Тому важливого значення набуває необхідність урегулювання цих проблем в окремому відомчому акті, який пропонується назвати “Про умови, підстави та порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в органах та установах Державної кримінально-виконавчої служби України”. На нашу думку в даному нормативному акті повинно бути визначено: випадки при яких застосовується той чи інший вид спеціального засобу;

- перелік підстав та умов застосування сили;
- чітко визначено коло осіб, які мають право приймати власне рішення на застосування сили;

- послідовність та порядок застосування фізичної сили, спеціальних засобів;
- умови і підстави прихованого носіння спеціальних засобів.

Відповідно до ст. 19 Закону України „Про Державну кримінально-виконавчу службу України” особи рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби під час виконання завдань з виконання кримінальних покарань у межах повноважень, мають право в порядку і випадках, передбачених Кримінально-виконавчим кодексом України, Законом України "Про національну поліцію" та іншими законами України, застосовувати фізичну силу, використовувати службових собак, а також зберігати, носити спеціальні засоби і зброю, використовувати і застосовувати їх самостійно або у складі підрозділів [2].

Цілком поділяючи думку О.С. Захарової, визначаємо, що під заходами фізичного впливу слід розуміти дії працівників КВС, що виявляються у застосуванні мускульної сили та механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм засудженого (правопорушника) без допомоги спеціальних засобів та вогнепальної зброї з метою припинення правопорушення та відведення небезпеки, що загрожує життю та здоров'ю працівника КВС або інших осіб (в тому числі і засуджених) [3, с. 232].

Головним елементом фізичної сили є рукопашний бій, що містить у собі всі засоби та прийоми індивідуального самозахисту та нападу. З огляду на це необхідно наголосити на важливості застосування саме прийомів рукопашного до засуджених, які відбувають кримінальне покарання у КВУ. Варто зазначити, що даний спосіб впливу є найбільш гуманним, тому що застосування прийомів можливо контролювати.

Окремою актуальною проблемою можна вважати порядок застосування спеціальних засобів. Ми вважаємо, що під спеціальними засобами слід розуміти вироби, які забезпечують захист працівників КВС від холодної та вогнепальної зброї правопорушників, для попередження та припинення протиправних дій з боку засуджених, а також для проведення спеціальних операцій.

Варто зазначити, що існуючі спеціальні засоби поділяються на наступні категорії:

- засоби індивідуального захисту: шоломи, бронежилети, протиударні та броньові щити;
- засоби активної оборони: гумові кийки, наручники, ручні газові гранати, патрони з газовими гранатами та гумовими кулями;
- засоби забезпечення спеціальних операцій: ранцеві апарати, світлошумові гранати, водомети, бронемашини та інші транспортні засоби;
- пристрої для відкриття приміщень, захоплених правопорушниками.

Важливе значення для застосування спеціальних засобів має наявність правової та фактичної підстав.

Під правовою підставою, слід розуміти наявність складу правопорушення у діях засудженого, а під фактичною необхідністю негайного його припинення із застосуванням сили.

Працівники КВС мають право застосовувати наручники, гумові кийки, речовини дратівної та слезоточивої дії, світлошумові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень, водомети та інші спеціальні й транспортні засоби, а також використовувати службових собак у таких випадках:

- для захисту персоналу КВС і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу життю або здоров'ю ;
- для припинення масових безпорядків і групової непокорності засуджених;
- для затримання засудженого, який вчинив втечу або інший злочин і супроводження його до чергової частини кримінально-виконавчої установи;
- до засуджених, які злісно не виконують законні вимоги представників адміністрації [2; 4].

Необхідно зауважити, що в нормативно-правових актах, не визначено при яких обставинах застосовується той чи інший вид спеціального засобу, а ця невизначеність, як свідчить практика, призводить до не правомірності застосування спеціальних засобів.

Обрання певного виду спеціального засобу повинно залежати від ступеня суспільної небезпеки протиправного діяння засудженого і чим вище її рівень, тим суворіший повинен бути вплив на правопорушника: заходи фізичного впливу; спеціальні засоби активної оборони; вогнепальна зброя.

Слід зазначити, що особливості застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, залежать від визначених факторів, а саме:

- агресивності правопорушників;
- ступеня небезпеки загрози та конкретних обставин ситуації;
- невиконання законних вимог представника установ КВС та чинення опору;
- напад на засуджених, співробітника установ КВС, об'єкти, які охороняються, приміщення та інше;
- захоплення заручників;
- службової необхідності (припинення правопорушення, затримання злочинця).

Узагальнюючи вищевикладене пропонуємо:

1. Розробити єдиний відомчий нормативний акт для кримінально-виконавчих установ закритого типу щодо умов, підстав та порядку застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї до засуджених.

2. З метою правомірності застосування фізичної сили та спецзасобів щодо засуджених, які позбавлені волі, в системі службової підготовки

рекомендуємо проводити теоретичні та практичні заняття з особовим складом кримінально-виконавчих установ.

3. Впровадити в діяльність кримінально-виконавчих установ України досвід, набутий в процесі здійснення нагляду за засудженими в європейських країнах: умови при яких спецзасоби можливо носити потайки від засуджених.

Список використаних джерел

1. Авраменко Л.В. Теорія держави та права: навчальний посібник. – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2004. – 288 с.

2. Закон України „Про Державну кримінально-виконавчу службу” від 23.06.2005 р., № 2713-IV // ВВР України. – 2005. – № 30. – Ст.409.

3. Захарова О.С., Карбань В.Я., Ковальський В.С. та ін. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376с.

4. Кримінально-виконавчий кодекс України. Офіційне видання. – К.: Атіка, 2004. – 96 с.

5. Фролов О.С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками органів внутрішніх справ. : Автореферат дис.кан.юрид.наук: 12.00.07/УВС. – Х., 2000. – 16 с.

*Гончар Олександра Анатоліївна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відсамого моменту набуття Україною статусу незалежної держави наша країна прагне рухатися до європейської спільноти, що вимагає відповідності міжнародним стандартам нелише економічної, соціальної, медичної сфер, але й кримінального судочинства. Тому, враховуючи міжнародні стандарти та накопичений власний досвід, було прийнято Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК), який набув чинності 20 листопада 2012 року. КПК містить ряд новацій, більшість з яких покликані створити рівні правові можливості для кожної зі сторін у кримінальному процесі та використати світовий досвід у вітчизняному судочинстві.

Одним з нововведень КПК стало введення домашнього арешту до переліку запобіжних заходів. Цікаво, що таке нововведення було позитивно сприйняте абсолютною більшістю експертів, навіть найбільш критично налаштованих. Метою впровадження цього запобіжного заходу стало заповнення проміжною ланкою велико прогалини між заходами, непов'язаними з обмеженням свободи та триманням під вартою.

Відповідно до ст. 181 КПК домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або упевний період доби. Домашній арешт може бути застосовано до особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, завчинення якого законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі. Варто зазначити, що таке формулювання норми є не цілком конкретним і може призвести дото го, що цей запобіжний захід можна буде застосувати й до осіб, яким загрожує навіть довічне ув'язнення.

Можливо, варто було б встановити граничну верхню межу строку позбавлення волі, до якої можливо застосовувати домашній арешт або чітко прописати правопорушення за які можливе покарання у вигляді домашнього арешту.

Працівники органу внутрішніх справ з метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися у житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю

Порядок застосування електронних засобів контролю Встановлюється наказом Міністерства внутрішніх справ України від 9 серпня 2012 р. № 696 «Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю». Крім електронного браслета відповідно до згаданого наказу МВС можна застосовувати й інші засоби електронного контролю за підозрюваними, обвинуваченими.

Застосовуючи домашній арешт, слідчий суддя, суд повинен обов'язково керуватися положеннями ст. 178 КПК України, яка містить обставини, що враховуються при обранні будь-якого запобіжного заходу (зокрема, вік, стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого, міцність соціальних зв'язків такої особи у місці проживання, в тому числі наявність сім'ї та утриманців, репутація, майновий стан та інші обставини). Наприклад, ухвалою слідчого судді (посправі № 268/230/13-к), було обрано домашній арешт щодо жінки, яка підозрюється у вчиненні умисного вбивства. Слідчий суддя врахував конкретні обставини справи, дані про особу підозрюваної, а саме, що вона має на утриманні двох малолітніх дітей, які відвідують загальноосвітню школу та дошкільний навчальний заклад, перебуває у відпустці по догляду за дитиною по досягненні нею трирічного віку, працює, має постійне місце проживання, за яким упобуті характеризується виключно позитивно, раніше до кримінальної відповідальності не притягалася, несудима, тому, враховуючи зазначене, обрав саме домашній арешт. Головною позитивною якістю такого запобіжного заходу є те, що особа невідчуває на собі того жорсткого тиску, як під час тримання під вартою.

Підозрюваний, обвинувачений може жити звичайним життям, працювати, спілкуватися, бути з сім'єю. Крім того, в такої особи невиникне проблем із доступом до захисника, тобто, практично не обмежується можливість зустрічей із останнім, адже це буде зручно як самій особі, яка перебуває під домашнім арештом, так і захисникові. Крім того, як свідчить світова практика, при цьому запобіжному заході порушення дуже рідкісні, оскільки людина зазвичай сама незацікавлена їх допускати. Внаслідок того, що з моменту прийняття КПК від 20 листопада 2012 року пройшло небагато часу, зараз лише складається практика застосування такого запобіжного заходу як домашній арешт. Тому, на мою думку, варто врахувати світову практику його застосування.

Варто зазначити, що хоч домашній арешт є ставновим саме для суто української правової системи, але він застосовувався ще у Російській імперії та успішно застосовується у багатьох сучасних країнах. Він передбачений, наприклад, у таких країнах, як Казахстан, Латвія, Литва, Німеччина, Росія, Швеція, США та в багатьох інших.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що за допомогою обрання домашнього арешту можливо зменшити кількість осіб, що перебувають вслідчих ізоляторах, зменшити витрати державного бюджету на їх утримання, оплату праці персоналу тощо.

Крім того, домашній арешт забезпечить більшості осіб, до яких він застосовується, можливість зберегти соціальні зв'язки та себе як особистість у суспільстві.

*Гуца Анастасія Валентинівна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ, ЯК ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Форма правління має основоположне значення для вивчення правового регулювання організації та функціонування держави. Від того, як організована та як реалізується державна влада, залежить саме ефективність державного правління, діяльність правління, стабільність правління, стан законності та правопорядку в державі.

Поняття «форма державного правління» відповідає на питання, хто «править» в державі, тобто хто здійснює в ньому вищу (верховну) владу. Дана тема, є одним з найважливіших елементів форми держави вона об'єктивно віднесена до «вічних» наукових дискусій серед науковців. Тому вивчення особливостей той чи іншої форми правління, встановленою в державі, має зокрема особливий політичний аспект.

Зацікавленість до даного питання виникла ще за греко-римських часів, ще тоді видатні мислителі заклали міцний фундамент для подальшого аналізу та дослідження держави: її змісту, сутності і, звичайно, форм. В різні історичні періоди, видатні мислителі намагались запропонувати найкращу форму побудови держави, яка б впорядкувала життя людей.

Науковці, які розглядали державу пізніше, і далі приділяли велику увагу формам державного правління. На сучасному етапі в теорії держави і права актуальність даної теми зв'язана з багатьма причинами, а найголовніше з кризою верховної влади та спробою її модернізувати.

На думку сучасних українських дослідників, форма правління – це спосіб інституційної організації вищої влади в державі, її поділ між вищими органами та їх правове становище (глава держави, парламент, уряд). Форма правління показує як створюються вищі органи держави і яка їхня будівля; який принцип лежить в основі взаємовідносин між вищими та іншими державними органами; як будуються взаємини між верховною державною владою і населенням країни; якою мірою організація вищих органів держави дозволяє забезпечувати права і свободи громадянина. У світі розрізняють два різновиди форми правління - монархію та республіку.

Як зазначається в підручнику «Загальна теорія держави і права» за редакцією В.В. Копейчикова монархія - це форма державного правління, за якої вища державна влада зосереджується (повністю або частково) в руках однієї особи – монарха, який успадковує її як представник правлячої династії, виступає одноосібним главою держави і не відповідає перед населенням за свої владні дії [2, с. 78]. З точки зору повноти влади монарха можна виділити такі види монархії, як абсолютна (необмежена) і обмежені (парламентська), окремим видом виділяють дуалістичну (подвійну) монархію.

Розглянемо їх детальніше в умовах абсолютної монархії як форми державного правління монарх за законом має всю повноту верховної державної влади – законодавчої, виконавчої, судової. В такій державі немає парламенту – законодавчого органу, що обирається населенням; немає конституційних актів, що обмежують владу монарха. Абсолютної монархії притаманний авторитарний режим. Прикладом абсолютної монархії в даний час є Саудівська Аравія.

Парламентська монархія - це монархія, де влада монарха обмежена повноваженнями різних державних органів. Монарх формально має статус глави держави виключно з представницькими повноваженнями. Парламент формує уряд, який перед ним відповідає і здійснює виконавчу владу. Фактичним главою держави є прем'єр-міністр.

Дуалістична (подвійна) монархія – влада розділена між урядом, що формується главою держави і парламентом. Законодавча влада переходить до парламенту, а монарх тримає виконавчу владу в своїх руках і є відповідальним перед урядом, а не парламентом. Також монарх має право вето стосовно тих законів, які випускаються парламентом і право розпустити парламент. Дуалістична монархія є формою примирення інтересів феодалів та буржуазії. Більш широке поширення, ніж монархія, має в сучасному світі республіканська форма правління. Республіка – форма державного правління, при якій вища державна влада здійснюється колегіально виборними органами, що обираються населенням на певний термін.

Для республіканської форми державного правління характерні такі риси: виборність вищих органів державної влади і їх колегіальний (колективний) характер; наявність виборного глави держави; обрання органів верховної державної влади на певний термін; юридична відповідальність глави держави.

Сучасна республіка може бути президентська, парламентська та зі змішаною формою правління. Для президентської республіки характерно: з'єднання в руках президента повноважень глави держави і уряду; президент обирається населенням або його представниками на виборах; президент самостійно (не виключений парламентський контроль) формує уряд, і воно відповідально перед президентом, а не парламентом; президент наділений такими повноваженнями, які в значній мірі дозволяють йому контролювати діяльність вищого законодавчого органу (право розпуску

парламенту, право вето і ін.), брати на себе в екстрених випадках функції парламенту. Типовий приклад президентської республіки – США [4].

Головною відмінною рисою парламентської республіки є принцип політичної відповідальності уряду перед парламентом. На думку Н.М. Крестовської парламентська республіка (Угорщина, Індія, Італія, Німеччина) це коли президент обирається так, щоб він не одержував свій мандат безпосередньо від громадян: парламентом або особливими зборами, що формуються виключно для виборів президента. Президент не є главою уряду і не вільний у його формуванні. Фактично главу і склад кабінету визначає парламент, точніше, партія, що перемогла на парламентських виборах і має більшість у парламенті. Уряд несе відповідальність перед парламентом [3, с. 55].

Що ж стосується нашої держави то ст. 5 Конституції України проголошує, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1]. За формою державного правління, починаючи з незалежності, є змішаною республікою. Проте суть змішаної республіки постійно зазнавала динамічних змін. На сьогоднішній день Україна має парламентсько-президентську форму правління. На мою думку, така змішана система правління найбільш перспективна для нашої країни. При такій системі, уряд обирається парламентом, і тільки перед ним несе політичну відповідальність, виражену можливістю винесення кабінету вотуму недовіри і інших формах парламентського контролю. Главою держави є президент, який обирається шляхом прямих загальних виборів або парламентським шляхом і він не є носієм реальних виконавчих повноважень. У цій системі президент уособлює собою арбітражну владу, покликану бути політичним арбітром у конфліктах між політичними силами суспільства. Для цього його наділяють повноваженнями щодо формування уряду, правом законодавчої ініціативи, правом вето на прийняті закони, правом розпуску парламенту, а іноді і правом винесення законопроектів на референдум. На мій погляд, це найбільш перспективна модель конституційних змін системи вищої влади в Україні, яка застосовувала кілька різних форм управління до цього.

Розглянувши дану тему можна зробити наступні висновки:

Під формою правління розуміють що це організація вищих органів державної влади: порядок їх утворення, принципи їх взаємини між собою, ступінь участі народних мас в їх формуванні та діяльності. У понятті «форма правління» є всі підстави включити відносини між державою і населенням, між вищими державними органами, між цими органами і центрами економічної та політичної влади, політичне середовище, в якій реалізуються всі ці відносини. Має основне значення конституційно-правового регулювання організації та функціонування держави. Саме вона визначає, хто і як здійснює державну владу в державно-організованому суспільстві.

Було виділено найголовніші дві форми - монархія та республіка. Сьогодні все ще існують монархії з високим соціальним та життєвим рівнем і демократичними урядами (наприклад, Швеція, Нідерланди) і, з іншого боку республіки, де слабо розвинута демократія (наприклад, Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахірія, Північна Корея) [5, с. 100]. Форма правління тієї чи іншої держави є продуктом історії. Вона мала поступовий розвиток, еволюціонуючи в залежності від соціально-політичних обставин. Різноманітність форм правління в світі залежить від багатьох факторів. На сьогоднішній день в світі не існує нічого ідеального, неможливо розробити досконалу форму правління або створити бездоганну державу. Але якраз у визнанні недосконалості і криється прагнення до ідеалу. Держави повинні бачити позитивні сторони кожної форми правління, застосовуючи їх на практиці, відмітати віджилі себе і порочні моменти.

Важливо точно визначити, в якому напрямку хоче рухатися держава і найголовніше, чи готова вона до цього. Адаптувати під себе існуючі форми правління, створюючи часом гібридні форми, що на мій погляд є безсумнівним плюсом і створює стабільну обстановку в державі.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к /96
2. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. [Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. та ін.]; за ред. В.В.Копейчикова. Юрінком Інтер, 2001. - 320 с.
3. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права: Видання друге.: ТОВ «Одіссей», 2008. — 432 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави :Підручник. - Харків: Консум; 2000. - 704 с.
5. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. Загальна теорія держави і права: Підручник. Кондор, 2006. — 477

*Демченко Олена Олександрівна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ВПРОВАДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

У міжнародній практиці протидії злочинності загально визнано, що покарання у виді позбавлення волі повинно застосовуватися як крайній засіб впливу до небезпечних злочинців, оскільки ізоляція від суспільства нерідко сприяє руйнуванню особистості, втраті соціально корисних зв'язків.

Згідно досліджень пробація представляла собою кримінально-правовий інститут англосаксонського права і була різновидом умовного засудження або умовного звільнення (виникла в Англії більше 200 років тому). У подальшому інститут пробації набував більше ознак соціальної допомоги правопорушникам, ніж кримінально-правового реагування.

Хотілося б зазначити, що в різних країнах процес впровадження пробації відбувався по різному, але основою є: виправлення порушника без позбавлення або обмеження волі та здійснення нагляду за порушником, який кардинально відрізняється від поліцейського нагляду та поєднаний з соціальною допомогою правопорушнику у процесі ресоціалізації.

Підготовчий процес впровадження служби пробації в Україні почався досить давно, але Україна зробила значний прорив лише у 2015 році, адже 27.02.2015 року набрав чинності прийнятий 05.02.2015 року Верховною Радою України Закон України «Про пробацію». Початком зародження ідеї створення служби пробації в Україні став візит представників управління кримінально – виконавчої інспекції апарату Державної пенітенціарної служби України до Швеції. Пробація у Швеції існує близько 70 років та функціонує у складі служби тюрем та пробації Швеції. Варто зауважити, що модель пробації України має багато спільного із моделлю пробації в Швеції.

Орган пробації в Україні почав своє функціонування, як окремий орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері пробації з 01.01.2017 року. Служба пробації була створена на базі кримінально – виконавчих інспекцій, які виконували контрольну функцію, щодо виконання покарань не пов'язаних з позбавленням волі.

Згідно Закону України «Про пробацію» пробація - система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних

кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності.

Закон України «Про пробацію» розроблявся з урахуванням світових стандартів розвитку альтернатив позбавленню волі, а також європейських стандартів пробації, закріплених у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № СМ / (2010)1 про Правила Європи з пробації.

Виходячи із змісту завдань пробації, визначених у законі, порівняно з функціями, що виконувались кримінально виконавчою інспекцією, на орган пробації покладаються принципово нові завдання, пов'язані з:

- підготовкою досудових доповідей щодо обвинувачених;
- проведенням соціально виховної роботи із засудженими;
- реалізацією пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням;
- здійсненням заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, до звільнення.

Реалізація майже кожної з перелічених новацій базується вже не на вузькому контролі виконання визначених законом та рішенням суду обов'язків засудженого, а потребує аналізу та оцінки конкретного випадку, вміння персоналу пробації робити висновки та розробляти ефективні заходи впливу на поведінку, спілкуватися з ним та мотивувати до змін, що передбачає знання не лише в області юриспруденції, але й у психології, соціальній роботі, педагогіці.

Також, Закон України «Про пробацію» передбачає три види пробації:

- 1) досудова – забезпечення суду формалізованою інформацією, яка характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення щодо міри його відповідальності;
- 2) наглядова – здійснення наглядових та соціально – виховних заходів щодо: засуджених до покарань у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; осіб, яким покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у вигляді громадських або виправних робіт; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів;
- 3) пенітенціарна – підготовка осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання.

Особливу увагу хотілося б звернути на досудову пробацію, так як в деяких регіонах України суди направляють ухвали, щодо обвинувачених для підготовки та надання до суду досудових доповідей.

Досудова доповідь складається на підставі ст.9 Закону України «Про пробацію» та наказу Міністерства юстиції України № 200/5 від 27.01.2017 року.

Досудова доповідь про обвинуваченого повинна містити:

- соціально- психологічну характеристику;
- оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення;
- висновок про можливість виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Досудова доповідь містить відповідну форму, визначену законодавством, а також зміст доповіді повинен містити три основні блоки: характеристика особи, оцінка ризику та висновок.

Ступінь ризику вчинення повторного злочину проводиться на підставі скороченої форми оцінки ризику вчинення повторного кримінального правопорушення. Рівень ризику може бути визначений як низький, середній, високий і дуже високий. При цьому різні чинники мають різний характер – є чинники статичні (тобто такі, що не можуть бути змінені) і динамічні – вплив на них дає змогу скорегувати стан справ. Крім того, оцінка має на меті встановлення причин і умов, що сприяли скоєнню злочину, і вирішенню питання про те, чи слід приймати якісь заходи попередження скоєння нового злочину.

Головна мета досудової доповіді полягає зовсім не в тому, щоб надати до суду додаткові аргументи для направлення особи в місця позбавлення волі, а в тому, щоб запропонувати можливість реінтеграції цієї особи без застосування крайніх заходів впливу.

Інструмент оцінки ризиків, розроблений для України, має дві версії для використання на різних етапах пробації: скорочену та повну. Скорочена форма інструменту оцінки ризиків є складовою досудової доповіді на обвинуваченого.

Після отримання ухвали суду щодо складання досудової доповіді на обвинуваченого, представник органу пробації викликає обвинуваченого для проведення бесіди та надання інформації, щодо: мети, порядку підготовки та використання досудової доповідіого права та обов'язки при підготовці досудової доповіді та дату подання до суду досудової доповіді.

Обвинувачений повідомляє представнику органу пробації про бажання брати участь у досудовій доповіді, про що підписує відповідне повідомлення. Відмова обвинуваченого від участі у підготовці досудової доповіді, не є підставою, що унеможливорює її подання до суду.

У випадку відмови обвинуваченого брати участь у підготовці досудової доповіді, важливо зазначити, що є ймовірність про відсутність інформації про динамічні фактори ризику або недостовірні дані, тому при заповненні форми оцінки ризику вчинення повторного кримінального правопорушення, вистачить аналізу статичних факторів.

Якщо досудова пробація почала повністю своє функціонування та на даний час повноцінно застосовується на практиці, то наглядова пробація ще не

застосовується. Однією із важливих складових діяльності служби пробації є наглядова пробація, що полягає у здійсненні наглядових та соціально-виховних заходів щодо засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, засуджених до громадських робіт, виправних робіт, до осіб звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів.

Відповідно до закону, органи пробації під час наглядової пробації реалізують пробаційні програми щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Пробаційна програма - програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити. Заходи соціально-виховної роботи разом із заходами нагляду включаються до індивідуального плану роботи з клієнтом пробації. Соціально-виховна робота проводиться з усіма категоріями клієнтів пробації.

Кабінетом міністрів України було винесено постанову про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм за № 24 від 18.01.2017 року, яка набирає чинності 18.01.2018 року. Згідно даної постанови метою реалізації пробаційних програм є виправлення суб'єктів пробації, звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких судом покладено обов'язок проходження пробаційних програм, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень. На даний час суспільство не бажає приймати та розуміти осіб, які були раніше засуджені, або перебувають в конфлікті із законом, також вороже відносяться до осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі. Зазвичай особи, які відбули покарання мають проблеми із місцем проживання, працевлаштуванням та, навіть, з відновленням документів.

Тому після відбування покарання більшість осіб, які не мають підтримки в суспільстві знову порушують закон та потрапляють в звичний для них режим життя. Тому впроваджено пенітенціарну пробацію, метою якої є, за обраним місцем проживання засудженого після звільнення, спільно з державними органами та органами місцевого самоврядування сприяти засудженим, які готуються до звільнення, у визначенні місця проживання після звільнення, влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених у визначенні місця проживання після звільнення, госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги та працевлаштуванні працездатних осіб.

Особливу увагу хотілося б звернути на дітей, які перебувають в конфлікті з законом. Дитина залишається дитиною навіть тоді, коли чинить погано. Вона в усьому копіює поведінку дорослих, зокрема й злочинців.

Неповнолітні становлять вікову групу дітей, що перебувають у періоді психофізіологічного та соціального зростання, якому притаманне ролеве експериментування. Інколи через відсутність життєвого досвіду, неспроможність правильно й адекватно оцінити ситуацію, в якій опинився підліток, він вступає у конфлікт із законом. Тому не треба забувати, що каральний вплив на неповнолітніх правопорушників, зважаючи, звичайно, на характер учиненого правопорушення, має бути геть інший, ніж той, що застосовують до дорослих.

Кожна країна, пристосовуючись до умов сучасного світу, має створити в себе згідно з міжнародними стандартами певну систему судочинства стосовно неповнолітніх. У п. 3 ст. 40 Конвенції про права дитини (1989 р.) зазначено: «держави – учасниці прагнуть сприяти у встановленні законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, обвинувачуються або визнаються винними в його порушенні».

В зв'язку з цим в Україні було створено систему правосуддя щодо неповнолітніх, яка отримала назву «ювенальна юстиція». На даний час в Україні вже відкриті центри ювенальної юстиції.

Підводячи підсумки вищесказаного хотілося б звернути увагу на те, що далеко не всі правопорушники потребують допомоги. Численні дослідження свідчать, що частина таких осіб, по – перше, неспроможна повернутися в суспільство і проведення активної роботи з цією категорією засуджених приречене на зайве витрачання ресурсів. По – друге, інша частина клієнтів взагалі не потребує надання допомоги, бо здатна самотійно вирішити всі наявні проблеми. Але незважаючи на все, офіцери органу пробації повинні знаходити підхід до кожного клієнта та повернути в суспільство повноцінного члена суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 року № 160-VIII [Електронний курс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України 8 листопада 2012 року № 631/2012 [Електронний курс] – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Наказ Міністерства юстиції України № 200/5 від 27.01.2017 року Про затвердження Порядку складання досудової доповіді.

*Денисенко Катерина Сергіївна,
слухач денної форми навчання
5 курсу юридичного факультету,
лейтенант внутрішньої служби
науковий керівник:
Іваньков О.І.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПОВОДЖЕННЯ З УВ'ЯЗНЕНИМИ

Незалежна Україна прагне наблизитися до європейських стандартів забезпечення прав людини, з цією метою 19 жовтня 1995 р. наша держава вступила до Ради Європи, членство в якій наблизило вітчизняне законодавство до європейських норм.

Зокрема, були внесені зміни до ч. 2 ст. 3 Конституції України, відповідно до яких права і свободи людини та їх гарантії стали визначати зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини визначені її головним обов'язком.

Відповідно поняття «міжнародно-правовий стандарт прав людини» потребує визначення. Якщо загальне поняття стандарту (від англ. «standard» - зразок, еталон, модель) є вихідним для зіставлення з ними інших подібних об'єктів, то відповідно, під правовим стандартом слід розуміти зразок норми права, до якої повинні бути наближені всі інші норми, а невідповідність стандартам означає відсутність юридичної сили таких норм і, як наслідок, позбавляє їх права на існування. Взагалі до міжнародно-правових стандартів відносять правила міжнародних договорів, резолюції міжнародних організацій, політичні домовленості (наприклад, Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р.), а інколи і міжнародні звичаї. Власне трактування міжнародно-правових стандартів в «європейській» інтерпретації пропонує науковий співробітник Інституту держави і права РАНС.А. Горшкова, яка вважає, що стандартами слід визнавати правові норми конвенцій, сформовані на основі рішень Європейського Суду та Комісії з прав людини [3], тобто вона пропонує обмеження цього місяця. За визначенням дослідника пенітенціарної системи Л.І. Беляєвої міжнародні стандарти - це «правила, вироблені зусиллями міжнародного співробітництва вчених і практиків, юристів і педагогів, медиків і психологів» [4].

Таким чином, Л.І. Беляєва пропонує розширити класичне визначення за рахунок наукових праць. Ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН зазначає, що до міжнародно-правових стандартів відносяться:

- 1) міжнародні конвенції,
- 2) міжнародні звичаї,
- 3) загальні принципи права,
- 4) судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців публічного права різних націй як допоміжний засіб для визначення правових норм [1].

Сучасний український вчений Н.М. Глевацька визначає міжнародно-правові стандарти як норми міжнародного права, що знаходять своє місце в міжнародних договорах, що розробляються державами в межах різноманітних міжнародних міждержавних організацій [5] та, за нашою думкою, узагальнює всі попередні визначення.

Отже, міжнародно-правові стандарти мають загальне визнання, тому що виступають гарантом захисту мінімального рівня прав і свобод людини і надали кожній особі є можливість звернення до міжнародних інстанцій.

Головним джерелом міжнародно-правових стандартів є Загальна декларація прав людини, що передбачено у її преамбулі. Тобто вона є своєрідним ідеалом, до якого повинні прагнути всі норми права. Міжнародно-правові стандарти містять низку особливостей, які вирізняють їх від звичайних правових норм, зокрема: а) стандарти є нормами міжнародного права, які визначають відповідну модель правової поведінки; б) стандарти виражені у формі міжнародного договору; в) стандарти обов'язкові для виконання державами; г) держави вільні у виборі засобів імплементації положень міжнародних стандартів

На сьогоднішній день вчені нараховують більше мільйона міжнародно-правових стандартів, що регулюють відносини у різноманітних сферах життя та захищають права та свободи людей. Містить їх і вітчизняна пенітенціарна система, яка потребує масштабного реформування, удосконалення та доведення до відповідності міжнародному законодавству. Для визначення змісту реформ доцільно розглянути, що представляють собою міжнародно-правові стандарти щодо поводження з ув'язненими. За думкою українського вченого А. Х. Степанюка «міжнародні стандарти поводження із засудженими - це прийняті на міжнародному рівні норми, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань і діяльності органів і установ виконання покарань» [6, с. 44].

Підґрунтям для міжнародно-правових стандартів поводження із засудженими, як зазначалося раніше, виступає Загальна декларація прав людини (1948 р.), Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели, 2015 р.), Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990 р.), Європейські пенітенціарні правила (2006 р.) та інші. Міжнародно-правових стандарти поводження із засудженими поділяються за такими критеріями:

1) за сферою дії на: універсальні та спеціальні. Універсальні міжнародно-правові стандарти захисту прав людини – ті норми, що містяться в документах загального характеру та забезпечують дотримання прав та свобод людини, регулюють відносини між більшістю держав; спеціальні – це норми, що регулюють поведження із засудженими (ув'язненими) під час виконання покарання.

2) за ступенем обов'язковості міжнародно-правові стандарти поділяються на обов'язкові та рекомендаційні. До обов'язкових відносяться ті, виконання яких є обов'язковим для всіх держав, відповідно, за ухилення від виконання яких передбачені політико-юридичні санкції (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадські та політичні права 1966 р., Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання 1987 р.) тощо. Міжнародно-правові стандарти рекомендаційного характеру не мають формальної обов'язковості, проте забезпечуються політико-моральними санкціями (Європейські пенітенціарні правила 2006р, Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими (Правила Мандели, 2015 р.).

3) за джерелами походження розрізняють норми, що прийняті міжнародними міжурядовими організаціями (Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, їх робочими органами) і норми, що прийняті міжнародними неурядовими організаціями (Ліга Говарда по реформі пенітенціарної системи) [7].

Таким чином, міжнародні стандарти, закріплені в різних документах можуть мати різну юридичну силу, яка не завжди відображає їх цінність для світової спільноти. Конституція України визнає пріоритет загальноновизнаних принципів міжнародного права і сприяє забезпеченню відповідності їм всього законодавства, що, на наш погляд, говорить про орієнтацію нашої держави на шлях вдосконалення і розвитку системи виконання відповідно до найбільш провідних світових і європейських правових цінностей.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unic.un.org>
2. Конституція України. Прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996. – К.: ВЕЛЕС, 2003. – 63 с.
3. Горшкова С.А. Европейские нормы по правам человека и усилия России по их соблюдению "Журнал российского права", 2001, № 11 [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://online.zakon.kz>
4. Беяева Л. И. Несовершеннолетний в ВК: международные стандарты. / Институт прав человека. М., 1998. – 138с.

5. Глевацька Н.М. Міжнародні стандарти у системі місцевого самоврядування України / Н.М. Глевацька // – Режим доступу: www.nbuuv.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2009_15//16.pdf

6. Степанюк А.Х. Кримінально-виконавче право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / А.Х. Степанюк. – Х. : Право, 2006. – 256 с.

*Дяков Максим Миколайович,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Поміж різних видів кримінального покарання, передбачених Кримінальним кодексом України, позбавлення волі посідає за своєю значущістю особливе положення.

Позбавлення волі на певний строк - одне з найсуворіших видів покарань, що призначається за вчинення злочинів, які становлять підвищену суспільну небезпеку, і полягає у примусовій ізоляції засудженого на визначений строк у спеціально призначених для цього кримінально-виконавчої установи закритого типу, і поєднаний з обмеженням прав та з жорсткою регламентацією часу роботи та відпочинку. Відбування покарання в таких умовах характеризується виправно-трудоим впливом на осіб, які вчинили злочини, та проведенням з ними виховної роботи.

Проблематиці запровадження зарубіжного досвіду виконання покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк в Україні присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених у сфері кримінально-виконавчого права, зокрема таких, як М. А. Беляєва, Т. А. Денисової, О. Г. Колба, Й. С. Ноя, С. В. Познишева, А. Х. Степанюка, С. О. Стефанова, М. О. Стручкова, В. М. Трубникова, П. Л. Фріса, І. С. Яковця, М. С. Пузирьова та інших.

На вітчизняних теренах позбавлення волі стало відомим значно пізніше. Вперше про санкції у виді позбавлення волі за злочин згадується в одній з найвідоміших пам'яток права – Руській Правді. Однак є всі підстави припустити, що ця практика склалася значно раніше, а потім, у XII– XIII ст., знайшла своє відображення в законодавстві. З цього приводу в літературі зазначається, що термін «покарання» в Руській Правді в усіх її

редакціях не зустрічається, замість нього тоді вживали інші терміни – «страта» та «помста» [6, с. 52].

Термін «позбавлення волі» як вид покарання з'явився значно пізніше, ніж каторга, ув'язнення до фортеці тощо. Але сутність даного покарання не змінювалася: злочинець позбавлявся саме цієї цінності – свободи. Він страждав саме тому, що не був вільний, тому, що був обмежений у цьому природному для людини стані. Позбавлення волі увійшло в розряд найбільш суворих, після смертної кари, покарань.

Як зазначає Гернета М. Н., у деяких зарубіжних країнах термін «позбавлення волі» відсутній. Наприклад, у КК Югославії є терміни: «суворе ув'язнення», «обмеження у громадянських правах» та ін. У КК Угорщини – «тюремне ув'язнення», КК Франції – «поміщення у гамівний дім», «поміщення до каторжної в'язниці», «каторжні роботи». Не було терміну «позбавлення волі» і в дореволюційному кримінальному законодавстві Росії, а значить і в Україні [4, с.115].

Сполучені Штати Америки внесли значний вклад в розвиток світової пенітенціарної ідеї і системи. Пенітенціарна система США складається із тюрем, які поділяються на: федеральні, тюрми штатів і місцеві муніципальні чи окружні. Діяльність федеральних тюрем регламентується спеціальним законодавством: нормами розділу «Тюрма й ув'язнені», главою XVII «Кодифікованого кримінального і кримінально-процесуального законодавства». Федеральні тюрми та тюрми штатів поділяються на чотири категорії: тюрми надзвичайної безпеки, тюрми максимальної безпеки, тюрми середньої безпеки, тюрми мінімальної безпеки. В місцевих тюрмах утримуються особи, відносно яких вибрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також тим засудженим, яким суд призначив невеликі строки позбавлення волі.

Пенітенціарна система Великобританії включає місцеві та центральні тюрми. Діяльність пенітенціарних установ Великобританії регламентується сукупністю прецедентів, норм кримінального, кримінально-процесуального і пенітенціарного права, спеціальним законом «Про тюрми» від 1952 р. та законами «Про кримінальне право» від 1967 р., «Про кримінальне право» від 1977 р., «Про поліцію і докази з кримінальних справ» від 1984 р., «Про кримінальну юстицію» від 1988 р., «Про кримінальну юстицію» від 1991 р., «Про кримінальну юстицію» 1993 р. В тюрмах Великобританії підтримується суворий порядок та жорсткі заходи безпеки.

На відміну від Великобританії, у Франції історичним джерелом кримінальних, кримінально-процесуальних і пенітенціарних норм є кодифіковані закони і підзаконні акти. Пенітенціарна система Франції регламентується постановами Кримінально-процесуального кодексу 1958 р. зі змінами і доповненнями, внесеними законом від 11 липня 1975 р. Управління пенітенціарними установами здійснюється Міністерством юстиції. Тюрми у Франції поділяються на центральні і місцеві. У Франції нараховується 14 центральних тюрем з яких одна жіноча. Новоприбулі засуджені до центральної тюрми, повинні відбутися 45 діб карантину в

одиначній камері тим самим адаптуючись до умов життя в тюрмі після чого їх переводять до загальних камер. Місцеві тюрми знаходяться в підпорядкуванні департаментів в яких тримають засуджених різних категорій [5, с. 134].

Пенітенціарні установи Німеччини регулюються Федеральним кримінальним кодексом і спеціальним Законом «Про виконання покарання у вигляді позбавлення волі і заходи виправлення та безпеки, що виражаються в позбавленні волі». На відміну від КК України, ст.51 якого чітко диференціює позбавлення волі на два самостійні види покарань (позбавлення волі на певний строк (п.11) та довічне позбавлення волі (п.12), КК ФРН у §38 визначає вид покарання – позбавлення волі, проводячи диференціацію його тривалості: 1) на певний строк (від одного місяця до п'ятнадцяти років); 2) довічне позбавлення волі. Покарання у виді позбавлення волі на певний строк, що призначається у разі сукупності злочинних діянь, також не може перевищувати 15 років (§54). Згідно з §47 призначення короткострокового позбавлення волі є можливим лише у виняткових випадках, «коли особливі обставини, що стосуються діяння й особистості того, хто вчинив діяння, роблять неминучим призначення позбавлення волі для впливу на цю особу або для захисту правопорядку» [2, с. 150].

Тюремна система Словацької Республіки є не менш цікавою, яка має назву Корпус охорони пенітенціарних установ та органів правосуддя Словацької Республіки (далі-пенітенціарний корпус). На території Словацької Республіки діє 6 установ у справах виконання покарань, одна для виконання покарань для неповнолітніх осіб і одна для жінок; 7 установ у справах виконання арештів; 5 установ змішаного типу (для виконання покарань і для виконання арештів) і одна лікарня для засуджених.

У другій половині XIX століття у Японії було утворено кримінальне та пенітенціарне законодавство західного зразку. Правову базу, яка регламентує застосування кримінальних покарань, складає сукупність законодавчих актів: Кримінального кодексу від 1907 р., окремих положень Кримінально-процесуального кодексу, Закону «Про тюрми» від 1908 р., Закону «Про попередження злочинів і реабілітацію злочинців» від 1949 р., Закону «Про пост пенітенціарну опіку над особами що звільнюються» від 1950 р., Закону «Про виправні установи для неповнолітніх» від 1958 р.

Особливою відзнакою пенітенціарної системи Японії є класифікації засуджених. Всі засуджені до позбавлення волі поступають спочатку до центрів класифікації, за результатами яких вони можуть бути направлені в пенітенціарні установи для: осіб з незначними злочинними нахилами; осіб з більш розвинутими злочинними нахилами; іноземних громадян; осіб, термін покарання яких більше восьми років; осіб, які молодші 20 років; психічно хворих осіб; осіб з різними захворюваннями та фізичними вадами. Пріоритетними засобами виправлення в тюрмах вважається праця ув'язнених [5, с. 138].

Сьогодні пенітенціарні системи зарубіжних країн на перше місце ставлять

персонал, адже сучасне вільне поза камерне спілкування засуджених, ускладнює роботу персоналу. Відповідно, потрібна велика координація, персонал повинний краще розуміти мету виправного впливу ув'язнених та свою роль у цьому процесі. Підбір працівників, їх навчання і досягнення ними тих високих стандартів, яким повинний відповідати персонал пенітенціарних служб, є першо черговим завданням пенітенціарної адміністрації.

Отже, опираючись на аналіз зарубіжного досвіду та тенденціях становлення і розвитку пенітенціарної системи зарубіжних країн, запропоновано використання позитивного зарубіжного досвіду, а саме:

- досвід Сполучених Штатів Америки з відсутності великої кількості контролюючих інституцій та спрощеної роботи спостережних комісій;
- досвід Великобританії з застосування європейських вимог щодо справедливості накладеного стягнення та недопущення катування чи жорсткого поводження;
- досвід Німеччини з чіткого функціонування системи соціальної реабілітації засуджених та соціальної адаптації звільнених від відбування покарання;
- досвід Словацької Республіки з добору та підготовки персоналу пенітенціарної системи;
- досвід Японії з розвинутої диференціації позбавлення волі, яка заснована на класифікації засуджених.

Завдяки впровадженню зазначеного зарубіжного досвіду пенітенціарна система України стане ближчою до міжнародних норм та стандартів.

Список використаних джерел

1. Кревсун О. М. Місце й роль диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у теорії кримінально-виконавчого права / О. М. Кревсун // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . – 2015. – № 1 – С. 242–249.

2. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз фундаментальних засад виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та Федеративній республіці Німеччини // Сучасні проблеми та тенденції розвитку кримінально - виконавчого права в Україні: зб. Матеріалів Всеукр. наук. - прак. семінару, 20 лист. 2015 р. С. 148–152.

3. Сервецький І. В. Сутність та значення позбавлення волі на певний строк як вид упокарання / І. В. Сервецький, А. А. Горюн // Юридична наука. – 2015. – № 1. – С. 113–119.

4. Телефанко Б. М. тлумачення режиму виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк / Б. М. Телефанко, І. В. Бахмат // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. С. 131–135.

5. Чомахашвілі О. Ш. Зарубіжний досвід діяльності системи виконання покарань / О. Ш. Чомахашвілі, І. М. Микитась // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 3. – С. 133–139.

6. Яцишин М. М. Історико – правові засади кримінально-виконавчої політики України: Монографія / М. М. Яцишин. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2010. – 448 с.

*Дякова Тетяна Ігорівна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
лейтенант внутрішньої служби
науковий керівник:
Кирієнко Д. М.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ВИКОНАННЯ ВИКЛЮЧНИХ МІР ПОКАРАННЯ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Рівень вивчення проблеми виконання покарання у виді довічного позбавлення волі є досить високим. Перші розробки, пов'язані з питанням виконання покарання у виді довічного позбавлення волі, мали більш громадський характер, не науковий, і з'являлися вони почали лише наприкінці ХХ століття.

Питання щодо покарання у виді довічного позбавлення волі досліджували у свої роботах: В.І. Анісімов, Ю.В. Баулін, О. В. Беца, М.Г. Вербенський, С.П. Головатий, І.М. Даньшин, О.Ф. Кістяківський, М.Й. Коржанський, М.В. Костицький, А.М. Литвиненко, В.А. Львовчкін, П.П. Михайленко, С. Ф. Денисов, Т.А. Денисова, М.І. Мельник, Л.О. Мостепанюк, М.І. Панов, С.М. Скоков, В.В. Сташис, А.Х. Степанюк, В.Я. Тацій, В.М. Трубников, О.І. Фролов, В.І. Шакур, С. В. Царюк, О. Т. Шевченко, В.О. Шевчук, І. В. Боднар, О. І. Іваньков, М. С. Пузирьов.

Також на рівні із вітчизняними науковцями значний внесок у розробку виконання даного виду кримінального покарання зробили вчені країн пострадянського простору, зокрема: О.О. Антонов, В.І. Баранов, О.П. Детков, О.В. Захаріхіна, М.П. Мелентєв, Г.Л. Мінаков, О.С. Міхлін, П.Г. Пономарьов, В.І. Селіверстов, В.О. Уткін, Н.Б. Хуторська, І.В. Шмаров. Безперечно, їх наукові здобутки заклали підвалини у розробці основних шляхів розбудови та впровадження нового для системи кримінальних покарань виду покарання - довічного позбавлення волі [1].

Проаналізувавши дану тематику, по-різному в тій або іншій країні законодавець ставиться до виконання покарання у виді довічного

позбавлення волі. Так наприклад, Республіці Білорусь перший довічний вирок винесено в 1997 році.

Згідно з статтею 172 Кримінально-виконавчого кодексу Білорусії засуджені, які відбувають довічне ув'язнення, утримуються в приміщеннях камерного типу, як правило, не більше двох чоловік або в звичайних житлових приміщеннях виправної колонії особливого режиму і носять одяг спеціального зразка. На прохання засудженого за постановою начальника виправної колонії, при виникненні загрози особистої безпеки засудженого він може утримуватися в одиночній камері. При зразковій поведінці та сумлінному ставленні до праці, засуджені до довічного позбавлення волі можуть бути переведеними з приміщень камерного типу до звичайних жилих приміщень при умові відбуття ними не менше десяти років довічного ув'язнення [2]. Проте не слід забувати, що в Республіці Білорусь ще до сих пір діє смертна кара.

В Азербайджані довічне позбавлення волі було введено законом про скасування смертної кари від 10 лютого 1998 р. Відповідно до статті 65 кодексу засуджені до покарань у вигляді довічного позбавлення волі, як правило, відбувають покарання в установах відбування покарання незалежно від місця проживання. Утримуються в камерах по 1, 2 і 3 людини, з розрахунку не менше 4 квадратних метрів на кожного. При зразковій поведінці та відбуття десяти років позбавлення волі надається можливість переведення на поліпшені умови тримання. Перегляд довічного вироку судом можливий лише після відбуття 25 років вироку, при хорошій поведінці та не вчиненні кримінального злочину в місті відбування покарання [3].

В Республіці Казахстан, як такого виду довічного позбавлення волі в кримінально-виконавчому кодексі не зазначено, проте передбачена смертна кара. Особа засуджена до смертної кари утримується в одиночній камері. Вирок про смертну кару виконується не раніше ніж через один рік з дня його вступу в силу, а також не раніше ніж через один рік після скасування мораторію на виконання смертної кари. Після вступу вироку в законну силу засуджений має право протягом року звернутись з клопотанням про помилування. Сама смертна кара виконується не публічно шляхом розстрілу. При виконанні даного виду покарання присутній прокурор, представник адміністрації та лікар для засвідчення смерті [4].

В Литві довічне позбавлення волі появилось не так давно, а саме 1995 році, як заміна смертній карі. Даний вид покарання застосовується якщо воно передбачене в санкції статті. Кримінальним законом може передбачатися можливість пом'якшення довічного позбавлення волі, на термін не менше ніж двадцять п'ять років [5]. В Республіці Узбекистан згідно статті 136 Кримінально-виконавчого кодексу засуджені до довічного позбавлення волі відбувають покарання в суворох, звичайних і полегшених умовах утримання та утримуються в камерах не більше двох осіб з нормою житлової площі не менше 4 квадратних метрів на кожного. На прохання засуджених або при необхідності вони можуть утримуватися в одиночних

камерах. Перші десять років засуджені до довічного позбавлення волі відбувають покарання в суворих умовах утримання.

При зразковій поведінці, відсутності дисциплінарних стягнень та відбутті покарання не менше десяти років, засуджений до довічного позбавлення волі можуть бути переведені з строгих умов утримання до звичайних. Після відбуття не менше п'ятнадцяти років засуджені до довічного позбавлення волі, не мають дисциплінарних стягнень за порушення встановленого режиму, можуть бути переведені із звичайних умов утримання в полегшені умови утримання. Також засуджений до даного виду покарання має право подати клопотання про помилування, після фактичного відбуття двадцяти п'яти років призначеного покарання [6].

Що ж стосується України цей вид покарання є достатньо новим та специфічним. Його введення було обумовлено пошуком заміни смертній карі. Ще А. Ф. Кістяківський розглядав питання введення позбавлення волі як заміни смертної кари викладеним ним у роботі «Исследование о смертной казни» 1867 р., він був прихильником максимальної міри покарання, а саме – позбавлення волі [7].

Засуджені до довічного позбавлення волі утримуються в приміщеннях камерного типу по дві особи і носять одяг спеціального зразка, що показує схожість з Республікою Білорусь та Узбекистану. Засуджений за власною заявою може утримуватись в одиночній камері, у разі можливих посягань на його життя іншими засудженими або при наявності медичного висновку за постановою начальника колонії. При належній поведінці засуджені, як передбачено в ч.2 ст. 151 Кримінально-виконавчого кодексу України, можуть бути переведені з приміщень камерного типу, в яких тримаються дві особи, до багатомісних приміщень камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки; з багатомісних приміщень камерного типу до звичайних жилих приміщень виправної колонії максимального рівня безпеки - після фактичного відбуття у таких приміщеннях не менш як п'яти років строку покарання [8].

Питання виконання покарання у виді довічного позбавлення волі зазначених країн викликає інтерес багатьох науковців, які висвітлюють різні думки з цього приводу, але при цьому ґрунтуються на загальних засадах кримінально-виконавчого права у зв'язку з відносною новизною цього виду покарання та досить незначним терміном вивчення зазначеної проблематики. На наш погляд, питання оптимальної організації процесу виконання-відбування покарання у виді довічного позбавлення волі потребують подальшої ґрунтовної розробки. Таким чином, з усього вище викладеного слід зробити висновок, що в країнах пострадянського простору визначені такі виключені міри покарання, як довічне позбавлення волі та смертна кара. В країнах, які обрали європейський напрямок розвитку виключною мірою покарання є довічне позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Царюк С. В. Проблеми законодавчого врегулювання виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. [Електронний ресурс] – [http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-1-2012-2/1\(2\)2012.pdf](http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-1-2012-2/1(2)2012.pdf)
2. Кримінально–виконавчий кодекс Республіки Білорусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://etalonline.by>
3. Кодекс Азербайджанської Республіки про виконання покарань [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://online.zakon.kz/document/>
4. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Казахстан [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://online.zakon.kz>
5. Богдашич О. В. Уголовный кодекс Литовской Республики перевод и комментарий (общей части) [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://ru.scribd.com/doc/8451551>
6. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Узбекистан [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.lex.uz/pages/getpage.aspx?act_id=163627
7. Кистяковский А. Ф. Исследование о смертной казни. – Тула: Автограф. – 2000. – С. 20.
8. Кримінально–виконавчий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб. сайт. – Режим доступу <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/page6>

*Железняк Олександр Сергійович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ОСНОВИ ТА ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Прийняття Конституції України започаткувало якісно новий етап у розвитку суспільства і держави. У статті 1 Конституції України визначається як демократична, соціальна, правова держава”.

Становлення такої держави передбачає принципово нову парадигму взаємовідносин між державою та особою, в центрі якої – права, свободи та інтереси людини і громадянина.

Ця ідея закріплена у статті 3 Конституції України: „Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність”. Зміст прав людини виявляється у співставленні їх з інтересами держави. Про

визнання загально людських цінностей основою державотворення свідчить проголошення у розділі 2 Конституції України широкого кола прав та свобод людини і громадянина.

Але безпосереднє закріплення їх у Конституції не знімає питання про вдосконалення процедур і механізмів, покликаних захищати права та свободи громадян, про створення розвиненої системи гарантій, за допомогою яких реалізується це завдання”.

Кожна держава повинна створювати відповідні умови для повноцінної реалізації громадянами належних їм прав і свобод. Отже, велике значення у забезпеченні прав і свобод належить юридичним гарантіям їх реалізації.

Важливими серед них є позасудові адміністративно-правові гарантії, як передбачають створення органами виконавчої влади необхідних правових, організаційних і матеріальних умов для здійснення громадянами їх конституційних прав і свобод. Адже система органів виконавчої влади, власне, і створена та функціонує, щоб служити людям. Вони займаються виконанням законів, втіленням їх у життя, наділені широкими повноваженнями, пов’язаними безпосередньо із реалізацією прав і свобод громадян.

Таким чином, правове становище громадянина в повному обсязі - це сукупність прав, свобод і обов’язків, якими він наділяється як суб’єкт право відносин.

Кожна із галузей права закріплює деяку частину прав і свобод у певній сфері суспільних відносин: трудових, сімейних, фінансових тощо. Конституційне право закріплює основи правового статусу особи; в цілому ж права і свободи людини не є вичерпними.

Конституційно-правовий статус громадянина - поняття, яке відображає тільки те, що властиве усім і кожному члену суспільства, і “залишає” за своїми рамками все приватне, індивідуальне, яке стосується конкретних осіб або груп осіб.

Тому в конституційний статус громадянина входять лише загальні для всіх суб’єктивні права та обов’язки, які постійно у суб’єктів виникають і припиняються залежно від виконання ними тих чи інших професійних функцій, громадського становища, характеру правовідносин, в які вони вступають, інших обставин. Конституційний статус громадянина - єдиний, неподільний і однаковий для всіх.

До поняття правового статусу входять такі основні елементи (вони складають його зміст і структуру): громадянство; загальна правоздатність; принципи правового статусу; конституційні права, свободи й обов’язки громадян; гарантії прав і свобод; відповідні правові норми. Зазначені елементи об’єднує те, що утворюючи їх норми регулюють зв’язки та відносини між державою в цілому і її громадянами.

Однак кожний елемент виконує власну роль в оформленні статусу громадян в суспільстві та державі.

Головним елементом правового статусу є основні права та обов’язки людини, які безпосередньо визначають її становище в суспільстві, міру

юридичної свободи і відповідальності. Вони створюють необхідні умови для всебічного розвитку особи, задоволенню її інтересів та потреб.

Правова система взаємовідносин держави і особи включає норми Конституції України, пов'язані з визначенням приналежності до громадянства і регулюванням відносин з приводу громадянства а також норми, що закріплюють загальні принципи правового статусу особи. Визначення правового статусу людини і громадянина важливе значення має не лише загальний обсяг прав та свобод особи, а й ті основні ідеї, які перетворюють сукупність прав і свобод у систему.

Основними принципами конституційно-правового інституту прав і свобод людини є закріплення в національному законодавстві прав і свобод, встановлених нормами міжнародного права. Україна як повноправний член світової співдружності, визнає і гарантує права і свободи особи, притаманні цивілізованому суспільству. Права та свободи людини і громадянина, оголошені у згаданих документах й закріплені в Конституції України, перебувають, таким чином, під міжнародним захистом.

Принцип невідчужуваності та непорушності основних природних прав і свобод людини та належність їх їй від народження (ст. 21 Конституції України). Означає, що всі люди володіють правами та свободами від народження.

Принцип рівноправності прав і свобод осіб (ст. 24 Конституції України). Цей принцип означає, що здійснення прав та свобод людини й громадянина не повинно порушувати права та свободи інших осіб. Проголошується рівність усіх перед законом і судом (ч 3 ст. 8 Конституції України).

Права і свободи людини і громадянина визнаються за всіма однаково, незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, місця проживання, ставлення до релігії тощо (ч. 3 ст. 24 Конституції України).

Рівність прав і свобод людини й громадянина проголошується конституцією України безпосередньо діючою, ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає за свою діяльність (ч. 2 ст. 3 Конституції України).

Принцип єдності прав та обов'язків людини і громадянина (ст. 23 Конституції України) полягає в тому, що не повинно бути прав без обов'язків, як не повинно бути і обов'язків без прав. Лише в процесі реалізації обов'язків здійснюються і права, які їм відповідають. У свою чергу, здійснення прав породжує ті чи інші обов'язки. Так, згідно зі ст. 51 Конституції України, кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина полягає в тому, що, по-перше, конституційні права і свободи гарантуються державою й не можуть бути скасовані і, по-друге, при прийнятті нових законів або внесенні нових змін до них не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав та свобод людини.

Поділ прав та обов'язків на права й обов'язки людини і права та обов'язки громадянина пов'язаний з тим, що для сучасного суспільного ладу є дуалізм громадянського і політичного суспільства. Як член громадянського суспільства людина рівноправна з усіма іншими, а як член політичного суспільства вона рівноправна лише з тими, хто, як і вона, належить до даної держави.

Отже, під правовими принципами, що визначають конституційно-правовий статус особи розуміють загальні, основоположні начала, за допомогою яких у Конституції визначаються основні права, свободи і обов'язки людини й громадянина, а також гарантії їх здійснення, тобто можливість мати, володіти, користуватися і розпоряджатися економічними, політичними, культурними та іншими соціальними цінностями, благами, користуватися свободою дій і поведінки в межах конституції та інших законів.

*Зав'ялова Лариса Іванівна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ВИД ПОКАРАНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ США, КАЗАХСТАНУ, ФРН, ШВЕЙЦАРІЇ

Зважаючи на те, що сфера застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в кримінальному законодавстві України постійно розширюється, її актуальність в теорії кримінального права визначило вибір теми дослідження.

Певну увагу цьому виду покарання приділяли в своїх наукових працях Р.М. Гура, І.Г. Богатирьов, С.Ф. Денисов, Д.С. Шиян, О.Г. Фролов, М.І. Хавронюк, Ю.Б. Мельников, Е.С. Крилова та ін. [1]. Віддаючи належне роботам зазначених та інших учених [2], слід визнати, що маючи свою систему кримінальних покарань не пов'язаних з позбавленням волі, міжнародним співтовариством у нормативно-правових актах пропонується більш великий перелік покарань і заходів, альтернативних позбавленню волі.

Вивчення зарубіжної практики застосування заходів не пов'язаних з ізоляцією засуджених від суспільства, дозволить почерпнути позитивне, що можна запропонувати для внесення змін в національне законодавство. Тож розглянемо практику виконання покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, в США, Казахстані, ФРН, Швейцарії.

Розгляд практики виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі в США представляє для України особливий інтерес, в зв'язку з великим впливом цієї країни на світову політику.

У США існує розподіл на основні та додаткові види покарання. Перші представлені позбавленням волі і штрафом, а до додаткових покарань відносяться:

- позбавлення виборчих прав;
- заборона займати деякі посади або здійснювати певну діяльність;
- конфіскація майна;
- заборона користування майном протягом установленого строку;
- арешт або примусова розпродаж майна;
- покладання обов'язку загладити заподіяну шкоду та ін. [5].

За федеральним законодавством за зраду державі, замах на зміну діючого уряду США, або використання з цією метою зброї, в якості додаткового покарання може бути призначено позбавлення американського громадянства.

Згідно чинного законодавства Казахстану до додаткових покарань віднесено:

- заборона займати певні посади в державній службі;
- заборона займати деякі посади в органах місцевого самоврядування;
- займатися певною професійною або іншою діяльністю та ін. [4].

Кримінальний кодекс Казахстану передбачає застосування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як у якості додаткового (терміном від шести місяців до трьох років), так і основного (на строк від року до п'яти років) покарання. Дане покарання у відповідних статтях КК розташовується на одному з перших місць у системі видів покарань, тобто відноситься до м'яких покарань.

В чинному Кримінальному кодексі ФРН до додаткових покарань віднесено:

- заборона керувати транспортним засобом;
- позбавлення права обіймати громадські посади;
- позбавлення права обирати і бути обраним;
- заборона займатися певною професією [3].

Заборона керувати транспортним засобом може призначатися на строк від року до трьох років. Коли ж злочинне діяння скоєно при використанні, або у зв'язку з управлінням транспортним засобом, заборона керувати транспортним засобом може бути призначена як додаткове покарання до позбавлення волі або грошового штрафу. Інший вид покарань, такий, як заборона займатися певною професією може призначатися на строк від року до п'яти років.

У Кримінальному кодексі Швейцарії міститься різноманітний перелік додаткових покарань:

- звільнення від посади;
- позбавлення батьківської або опікунської влади;
- заборона займатися певною професією, ремеслом або здійснювати торговельну діяльність;
- вигнання (висилка) за межі країни;
- заборона відвідувати конкретний ресторан особам, схильним до алкоголізму [4].

В цілому, за Кримінальними кодексами США, Казахстану, ФРН, Швейцарії термін покарання у вигляді позбавлення прав як додаткового покарання варіюють від шести місяців до п'яти років, а терміни позбавлення будь-яких прав, застосовуваних в якості основного покарання, варіюють від року до п'яти років.

Узагальнюючи вище викладене, робимо висновок, що система основних покарань США, Казахстану, ФРН, Швейцарії, як правило, не характеризується великою різноманітністю видів, а додаткових покарань, або покарань допоміжного характеру, надзвичайно багато, і вони пов'язані з обмеженням самих різних прав і свобод засудженого, включаючи особисті, політичні та соціально-економічні права.

Список використаних джерел

1. Богатирьов І.Г. Порівняльне кримінально-виконавче право України навч. посібник / І.Г. Богатирьов, І.М. Копотун, М.С. Пузирьов // за заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К. : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. – 140 с.
2. Гура Р.М. Застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю / Р.М.Гура // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення [матер. міжнар. наук.-практ. конф. Харків] 25-26 жовт. 2001 р. – К.–Х.: “Юрінком Інтер”, 2002. – С. 96–98
3. Денисов С.Ф., Шиян Д.С. Покарання, пов'язані з позбавленням певних прав, за кримінальним законодавством деяких зарубіжних країн / С.Ф. Денисов, Д.С. Шиян // Влада. Людина. Закон. – 2002. – № 6 (червень) . С. 165–169
4. Короткий звіт / [підготовлений Міжнародним центром тюремних досліджень]. – Penalreforminternational, 2000. (пер. З англ. К.А. Кунашев)
5. Малиновский А.А. Уголовное право зарубежных государств/ А.А. Малиновский. – М.: Новый Юрист, 1998. – 128 с.

*Залуговська Ганна Петрівна,
слухач заочної форми навчання 5
курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

З метою забезпечення державою основних прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування та реалізації її завдань та цілей ще на ранньому етапі державотворення з'являється державна служба.

На думку доктора юридичних наук, професора Марка Веніаміновича Цвіка та президента Національної академії правових наук України Олександра Віталійовича Петришина «державна служба – це професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах, установах і на підприємствах щодо практичного виконання їх завдань і функцій» [3, с.137].

Чинне законодавство України, на жаль, не виділяє різновидів державної служби, але науковцями розроблено багато систем класифікації державної служби. Якщо ж взяти за основу класифікації критерій статусу державних службовців, то можна виділити такі види державної служби, як: адміністративна (в апараті парламенту, органах виконавчої влади та їх апараті, в органах судочинства); спеціальна (в органах державної влади, яким окремими законами надано спеціальний правовий статус); патронатна (має особливий правовий режим через допоміжно-обслуговуючу, консультативну спрямованість) [4].

Одним із різновидів спеціальної державної служби є Державна кримінально-виконавча служба України (далі – ДКВС України). На неї покладається реалізація кримінально-виконавчої політики України, успішне виконання якої є необхідною умовою для безпечної, правової, демократичної та розвиненої України. Служба в Державній кримінально-виконавчій службі України є державною службою особливого характеру, в якій специфічні умови проходження служби. Виконання покладених на ДКВС України завдань забезпечує персонал. Поняття персоналу ДКВС України встановлено в Законі України «Державну кримінально-виконавчу службу України», який до персоналу ДКВС України відносить осіб рядового і начальницького складу, спеціалістів, які не мають спеціальних звань, та інших працівників, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України. На відміну від спеціалістів, які не мають спеціальних звань, на осіб рядового і начальницького складу ДКВС України не поширюється дія Закону України «Про державну службу» [1].

Оскільки служба в ДКВС України є службою особливого характеру, то під час проходження цієї служби існують певні особливості.

1. І на державну службу, і на службу в Державній кримінально-виконавчій службі України приймаються виключно громадяни України, але на відміну від посад в державній службі, посади в Державній кримінально-виконавчій службі України не поділяються на категорії.

2. Особам рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби присвоюються спеціальні звання, видаються відповідні знаки (жетони) та вони мають право на носіння форменого одягу із знаками розрізнення. Державним службовцям законом не передбачено присвоєння спеціальних звань, носіння форменого одягу із знаками розрізнення та жетони.

3. Особи рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати фізичну силу, використовувати службових собак, а також зберігати, носити спеціальні засоби і зброю, використовувати і застосовувати їх самостійно або у складі підрозділів відповідно, у випадках, передбачених Законом України «Про Національну поліцію».

4. На осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України поширюється соціальний захист поліцейських, визначений Законом України «Про Національну поліцію», а також порядок і умови проходження служби, передбачені для поліцейських [1].

5. Пенсійне забезпечення осіб рядового і начальницького складу ДКВС України регулює Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України «Про загально обов'язкове державне пенсійне страхування» [2].

6. Особам рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби встановлюється пільговий залік вислуги років для призначення пенсії один місяць служби за сорок днів; особам, які проходять службу у воєнізованих формуваннях і установах виконання покарань, призначених для тримання засуджених до довічного позбавлення волі, – один місяць служби за півтора місяця, а в установах виконання покарань, призначених для тримання і лікування інфекційних та психічно хворих засуджених, – один місяць служби за два місяці.

Отже, Державна кримінально-виконавча служба України створена з метою захисту особи, суспільства та держави шляхом реалізації пенітенціарної політики держави.

А тому необхідно популяризувати ДКВС України та особам, які проходять службу в ДКВС України, необхідно створити всі умови для виконання їхніх обов'язків. На теперішній час ДКВС України перебуває у стані реформування з використанням передового світового досвіду. Маємо надію, що приведення пенітенціарної системи України до світового зразка стосуватиметься не тільки порядку відбування покарань засудженими, а й

порядку та умов проходження служби в Державній кримінально-виконавчій службі України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» – [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб. сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2713-15>
2. Закон України «Про державну службу» – [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб. сайт. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
3. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. Загальна теорія держави і права / М. В. Цвік, О. В. Петришин. – Х. : Право, 2009. – 584 с
4. Ковбасюк Ю. В., Серьогін С. М. Державна служба

*Захаренко Михайло Станіславович,
слухач 5 курсу денної форми
навчання юридичнофакультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ЗЛОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ФОРМИ ЇЇ ПРОЯВУ

Торгівля людьми є великою проблемою для всього суспільстві та являється транснаціональною злочинністю. Ця проблема є одним з найбільш прибутковим у злочинному світі.

В Україні проблема торгівлі людьми постала після розвалу СРСР. Сукупність політичних, соціально-економічних умов, а також високий рівень безробіття в країні наприкінці 90-х років ХХ ст. призвели до того, що Україна стала країною-транзитом «живого товару».

За оцінками, сформованими на основі результатів дослідження Міжнародної організації з міграції навесні 2015 р., лише в 2012-2014 рр. при виїзді за кордон на роботу або з метою шлюбу від торгівлі людьми могли постраждати понад 40 тис. українців. У поєднанні з результатами досліджень, що були здійснені на замовлення Міжнародної організації з міграції до 2012 р., за період з 1991 р. понад 160 тис. українців постраждали від торгівлі людьми.

Торгівля людьми виступає як сучасна форма рабства і в наш час набула тотальних масштабів.

Важливим чинником, який сформувався та виявився вже на початку нового століття, є наявність так званої соціальної мережі за кордоном. За даними дослідження Міжнародної організації праці, у більшості мігрантів, як благополучних, так і жертв торгівлі людьми, за кордоном працює хтось

із родичів чи близьких друзів, що сприяє поінформованості про можливість працевлаштування за кордоном, значно полегшує процес виїзду. Крім того, на ситуацію певним чином впливає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють торгівцям людьми диверсифікувати методи роботи. Зокрема, все частіше використовуються електронні оголошення, Інтернет-чати, форуми [1].

Торгівля людьми може відбуватися у різних формах, серед них:

- рабство або звичаї, подібні до рабства;
- підневільний стан;
- залучення в боргову кабалу;
- торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації;
- торгівля людьми з метою використання у порнобізнесі;
- торгівля людьми з метою трудової експлуатації (примусова праця);
- торгівля людьми з метою використання у жебракуванні;
- торгівля людьми з метою вилучення органів;
- торгівля людьми з метою використання у збройних конфліктах;
- торгівля людьми з метою втягнення у злочинну діяльність;
- проведення дослідів над людиною без її згоди;
- примусова вагітність;
- усиновлення/ удочеріння з метою наживи.

Проаналізуємо більш детально кожен з цих форм.

Рабство – це таке становище чи стан особи, по відношенню до якої використовують деякі або всі права, притаманні праву власності [2].

Під звичаями, подібними до рабства розуміються:

- боргова кабала, тобто стан чи становище, що виникає внаслідок застави боржником у забезпечення боргу особистої праці або праці залежної від нього особи, якщо належним чином обумовлена цінність виконуваної роботи не зараховується в погашення боргу або якщо тривалість цієї роботи не обмежена і характер її не визначений (на практиці в таке становище потрапляє, наприклад, жінка, яку продали у дім розпусти іншої країни, власник якого, сплативши гроші продавцю за жінку, відбирає у неї всі документи, обіцяючи повернути їх лише після відпрацювання нею сплаченої ним суми і отримання ним прибутку);

- кріпацький стан, тобто таке користування землею, коли користувач зобов'язаний за законом, звичаєм чи угодою жити і працювати на землі, що належить іншій особі, і виконувати певну роботу для такої особи за винагороду або без такої, і не може змінити такий стан;

- будь-який інститут чи звичай, через які: жінку обіцяють за винагороду видати чи видають заміж, без права відмови з її боку, її батьки, опікун, родина або будь-яка інша особа або група осіб за винагороду грошима або натурою; чоловік жінки, його родина або його клан мають право передати її іншій особі за винагороду або іншим чином; жінка після смерті чоловіка передається у спадщину іншій особі;

- будь-який інститут чи звичай, в силу яких дитина передається одним або обома її батьками чи своїм опікуном іншій особі, за винагороду або без такої, з метою експлуатації цієї дитини чи її праці [3].

Під особою, яка перебуває у підневільному стані, мається на увазі особа, яка перебуває у стані чи становищі, створеному в результаті інститутів чи звичаїв, подібних до рабства [4].

Сексуальна експлуатація – це вид експлуатації праці особи у сфері проституції, під якою слід розуміти надання сексуальних послуг за гроші чи іншу матеріальну винагороду, або у суміжних сферах (у сфері розпусних дій з дітьми, надання разових сексуальних послуг ув'язненим та деяким іншим особам, співжиття з метою систематичного отримання сексуального задоволення тощо), незалежно від того, чи дозволений у тій чи іншій країні або її окремих місцевостях цей вид діяльності. Використання у порно бізнесі означає використання особи як сутенера, утримувача будинку розпусти, актора при зйомках порнографічних фільмів, статиста при виготовленні порнографічних журналів тощо.

Усиновлення (удочеріння) з метою наживи – це оформлене спеціальним юридичним актом прийняття в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки для її наступного використання у жебрацтві, занятті азартними іграми, втягнення у злочинну діяльність, а також для подальшого укладання щодо неї договорів купівлі-продажу, міни та інших, які передбачають фактичну передачу права власності.

Втягнення у злочинну діяльність – це дії, пов'язані з безпосереднім психічним чи фізичним впливом на особу та вчинені з метою викликати у неї прагнення взяти участь в одному чи кількох злочинах.

Примусова вагітність означає посягання на волю жінки, пов'язане з тим, що вона завагітніла, у т. ч. шляхом штучного запліднення, у примусовому порядку.

Проведення дослідів над людиною без її згоди – це дії, вчинювані без вільної згоди людини, повної і об'єктивної поінформованості дієздатного пацієнта про стан його здоров'я, мету запропонованих дослідів, прогноз можливого розвитку захворювання, наявність ризику для життя та здоров'я.

Чинним законодавством України заборонено укладення будь-яких угод, що передбачають купівлю-продаж органів або інших анатомічних матеріалів людини, за винятком кісткового мозку. За порушення цієї заборони встановлена кримінальна відповідальність за незаконну торгівлю органами або тканинами людини (ч. 4 ст. 143 КК) [5, с. 102].

Звичайно, масштаби тієї чи іншої форми експлуатації співставити досить складно через брак точної інформації. Найбільш розповсюдженими формами вважають трудову та сексуальну експлуатацію. Міжнародні документи звертають увагу на те, що більше 70% постраждалих від торгівлі людьми продаються з метою надання сексуальних послуг. Але дані наведені в Доповіді МОП за 2009 рік свідчать про різке зростання трудової експлуатації українських громадян. Ще в 2004 році в нашій країні кількість

випадків торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації у 2 рази перевищувала кількість випадків торгівлі з метою примусової праці. Але вже до 2007 року кількість жертв трудової експлуатації впритул наблизилася до кількості жертв сексуальної експлуатації. Позначилася тенденція до того, що найближчим часом показники зрівняються, а незабаром використання безкоштовної робочої сили навіть переважатиме [6].

Таку тенденцію підтверджує статистика, наведена Міжнародною організацією з міграції в Україні. Більшість потерпілих у 2010 році – це жертви трудової експлуатації. На другому місці – сексуальна експлуатація та жебрацтво [7].

По допомогу звертаються потерпілі, які вивозилися, перепродавалися та експлуатувалися у таких сферах, як будівництво, каменоломні, лісоповали, прокладання залізничних колій, сільське господарство, нелегальний вилов риби, підпільні майстерні з пошиття одягу та переробка харчової продукції. На жаль, останніми роками набула поширення жахлива форма торгівлі людьми з метою вилучення органів. Перша згадка про імпорт людських органів до Західної Європи відноситься до 1987 р., коли правоохоронні органи Гватемали знайшли 30 дітей, призначених для використання у цьому бізнесі. Потім з'явилися повідомлення з Бразилії, Аргентини, Мексики та інших країн. Першим заарештованим за таку торгівлю став громадянин Єгипту.

В 2003 році Парламентська асамблея Ради Європи констатувала, що міжнародні злочинні угруповання вже освоїли прибутковий ринок незаконної торгівлі органами, який породив величезний дефіцит у донорській системі. Відомо, що від 15 до 30% хворих вмирає, так і не дочекавшись трансплантації. Очікується, що дедалі ситуація буде погіршуватися, і період очікування операції, який зараз складає у середньому 3 роки, збільшиться до 10 років [8].

Список використаних джерел

1. Доповідь Спеціального доповідача щодо торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, представлений Генеральній Асамблеї ООН, 65 сесія, 2010 р.

2. Конвенція про рабство 1926 р., ст.1.(http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_857)

3. Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства 1956 р., ст.1 (http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_160)

4. Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства 1956 р., ст.7 (http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_160)

5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013, с. 1040

6. Глобальна доповідь, представлена відповідно до механізму реалізації Декларації МОП основних принципів та прав у сфері праці, МБП, Женева, 98 сесія 2009 <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2005/index.htm>)

7. База даних МОМ щодо ідентифікованих жертв торгівлі людьми (www.iom.org.ua)

8. Доповідь Генерального Секретаря ООН: Попередження не законного обігу органів людини, боротьба з ним та покарання за нього, Відень, квітень 2006 р. (<http://unbisnet.un.org:8080>)

*Зливко Ярослава Станіславівна,
слухач денної форми навчання 5 курсу
юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби,
старший лейтенант внутрішньої служби*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ

Питання притягнення до відповідальності суддів як особливої категорії державних службовців викликає неоднозначні оцінки з боку вчених та суддівської спільноти, представників інших державних органів. Притягнення до відповідальності суддів – завжди найгостріший предмет обговорення громадськості будь-якої країни незалежно від її економічної формації, політичного режиму або державного устрою. Передусім звертається увага на ефективність механізму притягнення суддів до відповідальності за встановлені факти порушення ними закону, тобто системи, безпосередньо пов'язаної з рівнем довіри громадськості до суддівського корпусу та належної роботи судової системи [1].

Одним із видів юридичної відповідальності носіїв судової влади є дисциплінарна відповідальність, адже зміцнення законності в діяльності органів правосуддя безпосередньо пов'язане зі станом дисципліни, рівнем культури та етики, а також фахової підготовки їх працівників. Саме тому дотримання трудової дисципліни є одним з основних обов'язків судді.

Підставою дисциплінарної відповідальності для судді є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто винного, протиправного порушення службових обов'язків.

Слід відзначити, що дисциплінарна відповідальність суддів є одним із засобів забезпечення виконання їх професійних (службових) обов'язків, а відтак суддівської дисципліни [2].

На думку Л.Є. Виноградової, юридична відповідальність судді – це здатність його (її) звітувати перед собою, суддівським корпусом, кваліфікаційною комісією, Вищою радою юстиції за результати своєї професійної діяльності та додержання норм моралі (перспективна відповідальність) і одержувати позитивні чи негативні оцінки своєї діяльності із застосуванням у разі потреби відповідних санкцій за неналежну поведінку [3]. Поглиблений науковий погляд в аналізованій сфері здійснила М. О. Сапунова, яка вважає, що юридична відповідальність суддів – це морально-правовий стан, що породжує необхідність сумлінного використання прав і виконання обов'язків зі здійснення правосуддя, покладених на них законом (позитивний аспект), а також необхідність додаткового правового обтяження в разі судової або професійної помилки, допущеної у процесі судочинства (негативний, або ретроспективний аспект відповідальності). Нею проблема юридичної відповідальності суддів розглядається у взаємозв'язку з їх особливим статусом, встановленим міжнародно-правовими документами і внутрішнім законодавством країни [4].

Слід відмітити, що нормативно-правова база в сфері регулювання діяльності судової влади України зазнала змін, це зумовлено тим, що Верховна Рада прийняла Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII, який набув чинності з 5 січня 2017 року [5] (Далі – Закон). Цей Закон визначає статус, повноваження, засади організації та порядок діяльності Вищої ради правосуддя, яка створилася шляхом реорганізації Вищої ради юстиції.

Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

В результаті аналізу законодавчої бази, можна визначити наступні повноваження Вищої ради правосуддя щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності:

1) забезпечення здійснення дисциплінарним органом дисциплінарного провадження щодо судді;

2) утворення органів для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів;

3) розгляд скарги на рішення відповідних органів про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора;

4) ухвалення рішення про звільнення судді з посади;

5) надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом;

6) ухвалення рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя та здійснення інших повноважень, визначених цим

Законом та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI [6].

Варто звернути увагу, що у вище згаданому законі України «Про Вищу раду правосуддя» закріплено право Вищої ради правосуддя утворювати органи, в тому числі необхідні для забезпечення ефективного розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів. Поряд із законом України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII, який набув чинності з 5 січня 2017 року, питання притягнення до відповідальності суддів врегульовано в законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI. У даному нормативно-правовому акті зазначені наступні підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності:

1) істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані зокрема з відмовою в доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, не обґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;

2) невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом;

3) порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);

4) систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя;

5) розголошення таємниці, що охороняється законом, зокрема таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

б) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації Про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, зазначення в ній завідомо неправдивих відомостей.

Досить слушною є позиція законодавця щодо неможливості притягнення судді до відповідальності за скасування або зміну судового рішення, що є проявом прагнення законотворця удосконалити правові основи принципу незалежності суддів на чому неодноразово наголошувалось міжнародними експертами, зокрема Венеційською комісією у відповідних рекомендаціях.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене досить позитивним є той факт, що в останні роки Верховна Рада України приділяє більше уваги юридичній відповідальності суддів, зокрема дисциплінарній. Як наслідок ми отримали Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII, який набув чинності з 5 січня 2017 року та в оновленій редакції Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI в яких було закріплено повноваження Вищої Ради правосуддя, а також підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів.

Список використаних джерел

1. Гончаренко О. Актуальні питання притягнення суддів до відповідальності / О Гончаренко // (частина перша) Вісник Вищої ради юстиції. – 2011 – № 1 (5). – С. 77–91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik0505.pdf>.
2. Статус суддів: Учбово-практичний посібник / І. Є. Марочкін, Ю. І. Крючко, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, Р. Р. Трагнюк / За ред. проф. І. Є. Марочкіна. – Х., 2006. – 754 с.
3. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.10 / Л. В. Виноградова; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2004. – 187 с.
4. Сапунова М. О. Юридическая ответственность судей в Российской Федерации: теоретико-правовой анализ: дис канд. юрид. наук: 12.00.01 / М. О Сапунова; Москва, 2007. – 183 с.
5. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 7-8. – Ст. 50.
6. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

*Комарова Ольга Миколаївна,
студент 5 курсу факультету
заочного контрактного навчання
Академії Державної пенітенціарної
служби*

ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ІНСТРУКЦІЇ ДОГЛЯДАЧУ ТЮРЕМНОГО ЗАМКА 1831 Р.

Важливим кроком у формуванні галузевого законодавства стало створення перших централізованих законодавчих актів про позбавлення волі, серед яких слід виділити Інструкцію доглядачу губернського тюремного замку 1831 р., оскільки в ній найбільш повно і детально були регламентовані питання виконання і відбування покарання у вигляді тюремного ув'язнення, умови прийому і розміщення, режиму праці і побуту ув'язнених, визначені форми і методи виховного і карального впливу. В «Інструкції доглядачу губернського тюремного замку» (далі – Інструкція) вперше були комплексно відрегульовані питання виконання покарання у вигляді тюремного ув'язнення. Раніше таких кодифікованих актів, що мали б загальнодержавне значення, не було. Цей документ був «складений за рішенням Комітету міністрів, підготовлений чиновником Брусилівим і схвалений Піклувальним про тюрми Товариством» [1, с. 108].

Інструкція складалася з 12 розділів (глав), що включали понад двісті досить коротких за формою, але ємних за змістом статей: глава I «Порядок

прийому осіб до тюремного замку» (ст.ст. 1-11); глава II «Про майно арештантів, прийнятих до тюремного замку» (ст.ст. 12-30); глава III «Про утримання арештантів в тюремному замку» (ст.ст. 32-42); глава IV «Про благочинність і охайність» (ст.ст. 44-63); глава V «Про вправах осіб, яуі утримуються в тюремному замку» (ст.ст. 65-106); глава VI «Про перепровадження арештантів до присутніх місць на їх вимогу (ст.ст. 107-114); глава VII «Про те, як топити пічі» (ст.ст. 115-120); глава VIII «Про освітлення тюремного замку» (ст.ст. 122-123); глава IX «Про відвідувачів» (ст.ст. 124-147); глава X «Про церкви» (ст.ст. 149-158); глава XI «Про лікарню» (ст.ст. 159-213); глава XII «Загальні положення» (ст.ст. 214-245) [1, с. 25].

В Інструкції були чітко регламентовані умови прийому арештантів до місць позбавлення волі. Глава I (ст.ст. 1-12) передбачала прийом арештантів протягом цілої доби, вдень і вночі. Новелою Інструкції також стала вимога проведення медичного огляду ув'язнених, які підлягали етапуванню і, в разі необхідності, відправки їх до тюремної лікарні.

У главі II (ст.ст. 13-31) визначався порядок прийому арештантського майна і його зберігання. Інструкція закріплювала положення про необхідність переодягання арештантів у казенний одяг. Глава III (ст.ст. 32-50), по суті, повторювала раніше встановлені вимоги не змішувати «чиновников и разночинцев с чернью». Однак законодавець використовує іншу термінологію: «благородных» змінює на «чиновников и разночинцев», які протиставляються «черни» (ст. 40). У цьому ж розділі закріплювалися положення щодо диференційованого підходу щодо відокремлення ув'язнених за ознаками статі, наявного кримінального досвіду. Особливу увагу було приділено окремому розміщенню неповнолітніх ув'язнених, засуджених і підслідних. У правовому акті детально були регламентовані питання санітарно-гігієнічного стану тюремних приміщень. Відповідно до ст. 55 наказувалося міняти: ковдри і наволочки через два місяці; онучі один раз на місяць; простирадла і наволочки верхні два рази на місяць; сорочки, панчохи та іншу білизну один раз в тиждень; нову «постілку в подушках видавати через чотири місяці. «Летнее платье, войлоки, на коих они спят, переменять новыми, смотря по надобности» (ст. 57).

Пропонувалося щодня провітрювати приміщення (ст. 58); камери і коридори щодня підмитати вранці, вікна протирати не менш, ніж два рази на тиждень (ст. 59), підлоги і нари в камерах фарбувати олійною фарбою і робити вологе прибирання кожного тижня, а побілку стін пропонувалося проводити один раз на рік (ст. 60). Посуд, що вживався в тюремному замку, мав утримуватися в чистоті (ст. 62).

У ст. 65 вказувалося, що «опрятность в комнатах, светлость воздуха и вообще чистота в тюремном замке должны быть наблюдаемы со всей строгостью» [2, с. 18].

Чимало місця в документі було відведено правилам поведінки арештантів: їм заборонялося «укорять друг друга, произносить проклятие и божьбу», «своевольство, ссоры, брань, разговоры соблазнительные, песни,

хохот и тому подобные поступки» (ст. 50), куріння табаку , гра на музичних інструментах, у шашки, кістки, карти (ст. ст. 47-48). Також була збереженою заборона на користування приладдям для письма (ст. 41). У камерах ув'язненим заборонялося робити фіранки і загородки, щоб вони не змогли сплести з них мотузки, за допомогою яких могли б перелізти через стіну замку (ст. 223).

Інструкція встановлювала штат тюремного замку, що включав: доглядача, його помічників, економа, канцелярію, приставників і тюремну команду. Головна відповідальність за стан замку лежала на доглядачеві, який підпорядковувався обер-поліцмейстеру і Піклувальному про тюрми Товариству. Він повинен був жити в замку і не міг суміщати цю посаду з жодною іншою.

Передбачалося, що «смотритель обходится с находящимися под надзором его арестантами кротко и человеколюбиво; он должен стараться приобрести их к себе доверие, путем заботы об их нуждах, доставляя иногда некоторые пособия; но в исполнении своих обязанностей должен поступать со всей точностию и твердостью

При назначении наказаний смотритель должен соблюдать спокойствие духа и отнюдь не предаваться досаде и вспыльчивости, дабы тем самым удостоверит виновного, что делаемое ему наказание основано на справедливости» (ст. 205) [2 , с. 21].

Крім того, в Інструкції досить чітко наголошувалося на необхідності морального виправлення засуджених з метою повернення до суспільства законослухняних громадян. У документі містився опис засобів і методів досягнення цієї мети.

Виконання цієї місії було покладено на священнослужителів, які повинні були розкрити духовний світ кожного ув'язненого в тюремному замку, завоювати його довіру до себе і застосовувати всі наявні засоби для його виправлення. У «церкви после обедни, в праздничные и торжественные дни, священник каждый раз скажет приличное поучение из собрания или изданных проповедей, или собственного сочинения» (ст. 98). Вранці і ввечері пропонувалося читати молитви відповідно до загальних правил православної церкви, причому молитви мав озвучувати будь-хто з грамотних арештантів; у вільний час рекомендувалося читати Святе письмо (ст.ст. 74, 75, 87, 99 та ін.). На священника також покладался обов'язок «обучения закону Божию или же и другим предметам несовершеннолетних, в тюремных замках содержимых» (ст. 159). Згідно ст. 154 священник своєю благочинністю і доброзвичайністю повинен був показувати приклад вірності обов'язку всім службовцям і ув'язненим в тюремному замку.

Ст.ст. 236-245 Інструкції регламентували організацію праці ув'язнених. Зокрема, визначалося, що ув'язнені залучались до роботи в тюрмах з метою спрямування їх до морального виправлення, щоб бути після звільнення корисним собі і сім'ям [2, с. 23]. Всі роботи в тюрмі розподіляв тюремний наглядач, який зобов'язувався вести «нарядные листы упражнений» (ст. 245). Призначаючи той або інший вид роботи, доглядач повинен був враховувати

гендерні та вікові відмінності, кримінальний досвід, поведінку в тюремному замку, час року, фізичні сили, здоров'я і здатності кожного в'язня до того чи іншого роду занять, ремесла або роботи [3, с. 707].

Однак в документі були відсутні положення, які містили б вказівки на норми праці ув'язнених. Неповнолітніх рекомендувалося залучати лише до тих робіт, які були їм під силу, однак потрібно було навчати їх «Закону Божию, читать, писать и арифметике первым правилам, сколько удобность позволит» [2, с. 24].

Інструкція передбачала, що при всіх роботах або заняттях в робочих приміщеннях або камерах повинна була постійно перебувати необхідна кількість вартових: на чоловічій половині - приставники, а на жіночій - приставниці (ст. 245). Роботи в тюрмі проводилися «в пользу тюремного замка и на продажу по заказу».

Ціна виробленої продукції повинна була бути помірною, а саме: «не более того, во что могут обойтись изделия сии по материалам, с надбавкою небольшой суммы за работу» і встановлювалася керівництвом тюрми.

Перевага віддавалася замовленнями від закладів громадського догляду, потім «для других богоугодных заведений, и, наконец, для всякого рода казенных мест». Виручені гроші пропонувалося розподіляти на частини: 1/3 використовувати для потреб ув'язнених під час їх перебування у тюрмі; іншу третину видавати їм при звільненні їх з тюрми. Якщо вони відправлялися на поселення до Сибіру, то на ці кошти їм купувалися необхідні речі. Ще одна третина йшла на придбання спеціальних інструментів і сировини.

Таким чином, Інструкція доглядачу губернського тюремного замку 1831 р. в цілому відповідала духу імперської каральної політики і стала базою для подальшої правової регламентації виконання покарань у вигляді позбавлення волі, а саме для Зводу установ і статутів про осіб, які утримувалися під вартою і Зводу установ і статутів про засланих. У ній було розширено коло законодавчо закріплених питань, пов'язаних з реалізацією механізму відбування покарання у вигляді тюремного ув'язнення. І хоча за обсягом вона не охоплювала всіх сторін тюремної справи, Інструкція визначила засоби і методи виправлення ув'язнених, приділила значну увагу організації їх праці і підвищенню їх морального рівня [4, с. 142].

Список використаних джерел

1. Гернет, М. Н. История царской тюрьмы (1762–1825). Москва: Госюриздат, 1960–1963. Т. 1. 357 с.
2. Инструкция смотрителю губернского тюремного замка 1831 г. Сборник узаконений и распоряжений по тюремной части. Сост. Т. М. Лопато. Пермь, 1903. С. 4–25.
3. Муравьев, И. В. Организация тюремного труда в России. Журнал Министерства юстиции. 1904. № 2. С. 698–710.
4. Фойницкий, И. Я. Учение о наказании в связи с тюремоведением. Санкт-Петербург, 1889. 514 с.

*Крат Дмитро Юрійович,
слухачденної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Проголосивши свою незалежність, Україна стала на шлях побудови власної правової держави і громадянського суспільства. Серед інших проблем, що їх вирішує народ України, є і проблема здійснення прав людини та громадянина. Для того, щоб у повному обсязі реалізувати права та обов'язки, необхідно їх знати. Усі права і свободи людини і громадянина зазначені в другому розділі Конституції України які доцільно дослідити [2].

Конституція Українизакріплює важливі елементиоснов правового статуту або конституційний статут громадян їх права. Адже тільки вона регулює найважливіші, найсуттєвіші відносини між державою та громадянами. Інші відносини регулюються актами відповідних галузей права. Основи правового статусу громадян України визначають ті конституційно-правові норми, які регулюють суспільні відносини щодо громадянства, принципів статусу особи, конституційних прав, свобод та обов'язків громадян, гарантій реалізації, захисту та охорони прав і свобод громадян, відповідальності громадян за скоєні ними правопорушення згідно із законом.

У розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України закріплено широкий спектр прав і свобод людини й громадянина, що охоплює всі без винятку права і свободи. Так, до особистих прав людини у Конституції України зараховано: право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23 КУ), не від'ємне право на життя (ст. 27 КУ), право на повагу до людської гідності (ст. 28 КУ), право на свободу й особисту не доторканність (ст. 29 КУ), право на не доторканність житла (ст. 30 КУ), право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та ін. кореспонденції (ст. 31 КУ), право на не втручання в особисте й сімейне життя (ст. 32 КУ), право на свободу пересування і вільний вибір місця проживання (ст. 33 КУ), право на свободу думки й слова (ст. 34 КУ), право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 КУ).

До політичних прав зараховано право на об'єднання в партії політичні та громадські організації (ст. 36 КУ), право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнських та місцевих референдумах, вільно обирати й бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38 КУ), право на мирні збори, мітинги (ст. 39 КУ), право на звернення до органів державної влади,

органів місцевого самоврядування та їхніх посадових і службових осіб (ст. 40 КУ).

У контексті економічних, соціальних та культурних прав людини і громадянина конституція передбачає право кожного володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41 КУ), право на підприємницьку діяльність (ст. 42 КУ), право на працю (ст. 43 КУ), право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (ст. 44 КУ), право на відпочинок (ст. 45 КУ), право на соціальний захист (ст. 46 КУ), право на житло (ст. 47 КУ), право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48 КУ), право на охорону здоров'я (ст. 49 КУ), право на безпечне для життя й здоров'я довкілля (ст. 50 КУ), право, зумовлене гарантуванням вільної згоди на шлюб, а також охороною материнства, батьківства, дитинства і сім'ї (ст. 51, 52 КУ), право на освіту (ст. 53 КУ), право на свободу творчості та на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54 КУ) [1]. Конституція України встановлює юридичні гарантії прав людини і громадянина. До них належить, зокрема, право на судовий захист громадянином своїх прав та свобод, а також право звертатися стосовно захисту своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а «після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» (ст. 55 КУ) [1].

На сьогоднішній час великою проблемою є те, що сама людина не розуміє поняття «права і свободи людини» і мало приділяє цьому уваги, не розуміючи що знаючи свої права і правильно їх використовуючи в суспільстві можна оберігати від проблем і в першу чергу їх захистити і в кінцевому варіанті довести, щоб не потрапити в таку ситуацію яка не привела б до самих крайніх мір. Знаючи свої права і саме поняття людина і громадянин із легкістю можна нічого не боятися і доказувати свою правоту всім людям, які в свою чергу цих прав не дотримуються.

Виходячи з цього і як зазначає Ремех Т.О у своїй роботі, що поняття права людини - це можливість вибору людиною певної поведінки для забезпечення свого нормального існування і розвитку, що закріплені в законах, інших правових актах держави і міжнародних документах. Це певним чином вноормована свобода людини, певні її потреби й інтереси, вимоги пронадання тих чи інших благ, що адресовані суспільству, державі, законодавству. Права і свободи людини - це межі та форми дозволених і гарантованих Конституцією і законами України можливостей особи. За своєю сутністю вони є мірою тих благ, які визнає, надає, гарантує та охороняє українська держава. Природа прав людини зумовлена тим, що вони визнаються виправданими, обґрунтованими саме з точки зору людської моралі.

Адже права людини випливають із властивої людини гідності - моральної риси, неперевершеної цінності людської особистості [3].

Права людини - це еталон, зразок, до якого повинні прагнути не тільки держава, право, закон, правовий порядок, але і громадянське суспільство, тому що ступінь зрілості і розвиненості його залежить значною мірою від визнання, обсягу і реалізації прав людини. Права людини дають індивіду можливість не тільки брати участь в управлінні державними справами, але і віддалитися від держави, самовизначатися в сфері приватного життя, світогляду, вибору релігії і діяльності, що приносить максимальне задоволення [3].

Слушною є думка П.М. Рабіновича та інших учених-юристів, які вважають, що поняття суб'єктивного права доречно визначити саме через категорію «можливість», яка, будучи забезпечена необхідними засобами, в будь-який час може бути реалізована, і що поняття можливого дозволяє не лише виявляти найсуттєвіші особливості суб'єктивних прав і свобод, але, що найголовніше, дозволяє сконструювати поняття, яке адекватно відображає їхній дійсний зміст і вказати на те, в чому виявляється їх головна соціальна та особистісна цінність. Категорія можливості дозволяє найбільш адекватно відобразити саме онтологічну соціальну сутність прав людини [4].

Також погоджуючись із думками відомих вчених які займались цими питаннями, наприклад І. Є.Фарбером була висловлена така думка, що права людини це соціальні можливості індивіда мати певні блага. В. А. Кучинський під правами людини розуміє об'єктивно обумовлені можливості користуватися матеріальними та культурними благами. Є.А.Лукашева визначає, що права людини це певні вимоги (зазіхання), спрямовані на створення мінімуму необхідних життєвих умов людського існування. Г.В. Мальцев розуміє права людини як вид і міру її можливої або дозволеної поведінки. В.А.Патюлін, Н.В.Вітрук визначають право особи як міру її можливої поведінки, спрямованої на володіння соціальним благом.

На думку Кушніренка О.Г права людини - це істотні, невідчужувані права, які належать їй від народження. Вони можуть існувати незалежно від того, визнає їх держава або ні, закріплює їх на законодавчому рівні, а також незалежно від зв'язку їх носія з тією чи іншою державою. До невідчужуваних прав відносяться право на життя, безпеку, власність, особисту недоторканість та інші. Вважається, що ці права держава не може дарувати або відчужувати своїми актами або діями. Як свідчить світова практика, у світі багато людей не мають статусу громадянина (особи без громадянства - апатриди), а це значить, що вони володіють правами людини, але не мають прав громадянина. Права громадянина - це права, які регулюють сферу відносин індивіда з державою, у якій він розраховує не тільки на відмежування своїх прав від незаконного втручання, але й на активне сприяння держави в їх реалізації.

Тобто, права громадянина пов'язані з фактом громадянства, приналежності особи до визначеної держави, політичного співтовариства [5].

Для здійснення своїх прав і свобод важливе місце займають механізми забезпечення прав людини і громадянина. Під механізмом забезпечення прав людини і громадянина найчастіше розуміють систему засобів і чинників, за допомогою яких здійснюється реалізація прав і свобод особи та їх охорона відповідними зобов'язаними суб'єктами державної влади, а у разі порушення їх захист і відновлення [6], чи єдину систему взаємодіючих правових засобів, з допомогою яких держава здійснює юридичний вплив на правовідносини між суб'єктами права з метою визнання, дотримання та реалізації основних прав людини і громадянина [7, с. 197].

На думку відомого українського правознавця О.Скакун, механізм соціально-правового забезпечення прав і свобод людини формує відповідні підсистеми - механізми реалізації, охорони, захисту прав, де перший (механізм реалізації прав людини) включає засоби, що потрібні для створення умов реалізації прав і свобод, а складові гарантії забезпечення прав становлять собою відповідні умови і засоби, що сприяють реалізації кожною людиною і громадянином прав, свобод і обов'язків, що закріплені в Конституції України. Друга підсистема - механізм охорони прав включає заходи з профілактики правопорушень для закріплення правомірної поведінки особи. Третя підсистема - механізм захисту прав включає засоби, що спрямовані на поновлення прав, порушених протиправними діями, а також відповідальність особи, що вчинила правопорушення [8, с.206].

Академік П.Рабінович стверджує, що забезпечення прав і свобод людини передбачає три елементи (напрямки) державної діяльності щодо створення умов для здійснення прав і свобод людини: 1) сприяння реалізації прав і свобод (шляхом позитивного впливу формування їх загально-соціальних гарантій); 2) охорону прав і свобод (шляхом уживання заходів, зокрема юридичних, для профілактики порушень прав і свобод); 3) захист прав і свобод людини (відновлення порушення правомірного стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності) [9, с.16–23].

О.Марцеляк пише, що найбільш прийнятним є підхід, за якого поняття «забезпечення прав і свобод» охоплює здійснення певних дій, спрямованих на:

- а) удосконалення національного законодавства країни і приведення його до міжнародних стандартів у галузі прав людини;
- б) реалізацію громадянами своїх прав і свобод;
- в) охорону прав і свобод людини та громадянина; г) захист прав і свобод людини та громадянина [6, с. 36].

Приблизно цей же підхід підтримує О.Черв'якова, яка зазначає: «Під забезпеченням основних прав розуміють, з одного боку, систему їх гарантій, а з другого - діяльність органів держави зі створення умов для реалізації прав громадян, їх охорони, захисту і відновлення порушеного права» [10, с. 44].

Отже, виходячи із вище викладеного можна зробити висновок, що термін «право» означає міру можливої поведінки людини, здійснення тих або інших дій, закріплених у нормативно-правових актах.

Термін «свобода» - це філософська і правова категорія, яка означає самостійний вибір індивідом або організацією варіанта своєї поведінки. Свобода - це можливість користуватись і розпоряджатись тим або іншим соціальним благом, цінністю, задовольняти власний інтерес або якусь життєву потребу таким чином, аби не порушувати права інших людей. Разом із тим, аналіз конституційного законодавства вказує на те, що термін «свобода» - більш широке поняття і може мати багато варіантів здійснення. І тому права людини і громадянина - це її можливість діяти, можливості вибору людиною певної поведінки певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб, що закріплені в законах, інших правових актах держави і міжнародних документах. Механізм забезпечення який виступає великою системою реалізації, охорони та захисту прав людини і громадянина є дуже широким поняттям, дослідженням якого займались багато науковців і завжди в своїх наукових роботах поставляли проблеми до яких потрібно реагувати із великою від повільністю і серйозністю. Таким чином, під механізмом забезпечення прав людини слід розуміти цілісну систему правових форм, заходів і засобів, взаємодія яких спрямована на реалізацію, охорони і захисту прав і свобод людини та громадянина.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Юрінком, 1996. – 80 с.
2. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2003.
3. Ремех Тетяна Олексіївна. Права людини в Україні: підручник для 10-11 класів суспільно-гуманітарного напрямку загально освітніх навчальних закладів / Т.О.Ремех. – Київ.: Інститут педагогіки НАПН України, 2011. – 162 с.
4. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
5. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: Навчальний посібник. – Х.: Факт, 2001. – 440 с.
6. Нікітенко Л.О. Зміст механізму забезпечення конституційного права на підприємницьку діяльність / Л.О.Нікітенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://pravoznavec.com.ua/period/article/2817/%СВ>.
7. Гасанов К.К. Конституционный механизм защиты основных прав человека: монографія / К.К.Гасанов. – М. : Юнити-дана, Закон и право, 2004. – 432 с.
8. Скакун О.Ф. Теория государства и права : учеб. / О.Ф.Скакун. – Х.: Консум ; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704

9. Рабинович П.М. Проблеми юридичного забезпечення прав людини (загально теоретичний аспект) / П.М.Рабинович // Український часопис прав людини. – 1995. – № 2. – С.16–23.

10. Червякова Е.Б. Защита конституционных прав граждан средствами прокурорского надзора (проблема общенадзорной деятельности): дис. канд. юрид. наук / Червякова Е.Б. – Х., 1992.

*Крупка Ирина Вікторівна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби*

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах переходу України до ринкових відносин кардинально змінюється концепція і практика управління персоналом пенітенціарної системи. Останнім часом пенітенціарна система України функціонує у складних умовах сучасної моделі економіки, а саме через відсутність достатніх коштів на якісне проведення її реформування. Про працівників пенітенціарних установ, які перебувають на «передовій» у боротьбі зі злочинністю, або зовсім забувають, або лише згадують за особливих обставин. Через ці обставини становище у місцях позбавлення волі значно погіршилося: підвищився рівень злісних правопорушень засуджених; серед співробітників стало досить поширеним таке негативне соціальне явище, як «професійна деформація». Працівникам пенітенціарних установ доводиться працювати з людьми, які порушили закон, мають проблеми з соціальною адаптацією, здоров'ям, тому вони мають право вимагати до себе особливого ставлення, забезпечення належного рівня захисту прав і свобод людини та громадянина.

Ефективність функціонування органів і установ пенітенціарної системи залежить від рівня професійної майстерності персоналу. Збільшення штатної чисельності і одночасний відтік кваліфікованих кадрів з пенітенціарної системи висуває як одну з головних проблем професійної підготовки персоналу. Рішення її можливо на основі науково обґрунтованої організації професійного навчання відповідно до рекомендацій психології і педагогіки. Наголошено, що на даний час у пенітенціарній системі України відсутній вищий навчальний заклад, де б навчання персоналу забезпечило успішне проходження служби.

Зазначено, що для з'ясування сутності професійної підготовки персоналу пенітенціарної системи важливим є визначення мети, завдань і принципів, на яких вона повинна базуватися. Професійна підготовка персоналу органів і установ кримінально-виконавчої служби розуміється як нормативно

врегульований, організований, безперервний і цілеспрямований процес оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками, умінням забезпечити виконання персоналом своїх службових обов'язків на високому професійному рівні та неухильне виконання законів України з дотриманням норм професійної етики [1].

Особливості проходження служби в пенітенціарній системі регулюються правовими нормами різних галузей права. Суб'єктами цього різновиду служби є державні службовці, які мають спеціальні звання (ранги) і спеціальний адміністративно-правовий статус (обов'язки, права, обмеження, юридичні гарантії та відповідальність). Встановлені підвищені вимоги до особистих, ділових і моральних якостей, віку, освітнього та професійного рівнів, стану здоров'я.

Серед особливостей потрібно виділити: наявність спеціального форменого одягу; можливість зберігання, носіння та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів; зняття із військового обліку з обов'язковою постановкою на спеціальний; певні обмеження, пов'язані зі службою; соціальний захист, гарантований державою під час проходження служби; 41-годинний робочий тиждень (у деяких випадках понад встановлену тривалість робочого дня, а також у вихідні та святкові дні); обов'язкове державне страхування; дотримання суворої ієрархії залежно від посади та спеціального звання; особливий порядок притягнення до адміністративної, дисциплінарної та матеріальної відповідальності; внутрівідомче правове регулювання процесу проходження служби (атестування, присвоєння спеціальних звань та ін.) [4].

До основних напрямів адміністративно-правового регулювання роботи з персоналом у період реформування пенітенціарної системи доцільно віднести: удосконалення системи органів кадрової роботи; підвищення ефективності використання кадрового потенціалу; приведення у відповідність з сучасними потребами пенітенціарної системи України підготовку кадрів; посилення правових гарантій, матеріальної і моральної захищеності персоналу пенітенціарної системи щодо виконання своїх професійних обов'язків; удосконалення системи соціально-правового захисту персоналу пенітенціарної системи, членів їх сімей та пенсіонерів; впровадження положень міжнародних стандартів щодо діяльності персоналу пенітенціарних установ у національне законодавство. До основних елементів адміністративно-правового статусу державного службовця пенітенціарної системи необхідно віднести: права державного службовця пенітенціарної системи, які являють собою обумовлену Конституцією України, встановлену державними законами, іншими нормативними правовими актами, посадовими інструкціями міру дозволеної поведінки, що охороняється державою, визначає можливості і свободи професійної службової діяльності у сфері забезпечення прав людини і громадянина, реалізації законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань; обов'язок державного службовця пенітенціарної

системи, як обумовлену Конституцією України, встановлену державними законами, іншими нормативними правовими актами, посадовими інструкціями і забезпечувану державним захистом міру належної службової поведінки, що визначає сутність і межі професійної службової діяльності; юридичну відповідальність державного службовця пенітенціарної системи, як елемент його спеціального правового статусу посадової особи, що вказує на безпосередню залежність від особливостей службових обов'язків і прав та передбачає застосування різних заходів з метою забезпечення виконання встановлених вимог за посадою і обов'язок відповідати за неправомірні рішення, дії та вчинки [2].

В сучасних умовах одним із важливих напрямів реформування пенітенціарної системи є її демілітаризація. Даний процес спрямований на орієнтацію установ і органів, що виконують покарання, та інші заходи кримінально-правового характеру, на забезпечення прав людини, надання ув'язненим допомоги в їх адаптації до самостійного життя в суспільстві. Це передбачає зміну ідеології кримінально-виконавчої політики й обумовлює подальший розвиток органів і установ пенітенціарної системи як цивільних відомств, що безпосередньо пов'язані з різними організаційно-структурними змінами в пенітенціарній системі. Відмічено, що незважаючи на наявність у різних країнах різноманітних структур, які виконують альтернативні покарання, у кожній з них створено спеціалізоване відомство. Здебільшого служба пробації відрізняється функціями, що їх виконує персонал, організацією його діяльності, прийомами і методами роботи, кадровим забезпеченням, наявністю чи відсутністю добровільних помічників у мережі неурядових організацій [6].

Важливим напрямом реформування пенітенціарної системи України є створення на базі кримінально-виконавчої інспекції служби пробації, яка існує в більшості держав.

Здійснено аналіз позитивного зарубіжного досвіду функціонування аналогічної служби в державах Європи, відповідного законодавчого забезпечення, підбору та підготовки кадрів. Так, серед пострадянських держав заслуговує на увагу накопичений позитивний досвід Латвії, Естонії. Але найбільш прийнятним для України, на мою думку, буде досвід Швеції [3]. Безумовно, відбір і якісна професійна підготовка персоналу пенітенціарної служби є ключовою складовою проведення будь-яких реформ, концептуальні засади яких закладено у Стратегії. У її розробці активну участь брали працівники пенітенціарної служби, долучившись до громадського обговорення та подавши низку своїх важливих пропозицій, які враховували специфіку роботи, принципів відмінність професії пенітенціарія від інших професій.

Проте в українському суспільстві продовжує існувати не досить виважена думка, що пенітенціарним працівником може бути хто завгодно, достатньо лише пройти спеціальне навчання впродовж декількох місяців. Звичайно для підготовки рядового і молодшого начальницького складу пенітенціарної служби, які займаються переважно наглядом і охороною

засуджених, можливо цього і достатньо. А втім, у багатьох європейських країнах навіть найнижчу ланку персоналу в'язниць вчать упродовж 2-х років [5].

На мій погляд, якщо залишити персонал пенітенціарної системи України в теперішньому стані, суспільство не має права розраховувати на підвищення рівня своєї безпеки, а в цьому і виражається мета покарання. Але я не вважаю, що персонал стримує реформу кримінально-виконавчої системи. Будь-який представник персоналу погодиться працювати в нормальних цивілізованих умовах, коли він отримує матеріальну винагороду і задоволення від своєї роботи.

Тому, на мою думку, проведення послідовної реформи кримінально-виконавчої системи з урахуванням проблем у кадровому забезпеченні пенітенціарної системи дасть змогу зробити істотні кроки з гуманізації відбування кримінальних покарань, зміцнення законності, стабілізації обстановки в місцях позбавлення волі. І саме від ставлення персоналу до виконання своїх службових обов'язків повною мірою буде залежати стан цієї системи, ставлення суспільства до людей, які утримуються в місцях позбавлення волі. Зважаючи на умови їх утримання світова спільнота дає оцінку рівню цивілізованості та демократії в країні.

Список використаних джерел

1. Боднарчук О. Г. Система професійної підготовки кадрів – запорука успішної діяльності пенітенціарної системи України / О. Г. Боднарчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України (економіка, право). – Ірпінь, 2007. – № 1 (36). – С. 193–201.

2. Боднарчук О. Г. Реорганізація кримінально-виконавчої інспекції у сфері реформування пенітенціарної системи України / О. Г. Боднарчук, В. К. Шкарупа // Держава і право : зб. наук. пр. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – Вип. 38. – С. 336–341. – (Юридичні і політичні науки).

3. Боднарчук О. Г. Досвід кадрового забезпечення пенітенціарних систем зарубіжних країн / О. Г. Боднарчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України (економіка, право). – Ірпінь, 2007. – № 3 (38). – С. 183–188.

4. Боднарчук О. Г. Визначення державних службовців пенітенціарної системи посадовими особами / О. Г. Боднарчук // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – Ірпінь, 2009. – № 2 (45). – С. 201–208.

5. Сикал М. М., Ткаченко О. Г. Кадрове забезпечення Державної пенітенціарної служби України. – Чернігів, 2015.

6. Синьов В. М. Концепція кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи / В. М. Синьов, М. В. Климов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К. : Київський інститут внутрішніх справ, 2007. – № 1(2). – С. 70–85.

*Крат Владислав Миколайович,
слухач денної форми навчання 5 курсу
юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ГЕНЕЗА ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ, ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Права людини є складним, багатовимірним явищем. У різні епохи проблема прав людини, завжди залишалась політико-правовою. Людство на шляху утвердження прав і свобод людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. Часто саме боротьба за права людини, за нові й нові ступені свободи ставала каталізатором широкомасштабних змін у суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, вела до нового осмислення ролі людини в її відносинах з суспільством та державою. Тому проблема прав людини завжди була в боротьбі за володіння цими правами. В основному ця боротьба проявлялась політично де людина і держава, як це не дивно, протистояли один одному. Тому що чим більшими правами була наділена людина, тим менше вигоди було державі.

Стан дослідження. Науково-дослідну роботу в окремих аспектах з прав людини проводили такі вчені, як Л.Д. Тимченко, М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко, Б.Д. Грекова, Т. Чухліб та ін.

Метою статті є узагальнення системи наукових знань про генезис прав людини в Європі та на теренах України.

Виклад основних положень. Велика хартія вольностей 1215 р. — цей документ став фундаментом на якому почали будуватися права людини. Завдяки цьому документу було загнано в правові рамки свавілля монархії, надано окремі привілеї лицарству, певним категоріям купців, верхівці вільного селянства. Ця хартія, поряд із привілеями феодалів, закріпила основні, хоча й елементарні, права людини. Тут зокрема, говориться: «Жодна вільна людина не буде заарештована, або ув'язнена, або позбавлена володіння, або у будь-який (інший) спосіб знедолена як за законним вироком рівних їй та за законом країни» [6]. Цей документ заклав основи концепції прав людини не лише у Великобританії, а й у світовій правовій думці. Саме з Великої хартії вольностей почалася законодавчо урегульована боротьба людей за свої права проти жадібних і жорстоко налаштованих можновладців.

Наступною і досить вдалою ланкою в сфері захисту прав людини став Habeas Corpus Act (Habeas Corpus Act), який був прийнятий в Англії у 1679 р.

Цей акт являвся одним із найважливіших гарантій свободи осіб, оскільки ним установлювалися процедурні гарантії особистої недоторканності особи

та вводився інститут поруки й застави та апеляції. В цьому акті вперше йдеться про державну зраду як тяжкий злочин. Зрадника ув'язнювали без права на поруку чи заставу.

Це призвело до покращення роботи в сфері державного управління, від тепер чиновники притягувалися до відповідальності. Звісно була і корупція але все ж рівень чиновницького свавілля став мінімальним.

Наступним і більш вражаючим документом в історії людства в його боротьбі за права людини стала Декларація прав людини та громадянина, яка була прийнята в Парижі у 1789 р. В якій вперше на законодавчому рівні був закріплений принцип рівності всіх громадян перед законом та закладені основи універсальної концепції прав людини. Саме в цьому документі йшлося про народ, як єдине джерело влади [2].

Після Другої світової війни питання захисту прав людини стало розглядатися на міжнародному рівні. У 1948 р. Організація Об'єднаних Націй прийняла Загальну декларацію прав людини. Це перший документ, який проголосив основні громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права на міжнародному рівні [3].

На теренах України історія прав людини бере витoki з «Руської Правди» (1036 – 1037 роки) – першого писаного кодифікаційного акта руського феодального права також відомого під назвою «Правда Ярослава», адже саме Ярослав Мудрий і його нащадки нормативно закріпили даний документ. На відміну від вище вказаних документів «Руська Правда» та її норми закріплювали привілейоване становище феодалів та їхнього оточення, акцентували увагу на посиленому захисті життя і майна панівного класу.

«Руська Правда» розрізняла право власності і право володіння, оскільки вони визначали порядок відібрання речі, що перебувала у володінні іншої особи. Основу феодального устрою становила феодальна приватна власність на землю. Тому «Руська Правда» досить багато уваги приділяла саме закріпленню й захисту феодальної власності на землю. Взагалі статті «Руської Правди» спрямовані на охорону насамперед господарства феодалів-вотчинників, хоча вони певною мірою захищали й окремі інтереси селян від грубих форм феодального свавілля, яке могло спровокувати селянські виступи проти феодалів. Вже на цій стадії зародження Української держави проявлялося привілейоване відношення до еліти суспільства – феодалів і зухвале та байдуже ставлення до селян. Їм в правах був наданий той мінімум який ледь дозволяв уникнути масових повстань [4].

Наступною ланкою в регулюванні прав і свобод людини стала «Конституція Пилипа Орлика» від 5 квітня 1710 р. яка так і не набрала чинності. Конституція проголошувала відокремлення козацької України від Московії, оскільки царі знехтували своїми зобов'язаннями щодо оберігання незалежності Козацької держави порушували права й вольності козаків, шляхти, міщан, духовництва.

Але за тогочасними політико-правовими уявленнями для визнання Української держави потрібна була підтримка визнаної всіма «законної» держави. Нею виступила Шведська імперія в особі Карла XII Густава. Так, 10 травня 1710 р. Карл XII Густав надав Пилипу Орлику такий гарантійний документ, яким не тільки підтверджував права й повноваження гетьмана та козацтва, але й гарантував незалежність України та непорушність її кордонів [5].

Але найбільшим досягнення першої української Конституції стала законодавча норма яка стосувалася колективного ухвалення рішень через голосування на представницькому органі влади – «публічних» Радах, які збиралися тричі на рік (на Різдво Христове, Воскресіння Христове та на Покрову Пресвятої Богородиці). Це фактично урівняло всіх у правах і кожен міг попасти до козацької старшини.

Наступним важливим етапом розвитку прав і свобод людини і громадянина в Україні відіграло підписання III Універсалу Української Центральної Ради 20 листопада 1917 р. яким було проголошено Українську Народну Республіку на правах автономії у складі Російської республіки, а IV Універсалом Центральної Ради 22 січня 1918 р. Українська Народна Республіка проголошувалась самостійною і незалежною державою.

29 квітня 1918 р. було прийнято Конституцію Української Народної Республіки, яка була затверджена сесією Центральної Ради, але не набула чинності.

Громадянам УНР надавалися такі права як: оголошення повної амністії за політичні виступи та ліквідація смертної кари як міри покарання; встановлення 8-годинного робочого дня; за населенням забезпечується свобода слова, друку, віри, зборів, союзів, страйків, недоторканість особи і житла, рівноправність усіх мов; за всіма народностями, які населяють Україну, визнавалася «національно-персональна автономія» та «рівність прав» [7].

Головним сучасним етапом для законодавчого закріплення прав і свобод людини відіграло підписання Конституції України 28 червня 1996 р. Ця подія стала взірцем сучасного конституціоналізму з питань прав і свобод людини і громадянина.

Вона визначила якісно новий, сучасний статус людини і громадянина в Україні, здійснивши фактично «гуманітарну революцію». Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]

Підсумовуючи вищесказане, зрозуміло:

1) Що питання прав людини поставало фактично перед усіма особами керівної ланки , однак, на жаль, несло в собі переважно декларативний характер. Разом з тим важливо, що демократичні уряди все ж таки

більшість сил спрямовували на захист власної державності та елементарних прав людей на свободу і самовизначення;

2) Держава має можливість впливати на громадян через право і в межах правових вимог; своєю чергою, громадяни впливають на державу за допомогою права. Правова держава не просто дозволяє своїм громадянам брати участь у політичному та громадському житті, але й навіть зобов'язує до такої участі.

3) Освіченість і професіоналізм законодавця ми можемо побачити в чинному законодавстві, як у основному законі – Конституції України так і інших нормативно-правових актах які з нього випливають. Але попри досконалу конституцію дуже великою проблемою стало виконання тих норм, які в ній прописані. Влада одночасно хоче мати сучасну законодавчу базу і в цей же момент нехтує нею коли справа доходить до її виконання. Тому зараз було б більше ефекту не від прийняття нових законів, а чіткий контроль за виконанням вже діючих.

Список використаних джерел

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Тимченко Л.Д. Міжнародне право: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Л.Д.Тимченко – К.: Університет «Україна», 2007. – 224с.
3. Навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, дра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2011. – 584 с.
4. Правда Русская. II. Комментарии / Под ред. акад. Б.Д. Грекова. – М. Л.: Изд-во АН СССР, 1947. – с. 640.
5. Чухліб Т. Великі українці: Пилип Орлик / Т. Чухліб. – К., 2008. – 64 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / О.О. Шевченко. – К., 1998. – 72 с.
7. (III) Універсал Української Центральної Ради – [Електронний ресурс]. – <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/universal-3.html>

*Кулик Дмитро Миколайович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби, старший
лейтенант внутрішньої служби*

ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СНД

Національне законодавство передбачає певні особливості відбування жінками покарання у вигляді позбавлення волі або обмеження волі, що полягають у розширенні прав вагітних жінок, жінок-годувальниць та жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Так, одним із проявів таких особливостей є звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, при цьому в інших державах СНД вказаний інститут реалізується шляхом механізму встановлення відстрочки відбування покарання жінкам, які відбувають покарання. Відповідно до ст. 83 Кримінального кодексу України (надалі за текстом - КК) [1] засуджених до обмеження волі або до позбавлення волі жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може звільнити від відбування покарання в межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку. Аналогічні положення закріплені в ст.189 Кримінально-виконавчого кодексу Республіки Білорусь від 11.01.2000 року [2].

Проте, передбачені в законодавстві України та Республіки Білорусь строки, на які звільняється від відбування покарання жінка є значно меншими, ніж, наприклад, в інших країнах СНД. Так, відповідно до ст. 171 Кримінально-виконавчого кодексу Республіки Казахстан від 05.07.2014 року [3] вагітним жінкам і жінкам, які мають малолітніх дітей, і чоловікам, які самостійно виховують малолітніх дітей, і які відбувають покарання у виправній колонії, судом може бути надана відстрочка виконання покарання відповідно на термін до п'яти років, але не більше ніж до досягнення дитиною чотирнадцятирічного віку.

Відповідно до ст.96 Кримінального кодексу Республіки Молдова від 18.04.2002 року [4] засудженим вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей у віці до 8 років, за винятком засуджених до позбавлення волі на строк понад 5 років за тяжкі, особливо тяжкі і надзвичайно тяжкі злочини проти особистості, судова інстанція може відстрочити відбування покарання до досягнення дитиною 8 років.

Як бачимо, національним законодавством закріплено найменший строк звільнення від відбування покарання жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання. При цьому, суд визначає строк, на який звільняється жінка в межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку. Тобто, згідно із ст.179 Кодексу законів про працю України (надалі-за текстом - КЗпП) [6] на підставі медичного висновку жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів - 70) календарних днів після пологів, починаючи з дня пологів.

Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами обчислюється сумарно і становить 126 календарних днів (140 календарних днів - у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів, а також 180 днів – для жінок, віднесених до 1-4 категорії осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи). Вона надається жінкам повністю незалежно від кількості днів, фактично використаних до пологів. За бажанням жінки їй надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з виплатою за ці періоди допомоги відповідно до законодавства.

Отже, за певних умов, визначених ст.83 КК України жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може звільнити від відбування покарання в межах 126 календарних днів (140 календарних днів, 180 днів – для жінок, віднесених до 1-4 категорії осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи) і до досягнення дитиною трирічного віку. На нашу думку, такий строк звільнення є необґрунтовано зменшеним, оскільки з досягненням дитиною трирічного віку не зникає потреба у подальшому догляді за нею, вихованню, тощо. Крім того, ст.179 КЗпП України передбачений і більш тривалий строк відпустки по догляді за дитиною, зокрема, ч.6 вказаної статті передбачає, що, у разі, якщо дитина потребує домашнього догляду, жінці в обов'язковому порядку надається відпустка без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку. Тому, вважаємо, за необхідне внести зміни до ст.83 КК України відповідно до яких суд може звільнити від відбування покарання відповідні категорії жінок в межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною шестирічного віку. Потрібно відзначити, що ст.83 КК України, яка регламентує підстави, умови звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які народили дітей під час відбування покарання, в той же час не визначає порядок подання адміністрацією виправної установи чи самою засудженою жінкою відповідних обґрунтованих клопотань до суду, на підставі яких суд розглядає питання про звільнення. Відсутність законодавчо регламентованого порядку подання відповідних клопотань та

документів адміністрацією виправної установи щодо кожної жінки, яка може бути звільнена від відбування покарання є прогалиною у правовому регулюванні вказаного питання. Для прикладу, в Республіці Білорусь, Республіці Казахстан на рівні кодифікованих нормативно-правових актів передбачається, що адміністрація виправної установи направляє до суду подання про застосування відстрочки виконання покарання до засудженої особи або відповідне клопотання такої особи. До них додається характеристика засудженої особи, акт обстеження житлово-побутових умов родичів, які погодилися взяти засуджену особу і дитину, надати їм житло і створити необхідні умови для проживання, складений кримінально-виконавчою інспекцією, медичний висновок про вагітність або довідка про наявність дитини, а також особова справа засудженого особи.

Відповідно до ч.5 ст.83 КК України якщо засуджена, яка була звільнена від відбування покарання, відмовляється від дитини, передала її у дитячий будинок, зникла з місця проживання або ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання стати на шлях виправлення, суд може за поданням контролюючого органу направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком. Як бачимо, ст.83 КК України не передбачає можливості вжиття попередніх заходів щодо покращення поведінки жінки, звільненої від відбування покарання.

Вважаємо, що важливими, залежно від поведінки жінки (наприклад, у випадках ухилення від виховання дитини, догляду за нею, або систематичного вчинення правопорушення) є винесення контролюючим органом спочатку письмових попереджень, роз'яснення жінці наслідків небажання стати на шлях виправлення і невиконання обов'язкових вказівок контролюючого органу, з'ясування причин того, що жінка ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, або систематично вчинює правопорушення, або обставин, які перешкоджають виправленню жінки тощо. Направлення контролюючим органом подання до суду, який за наслідками розгляду може направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком, є остаточним і підлягає застосуванню у випадках, коли контролюючим органом встановлено небажання жінки виправитися, відмову виховувати, забезпечувати догляд за дитиною, а також у випадках залишення жінкою дитини у дитячому будинку, зникнення з місця проживання.

Слід відзначити, що деякі питання контролю за звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років, зокрема, особливості проведення індивідуально-профілактичної роботи із вказаними особами, контролю за поведінкою тощо, визначаються в Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затвердженої наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 19.12.2003 р. № 270/1560 [7].

При цьому, письмові попередження застосовуються відповідно до ст.166 Кримінально-виконавчого кодексу України [8] та вказаної Інструкції лише щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Більш виправданими і обґрунтованими, на відміну від національного законодавства, є положення кримінально-виконавчого законодавства Республіки Казахстан, а саме відповідно до ст. 172 Кримінально-виконавчого кодексу Республіки Казахстан [4].

У разі якщо засуджена особа відмовилася від дитини, або сховалося, або продовжує ухилятися від виховання дитини, або порушувала громадський порядок після дворазового письмового попередження, винесеного кримінально-виконавчою інспекцією, така інспекція за місцем проживання засудженої особи вносить до суду подання про скасування відстрочки виконання покарання і направлення засудженої особи для відбування покарання, призначеного вироком суду.

Отже, національне законодавство закріплює гуманний підхід до прав засуджених жінок, враховуючи уразливість вказаної категорії засуджених і закріплюючи право на звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Проте, потребують подальшого вдосконалення окремі питання звільнення від відбування покарання вказаної категорії жінок і тому автором запропоновано шляхи забезпечення більш ефективного правового регулювання досліджуваних питань.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001р. № 2341 – III // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/2341-14>.
2. Уголовно-исполнительный кодекс Республики Беларусь от 11 января 2000 года № 365-3 [Електронний ресурс] // – Информационная система «Союз Право Информ.Законодательство стран СНГ». – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1952.
3. Уголовно-исполнительный кодекс Республики Казахстан от 5 июля 2014 года № 234-V ЗРК [Електронний ресурс] // Информационная система «Союз Право Информ.Законодательство стран СНГ». – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=68581.
4. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 года № 985-XV – [Електронний ресурс] // Информационная система «Союз Право Информ.Законодательство стран СНГ». – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3835.
5. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws>

6. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 19.12.2003 р. № 270/1560 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04/print1469963200184756>.

7. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон від 11.07.2003 № 1129-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.

*Левченко Світлана Віталіївна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Як «говорить» ст.43 Конституції України – кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується; кожен має право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1]. В Україні завжди існувала проблема щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці.

Основу охорони праці, звичайно, складають сукупність взаємопов'язаних законів та інших нормативно – правових актів у цій сфері. В 1992 році Україною був прийнятий Закон «Про охорону праці». Даний закон описує та визначає напрями реалізації конституційного права громадян щодо охорони їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності та зазначає важливі принципи державної політики в галузі охорони праці, які зазначає стаття 4 ЗУ « Про охорону праці».

Звичайно, з часу прийняття ЗУ «Про охорону праці» було здійснено низку заходів, які у подальшому реалізували принципи щодо охорони праці.

По – перше, було створено Національну раду з питань безпечної життєдіяльності населення при Кабінетові Міністрів України. По – друге, створення Державного комітету по нагляду за охороною праці. По – третє, на сьогоднішній день проходить реалізація національних та галузевих програм з охорони праці. Можна з впевненістю сказати, що всі ці заходи, звичайно, є позитивними. Вони у певній мірі покращили умови праці громадян, але з іншого боку цього недостатньо.

Питаннями вдосконалення законодавства про охорону праці в Україні займаються:

Національний науково – дослідний інститут охорони праці, Державний національний інститут техніки безпеки хімічних виробництв, Інститут медицини праці та Національний державний інститут пожежної безпеки.

Існує статистика (за даними МОП), що рівень травматизму і професійної захворюваності є значно вищим у країнах, що розвиваються, ніж у розвинених країнах. У країнах Європейського Союзу протягом року жертвами нещасних випадків і професійних захворювань стає близько 10 млн. чол., з них гине майже 8 тис. Міжнародне бюро праці встановило, що в середньому з 100 тис. працівників - кожного року стається приблизно 6 нещасних випадків зі смертельними наслідками.

На сьогоднішній день, стан охорони праці в нашій країні є незадовільним. І, як наслідок, це негативно впливає на економічний стан підприємств, організацій та взагалі всієї держави в цілому. Якщо заглянути в статистику, то щорічно майже 17 000 осіб працівників стають інвалідами внаслідок травм і професійних захворювань. Чисельність пенсіонерів по трудовому каліцтву перевищувала таку цифру як 150 000 осіб [4].

Якщо порівняти стан охорони праці на малих та великих підприємствах, то звичайно, на малих підприємствах він є менш задовільним, тому що, там рівень травматизму працівників є значно вищим.

Зараз суб'єкти господарювання не мають економічної зацікавленості щодо створення безпечних та нешкідливих умов праці. Як наслідок, це не приводить до реалізації всіх заходів щодо створення безпечних умов праці.

На сьогодні, особливістю є те, що велика більшість юридичних – підприємств та установ, які надають можливість громадянам працювати та заробляти собі на життя є зацікавленими тільки у вигоді для себе, тобто бажають як можна більше отримати прибутку (вигоди) і вміло потім розпоряджаються фінансами. Але вони не завжди приділяють достатньо уваги проблемам, що стосуються безпеки трудової діяльності. Але реалізація заходів, які спрямовані на покращення умов праці, зниження рівня травматизму та професійної захворюваності вимагає затрат і здебільшого далеко не малих, які призводять до збільшення вартості продукції, зменшення доходів. І тому багато роботодавців це сприймають негативно і вважають такі витрати марнотратними.

Охорона праці вирішує як мінімум дві задачі. Одна з них інженерно технічна, а інша – соціальна. В сукупності вони передбачають такі заходи під час трудової діяльності, наприклад, як заміна небезпечних матеріалів, засобів праці менш небезпечними; перехід до нових технологій, які зменшують ризик травмувань та професійних захворювань; відшкодування матеріальної та моральної шкоди потерпілому працівнику, яка була отримана внаслідок нещасного випадку або роботи в несприятливих умовах на виробництві.

Причинами незадовільного рівня охорони праці в Україні є : неякісне проведення навчань з питань охорони праці, порушення вимог інструкцій,

правил та стандартів, відсутність достатнього контролю з боку роботодавців, підвищений вміст у повітрі робочих зон шкідливих речовин, недостатній технічний нагляд за інструментами, механізмами, порушення правил ремонту устаткування та багато багато інших [3].

Отже, проблема охорони праці в Україні завжди існувала і існує на сьогоднішній день. Звичайно з роками ситуація змінюється.

У часи Незалежності України вона була критичною, а на сьогодні вона все ще залишається незадовільною. Так, безперечно, питання охорони праці є складними і відповідальними, адже, вони стосуються життя і здоров'я людей.

А життя і здоров'я людини, як зазначено в Конституції, є найважливішою цінністю. Всі проблеми, які існують в даній галузі обов'язково потребують негайного вирішення з боку законодавства, наприклад, прийняття нового Трудового кодексу, який закріпить та передбачить всі засоби захисту у випадку порушення прав працівників та роботодавців.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8.12.2004 р. : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – Київ : Велес, 2005. – 48 с. – (Серія видань "Офіційний документ").

2. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. № 2694-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668)

3. Гандзюк М.П. Основи охорони праці : Підручник 5-те вид. / Желібо Є.П., Халімовський М.О.; за ред. М.П. Гадзюка. – К.: Каравела, 2011. – 384 с

4. Аналіз страхових нещасних випадків на виробництві та проф. захворювань за 2016 рік (статистика) <http://www.social.org.ua/view/6095>

*Луценко Дар'я Сергіївна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ЯК ВИД ПОКАРАННЯ (КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ)

На сучасному етапі свого розвитку перед наукою кримінального і кримінально-виконавчого права постала складна проблема – визначення оптимального та юридичного шляху пошуку і застосування адекватних, соціально-економічних виправданих видів покарань за вчинений злочин.

З метою реалізації положень ст. 43 Конституції України [1] та вимог міжнародних стандартів [2] кримінального судочинства щодо поводження із засудженими до кримінальних покарань як новела кримінального законодавства України був прийнятий такий вид покарання як громадські роботи .

Проаналізувавши сучасний стан практики застосування покарання у виді громадських робіт з точки зору його доцільності та ефективності варто зазначити, що існує ряд проблемних питань, пов'язаних як з практикою призначення цього виду покарання, так і з порядком та умовами його відбування (кримінально-правовий і кримінально-виконавчий аспекти). Мета даної роботи полягає в аналізі кримінально-правових та кримінально-виконавчих складових застосування такого виду покарання, як громадські роботи та обґрунтуванні необхідності з'ясування та подальшої розробки пріоритетних напрямів приведення вітчизняної практики призначення та виконання покарання у виді громадських робіт у відповідність до сучасних підходів гуманізації застосування й виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Питання, що стосуються проблематики даної роботи, а також, загальні питання щодо призначення даного виду покарання розглядаються у працях багатьох видатних вчених, таких як: М. І. Бажанов, І. Г. Богатирьов, О. В. Беца, М. Р. Гета, Р. М. Гура, Т. А. Денисова, О. Г. Колб, В. А. Мозгова, В. В. Сташис, О. В. Ткачова, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, С. І. Халимон, Я. В. Ягунов, І. С. Яковець, С. С. Яценко та інші.

Відповідно до ч. 1 ст. 56 Кримінального Кодексу України (далі - КК України) громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування [3].

Використовуючи законодавче визначення, слід зауважити, що зміст цього виду покарання проявляється в тому, що таке покарання породжує безоплатну працю, яка водночас є корисною для суспільства. Сутність відображається в тому, що особи, яким призначено цей вид покарання, зобов'язані безоплатно виконувати суспільно-корисні роботи.

Суспільна користь виражається в тому, що вид робіт визначають органи місцевого самоврядування, виконуватись вони повинні на об'єктах комунальної власності і виключно на користь територіальної громади за місцем проживання засудженого [10, с. 119]. Головною метою громадських робіт як одного із видів альтернативних покарань є профілактика злочинності, а також сприяння в ресоціалізації правопорушника через примусову безоплатну працю і виконання суспільно-корисної діяльності для неприбуткових організацій, установ, церков тощо. Проте варто відмітити, що аналіз особливої частини КК України свідчить про те, що даний вид покарання передбачений в санкціях всього лише 31 статті КК України як один із альтернативних видів покарання за злочини невеликої тяжкості [9, с. 64]. Громадські роботи як одна з альтернатив позбавленню волі добре зарекомендували себе в зарубіжному кримінальному праві. Особливо це стосується Англії, Франції і Нідерландів, де щорічно дорослим правопорушникам призначається, відповідно, більше 30000, 13000, 9000 судових санкцій на відбування подібних покарань - або як основного покарання, або як особливих умов на додаток до відстрочки вироку [9, с. 60]. Що стосується України, то аналіз судової практики застосування кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, зокрема, громадських робіт, за минулий рік, свідчить, що, незважаючи на проголошену в кримінально-правовій політиці України тенденцію до гуманізації призначення та виконання покарань, а також те, що застосування такого виду покарання в багатьох європейських країнах виявилось достатньо ефективним, українські суди призначають цей вид покарання порівняно незначній кількості засуджених [7]. Згідно із ч. 2 ст. 56 та ст. 100 КК України, громадські роботи встановлюються на строк від 60 до 240 годин тривалістю не більше, ніж 4 години на день для повнолітніх та від 30 до 120 годин, не більше, ніж 2 години на день для неповнолітніх [3]. Виходячи з практики реалізації цього виду покарання в Україні, особам засудженим до громадських робіт надається робота, яка не пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, а також виконання якої не потребує певної кваліфікації.

Зокрема, до таких робіт відносяться:

- благоустрій та озеленення територій населених пунктів, зон відпочинку та туризму;
- підсобні роботи на будівництві та ремонті житла і об'єктів соціальної сфери (дитячих дошкільних закладів, спортивних майданчиків, будинків для осіб похилого віку та інвалідів), доріг і тротуарів;
- вантажно-розвантажувальні роботи;
- сільськогосподарські роботи тощо [8, с. 97].

Перелік видів робіт, які можуть виконувати особи, засуджені до такого виду покарання, повністю узгоджується з переліком видів оплатних громадських робіт, які можуть фінансуватися за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок

безробіття, який приймається та затверджується місцевими органами влади на виконання вимог нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання зростанню безробіття, створення умов для забезпечення тимчасовою працею громадян та вирішення питань соціального розвитку [5].

Слід відмітити, що згідно з ч. 3 ст. 56 КК України громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби.

Проте варто зазначити, що така норма є досить спірною, оскільки в одному випадку це є прояв турботи держави про осіб даної категорії, але в іншому такі обмеження є підставою для призначення інших більш сурових покарань або залишення їх без покарань [3].

В даному випадку слід погодитися з думкою О. В. Старкова і С. Ф. Мілюкова про те, що наявність такої заборони повинна бути урівноважена введенням додаткових видів покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

До того ж у багатьох випадках інваліди, особи, що досягли пенсійного віку, домогосподарки без особливого збитку для їх інтересів могли б виконувати роботи, що не вимагають витрат великих фізичних зусиль (робота з документацією в архівах, військкоматах, органах соціального захисту, медичних установах, бібліотеках, здійснення диспетчерських і довідкових функцій з використанням домашніх телефонів тощо) [10, с. 61].

Що стосується питань порядку і умов відбування даного виду покарання, то відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України (далі - КВК України), організація виконання покарань у виді громадських робіт, так само як і інших покарань, не пов'язаних з позбавленням волі покладається на уповноважений орган з питань пробації. Саме цей орган уповноважений здійснювати контроль і за засудженими під час виконання покарання, і за власником (або уповноваженим ним органом) підприємства, установи та організації, де відбувається покарання. Виходячи з положень ст. 10 Закону України «Про пробацію» даний орган здійснює наглядові та соціально-виховні заходи щодо засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, а саме наглядову пробацію [6].

Варто зазначити, що виходячи з положень КВК України, вирок суду приводиться до виконання не пізніше десятиденного терміну з дня набрання вироком законної сили [4]. Засуджені до покарання у виді громадських робіт зобов'язані: додержуватися встановлених відповідно до закону порядку і умов відбування покарання; сумлінно ставитися до праці; працювати на визначених для них об'єктах і відпрацьовувати встановлений судом строк громадських робіт; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання; з'являтися за викликом до уповноваженого органу з питань пробації. Поважними причинами неявки засудженого за викликом уповноваженого органу з питань пробації у призначений строк є несвоєчасне одержання виклику, хвороба та інші

обставини, що фактично позбавляють його можливості своєчасно прибути за викликом і документально підтвержені [5].

Отже, цілком очевидним є факт щодо ефективності даного виду покарання в порівнянні з позбавленням волі.

Зокрема, це пояснюється наступними положеннями: зменшення кількості засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі, що тим самим сприяє підвищенню ефективності виправного впливу на засуджених і попередженню рецидиву; по-друге, особа, що вчинила злочин, знаходиться у більш-менш звичному для неї середовищі серед правосвідомого населення, залучається до праці, отримуючи нові знання та навички або ж удосконалюючи власні, що може позитивно вплинути на виправлення особи злочинця; по-третє, даний вид покарання є більш прийнятним для суспільства, оскільки він значною мірою позбавлений тих негативних наслідків для особи і суспільства в цілому, які властиві позбавленню волі; по-четверте, відбуваючи громадські роботи, особа приносить своєю працею користь суспільству, а держава в свою чергу майже не витрачає коштів на дане покарання; по-п'яте, громадські роботи сприяють реабілітації злочинця, його інтеграції в суспільство. Виходячи з вищезазначеного слід звернути увагу, що в Україні громадські роботи застосовуються рідко, що обумовлює необхідність розширення законодавчих можливостей їх призначення, а також створення налагодженого механізму використання даного виду покарання.

Саме тому як висновок можна зазначити про необхідність переглянути кримінальну політику України в бік її пом'якшення шляхом меншого застосування позбавлення волі і впровадження альтернативної міри покарання - громадських робіт.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 3. Ст. 141
2. Мінімальні стандартні правила ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням "Токійські правила" від 14.12.1990 р. // Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К. : Сфера, 2002. – 293 с.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131
4. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон від 11.07.2003 № 1129-IV // Голос України. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21.
5. Про місцеві державні адміністрації: Закон від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20. – Ст. 190.
6. Про пробацію: Закон від 05.02.2015 № 160-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – Ст. 93.
7. Аналіз стану здійснення судочинства у 2016 році (за даними судової статистики) / [Електронний сервіс] – Режим доступу: <http://>

www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FC0243F91293BFEEC22580E400478576.

8. Павленко В. Д. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика громадських робіт як виду покарання: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Павленко Вадим Георгійович. – К. – 2007. – 199 с.

9. Рябчинська О. П. Кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти застосування покарання у виді громадських робіт в Україні / Рябчинська О. П. // Право та державне управління. – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т. – 2010. – № 1. – С.64–67

10. Старков О. В. Наказание : уголовно-правовой и криминологический анализ. / Старков О. В. Милуков С. Ф. – СПб. : Юридический центр Пресс.– 2001. – 461 с.

*Лях Анастасія Костянтинівна
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ГАРАНТІЙ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Конституція України в статті 3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. На сьогоднішній день в Україні існує доволі широкий перелік нормативно-правових документів, які захищають права людини, в тому числі і осіб які відбувають покарання в місцях позбавлення волі.

Частину із цих документів складають міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини, іншу законодавчі акти України.

В Україні процес виконання зобов'язань, взятих у зв'язку з інтеграцією до Європейського Союзу, але імплементація міжнародних норм в національне законодавство має поступовий характер. В.М.Муравйов зазначає, що враховуючи важливість приєднання України до європейських стандартів, важливе значення має прискорення правової реформи. Це питання є надзвичайно важливим для держави, для забезпечення прав і свобод людини і громадянина верховенства права та національних інтересів України [2].

Одним із пріоритетних напрямків правової реформи в Україні є створення такої правової системи, яка б сприяла можливості максимального розширення та захисту прав і свобод людини незалежно від умов, в яких вона перебуває.

Розглядаючи пенітенціарну систему як складову національної правової системи, В.А. Львович одним із основних завдань у цій сфері вважає приведення змісту прав та свобод засуджених у відповідність з міжнародними стандартами [3].

Потрібно пам'ятати, що особи, відбуваючи покарання, зберігають всі права людини, за виключенням тих, в яких вони обмежені в зв'язку з позбавленням волі.

Загальна декларація прав людини (стаття 13) закріплює право на свободу пересування. Дане право обмежене характером самого покарання у виді позбавлення волі. Але засудженні не повністю позбавлені цього права, оскільки вони рідко утримуються в повній ізоляції, а якщо їх і утримують в таких умовах (ДІЗО), то на це є вагомими причини [4].

Право на спілкування з сім'єю (Загальна декларація прав людини, стаття 12). Забезпечення максимально можливого доступу до сім'ї повинно стати частиною системи, яка гуманно поводить із засудженими.

Визнання важливості спілкування з близькими родичами, виступає вагомим аргументом в якості визначного фактора при вирішенні питання в яку саме виправну установу він має бути направлений для відбування покарання. Також постійний контакт з сім'єю відіграє важливу роль у виправленні та ресоціалізації засудженого. В національному законодавстві, а саме в статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу зазначено право на охорону здоров'я. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, в тому числі за власні кошти.

Засуджені, які мають розлад психіки та поведінки в наслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань [5]. На міжнародному рівні, дане право закріплене в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, стаття 12.

Важливим аспектом інституту дотримання прав людини є їх гарантія. Можна декларувати широкий спектр прав і свобод, але значення вони мають лише тоді, коли кожен громадянин, не залежно від правового статусу, може ними скористатися.

Правові гарантії – це прямі умови, засоби та способи, що визначають процедуру, за допомогою якої особа може фактично здійснювати свої права і свободи у спосіб та формі, що закріплені національним законодавством країни й актами міжнародного права [6].

Найважливіші юридичні гарантії – це правові засоби реалізації та захисту прав людини і громадянина, міри забезпечення виконання обов'язків. Вони закріплені в нормативно-правових актах і в залежності від цього можуть мати різний рівень – конституційний, законодавчий, підзаконний.

Юридичне забезпечення прав і свобод особистості в широкому сенсі починається з законодавчого оформлення сутності держави, суспільного

устрою у відповідності до демократичних принципів та пріоритету особистості у взаємовідносинах з державою.

Прийняття 28 червня 1996 року Конституції України створило системно-правовий комплекс, призначений для гарантування і здійснення основних прав і свобод людини і громадянина. Низка статей закріплює спеціальні конституційні гарантії прав людини і громадянина:

- право на професійну правничу допомогу;
- презумпція невинуватості;
- ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.;
- особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом;
- конституційні права й свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України;
- закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [1].

Що ж стосується правового статусу засуджених осіб, то тут існує унікальна модель так званих гарантій-принципів, достатньо давно запропонованих М.П. Мелантьєвим [7]:

- рівність громадян перед законом;
- обов'язок держави і державних службовців забезпечити громадянам реалізацію своїх прав і свобод;
- оскарження дій і рішень державних органів;
- громадський контроль за діяльністю державних органів.

Детальніше необхідно зупинитися на громадському контролі. На монографічному рівні останнє дослідження проводив Іваньков О.І. [8].

В межах проведеного дисертаційного дослідження Іваньков О.І. розглянув найбільш актуальні складові системи нагляду та контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань з метою з'ясування місця і ролі громадського контролю в цій системі.

Також він зазначив, що в місцях позбавлення волі громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань здійснюють спостережні комісії, які діють на підставі Кримінально-виконавчого кодексу України та Положення про спостережні комісії, що затверджується Кабінетом Міністрів України. У випадках, встановлених законами України, громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань можуть здійснювати об'єднання громадян. Для виконання покладених завдань спостережні комісії наділені доволі широким обсягом прав, що дає змогу не тільки здійснювати контроль за органами та установами виконання покарань, але і надавати їм допомогу у виправленні та ре соціалізації засуджених, залучати до цієї діяльності представників громадських організацій і трудових колективів, що позитивно впливає на ці процеси.

Досліджуючи питання участі громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених, слід зазначити, що з метою залучення громадськості до контролю за цими процесами, при Державній пенітенціарній службі України створено Громадську раду, головним завданням якої є: створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; здійснення громадського контролю за діяльністю органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України; сприяння врахуванню ДПтС України громадської думки під час реалізації державної політики сфері виконання кримінальних покарань. Головною ідеєю створення громадської ради є координація діяльності участі громадськості в межах всієї служби.

Особливості відображення сучасних підходів міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі до участі громадськості у діяльності установ виконання покарань свідчать про те, що створені з метою здійснення громадського контролю спостережні комісії наділені значним комплексом прав і повноважень, які забезпечують їх реальну можливість щодо здійснення і залучення до процесу виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі громадських організацій і окремих громадян. Це в повній мірі вказує на домінування національного законодавства у цій сфері і характеризує пенітенціарну систему України як відкриту до громадського та інших видів контролю. Позбавлення волі пов'язано з обмеженням прав і свобод людини і громадянина, і тому для забезпечення дотримання прав засуджених необхідна їх детальна регламентація в кримінально-виконавчому законодавстві. На сьогоднішній день, проаналізувавши міжнародні акти і акти національного законодавства, ми можемо побачити, що права і свободи засуджених дотримуються і реалізуються на достатньому рівні, враховуючи процес імплементації міжнародних норм у сфері виконання кримінальних покарань в національне законодавство.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Муравйов В.М. Правова реформа в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/3049/index-485114.html>
3. Львовчкін В. А. Нормативно–правові та організаційні засади забезпечення реалізації в Україні міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених до позбавлення волі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально–виконавче право» / В. А. Львовчкін. – К., 2002. – 3 с

4. Загальна декларація прав людини 1948р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Кримінально–виконавчий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv/page5>
6. Білозьоров Є.В. Правові гарантії прав і свобод людини та громадянина у сфері діяльності міліції: монографія / Є.В. Білозьоров. – К.:Видавничий будинок «Аванпост-прим», 2009. – С.52.
7. Мелантьев М.П. Правовой статус осуждённых и его конституционные гарантии. [Електонний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawbook.org.ua/aa/12.00.01/2016/01/16/031087026.doc.html>
8. Іваньков О.І. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1165>

*Нікончук Марія Олександрівна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ У МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ

Актуальність теми обумовлена тим, що сьогодні система виконання покарань, яка стосується дітей, є такою, що розцінюється як покарання з усіма властивими йому проблемами у сучасному українському суспільстві: погане харчування, надмірно жорстокі вимоги режиму, відсутність доступу до ресоціалізаційних та освітніх послуг, обмеження контактів із зовнішнім світом, важка праця та погана медицина. Така ситуація, не сприяє ресоціалізації та виправленню дітей з делінквентною поведінкою, які скоїли злочини, а робить з них жертв, що, у свою чергу, занадто ускладнює їх повернення до нормального життя.

Відповідно до міжнародних стандартів у сфері поводження із засудженими особами необхідно враховувати, що завдання з ресоціалізації злочинців вважається пріоритетним. Зокрема дані стандарти знаходять своє вираження у двох категоріях:

1. Конвенції мають обов'язкову юридичну силу для держав-учасників. Це означає, що держави, згідно з міжнародним законодавством з прав людини, зобов'язані поважати, захищати та виконувати положення Конвенцій і звітувати про те, яким чином національне законодавство, політика і практика відображають виконання таких зобов'язань.

2. Стандарти прав людини, що стосуються законодавства і реформи в галузі кримінального судочинства, які знайшли відображення в не договірних угодах ООН. Дані документи доповнюють договірну базу, несуть значну моральну силу і мають практичне застосування. Їх цінність відображається у визнанні з боку великої кількості держав.

Виходячи з цього, доречно відзначити, що пріоритетними напрямками державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених осіб.

Не піднімаючи проблему пріоритетності міжнародних стандартів відносно конституційних та інших положень національного законодавства, варто зазначити, що забезпечення процесу ресоціалізації неповнолітніх осіб у виховній колонії має безпосереднє відношення до сфери прав людини і повинно узгоджуватись з міжнародними стандартами в цій сфері. Таким чином, права неповнолітніх засуджених знайшли своє вираження у положеннях міжнародних документів загального характеру :

— Загальна декларація прав людини, 1948 р.;

— Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання 1984 р. (Факультативний протокол, 2002 р.);

— Конвенція про права дитини, 1989 р.

Вважаємо за необхідне окремо зупинитися на особливостях поводження саме з неповнолітніми особами, засудженими до позбавлення волі, та їх правового статусу, прямо закріплених в спеціалізованих положеннях міжнародних актів:

У ст. 26.2 Мінімальних стандартних правил, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), вказується, що позбавлення волі має здійснюватися в умовах і обставинах, що забезпечують дотримання прав неповнолітніх.

Неповнолітнім у виправних установах необхідно забезпечувати догляд, захист і допомогу – соціальну, психологічну, медичну, фізичну, а також допомогу в галузі освіти і професійної підготовки з урахуванням їх віку, статі та особистості, а також інтересів їх повноцінного розвитку [4, с. 284–305].

Відповідно до ст. 26.3 даних правил – неповнолітні особи у виправних установах повинні утримуватися окремо від дорослих.

Після прибуття у виправну установу кожен не повнолітній повинен отримати примірник правил поведінки в цій установі та письмовий опис своїх прав і обов'язків зрозумілою мовою разом за дресою органів, до яких можна направляти скарги, а також адреси державних, приватних установ чи організацій, які надають юридичну допомогу.

Для тих неповнолітніх, які є неписьменними або не можуть читати на відповідній мові, така інформація доводиться довідома в формі, що забезпечує її повне розуміння.

У статті 30 наголошується, що неповнолітні повинні міститися тільки в умовах, які повністю враховують їх особливі потреби, статус та особливі вимоги у відповідності з їх віком, індивідуальністю, статтю, а також психічним і фізичним станом.

На врахування психофізіологічних особливостей вказує і ст. 9 Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями, в якій зазначається, що «бажано, щоб особи, які засуджені до позбавлення волі, мали окрему камеру або кімнату. Якщо ж таке розміщення в силу певних причин є неможливим, то необхідно забезпечити перебування спільно в одній кімнаті осіб відповідно до психологічної сумісності» [3, с. 141–142].

Для ресоціалізації неповнолітніх осіб засуджених до позбавлення волі також важливим є положення ст.12 Правил ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі, в якому вказується на необхідності використання в процесі ресоціалізації та в інтересах засуджених ефективних заходів і програм, які сприятимуть їх здоров'ю і самоповазі, вихованню почуття відповідальності та заохочуватимуть до формування таких поглядів і навичок, які надалі допоможуть їх успішній реінтеграції в суспільство [5, с. 252 – 271].

Зазначене положення доповнює ст.27 вище зазначеного міжнародного документа, в якій вказується на необхідності в найкоротший термін з моменту прибуття у виправну установу з кожним неповнолітнім провести співбесіду і підготувати психологічний та соціальний звіт. На основі цього звіту складається програма з ресоціалізації. Ключовою в контексті змісту процесу ресоціалізації є ст.61, у якій вказується, що «необхідно звертати увагу засуджених на те, що вони продовжують залишатися членами суспільства, незважаючи на тимчасову ізоляцію». У зв'язку з цим варто залучати до процесу ресоціалізації громадські організації. У кожній виправній установі мають працювати соціальні працівники, які б займалися підтриманням та зміцненням корисних соціальних зв'язків засудженої особи з суспільством.

Особливу увагу треба приділяти підтриманню і зміцненню зв'язків між ув'язненим і його сім'єю, коли вони бажані і служать інтересам обох сторін (ст.79). Із самого початку відбування терміну покарання варто думати про майбутнє, яке чекає засудженого після його звільнення. У цьому плані необхідно підтримувати і зміцнювати зв'язки з особами або установами, що знаходяться за стінами закладу, які здатні захистити інтереси його сім'ї та сприяти включенню його в життя суспільства після звільнення (ст.80).

Як висновок, не можна не зазначити, що ефективність захисту прав і законних інтересів неповнолітніх, які перебувають в органах і установах ДКВС України, забезпечується комплексом правових та організаційно-технічних управлінських форм. Так, нормативне врегулювання деяких напрямів роботи з неповнолітніми у виховних установах здійснюється через розроблення та затвердження відомчих правових актів (створення педагогічної ради або батьківського комітету виховної колонії).

Але, як ми можемо побачити, виходячи з результатів проведених раніше моніторингів, проблемними поки що залишаються багато питань, що дозволяє констатувати факт недостатньої відповідності України Міжнародним стандартам. Цей процес потребує належного нормативного забезпечення та фінансування, що дозволило б оперативно реагувати на всі негативні прояви з боку неповнолітніх [1, с. 139].

Таким чином, на міжнародному рівні правове становище неповнолітніх засуджених є на порядок вищим, ніж в Україні, базується в рівній мірі на правових статусах неповнолітніх, що перебувають в умовах позбавлення волі.

Очевидно, що багатогранність положень міжнародних актів орієнтують держави, в тому числі й Україну, на максимально диференційований підхід до різних категорій засуджених. Тоді у засуджених, у тому числі неповнолітніх, з'являється цілий ряд прав і законних інтересів, які можуть бути реалізовані в процесі їх ресоціалізації. У цьому контексті українське законодавство (в першу чергу, кримінально-виконавче) повинно більшою мірою враховувати міжнародні стандарти поводження з неповнолітніми особами, засудженими до позбавлення волі, що має позитивно позначитися на національному регулюванні їх правового статусу, і, в результаті, організації ефективної ре соціалізації зазначеної категорії осіб в умовах виховної колонії.

Список використаних джерел

1. Гончар Т. О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Гончар Тетяна Олександрівна – Одеса, 2004. – 211 с.

2. Конвенція про права дитини; Прийнята 20.11.1989 р.
[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Минимальные стандартные правила обращения с заключенными / Уголовно-исполнительное законодательство Украины. Сборник нормативных актов. Х.: ХИВД, 1993. – 162 с.

4. Минимальные стандартные правила ООН, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила); Приняты 29.11.1985 г. / Международные акты о правах человека. Сборник документов. – Офіц. вид. – М.: Издательство НОРМА, 1999. – 784 с.

5. Правила Организации Объединенных Наций, касающиеся защиты несовершеннолетних, лишенных свободы от 14 декабря 1990 г. Ювенальная юстиция: Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии. Приложение № 5 / [авт. Тексту Э.Б. Мельникова]. – М.: Дело. 2000. – 312 с.

6. Руднева О. М. Міжнародні стандарти прав людини та їх роль в розвитку правової системи України: теоретична характеристика: дис. докт.

*Одарчук Андрій Русланович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ПРИЧИНИ ІСНУВАННЯ ПРОБЛЕМ В АЛІМЕНТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розглядаючи проблеми законодавчого врегулювання аліментних правовідносин в Україні, ми виявили певну групу проблем які існують в даній галузі права і якщо ж аналізувати аліментні правовідносини то можна перейти до причин, які викликають дане явище та проблеми, що з цим явищем пов'язані/

В переважній кількості випадків основною причиною, що призводить до обов'язку сплачувати аліменти на утримання дитини є розірвання шлюбу подружжя.

Як слушно зазначає Шевченко Т., незважаючи на те, що в Конституції та в інших нормативних актах закріплено ряд положень, що захищають сім'ю, визнають її первинним та основним осередком суспільства, сприяють її захисту, в Україні рішення судів про розірвання шлюбу сходять немов би з конвеєра. В 99% справ, що розглядаються судами про розлучення, виноситься рішення про задоволення позову та розірвання шлюбу. Така статистика є невтішною, оскільки, на нашу думку, стан речей є дещо інший. Часто особа, звертаючись до суду з позовом про розірвання шлюбу робить відчайдушний крок з метою виправлення ситуації, сподіваючись, що під тиском позову все може повернутися на краще, але суд лише прискорює процес розлучення приймаючи шаблонні рішення.

В цьому випадку залишається незрозумілим існування ст.111 СК, оскільки вона свідомо чи несвідомо ігнорується судами, а мета примирення нівелюється [8]. Подібна ситуація існує також у випадках коли аліменти присуджуються в результаті позбавлення батьківських прав.

Таке враження, що суди просто не бажають заглиблюватися в такі важливі справи, що визначають правовідносини між батьками та їх дітьми, зокрема на практиці безпосередньо траплялися випадки коли рішення суду про позбавлення батьківських прав повністю розмістилося на одній сторінці паперу формату А 4, і це з урахуванням бланку, реквізитів суду та сторін. Мотивувальна частина такого рішення, навіть з урахуванням розмірів, не може бути досконалою [7, с.17].

Іншою причиною, що призводить до проблемних аліментних правовідносин є невміння батьків домовитися між собою, що в свою чергу є показником невисокого культурного рівня суспільства. В більшості країн світу аліменти виплачуються у добровільному порядку за взаємною згодою батьків, що звільняє від необхідності звертатися до суду.

І все ж якщо зберегти сім'ю не вдалося і постає питання про стягнення аліментів на утримання дитини, існують дві найбільші проблеми в даній сфері:

- по-перше, це проблема пов'язана з визначенням розміру аліментів,
- по-друге, проблема з несплатою аліментів.

Відносно першої проблеми - визначення розміру аліментів - варто зазначити, що гарантій того, що в суді серйозно займатимуться справою про стягнення аліментів, на жаль, немає жодних. Як правило, рішення за такими позовами судді через надмірну завантаженість виносять не заглиблюючись у подробиці і в результаті далеко не завжди можна отримати об'єктивний розмір аліментів на утримання дитини. Рішення по справі про стягнення аліментів звучать майже однаково, при цьому як позивач так і відповідач навіть не намагаються скористатися правами які їм надаються законом [5]. Та все ж варто хоча б спробувати захистити своє право. Як відомо багато громадян мають так званий дохід «в конверті», а суд присуджуючи аліменти виходить лише з офіційно задекларованих доходів, тому іноді виникає ситуація коли частка доходу батька навіть не досягає 30 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, та при цьому він їздить на престижному автомобілі та витрачає великі кошти на задоволення власних потреб.

В даному випадку на допомогу може прийти СК України, в якому йдеться про те, що судом при визначенні розміру аліментів можуть враховуватися інші обставини, що мають істотне значення [5, п.4 ч.1 ст. 182]. Тому проблема полягатиме в необхідності отримати достатню кількість доказів для суду. Але як завжди у медалі існує дві сторони. Так, існує ситуація коли позивач безпідставно вимагає стягнути з відповідача завищену суму аліментів, мотивуючи це тим, що той має офіційно високі доходи. Й справді трапляються випадки коли дохід відповідача складає сотні тисяч, а то й мільйонів гривень і суд на підставі цього стягує збільшену суму аліментів. Та все ж суд, в першу чергу, та відповідач мають розуміти, що аліменти це кошти на утримання дитини, зайві гроші розбещують дитину. Як правило, діти багатих батьків не бажають вчитися і часто потрапляють в тенета алкоголю та наркотиків. Тому виплати на їх утримання не мають перевищувати меж розумного. Саме відштовхуючись від цього суд і має визначати розмір аліментів. Що стосується проблеми навмисної несплата аліментів, то тут ситуація дещо складніша. Як свідчить статистика 90% невиконання судових рішень як раз припадає на рішення, що стосуються аліментів. Існує велика кількість різних факторів, що призводять до такого явища. Зокрема, як відомо, після розлучення немає більших ворогів ніж колишні чоловік та дружина, тому той на кого покладається обов'язок

сплачувати аліменти розцінює даний факт не що інше як зведення рахунків, що в свою чергу не збільшує ймовірність щодо їх сплати [8].

Проте така ситуація з несплатою аліментів, виникла не через недосконалість Сімейного кодексу.

Чинний Кримінальний кодекс України, а саме ст.164, передбачає покарання за ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, однак, як свідчить практика, лише в половині кримінальних справ суд знаходить підстави для винесення обвинувального вироку [4, ст. 6].

Існує думка, якої дотримується, наприклад, що шлюбний договір це прояв нелюбові, «маніфест недовіри», що так чи інакше обов'язково призведе до розлучення [6, с. 15]. Також певну альтернативу аліментам встановлює ст.190 СК України, яка передбачає можливість припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно [2, ст.190]. Дана норма надає можливість укладання договору за яким передається певне нерухоме майно, в обмін на звільнення від обов'язку сплачувати аліменти. Можливо дана альтернатива застосовується не так часто, та все ж звільняє від проблемних аліментних правовідносин. Також дана проблема присутня і для осіб які відбувають кримінальні покарання, вони не мають можливості сплачувати аліменти які їм призначив суд через малі заробітні плати в установах виконання покарань. Хоча деякі засуджені і працюють в установах і свідомо ідуть на сплату аліментів, тому що це є одним з показників які дають їм змогу звільнитися умовно-достроково, і персоналом вони використовуються, хоча на законодавчому рівні ніде такого не зазначено.

Стосовно вирішення цієї проблеми я застосовував би такий захід, засуджені які мають бажання працювати і сплачувати аліменти в добровільному порядку, мали можливість працювати поза межами установи, на різних видах власності підприємствах і отримувати за це нормальну заробітну плату частина з яких ішла б на погашення аліментів. А держава робила б певний крок на зустріч тим підприємствам які ці місця надавали.

Виходячи з вище викладеного можна зробити такі висновки що в переважній кількості випадків основною причиною, що призводить до обов'язку сплачувати аліменти на утримання дитини є розірвання шлюбу подружжя. Існують дві найбільші проблеми в даній сфері: по-перше, це проблема пов'язана з визначенням розміру аліментів, по-друге, проблема з несплатою аліментів.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // www.rada.kiev.ua.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // www.rada.kiev.ua.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // www.rada.kiev.ua.

4. Ариванюк Т.О. Загальні правові засади припинення права спільної власності подружжя // Право України. –2001. - № 12. – С. 76–80.
5. Гопанчук Т.Б. Проблемні аспекти аліментів // режим доступу: <http://www.jurportal.net/showthread.php?t=1517>
6. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину // Юридичний Вісник України.- від 22 березня 2010 р. № 4. – С.15–18
7. Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом // Юридичний журнал. – 2004.- № 7. – С.15–21
8. Шевченко Т. Такі проблемні аліменти. // Газета «Правовий тиждень». – № 11 від 16 березня р. доступ: www.legalweekly.com.ua

*Откидач Тетяна Сергіївна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН

Після здобуття незалежності Україною, визнання її демократичною, соціальною, правовою державою виникла необхідність дослідження стану забезпечення та реалізації прав та інтересів громадян у певних сферах правовідносин. Найдавнішим інститутом права є спадкування (перехід прав та обов'язків від спадкодавця до інших спадкоємців), та не дивлячись на це воно завжди є актуальним для дослідження.

Актуальність даної теми полягає у тому, що у зв'язку зі зростанням приватної власності спадкове право дуже розвинулося та набуло великого значення у сучасних умовах. На фоні економічних перетворень спадкові відносини набувають великої актуальності, оскільки інститут спадкування слугує охороні прав приватної власності громадян.

Українське законодавство недостатньою мірою відповідає потребам регулювання досліджуваних відносин. Цивільний кодекс України містить тільки норми загального порядку, а Закон України «Про нотаріат», норми якого мають спеціальний характер, іноді просто не відповідає реаліям. На сьогоднішній день існує багато суперечностей між теорією та практикою.

Питання щодо спадкових відносин досліджували такі вчені як: І.В. Жилінкова, М.М. Дякович, В.В. Васильченко, В.Ю. Чуйкова, Л.В. Шевчук та інші.

Впродовж життя особа може розпорядитися своїм майном через складення заповіту. Відповідно до Цивільного кодексу України, заповітом є

особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті [2]. Та питання постає у тому, як бути якщо особа не залишила заповіту?

Як приклад, можна розглянути випадок коли особа померла і спадщина на її майно відкрилася відповідно до ЦК УРСР який діяв на той час. Статтею 524 ЦК УРСР передбачено, що спадкоємство здійснюється за законом і за заповітом. Згідно з ч. 1 ст. 549 ЦК УРСР, особа вважалася такою що прийняла спадщину, якщо вона фактично вступила в управління або володіння спадковим майном [3].

Тобто, на той час достатньо було фактичних дій і оформлення права на спадщину було не обов'язковим. Та з прийняттям ЦК України у 2003 році, проблема щодо оформлення права на спадщину набрала обертів через те, що під час дії ЦК УРСР, особи фактично вступили у спадщину, але юридично підтверджуючі цей факт документи відсутні. У зв'язку з цим, особи які фактично прийняли спадщину під час дії ЦК УРСР не могли скласти заповіт з прийняттям ЦК України через відсутність документів про право на спадщину. І коли здавалося, що без заповіту особа вступить у спадок за законом, проблема загострилася ще більше.

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про спадкування» № 7 від 30.05.2008 р., якщо виникнення права на спадкування залежить від доведення певних фактів, особа може звернутися в суд із заявою про встановлення цих фактів [4].

У такому випадку, спадкоємцям необхідно було звертатися до суду з позовною заявою про встановлення факту прийняття спадщини. Дуже складною процедурою було довести, що дійсно особа проживала на той час зі спадкодавцем і після його смерті вступила у володіння спадковим майном.

Для підтвердження даного факту необхідно збирати довідки про те, що особа дійсно проживала на момент смерті зі спадкодавцем, що вона дійсно вступила в управління спадковим майном, наприклад будинком. Та пройшовши дану процедуру і отримавши рішення суду про задоволення позовних вимог справа не закінчується, оскільки необхідно робити документи на будинок (технічний паспорт). Зазвичай з цими документами та рішенням суду особа звертається до нотаріуса для відкриття спадкової справи, але отримує відмову. І хоча факт прийняття спадщини встановлено між померлим та спадкодавцем особи, цього не достатньо для вчинення нотаріальних дій. Знову необхідно звертатися до суду, з позовом про надання додаткового строку для прийняття спадщини, для цього особі необхідне рішення суду про встановлення факту прийняття спадщини, документи на будинок та експертна оцінка майна і лише тоді особа може отримати задоволений позов. З даним рішенням суду та усім пакетом документів особа звертається до нотаріуса, відкриває спадкову справу і отримує свідоцтво про право на спадщину.

Звернувшись за юридичною допомогою особа витрачає небагато часу, так - як дана процедура проходить у найкоротші строки, проте необхідно

сплатити не лише судові витрати та оформлення документів, а ще й юридичні послуги.

Враховуючи зазначене, можна дійти висновку, що з прийняттям Цивільного кодексу України, виникло дуже багато проблем у спадкових відносинах, однією з них є отримання права на спадщину.

Не дивлячись на те, що ЦК було прийнято ще у 2003 році питання щодо прийняття спадщини не врегульоване і по сьогоднішній день.

На нашу думку, необхідно полегшити процедуру оформлення документів на спадщину, якщо на момент її відкриття діяв ЦК УРСР і особа просто не займалася документами з її оформлення, а на сьогоднішній день їй необхідно пройти велику кількість установ для отримання права на спадщину, яке особа фактично має вже давно. Минуло більше 10 років, а проблема залишається актуальною, особливо на сьогоднішній день через те, що велика кількість спадкоємців хоче продати спадкове майно, але через відсутність документів які підтверджували б право власності не може це зробити. Через це багато будинків у селах просто стають нікому не потрібними, а земельні ділянки які можна було б обробляти занепадають.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996, № 30, Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 10.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 40-44, Ст. 356.

3. Цивільний кодекс Української РСР, введений в дію Законом Української Радянської Соціалістичної Республіки від 18 липня 1963 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1963. – № 30. – Ст. 463. (втратив чинність)

4. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7.

*Петров Денис Андрійович,
слухач 5 курсу денної форми
навчання юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ОБМЕЖЕННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Розглядаючи питання щодо кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання у виді обмеження та позбавлення волі, треба розпочати з розгляду нормативно-правових документів які розкривають суть даного злочину.

У чинному Кримінальному Кодексу України (далі - КК України) ст. 390 передбачає відповідальність за ухилення від відбування покарання у виді обмеження та позбавлення волі. Дана злочинна дія визнається в законні самостійним злочином.

Проте Кримінальний кодекс Української РСР (1960 р.) даний нормативно-правовий акт передбачав відповідальність лише щодо ухилення від покарання у виді позбавлення волі, що була прийнята у результаті доповнення Виправно-трудоного кодексу України (1970 р.) ст. 39-1, згідно з якою «Засудженим, яких тримають у виправно-трудоних колоніях загального режиму, колоніях-поселеннях усіх видів і виховно-трудоних колоніях, може бути дозволено короткострокові виїзди за межі місць позбавлення волі на строк не більше семи діб, не включаючи час, необхідний для проїзду в обидва кінці» [1], а у разі якщо засуджений не повернувся до виправної установи після встановленого строку засуджений притягнувся до кримінальної відповідальності. У КК України (2001 р.) кримінальну відповідальність за неповернення до місця відбування покарання, засуджені які відбувають покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі, яким було надано право короткочасний виїзд за межі установи, після закінчення його строку, були об'єднані у єдину статтю кримінального закону.

Так, у ст. 390 КК України зазначено «1. Самовільне залишення місця обмеження волі або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі, караються позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді обмеження волі та якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк. 3.

Неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі та якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду карається позбавленням волі на строк до трьох років» [2].

Погоджуючись з думкою Л.В.Чорнозуб про те, що «Злочином невеликої тяжкості є також і неповернення до місця відбування покарання особи, засудженої до обмеження волі, якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 2 ст. 390 КК України). Натомість таке ж саме діяння, але вчинене особою, засудженою до позбавлення волі, вже визнається злочином середньої тяжкості (ч. 3 тієї ж статті), так само, як і самовільне залишення місця обмеження волі або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, засудженою до обмеження волі (ч. 1 тієї ж статті)» [5, с. 148].

З вище сказаного можна дійти висновку, якщо засуджений вчиняючи злочин, передбачений ст. 390 КК України, а саме частиною 2, то він несе менш суспільну небезпеку, ніж це передбачено в частині 1 та 3 вище зазначеної статті.

На мій погляд таке розмежування суспільно небезпечних діянь є вірним, якщо ми звернемо увагу на санкції ст.390 то ми бачимо, що законодавець правильно призначив відповідальність за даний вид злочину, так наприклад, якщо засуджений вчинив злочин передбачений частиною 2 то за даний злочин передбачене покарання у виді обмеження волі до двох років, або позбавлення волі на той самий строк, якщо навпаки, засуджений вчинив злочин передбачений частиною 1 та 3 то він несе відповідальні у виді позбавлення волі на строк до трьох років.

На мою думку особливу увагу треба приділити ч.1 ст. 390 КК України, яка зазначає самовільне залишення місця обмеження волі або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, засудженою до обмеження волі.

Я вважаю, що систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання за своєю сутністю не відноситься до ухиленням від відбування покарання. Розглянемо випадок, якщо громадянин України порушує правила громадського порядку, то за це правопорушення передбачено адміністративна відповідальність відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Взяти інший випадок, коли особа вчиняє «грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом» [2] ,то за такий вид злочину, передбачено кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 296 як хуліганство. Але, дана частина статті несе незначну суспільну небезпеку і тому є злочином невеликої тяжкості.

З урахуванням вище зазначеного, що в ч.1 ст. 390 КК України систематичного порушення громадського порядку чи встановлених правил

проживання, вчиненого особою, засудженою до обмеження волі, злочином середньої тяжкості є недоцільним.

І тому я вважаю, що за даний вид злочину в частині 1 треба уточнити санкцію міри покарання. Особливу увагу треба приділити в ч. 1 ст. 390 КК України «злісне ухилення від робіт або порушення встановлених правил проживання особою, засудженою до обмеження волі».

Погоджуючись с думкою О.В Бризанської, яка в своїй праці зазначає, що «злісне ухилення від робіт та систематичне порушення громадського порядку або встановлених правил проживання особою, засудженою до обмеження волі, за своєю сутністю не є ухиленням від покарання. В українській мові поняття «ухилення» тлумачиться як намагання не робити чого-небудь, не брати участі у чомусь, а синонімом цього поняття є поняття «уникнення». Відповідно різновидом ухилення від відбування покарання окремі автори вважають втечу з кримінально-виконавчої установи, адже метою цього діяння є повне уникнення покарання» [4, с. 47].

На мій погляд, можна дійти висновку, що відповідальність у ст. 390 розумно застосовувати за діяння які призводять до ухилення від відбування покарання (за ч. 2 та 3 КК України), а саме неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді обмеження волі та якій було дозволено короточасний виїзд, після закінчення строку виїзду, та неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі та якій було дозволено короточасний виїзд, після закінчення строку виїзду.

Якщо ми розглянемо ч.4 ст.59 Кримінально-Виконавчий Кодекс України (далі КВК), зазначена стаття, чітко регламентує певне коло зобов'язань, які засуджені повинні виконувати при відбуванні покарання у виді обмеження волі, а саме «Особи, засуджені до обмеження волі, зобов'язані: виконувати законні вимоги адміністрації виправного центру, які стосуються порядку відбування призначеного покарання; сумлінно працювати у місці, визначеному адміністрацією виправного центру» [3].

У разі, якщо засуджений порушує трудову дисципліну і встановлений порядок покарання, адміністрація виправного центру має право застосовувати відповідні заходи, які передбачені у ч.1 ст. 68 КВК України «попередження; догана; сувора догана; заборона проживати поза гуртожитком строком до трьох місяців; заборона виходу за межі виправного центру у вільний від роботи час на строк до трьох місяців; поміщення в дисциплінарний ізолятор строком до десяти діб» [3].

З цього приводу, ми доходимо висновку у разі коли засуджений злісно ухиляється від робіт та систематично порушує громадський порядок або встановлені правила проживання спрямовані на ухилення не від покарання, а від виконання певного кола зобов'язань, покладених на засуджених до обмеження волі, що визначені у ст. 59 КВК України.

Отже, можна дійти таких висновків, що відповідно до ч. 2 та 3 статті 390 КК України неповернення до відповідного місця відбування покарання, особою засудженою до обмеження волі чи до позбавлення волі насправді

являє втечу з місць відбування покарання і тягне кримінальну відповідальність.

Якщо розглядати ч. 1 ст. 390 КК України, а саме злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, засудженою до обмеження волі за своїм змістом не є ухиленням від відбування покарання, а являє собою ухилення від виконання зобов'язань, які покладені на засуджених у ч. 4 ст. 59 КВК України. Для усунення прогалин в кримінальному законодавстві, я пропоную внести зміни дост. 390 КК України, а саме скасувати ч. 1 ст. 390, та самовільне залишення місця обмеження волі перенести в ч. 2 ст. 390 КК України.

Список використаних джерел

1. Виправно-трудоий кодекс України від 23.12.1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3325-07/page2>

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua>

4. Бринзанська О. В.Окремі проблеми кваліфікації ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та шляхи їх розв'язання / О. В. Бринзанська // Судова апеляція. – 2009. – № 2 15. – С. 47–48.

5. Чернозуб Л. В. Деякі питання караності ухилення від відбування покарання / Л. В. Чернозуб // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". – 2012. - Вип. 19. – С. – 148–149.

*Postupnyi Oleksii, Prykhodko
Denys, Yabolnyk Tymofii
Cadets of the 5th year of study,
School of the Humanities,
National Academy of the National
Guard of Ukraine (Kharkiv)*

“FEARLESS GUARDIAN – 2015” AS MILITARY INTERPRETERS’ INTERNSHIP

Nowadays the foreign languages competency is a priority for the National Guard of Ukraine due to the intensive development of its international cooperation with the similar agencies of other countries. Within the international military cooperation context, the English language is of special significance.

This paper aims at outlining the experience received by the cadets of the School of the Humanities of the National Academy of the National Guard of Ukraine during their participation in the Ukrainian-American training “Fearless Guardian – 2015” in the role of linguists facilitating routine communication and interpreting classes (both lectures and field exercises).

This training was a unique opportunity for the cadets to have an internship with native speakers who were also military. The linguists had to deal not only with special terminology they learned at the Academy, but also with occasional abbreviations, shortenings, professional slang, idioms and various accents of the speakers of different background who represented different states of the USA.

The linguists’ proficiency in English and military translation along with their outstanding performance were highly appreciated by the US commanders. On their return to the Academy, the cadets were asked to outline the lessons learned. Based on the difficulties the linguists faced during the “Fearless Guardian – 2015”, we suggest several ways to improve the training process for future military interpreters.

First of all, the training has proven that the development of communication skills of future interpreters is significantly enhanced in the multinational professional context. This also includes fighting the individual fear to interpret in front of a large audience, to maintain a professional conversation, to explain muddy points when necessary based on the knowledge of Ukrainian military tactics etc.

Secondly, the introduction of the content-based English learning into the system of military interpreters training in Ukraine would be beneficial as this will allow develop English communication skills in the military field. This approach requires cooperative work of subject matter experts and English language teachers in order to bridge the gap between English learning (including military translation) and professional military training based on the NATO standards.

Thirdly, cultural studies play an important role in training future military interpreters. This includes military professional culture in Ukraine and in the USA.

Thus, the internship that the cadets of the National Academy of the National Guard of Ukraine had during the Ukrainian-American training “Fearless Guardian – 2015” was beneficial in terms of developing the cadets’ English communication skills, professional interpreter’s competency, cultural awareness, and professional military competency.

*Примаць Євгеній Юрійович,
студент денної форми навчання 5
курсу, юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ В КК УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ

Важливу роль в розвитку демократизації суспільства на нинішньому етапі державо творення відіграє необхідність об'єднання зусиль держави у боротьбі, зокрема, зі злочинами проти моральності. Основним завданням сучасної держави є виховання правової культури особи. Відповідно до ст. 3 Конституції України встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Тобто, злочини проти моральності створюють небезпеку конституційним цінностям не тільки щодо окремої особи, а й усього суспільства. В нинішній час, коли є велика кількість громадян, що знаходяться у складних матеріальних умовах, життєвих обставинах, внаслідок яких погіршуються стосунки в родині, де існує низький рівень правової культури. Всі ці обставини призводять до збільшення кількості громадян, поведінка яких не відповідає нормам права та моралі.

Отже, держава повинна приділити багато уваги вихованню правової свідомості молоді, розробити напрямки запобігання злочинам проти моральності, використовуючи досвід зарубіжних країн.

Дослідженням злочинів проти моральності були присвячені праці таких українських та зарубіжних учених, як: Ю. Антонян, Р. Асейкін, В. Голіна, Б. Головкін, Н. Горб, Я. Гілінський, І. Даньшин, С. Денисов, А. Долгова, О. Дудоров, В. Кудрявцев, В. Кузнецов, В. Навроцький, Д. Назаренко, В. Одайник, Р. Осокін, О. Рябчинська, А. Савченко, П. Сердюк, О. Старков, В. Сташис, Ю. Філей, М. Хавронюк, А. Шалагін, С. Яценко та ін.

Саме вони й сформулювали основне теоретичне підґрунтя для кримінально – правового дослідження у цій сфері.

Моральність – це порядок відносин між людьми, що існує в суспільстві за умови дотримання норм моралі. Суспільна моральність – це погляди, уявлення і правила, що визначають поведінку, духовні та моральні якості, необхідні людині в суспільстві, та відповідні правила, що визначають умови нормального громадського життя людей.

Визначено, що суспільна небезпечність злочинів проти моральності полягає в деформації духовно-етичних цінностей суспільства, деградації особистості, що знижує загальний рівень культури суспільства, та передбачена кримінальна відповідальність за нормами Кримінального кодексу України (далі КК України).

Відповідно до КК України злочинами проти моральності визнано: наругу над могилою; знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці; жорстоке поводження з тваринами; ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культнаси́льства й жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість і дискримінацію; ввезення, виготовлення, збут та розповсюдження порнографічних предметів; створення або утримання місць розпусти та звідництва; сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. ст. 297–304 розділу XII Особливої частини КК України).

На основі аналізу кримінального законодавства зарубіжних країн можна виділити основні (типові) розділи, в яких містяться норми, відповідні розділові XII Особливої частини КК України. Це злочини проти сім'ї та неповнолітніх; злочини проти особи; проти громадської безпеки та громадського порядку; проти суспільної моральності; проти власності; статеві злочини; злочини проти релігії, проти державної влади; проти порядку управління [1, с. 64]. Крім того, законодавство зарубіжних країн щодо охорони суспільної моральності дозволяє виокремити три їх специфічні групи залежно від нормативної конкретизації цього об'єкта:

1) ті, що виділяють суспільну моральність як об'єкт злочинного посягання в окремі розділи або глави (КК Австрії, КК Голландії, КК Литви, КК Азербайджану);

2) ті, що передбачають два або більше родових об'єкта посягання, один з яких – суспільна моральність, в одному розділі чи главі (КК Польщі, КК Латвії, КК Російської Федерації, КК Киргизької Республіки, КК Грузії, КК Республіки Казахстан, КК Білорусії, КК Республіки Вірменії, КК Республіки Таджикистан, КК Республіки Узбекистан);

3) ті, що не виділяють суспільну моральність в окремі розділи або глави, хоча і передбачають відповідальність за злочинні діяння проти неї (КК ФРН, КК Швейцарії, КК Франції, КК Іспанії, КК Республіки Болгарії, КК Естонської Республіки, КК Республіки Молдова, КК Швеції, КК Норвегії, КК Данії, КК Китайської Народної Республіки, Звід законів США, англійське кримінальне законодавство) [5, с. 105].

Громадський порядок охоплює систему суспільних відносин, урегульованих нормами права та іншими соціальними нормами (мораль, звичаї, традиції), що забезпечують нормальні умови життя населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян і нормальну діяльність підприємств, установ та організацій.

Моральність, як складова громадського порядку, проявляється в добровільному самостійному узгодженні почуттів, прагнень та дій членів суспільства з почуттями, прагненнями та діями співвітчизників, з інтересом та гідністю усього суспільства в цілому [2, с. 126].

Протидія злочинам проти моральності є одним із напрямів внутрішньої політики України, спрямованої на захист прав, свобод і законних інтересів людини.

Це зумовлено тим, що, по-перше, недодержання правил моральності, його принципів призводить або до особистої трагедії людини, або спонукає її до вчинення злочинів та інших протиправних проступків, по-друге, забезпечення громадського порядку набуло на сьогодні особливої ваги й розглядається як одна з обов'язкових умов нормального розвитку будь-якої держави, ефективного функціонування системи запобігання злочинам.

Протягом своєї історії в Україні перелік злочинів проти моральності поступово збільшувався, досягнувши свого піку на кінець XIX ст., потім різко почав спадати, відновивши свою тенденцію до збільшення наприкінці XX ст. Тому й кількість та різноманітність санкцій за ці злочини також зазнали подібних коливань [3, с. 61].

Попри той факт, що питома вага злочинів проти моральності в структурі загально кримінальної злочинності відносно невелика, одна вона залишається стабільною протягом останнього десятиріччя й не демонструє тенденції до зниження – навіть навпаки. Так, динаміка окремих злочинів (передусім, передбачених ст. 302–304 КК України), за статистикою окремих років, виявляє сплески до 4–5% щорічного зростання [4, с. 298]. Таким чином, суспільна небезпечність злочинів проти моральності полягає в тому, що наслідки їх вчинення загрожують не тільки окремій особі, але й суспільству загалом, його конституційно проголошеним соціальним цінностям. Саме тому, аналіз кримінально – правових норм щодо злочинів проти моральності в Україні та зарубіжних державах потребують подальшого та глибокого дослідження.

Список використаних джерел

1. Копотун І. М. Особливості притягнення до кримінальної відповідальності в зарубіжному законодавстві за злочини проти громадського порядку та моральності / Копотун І. М. // Вісник академії адвокатури України. – 2010. – № 2 18. – С. 62–68.
2. Кримінальне право України. (Особлива частина) : підручник / [А. В. Байлов, А. А. Васильєв, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.
3. Кримінально – правові санкції та їх застосування за злочини проти моральності : монографія / С. Ф. Денисов, В. О. Макаров. – Чернігів : Десна Поліграф, 2017. – 328 с.
4. Криминологія: Загальна та Особлива частини : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська, О. В. Лисодєд та ін. ; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.
5. Репецький С. П. Іноземний досвід кримінально-правової охорони суспільної моральності / Репецький С. П. // Право і суспільство. – 2009. – № 5. – С. 102–107.

*Пузиревський Максим Вячеславович,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації працівників
науковий керівник:*

*Карелін В.В.,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального, кримінально-
виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної
служби*

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Вирішення комплексу задач, пов'язаних зі зниженням рівня корупційних проявів в Україні викликає потребу в узгодженні питань щодо здійснення державної антикорупційної політики – неодмінної умови вступу України до Європейського Союзу.

Як слушно стверджує доктор юридичних наук, професор В. В. Топчій: «на сучасному етапі державотворення одним із головних завдань української держави є створення плану антикорупційних реформ, які би враховували специфіку стану корупції в Україні, насамперед її високий рівень, проникнення в усі сфери суспільного життя та єдність політичної влади і бізнесу» [4, с. 6].

Як результат, одне з провідних місць у вітчизняному правовому полі відведено функціонуванню спеціальних суб'єктів запобігання та протидії корупції. Зважаючи на актуальність останніх вітчизняних здобутків з напряму впровадження євро інтеграційних реформ в системі органів юстиції, перед нами постає необхідність дослідження правового статусу саме Міністерства юстиції України, як провідного суб'єкта з напряму запобігання та протидії корупційній злочинності на теренах України.

Сьогоднішній статус Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст) є чітко визначеним – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Крім того, Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує, зокрема, формування та реалізацію державної правової політики, політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу тощо [2].

У «Положенні про Міністерство юстиції України», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228, станом на квітень 2017 року, є чітко визначеними 146 безпосередніх повноважень міністерства [2]. Одне із найважливіших місць серед повноважень такого

роду належить завданням Мін'юсту як спеціального суб'єкта запобігання та протидії корупції.

Слід прийняти позицію доктора юридичних наук, професора А. В. Савченка, який наголошує на тому, що: «ці повноваження можна умовно поділити на два види: прямі та опосередковані» [3, с. 161].

Прямими, як відзначає А. В. Савченко є: «повноваження Мін'юсту, які безпосередньо стосуються здійснення боротьби з будь-якими проявами такого суспільно небезпечного явища як корупція» [3, с. 161].

До цього виду повноважень у сфері запобігання та протидії корупції, на нашу думку, можна віднести:

а) протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (щодо нотаріусів, адвокатів та інших осіб, які надають юридичні послуги);

б) здійснення в установленому законодавством порядку антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, а також розробку за її результатами рекомендації щодо усунення виявлених факторів, що спричиняють або можуть спричинити вчиненню корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень;

в) забезпечення у межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Міністерства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління [2].

У свою чергу, до опосередкованих повноважень належать такі:

1) розробка проектів законів та інших нормативно-правових актів;

2) розробка пропозиції щодо вдосконалення законодавства та подання їх в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України;

3) здійснення правової експертизи проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, які подаються на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

4) підготовка зауважень і пропозицій до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентіві України;

5) здійснення державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, актів які відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації, а також скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших органів, актів які відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації;

б) розробка за пропозиціями міністерств та інших центральних органів виконавчої влади планів законопроектної роботи, координація нормотворчої діяльності у міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, здійснення контролю за такою діяльністю;

7) здійснення методичного керівництва правовою роботою в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, міністерствах та інших органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністраціях, а також на державних підприємствах, в установах, організаціях та державних господарських об'єднаннях, організація підвищення кваліфікації працівників їх юридичних служб;

8) перевірка в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, міністерствах та інших органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністраціях, а також на державних підприємствах, в установах, організаціях та державних господарських об'єднаннях стану правової роботи, надання рекомендацій щодо її поліпшення, внесення пропозицій про усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

9) проведення перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», а також формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», надання інформації із зазначеного Реєстру та оприлюднення на власному веб-сайті відомостей з нього;

10) проведення спеціальної перевірки відомостей щодо наявності корпоративних прав у осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування [2].

Повертаючись до прямих повноважень Мін'юсту у сфері запобігання та протидії корупції, на нашу думку, необхідно акцентувати увагу на здійсненні антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і проектів нормативно-правових актів. Так, ч. 1 ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено, що антикорупційна експертиза проводиться Мін'юстом з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення [1].

Важливо зазначити, що антикорупційна експертиза з боку Мін'юсту проводиться стосовно всіх актів, крім проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією (ч. 2 ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції») [1].

Ми підтримуємо наукову позицію доктора юридичних наук, професора А. В. Савченка, який наголошує на те, що: «з часом правосуб'єктність Мін'юсту в цій сфері буде змінюватися. Разом із тим буде надана змога Мін'юсту сконцентрувати свої зусилля у напрямі запобігання та протидії корупції шляхом активної нормотворчої діяльності, поліпшення якості антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, іншої

діяльності безпосередньо пов'язаної із формуванням та реалізацією цим органом правової політики» [3, с. 169].

Таким чином, у системі органів запобігання та протидії корупції особливе місце належить саме Міністерству юстиції України, що підтверджується, зокрема, закріпленими у законодавстві та дослідженими у цій роботі повноваженнями зазначеного центрального органу виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 року № 228 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 54. – Ст. 1455.
3. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / В. В. Василевич, Т. Е. Василевська, В. Ф. Нестерович, Е. В. Расюк, А. В. Савченко, В. Л. Федоренко (кер.) та ін.; за ред. проф. Ю. В. Ковбасюка та проф. В. Л. Федоренка. – К. : Видавництво Ліра-К, НАДУ, 2016. – 524 с.
4. Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник / В. В. Топчій, В. А. Шкелебей, Т. М. Супрун; Державна фіскальна служба України, Університет державної фіскальної служби України [та ін.]. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 208

Пушенко Наталія Валеріївна,

слухач денної форми навчання 5 курсу юридичного факультету старший лейтенант внутрішньої служби

науковий керівник:

Боднар І.В.,

кандидат юридичних, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби України,

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Незважаючи на поступовий розвиток України в сфері гармонізації національного кримінально-виконавчого законодавства до високих стандартів європейських країн, існує ще багато невирішених проблем.

Основними з них є високий рівень злочинності, перевантажені суди і перенаселені в'язниці.

З такими ж проблемами стикнулись східноєвропейські країни в кінці ХХ на початку ХХІ століття. Протягом останніх років майже всі ці країни почали розроблення систем пробації та досягли різних успіхів порівняно одна з одною. Всі країни прагнуть мати ефективну службу пробації, але цієї мети, звичайно ж, складно досягти, переважно через брак ресурсів, зокрема брак кваліфікованого персоналу для виконання роботи, а також недостатню підготовку, а в деяких країнах - навіть відсутність достатньої кількості приміщень, де можна було б працювати. Створенню діючої моделі органів виконання покарань в Україні було предметом наукового пошуку багатьох науковців, серед яких слід вирізнити таких як: К.А. Автухов, В.А. Бадира, Є.Ю. Бараш, І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, І.В. Боднар, В.В. Василевич, А.П. Гель, С.К. Гречанюк, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, О.М. Джужа О.М. Звенигородський, І.В.Іваньков, Іваньков, О.Г. Колб, В.А. Львовчкін, О.В. Лисодєд, О.М. Литвинов, І.С. Міхалко, М.С. Пузирьов, М.М. Ребкало, А.Х. Степанюк, В.М. Трубніков, Д.В. Ягунов, І.С. Яковець та інші. Ми в своїх працях визначили основні напрями діяльності органу пробації в Україні, проблемні питання в цій сфері та шляхи їх вирішення [1]. Метою нашої доповіді є огляд напрямків реформаторської діяльності органів пробації в країнах пострадянського простору які в минулому були частиною радянської імперії і країн які входили до варшавського договору та відповідно зазнали впливу радянсько-комуністичної ідеології.

Як ми знаємо вищезгадані країни наряду з Україною здобули незалежність і почали будувати свій шлях розвитку у сфері відбування покарань після здобуття своєї незалежності і розпаду СРСР. Кожна з цих країн розпочала власний шлях щодо подолання нагальних проблем, що виникли у зв'язку з занепадом радянсько-колонійської тюремної системи. Аналізуючи позитивні результати досягнуті такими країнами як Чеська Республіка, Естонія, Литва, Угорщина, Румунія ми бачимо наскільки є важливим процес запровадження органу пробації в кримінально-виконавчу систему розглянутих країн.

Чому саме досвід цих країни необхідно враховувати при реформуванні пенітенціарної системи України. Розглядаючи Чеську Республіку ми бачимо, що розвиток Служби пробації в даній країні залежав від багатьох факторів, зокрема від успішної реформи системи кримінального судочинства та реформи системи соціального забезпечення. Проте зараз Служба пробації та медіації функціонує вже як структурний підрозділ Міністерства юстиції відповідно до Закону 2001 р. «Про пробацію та медіацію» і окрім виконання “традиційних” функцій на орган пробації в Чехії покладаються обов'язки щодо налагодження діалогу між правопорушниками і потерпілими [2]. У свою чергу в Естонії у вересні 2002 р. набув чинності Кримінальний кодекс, який суттєво розширив діапазон альтернативних покарань. Система пробації діє там з 1998 р., що, насамперед, пов'язано з процесом кардинального реформування системи виконання покарань та нагальної потреби зробити її

більш гнучкою. Метою пробації є по перше визначення державної реакції на вчинене правопорушення особою та моніторинг поведінки осіб, які перебувають на обліку в службі пробації та зобов'язані виконувати всі вимоги пробаційної служби.

За законодавством Естонії суддя має право вимагати спеціальний рапорт про поведінку обвинуваченого протягом слідства. Тобто офіцер пробації готує соціальний аналіз особи обвинуваченого та рекомендує суду заходи оптимального соціального впливу на певного злочинця. Іншою метою, безумовно, є допомога особі в соціальній інтеграції в суспільство та запобігання рецидиву.

Пробації підлягають такі категорії: засуджені умовно та достроково звільнені з місць позбавлення волі. Функції офіцерів пробації полягають в нагляді за виконанням умов пробації та забезпеченням встановлення тісного зв'язку служб зайнятості, соціального забезпечення, судом та іншими державними інституціями та окремими громадянами з питань соціальної адаптації осіб, які вчинили злочини та недопущення їх подальшої протиправної поведінки.

Працюючи в якості посередника, офіцер пробації наділений великим спектром повноважень щодо залучення, представників цих організацій до активного співробітництва навіть в примусовому порядку, який закріплений державним примусом. Характерною рисою служби пробації Естонії є функціонування в її структурі волонтерів, які, як показує практика, надають суттєву допомогу в роботі з особами, які перебувають на обліку.

Згідно змін, які відбулись в кримінальному законодавстві Угорщини у 2012 році, ця країна використовує службу пробації для контролю та соціальної роботи із правопорушниками.

Система служби пробації діє на базі створених при обласних судах Угорщини центрів, більшість форм практичної роботи і виконувалася такими центрами. Крім обласних служб пробації працюють служби пробації у великих містах, як приклад можна вказати на незалежну службу пробації в місті Будапешті в якому проживає близько двох мільйонів населення.

Керують обласними та місцевими центрами пробації Угорщини спеціальні «тюремні» судді, яких особисто призначає Президент. Нагляд за ними здійснює Національний комітет юстиції – незалежна від Міністерства юстиції організація. Діяльність офіцера пробації в Угорщині можна умовно поділити на три основні напрями: консультації, польова та організаційна робота.

Основна робота пов'язана з психологічною допомогою засудженим. Багато правопорушників зі своїми проблемами звертаються до офіцерів, які зобов'язані їх уважно вислухати й надати практичну пораду. Але найважливішим елементом, який присутній у будь-якому типі пробаційної роботи, слід вважати освіту. Це єдине, що може допомогти особі набутти знань та навичок, необхідних для законослухняного життя і відмови від

кримінального світогляду, що призвів до вчинення злочину [3].

У Румунії служба пробації була створена в 1996 р. та опробована на території однієї підпорядкованій місту Арад. Нині розвиток національної служби пробації в цій країні відбувається з урахуванням зарубіжного досвіду, існуючих потенціальних ресурсів Румунії, наявного персоналу та ступеня його підготовки.

На підставі постанови Уряду служба пробації виконує такі функції: Досудова стадія: досудовий звіт (за запитом прокурора або суду надає звіт про обвинувачену в кримінальному процесі особу, за запитом адміністрації установи виконання покарання у виді позбавлення волі надає досудовий звіт про засудженого до суду перед розглядом питання про умовно-дострокове звільнення; здійснення нагляду за особами, по відношенню до яких за приписом прокурора припинений кримінальний процес і правопорушник умовно звільнений від кримінальної відповідальності.

Стадія виконання покарань: примусові роботи, громадські роботи, провадження пілотного проекту по програмі Румуно-Шведське партнерство «Майстерні громадських робіт»; нагляд за умовно засудженими, умовно-достроково звільненими від покарання з місць позбавлення волі; робота із засудженими в місцях позбавлення волі (проведення програм корекції соціальної поведінки, допомога в складанні оцінки ризику та потреб і плану виконання покарання).

Стадія постпенітенціарної допомоги - нагляд за особами, звільненими умовно-достроково з місць позбавлення волі, реінтеграція їх у суспільство [4].

І остання країна, яку ми вважаємо за необхідне розглянути - це Грузія. Попри минулу війну з російськими окупантами ця країна інтенсивно розвивається в напрямі приведення пенітенціарної системи до рівня розвинутих Європейських країн. Так в Грузії створено Національне Агенство Пробації, завданнями якого є: по-перше виконання нормативно-правових актів щодо призначення заборони з метою покарання, включаючи заборону займати певні посади або займатися певною діяльністю; призначення заборони займатися певною діяльністю з метою покарання юридичної особи; застосування покарань у виді громадських та виправних робіт, по-друге призначення обмеження волі як виду покарання; відносно призначення умовного вироку; щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання; щодо призупинення виконання вироку (для вагітних жінок або жінок, які мають дітей віком до 1 року), по-третє запобігання нових злочинів; охорона громадської безпеки; ресоціалізація і реабілітація засуджених. Попри призначені завдання планується запровадити домашній арешт і електронний моніторинг як вид покарання [4].

В якості висновку слід зазначити, що служби пробації в країнах пострадянського простору в Європі розвиваються в напрямку подальшого запровадження новітніх підходів щодо мети покарання. Намагаючись позбутись кари, як головної мети покарання щодо осіб, до яких застосовано покарання не пов'язане з позбавленням волі. Застосування пробаційних

програм спрямованих на соціальну підтримку та допомогу в адаптації осіб, які порушили закон, але при цьому не спричинили великої суспільної шкоди та можуть виправитись поза межами установ виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції :зб. тез доп. V Міжнар. наук.практ. конф., (31 берез. 2017 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. – Харків : ХНУВС, 2017. – С.150–152.
2. Служба пробації: концепція, засади діяльності, організаційна структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua/view>.
3. Пробація та служби пробації в країнах-кандидатах у члени ЄС / За ред. Антона ван Кальмтоуна, Дженні Робертс, Сандри Віндінг. – К.: Атіка, 2005.– 448 с.
4. Досвід міжнародної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/826548>.

*Резнік Олександр Юрійович,
слухач денної форми навчання 5
курсуюриджичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АРЕШТУ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

У літературі зустрічаються різні погляди щодо первинного використання самого слова «арешт» як правничого терміна. Автори юридичної енциклопедії вважають, що поняття «арешт» походить від латинського *arrestum* – судова постанова. На думку інших, це поняття вперше зафіксовано в XVI – XVII ст. як похідне дієслово – «арештую», а вже пізніше (у XVII столітті) реєструється лексема «арешть» та похідні – «арештовані», «арештують». Словник російської мови XVII століття первинне використання цього слова відносить до XV століття [3, с. 315].

Вважається, що слово «арешт», яке, крім російської, української, білоруської мов, фіксується ще й у західнослов'янських мовах (польською – *areszt*, чеською та верхньолужицькою – *arest* та ін.), є запозиченим поняттям із німецької мови. У свою чергу, німецьке слово *arrest* сягає до старофранцузького слова *arrest*, яке зводиться до старолатинського *arrestum*, пов'язаного з таким словом як *adrestare*, що за значенням має

форму діяння такого, як зупиняти, затримувати, щоб у подальшому припинити [3, с. 315].

Перша згадка про арешт як вид покарання в нормативно-правових актах Росії з'являється у військових статутах (або артикулах), виданих за часів правління Петра I. Це покарання полягало в утриманні винної особи на квартирі в ката та мало повну назву «арешт у профоса». Це було спеціальне покарання, яке застосовувалося тільки до військовослужбових офіцерів. Його метою було завдати винній особі сорому та ганьби. У XIX ст. арешт передбачався кількома російськими кримінально-правовими актами: «Уложенням про покарання кримінальні та виправні», а також «Статутом про покарання, що накладаються мировими суддями».

Найвищим ступенем виправного покарання для привілейованих осіб було заслання на проживання до Сибіру, а для осіб непривілейованих виправні арештантські відділення цивільного відомства; другий вид виправних покарань становило заслання на проживання до губерній несибірських, поєднане також з (довічним) позбавленням всіх особливих прав стану для осіб привілейованих, а для осіб непривілейованих ув'язнення у тюрмі на строк від 3 місяців до 2 років (до 1884 р. ув'язнення в робочому домі); далі йшли виправні покарання, однакові для всіх класів та осіб, у такій послідовності: тимчасове ув'язнення у фортеці, ув'язнення у тюрмі з позбавленням деяких особливих прав та переваг, тимчасове ув'язнення у тюрмі без позбавлення прав, арешт, догана, зауваження та грошове стягнення [3, с. 10].

Арештні доми створювалися й утримувалися земствами, причому від управи залежало і призначення посадових осіб; на допомогу земствам надходили суми, призначені законом для створення таких приміщень. Арештантські приміщення могли утворюватися і при тюрмах, але зовсім окремо. Засуджені до арешту утримувалися у власному одязі; ті, що були засуджені на строк більше 7 днів, обов'язково обирали собі заняття, що були припустимі в арештному приміщенні.

Арештні доми створювалися у великих містах, де кількість засуджених до цього покарання зростала. Такими містами були Санкт-Петербург, Москва, Одеса, Харків, Рига та ін.

У період із кінця 1917 до 1919 року на території України було відсутнє єдине кримінальне законодавство. Якщо проаналізувати події, що відбувалися на Україні в ті роки, то можна зробити висновок, що найбільш розповсюдженим покаранням виступало не позбавлення волі та інші, порівняно гуманні види покарання, а навпаки, більш радикальне покарання, таке, як смертна кара.

У перші роки Великої Вітчизняної війни з'явилася необхідність у посиленому застосуванні короткострокового позбавлення волі, що можна пояснити підвищенням необхідності у загально превентивній ролі покарання. Так, у Постанові від 11 жовтня 1941 року «Про кримінальну відповідальність громадян, що ухиляються від загальнообов'язкового навчання з військової справи», Пленум Верховного Суду СРСР вказав на

можливість застосування судами позбавлення волі на строк до 6 місяців без заміни виправно-трудовими роботами [5, с. 12].

У зв'язку з цим значне розширення меж застосування короткострокового позбавлення волі пов'язане з прийняттям у 60-х роках КК союзних республік, у яких був установлений мінімальний строк позбавлення волі на три місяці [3, с. 27]. Кримінальний кодекс УРСР установив межі застосування позбавлення волі від трьох місяців до десяти років.

Короткострокове позбавлення волі стало настільки розповсюдженим покаранням, що частка засуджених до позбавлення волі на строк не більше одного року склала за вибірковими даними 26 %.

Разом із тим надмірне захоплення короткостроковим позбавленням волі могло призвести до негативних наслідків, а саме, до росту рецидивної злочинності.

Враховуючи цю обставину, Пленум Верховного Суду СРСР у постанові від 31 липня 1962 р. «Про деякі недоліки у практиці застосування судами заходів кримінального покарання» й у низці наступних постанов указав судам на необхідність більш широкого застосування виправних робіт та інших менш суворих покарань замість коротких строків позбавлення волі.

Досить часто до короткострокового позбавлення волі засуджувалися особи, винні у вчиненні злочинів, пов'язаних із відвертою неповагою до особи, суспільного ладу та представників влади або громадськості, що виконують обов'язки з охорони громадського порядку.

Найчастіше короткострокове позбавлення волі не досягало цілей покарання у відношенні до осіб, віднесених до першої та другої груп. Саме з боку цих засуджених спостерігався найбільший рівень не тільки повторної злочинності взагалі, але й спеціального рецидиву. Так, у засуджених першої групи він становив 55,2 %, засуджених другої групи – 34,2 %, в інших засуджених він не перевищував 20 % (винятком були особи, що відбули покарання за жебракування, спеціальний рецидив серед яких сягав 60,2 %) [1, с. 27, 28].

Уперше за радянські часи арешт знайшов власне нормативне визнання як самостійний вид покарання в «Основах кримінального законодавства» 1991 р., де він був уведений до системи покарань і передбачав утримання засуджених в умовах суворої ізоляції на строк не більший ніж три місяці.

Застосування в той період арешту дозволило б скоротити застосування позбавлення волі до засуджених за злочини, що не були тяжкими. На момент прийняття «Основ кримінального законодавства» вони склали близько 5 % від загальної чисельності осіб, які утримувалися в колоніях загального режиму, що в абсолютних цифрах становило більше ніж 40 тис. засуджених. Однак перед прийняттям «Основ» виникали серйозні сумніви в можливості реалізації такого виду покарання з огляду на обмежені матеріальні ресурси держави для організації його виконання. Ні слідчі ізолятори, ні ізолятори тимчасового утримання, де передбачалося виконувати арешт, не були пристосовані для виконання цього завдання.

Крім того, ще до 1991 р. вони були переповнені особами, до яких застосовувався запобіжний захід у вигляді утримання під вартою. Орієнтація законодавця на вказані установи була зумовлена ігноруванням несприятливого прогнозу про динаміку злочинності в наступні роки, який склали кримінологи. У 1987–1989 рр., коли інтенсивно готувався проект «Основ кримінального законодавства», відбувалося значне зниження злочинності, особливо тяжкої. Так, кількість тяжких злочинів (у тисячах) скоротилося з 300,3 у 1985 р. до 242,1 у 1987 р., а в 1988 р., хоч і відбулося деяке зростання, вона становила – 257,8. Однак уже в той час робився прогноз, що динаміка злочинності, особливо тяжкої, буде загрозливою. Слідчі ізолятори в 1988 р. мали у своєму розпорядженні площу, що дозволяла розмістити до 100 тис. арештованих (дані по Союзу РСР).

Але вже до початку 90-х років кримінальна ситуація в країні почала різко змінюватися в негативну сторону і слідчі ізолятори виявилися переповненими до 1990 р.

Проте арешт все ж був включений до системи кримінальних покарань, передбачених «Основами кримінального законодавства». Для його виконання держава потребувала будівництва арештних домів із витратами більш ніж 50 млн. карбованців (у цінах 1990 р.). У зв'язку з розпадом Союзу РСР «Основи» не були введені в дію і питання про арешт як вид покарання було тимчасово знято [4 с. 6, 7].

Арешт як вид покарання реально повернувся до системи покарань із прийняттям Кримінального кодексу України у 2001 році.

Під час відбування короткострокового позбавлення волі виправний вплив на засудженого з боку адміністрації УВП був дуже обмежений. По-перше, це можна пояснити відсутністю різноманітності спеціальних психолого-педагогічних методів впливу на засудженого, що існували в радянські часи. По-друге, навіть при існуванні такого роду виправного впливу було неможливо використати його в повному обсязі через малий строк покарання, оскільки цей вплив був розрахований на триваліші строки. По-третє, самі засоби виправного впливу не враховували особливостей відбування такого роду покарання. Вважалося, що мінімально необхідний час для ефективного здійснення процесу виправно-трудоного впливу повинен дорівнювати мінімум одному року, а краще півтора-двом [2, с. 42].

Отже, із викладеного вище можна зробити висновок, що покарання у виді короткострокового позбавлення волі не справлялося з поставленими перед ним завданнями, не реалізовувало цілей покарання. Дослідивши історію виникнення, розвитку і трансформації арешту у вітчизняному законодавстві, можна перейти до аналізу законодавства інших країн, у системі покарань яких існує арешт. Це дозволить дослідити міжнародний досвід із застосування покарання, що досліджується, і порівняти його з вітчизняним.

Список використаних джерел

1. Денисова Т. Виправлення та ресоціалізація засуджених: міф чи реальність. // Юридичний Вісник України. – № 28 (576). – 2006. – С. 7.
2. Інструкція Про організацію виконання покарання у виді арешту в установах кримінально-виконавчої системи. Затв. Наказом Держ. департаменту України з питань виконання покарань від 31 серп. 2001 року // Офіційний Вісник України. – 2001. – № 39. – Ст. 1780.
3. Мацко А. С., Кравченко О. В. Історико-правова й лексично-семантична характеристика терміна «арешт» // Вісн. Запорі з. юрид. інституту. – 2000. – № 1 (10) – С. 313–317.
4. Рябова Л. В. Аресткак вид уголовногонаказания: уголовно-правовые и уголовно-исполнительные аспекты: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. – Ставрополь, 2005. – 177 с.
5. Степанюк А. Х. Трубников В. М. Режим відбування позбавлення волі в установах виконання покарань: Конспект лекції. – Х.: Укр. юрид. акад., 1994. – 60 с.

*Рубаненко Наталія Сергіївна,
слухач 5 курсу денної форми
навчання юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ

Призначенню покарання неповнолітнім завжди приділяється особлива увага, що обумовлено рядом причин. Особистість неповнолітнього відрізняється своєю соціальною та психічною незрілістю, що викликано недостатнім життєвим досвідом. У цьому віці особи легко піддаються впливу оточуючих, так як мають несформоване уявлення про етичні поняття. Прагнення до самостійності часто призводить до необдуманих рішень. Проблеми призначення покарання неповнолітнім досліджували в своїх роботах ряд науковців, серед яких необхідно виокремити: П. П. Андрушко, М. І. Бажанова, В. К. Грищука, Т. А. Денисову, О. О. Книженко, В. Т. Малярєнка, М. І. Мельника, А. А. Музику, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, О. Г. Фролову та ін. Профілактика є найефективнішим методом запобігання злочинності неповнолітніх. Така діяльність покладена на сім'ю, школу, суспільство, державу.

На сьогодні існують програми профілактики злочинності, які проводяться в школах небайдужими студентами, курсантами та

співробітниками правоохоронних органів. Але така діяльність не буде успішною без всебічного впливу суб'єктів виховання.

Неповнолітні становлять найбільш кримінально уражену верству населення. Можливість їх перевиховання зумовлює більш дбайливе ставлення до призначення покарання. Відповідно до чинного законодавства України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до скоєння злочину виповнилось 16 років (ст. 22 КК України). Лише за деякі злочини, зазначені в законі, кримінальна відповідальність може наставати з 14 років.

Стаття 103 КК України зазначає, що при призначенні покарання неповнолітнім суд, крім загальних засад призначення покарання, передбачених у статтях 65-67 КК України, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього.

При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати п'ятнадцяти років.

Специфічні для призначення покарання неповнолітньому обставини можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для засудженого. Сприятливі обставини це ті, які дають підстави для застосування щодо неповнолітнього передбаченого законом виду звільнення від покарання чи його відбування; призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом; призначення покарання, ближчого до мінімально можливого за законом.

Несприятливими є ті, за наявності яких унеможливується звільнення від покарання чи його відбування, не застосовується призначення більш м'якого покарання, ніж передбачене законом; призначається додаткове покарання, призначається покарання максимально суворе чи близьке до нього. Перелік обставин, які є специфічними для призначення покарання неповнолітньому, у КК названо вичерпно - вони повинні стосуватися або особи засудженого, або ж об'єктивних умов його існування до і після вчинення злочину [4]. Сімейні обставини зумовлюють одну з особливостей особи неповнолітнього. Неповна сім'я, аморальна поведінка, матеріально-побутові складнощі, недостатній рівень освіченості та культури батьків мають негативний вплив на становлення особистості.

У оточенні несприятливий вплив відіграє колектив антисоціального спрямування, модель поведінки якого бере за приклад неповнолітній. Шкільне середовище впливає негативно, якщо педагогічний колектив не приділяє належної уваги до проблем виховання учнів та їх взаємовідносин у колективі.

Слід зазначити, що вчинення злочину особою, яка не досягла 18 років ще не є безумовною підставою для пом'якшення покарання. Лише всебічне дослідження матеріалів провадження дає змогу ухвалити справедливе рішення.

Кримінальний процесуальний кодекс України у главі 38 вказує на необхідність встановлення додаткових обставин стосовно неповнолітніх:

- 1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру.
- 2) За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними; ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння; 3) умови життя та виховання неповнолітнього; 4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення. Мінімальні стандартні правила («Пекінські правила») встановлюють основні принципи винесення судового рішення:
 - а) заходи впливу завжди повинні бути співрозмірні не лише з обставинами і тяжкістю правопорушень, але й з становищем та потребами неповнолітнього, а також з потребами суспільства;
 - б) рішення про обмеження особистої свободи неповнолітнього повинні прийматися тільки після ретельного розгляду питання і обмеження повинно бути по можливості зведене до мінімуму;
 - в) неповнолітнього правопорушника не слід позбавляти особистої свободи, якщо тільки він не визнаний винним у вчиненні діяння з застосуванням насильства проти іншої особи або в неодноразовому вчиненні інших серйозних правопорушень, а також за відсутності іншого відповідного заходу впливу;
 - г) при розгляді справи неповнолітнього питання про його або її благополуччя повинно слугувати визначальним фактором.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що неповнолітні це особлива група населення, яка вимагає ретельного вивчення та особливого підходу до призначення їм справедливого і обґрунтованого кримінального покарання. Законодавство України регламентує більш лояльні умови для неповнолітніх, але все ж більшу увагу необхідно приділяти саме профілактиці, як найбільш важливому напрямку у боротьбі зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх: міжнародний документ від 29.11.1985 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995211>.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України.

4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk>.

*Санига Марія Ярославівна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби, старший
лейтенант внутрішньої служби*

ЩОДО ПРИЧИН КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРІВ

Насьогоднішній день кожен із нас дуже часто чує із засобів масової інформації або ж у колі свого спілкування, такий термін як «корупція». На жаль корупційні прояви існують і серед працівників пенітенціарної системи. Тому головним завданням держави на сьогодні є детальне вивчення корупційних схем та розроблення чітких законодавчих механізмів для її подолання.

Останнім часом велика увага приділяється покращенню соціально-правового статусу засуджених (їх умовам проживання, розширення та реалізації їх прав тощо), створення служби пробації, створення нових зразків форми. Нажаль, чомусь питання виникненню корупційних проявів серед співробітників установ виконання покарань (далі – УВП) та слідчих ізоляторів (далі – СІЗО), а в подальшому і розроблення чітких механізмів їх усунення – розглядається лише поверхнево. Цьому питанню упродовж багатьох останніх років не приділялось достатньо уваги, проте, на нашу думку, воно є не менш важливим для того, щоб викоринити корупцію назавжди, оскільки це можливо лише в тому випадку, коли ми будемо знати причини її виникнення.

Окремі аспекти причин корупційних проявів серед персоналу установ виконання покарань та слідчих ізоляторів досліджувались у працях відомих вітчизняних вчених, серед яких О.Г. Бондарчук, В.Ф. Пузирний, О.Г. Ткаченко, О.К. Романчук, С.Г. Братель та ін. Однак, я б хотіла зазначити, що незважаючи на наукові досягнення перелічених науковців, все ж таки потрібне досконале та детальне вивчення відповідних причин, адже професійне їх вивчення дасть велику змогу зменшити їхній прояв.

Головна мета даного дослідження є виявлення характерних причин корупційних проявів в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. При розгляді даного проблематичного на сьогодні питання, хотілося б звернути увагу на точки зору таких науковців як А.В. Куракін, К.Г. Арутюновта В.В. Бережний. які зазначають, «що однією з причин поширення корупції в системі державної служби країни являється

складність структури органів виконавчої влади, наявність безлічі формалізованих, бюрократичних процедур, які створюються самими державними службовцями, відсутність ефективного зовнішнього і внутрішньо-організаційного контролю за діяльністю апарату державного управління.

Становище ускладнюється і тим, що відсутній комплексний облік і контроль за службовою діяльністю державних службовців, відсутній чіткий розподіл компетенції між державними службовцями різних відомств, має місце дублювання і суміщення функціональних обов'язків. І, як наслідок цього, з'являється надмірна повільність, тяганина, які пов'язані як з організаційними недоліками, так і низькою професійною підготовленістю певної частини державних службовців. Провести межу між організаційною плутаниною і стимулюванням корупційного поведінки фізичних та юридичних осіб з боку посадових осіб буває під час дуже складно» [1, с. 59].

На сьогодні службу в кримінально-виконавчій системі не вважають престижною. Таке негативне ставлення до працівників кримінально-виконавчої системи викликано тим, що у великих містах і промислово розвинених регіонах заробітна плата істотно відстає від середнього доходу їх населення. Невідповідність грошового забезпечення обсягу, складності і характеру роботи є основним мотивом для звільнення співробітників. Відбувається зростання кількості вакантних посад, унаслідок чого більше третини посад молодшого начальницького складу, який несе службу з охорони засуджених до позбавлення волі, укомплектована особами жіночої статі.

У великих промислових центрах частина посад вимушено заміщується іногородніми співробітниками, які несуть службу вахтовим методом. Низький соціальний статус співробітників провокує багатьох із них на епізодичну або систематичну участь у нелегальному обігу в СІЗО і місцях позбавлення волі не тільки дозволених, але і заборонених до використання предметів, включаючи спиртні напої, наркотичні засоби, засоби мобільного зв'язку та ін.

Потребує аналізу та оцінки практика узгодження адміністрацією установ кримінально-виконавчої системи умовно-дострокового звільнення засуджених, пільг і санкцій стосовно спецконтингенту. Незаконні і несправедливі дії, продажність окремих співробітників не мають нічого спільного з політикою держави у сфері перевиховування злочинців і виключають її ефективність [2].

Л.В. Кулачок-Титова, К.В. Кім говорять про те, причиною прояву корупції слід назвати те, що працівникам пенітенціарної системи доводиться працювати на обмеженій території. Ізоляція умов професійної діяльності призводить до того, що в установах виконання покарань у персоналу накопичуються фізична і психічна втома, виникає професійна некомпетентність та заборонені зв'язки із засудженими тощо [3, с. 388]. Мало того Н.І. Карпачова, зазначає: «погіршення криміногенного складу

засуджених та ув'язнених, недоукомплектованість органів та установ виконання покарань персоналом, недостатнє фінансування видатків оплати праці, фактичне позбавлення осіб рядового й начальницького складу передбачених законодавством гарантій і пільг украї негативно відображається на діяльності персоналу органів та установ виконання покарань, викликає морально-психологічну і соціальну напруженість у колективах, призводить до плинності кадрів, значних фізичних і психологічних перевантажень, відбивається на фаховому рівні та службовій діяльності працівників, породжує вияви корупційних діянь і професійної деформації» [4, с. 285-286]. Ідентичною є думка В.О. Лисенка, який говорить про те, що вчинення співробітниками органів і установ виконання покарань корупційного правопорушення є однією зі стадій прояву професійної деформації цих працівників [5, с. 415].

Постійне спілкування засуджених із співробітниками КВС сприяє вчиненню протиправних діянь у виправних установах. Потрапляючи в місця позбавлення волі, засуджені опиняються в обмеженому просторі і для поліпшення свого становища вдаються до різноманітних хитрощів [6, с. 20]. Завдяки сформованій обстановці багато з спецконтингенту шукають і нерідко знаходять тих, хто, забуваючи про принципи моралі і права, готовий знехтувати посадовим становищем [7, с. 26].

Більшість вітчизняних вчених таких як, В.В. Мостицький, О.Г. Боднарчук та В.О. Лисенко, зазначають, що головною із причин корупційних проявів є матеріальна (мала заробітна плата). На нашу думку, можна погодитись із таким твердженням, але проаналізувавши останні події пов'язані з проявом корупції в УВП та СІЗО, слід зазначити, що не зважаючи на те, що у офіцерів, які займають керівну посаду, а отже, разом з тим, отримують вищу заробітну плату, ніж офіцери не керівної ланки, прояв корупції серед таких категорій осіб є набагато вищим. На нашу думку, це пов'язано із зайняттям керівної посади, а далі – використання свого службового становища.

Причиною так званих проявів, необхідно назвати сам людський фактор. Оскільки, особа, яка займає керівну посаду, мала б навпаки не проявляти наміру вчинення корупції, це виходячи з того, що більшість вчених вважають, що саме матеріальна причина є основною проблемою, але тут, на нашу думку, має і місце зворотній зв'язок – особа навпаки використовує це становище на користь собі, тому тут треба поєднувати як матеріальний фактор так і використання особою свого службового становища як одне ціле.

Тобто, слід зазначити, що причини корупційних проявів в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, пов'язані не лише з матеріальним становищем, а й прямим зв'язком його з використанням службового становища. Виходячи з вище викладеного, ми дійшли висновків, що на сьогодні корупція в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, є великою проблемою, яка тягне за собою великі фінансові збитки державі, водночас становить небезпеку для неї.

Матеріальне забезпечення, службове становище, деформація кадрів, тягнуть за собою прояв корупції в усій пенітенціарній системі України. Тому для вирішення проблеми корупційних проявів, необхідно спочатку дізнатись про основні причини їх прояву. На нашу думку, доцільним буде вирішення проблеми корупції – це подолання вище названих причин, шляхом ретельного підбору кадрів та високого матеріального забезпечення, наголошуємо на першому, оскільки все починається з людського фактору. Тобто яка людина працюватиме, так і буде виконувати свою роботу. Тому не менш важливим є вирішення причини, з підготовки кадрів, а саме ретельний їх правильний підбір та спецперевірка. А вже причину матеріального забезпечення вирішувати після відповідного кадрового забезпечення.

Список використаних джерел

1. Куракин А.В. Правовые основы борьбы с коррупцией в органах внутренних дел / А.В. Куракин, К.Г. Арутюнов, В.В. Бережной // Следователь. – № 7. – 2004. – С. 59–61.
2. Бадира Валентина. Проблеми соціального захисту персоналу кримінально-виконавчої системи [Електронний ресурс]. / Бадира Валентина. – Режим доступу : <http://www.ukrprison.org.ua/articles/1234548096>.
3. Кім К. В. Правові та психологічні особливості трудової діяльності в пенітенціарній системі / К. В. Кім, Л. В. Кулачок Титова // Державна пенітенціарна служба України : історія, сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державно кримінально-виконавчої служби України, затвердженої Указом Президента України від 8 листопада 2012 359 Список використаних джерел року № 631 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28–29 берез. 2013 р.). – К. : Державна пенітенціарна служба України, 2013. – С. 386–389.
4. Забезпечення прав і свобод людини в пенітенціарних закладах//Стандотримання та захисту прав і свобод людини в Україні : доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2004. – 530 с.
5. Марков В.П. Основные факторы, способствующие распространению коррупционных проявлений в пенитенциарной системе России / В. П. Марков, С. А. Сивцов // Ведомости уголовно-исполнительной системы. – 2011. – № 4. – С. 18–22.

*Сєдих Ганна Євгенівна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

PRISONREFORM – РЕФОРМА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В зв'язку із сучасним незалежним становленням української держави існує необхідність у визначенні місця і ролі пенітенціарної системи України в сучасній Україні, а також необхідність визначити структуру державного управління пенітенціарною системою, історію розвитку і становлення.

Також на сучасному етапі існує проблема визначення політики держави щодо засуджених, і процесів реформування пенітенціарної системи України. Тема доповіді допомагає розкрити сучасний етап розвитку української держави, коли розпочалися процеси впровадження демократичних реформ в самостійній Україні.

Пенітенціарна система України має свої особливості формування і становлення. Розглядаючи дану тему можна простежити роль і місце інституцій пенітенціарної системи в структурі державного управління, історичний розвиток пенітенціарного управління в Україні та виокремити органам державного управління пенітенціарною системою на сучасному етапі. Цікаво те, що історичний процес становлення пенітенціарної системи у різні епохи мав свої особливості, адже система виконань покарань у Київській Русі відрізняється від періоду, литовсько-польської доби, та доби козаччини. Упродовж історичного розвитку радянська в'язнична система немала ніяких умов для існування соціально спрямованої пенітенціарної системи. Тільки ставши на шлях незалежності розпочалися демократичні реформи Пенітенціарної системи України, які тривають зараз і будуть тривати в майбутньому.

Зараз в Україні виконується відповідна політика держави щодо засуджених. Для осіб які несуть покарання встановлено особливі обов'язки, проте відповідно до Конституції України їм надано їх демократичні права. Також держава проводить політику виправлення і ресоціалізації злочинців, що дає їм можливість обміркувати свої неправомірні дії, і стати на правильний шлях.

Процес ресоціалізації дозволяє злочинцям після відбування покарання адаптуватися до життя в суспільстві. Однак ці два названі процеси не є досконалыми і потребують реформування. Демократичні перетворення, що відбулися в Україні, зумовили необхідність реформування Державної кримінально-виконавчої служби України та приведення її у відповідність із

міжнародними нормами. Саме ці процеси відбуваються в наш час. Держана політика сприяє реформуванню пенітенціарної системи в усіх її проявах — від формування структури пенітенціарної служби, до покращення умов виконання покарань, встановлення нової політики щодо засуджених.

У розвитку кримінально-виконавчої системи і законодавства України варто виділити три головних періоди: каральний (допенітенціарний), філантропічний, політичний.

Перший характеризується повною байдужістю уряду і суспільства до засуджених; другий, починаючи з Джона Говарда, — активною діяльністю філантропічного характеру приватних осіб, які співчували засудженим; третій – переходом тюремного питання на політичний ґрунт, прагненням зробити тюрму активною учасницею загальнополітичної діяльності держави, спрямованої на боротьбу із злочинністю як соціальною хворобою.

Загалом історія пенітенціарної системи України має давнє коріння, яке сягає аж до звичаєвого права давніх слов'ян. Вона охоплює період Київської Русі і час коли Україна була у складі іноземних держав: Литви, Польщі, Російської імперії СРСР і сучасний період незалежності держави [4].

Державна кримінально виконавча служба України є цілісною системою. Відповідно до Закону України Про Державну кримінально-виконавчу службу України покладається завдання щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Основними принципами діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України є: законність; повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; гуманізм; позапартійність; єдиноначальність; колегіальність при розробці важливих рішень; взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями. Принципові зміни в пенітенціарній службі закладено у реорганізацію Державного департаменту України з питань виконання покарань в Державну пенітенціарну службу України (далі – ДПтС України) згідно з Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [1].

В ньому зазначалося що з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, усунення дублювання їх повноважень, забезпечення скорочення чисельності управлінського апарату і витрат на його утримання, підвищення ефективності державного управління та відповідно до п. 15 частини першої статті 106 Конституції України Утворюється Державна пенітенціарна служба України, реорганізувавши Державний департамент України з питань виконання покарань.

Створення Державної пенітенціарної служби України є, за висловом Голови ДПтС України Лісіцкова О.В., відображенням стратегічного курсу державної політики у напрямку соціальної переорієнтації процесу виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародних стандартів,

дотримання принципів законності, гуманізму, демократизму та справедливості, а також сучасної світової пенітенціарної доктрини [3]. У кінці 2015 року Міністерство юстиції України оголосило 2016 рік роком реформування пенітенціарної системи. Не можна сказати, що подібні заклики були чимось новим. Так, ще майже 10 років тому Міністерство юстиції України також наголошувало, що «реформування кримінальної юстиції та системи відбування покарань визначено Міністерством юстиції одним із головних пріоритетів на 2009 рік».

Тим не менше, 10.02.2016 року на спільній колегії МВС України та Міністерства юстиції України заступником Міністра юстиції України було представлено презентацію майбутньої реформи пенітенціарної системи. Нова пенітенціарна реформа передбачає тотальне скорочення центрального апарату ДПтС України, створення п'яти між обласних управлінь пенітенціарної служби замість обласних управлінь, створення нових слідчих ізоляторів замість застарілих, кардинальні зміни в організації в'язничного виробництва, а головне перебирання Міністерством юстиції України всієї повноти відповідальності за національну політику у сфері виконання кримінальних покарань.

18.05.2016 року Міністерством юстиції України було прийняте рішення, за яким ліквідувалася Державна пенітенціарна служба України як центральний орган виконавчої влади в силу наявності, як на переконання Міністерства юстиції, низки системних проблем пенітенціарної системи, які ДПтС України як центральний орган виконавчої влади вирішити не могла або які ДПтС України, напевне, як на думку Мінюсту, і створила.

Так, Уряд постановив: ліквідувати Державну пенітенціарну службу, поклавши на Міністерство юстиції завдання і функції з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; установити, що Міністерство юстиції є правонаступником Державної пенітенціарної служби, що ліквідується, в частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації [2].

27.05.2016 року реформаторські положення, згадані вище, які враховували факт ліквідації ДПтС, було покладено в основу Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік (в частині, що стосується пенітенціарної реформи).

Враховуючи, що Міністерство юстиції України як до реформи, так і після неї було відповідальним за формування політики у сфері виконання покарань (а також вельми дивного як для вітчизняних реалій явища під назвою «політика у сфері пробації»), у цій статті ставимо за мету здійснити попередній аналіз публічної політики Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань на прикладі останньої реформи пенітенціарної системи України.

Міністерство юстиції, поспіхом ліквідувавши ДПтС, так і не представило чіткого, прозорого й послідовного програмного документу реформування пенітенціарної системи України, так само як і фінансово-

економічного, кримінологічного та соціологічного обґрунтування кожного напрямку реформування.

Враховуючи цей факт, через відсутність такого документу ми будемо брати за основу офіційну презентацію Міністерства юстиції щодо пенітенціарної реформи, представлену 10.02.2016 року на спільній колегії МВС та Міністерства юстиції.

Згідно з презентацією Міністерства юстиції від 10.02.2016 року, основними проблемами, на які була спрямована ця prison reform, було наступне: незмінність стандартів функціонування установ виконання покарань упродовж 75 років; незмінність структури управління пенітенціарною системою України упродовж всього періоду незалежності; різке скорочення кількості ув'язнених в Україні (у тому числі завдяки дії «закону Савченко»); аварійний стан окремих установ та слідчих ізоляторів.

Беручи таке вельми специфічне тлумачення Міністерством юстиції найбільш нагальних та гострих проблем вітчизняної пенітенціарної системи, ми маємо на меті зазначити свою позицію з цього приводу: Теза про незмінність стандартів функціонування установ виконання покарань упродовж 75 років є такою, що позбавлена історичної коректності та правової визначеності. Категоричне твердження про «1941» як відправну дату в історії вітчизняної в'язниці є абсолютно незрозумілою та нічим не аргументованою. Звичайно, це питання не має принципового значення. Проте викликає здивування, чому проголошена пенітенціарна реформа розпочалася саме з цього міфу, особливо враховуючи, що Міністерство юстиції чомусь постійно наголошує на цій тезі як на підставі, що начебто обумовила пенітенціарну реформу.

Можливо такою відправною датою, до якої було приурочено реформу, було 03.02.1941 року, коли загальносоюзний НКВС було розділено на два наркомати (НКВС та НКДБ) і коли наркомом внутрішніх справ СРСР став Л.Берія, а наркомом державної безпеки – В.Меркулов. Того ж дня Л.Берія також було призначено заступником голови РНК СРСР за сумісництвом та доручено координувати роботу наркоматів внутрішніх справ, державної безпеки, лісового господарства, кольорових металів, нафтової промисловості та річного флоту. Тобто йшлося про створення такого собі промислового гіганту, який був заснований на необмеженому використанні дійсно рабської праці засуджених. Беручи до уваги, що одним з напрямків реформи, згідно презентації Міністерства юстиції, є «підвищення операційної ефективності [в'язничних] підприємств за рахунок створення єдиного виробничого холдингу», то остання версія, можливо, пояснює пріоритети Міністерства юстиції, яке начебто прагне максимально відійти від «гулагівського минулого».

Можливо автори реформи орієнтувалися на початок 1929 року та брали за основу негативно яскравий приклад бізнес-проекту Нафталія Френкеля. В такому разі досвід цього промислово-в'язничного діяча буде корисним для вивчення при організації такого холдингу.

Проте головним у цьому історико-правовому лабіринті є одне: у будь-якому випадку використання Мін'юстом поняття «національні стандарти функціонування установ виконання покарань» є більш ніж недоречним в силу відсутності в українській нормотворчій практиці такого поняття як на той час, так і станом на сьогодні.

Щодо незмінності структури управління пенітенціарною системою упродовж останніх 25 років

Зазначена теза також є історично не коректною та юридично не обґрунтованою. За період української незалежності структура державного управління пенітенціарною системою змінювалася не одноразово від Головного управління з питань виконання покарань МВС до Державної пенітенціарної служби.

Відтак, гадаємо, більше не варто фокусувати увагу на цьому моменті та констатувати, що мало місце піднесення декларативної тези до рівня нагальної проблеми, яка обумовлювала реформу, є що найменше недоцільним.

Значне скорочення кількості ув'язнених. Ця проблема, яка також начебто обумовила проведення пенітенціарної реформи, є ще більше дискусійною. Зазвичай скорочення кількості ув'язнених – це стратегічна мета в'язничної реформи у багатьох державах, а не проблема, що обумовлює реформу як таку. Необхідність закриття окремих установ через значне скорочення в'язничного населення це інша проблема, яка потребує зовсім іншого підходу для визначення та вирішення. Тим більше, що скорочення кількості ув'язнених в умовах докорінної (та іноді – вельми суперечливої) реформи поліції на фоні мінімального рівня розкриття злочинів у перехідний період зазначеної поліцейської реформи може змінитися: збільшенням рівня злочинності; відповідною системною реакцією органів правопорядку у вигляді «tougher on crime»; новим наповненням в'язниць, до якого вже задалегідь «звужена» пенітенціарна система може виявитися неготовою. Так, наприклад, вже сьогодні керівництво Національної поліції України визнає суттєве зростання зареєстрованих злочинів проти власності. За іншими джерелами в столиці України має місце безпрецедентний ріст крадіжок з проникненням до квартир.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 343 «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції».

3. Лісіцков О.В. Державна пенітенціарна служба України: сьогодення та перспективи // Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України: матеріали Всеукр.

наук.-практ. конф. (4 травня 2011 р.) // О. В. Лісіцков. – К.: Нац. акад. внутр. справ. – 2011.

4. Богатирьов І. Г. Порівняльне кримінально-виконавче право України навч. посібник / за заг. ред. І. Г. Богатирьова. – К. : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013.

*Сікун Антон Миколайович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ

На сьогоднішній день, затвердження загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу від 18 березня 2004 року, вплинуло на різні сфери законодавства в Україні. Не виключенням є і сфера праці, а також зазнало змін кримінально-виконавче законодавство України. Зокрема актуальним лишається питання проблем трудових прав засуджених, які зайняті на різних підприємствах, майстернях та підсобних господарств установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, а саме питання належного захисту їх прав та інтересів в процесі здійснення ними трудової діяльності, так як засуджені-працівники мають вагому частину трудових прав, таких же, як і працівник інших підприємств.

Історично, праця засуджених в Україні була обов'язковою. Відповідно до Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю 1930 р., а саме в статті 2, для цілей цієї Конвенції термін «примусова чи обов'язкова праця» означає будь-яку роботу або службу, яка вимагає від якої-небудь особи під загрозою будь-якого покарання, для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг. Однак термін «примусова чи обов'язкова праця» для цілей цієї Конвенції не включає в себе: будь-яку роботу або службу, яка вимагає від якої-небудь особи внаслідок вироку, винесеного рішенням судового органу, за умови, що ця робота чи служба виконуватиметься під наглядом і контролем державних властей і що зазначена особа не буде віддана або передана в розпорядження приватних осіб, компаній або товариств [2].

Як свідчить міжнародна практика, працю ув'язнених широко використовувалася практично у всіх країнах світу. Так, наприклад, в Швейцарії всі ув'язнені зобов'язані працювати [3; 100]. У Великобританії тюремні установи повинні надавати достатню кількість робочих місць з метою забезпечення організованого і корисною роботою всіх працездатних

і інших ув'язнених, які бажають працювати [4; 137]. У Німеччині в'язні повинні працювати [5, 43-44]. У Фінляндії законодавчо надано право вибору: праця або навчання в робочий час [6; 34]. В Японії передбачені покарання у вигляді позбавлення волі як з примусовою працею, так і без примусової праці [7; 330-331]. Щодо Росії та Білорусії, то в кримінально-виконавчих кодексах цих країн зазначено, що кожен засуджений до позбавлення волі зобов'язаний трудитися в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією виправних установ [12]. В Латвії засуджені залучаються до роботи на підприємствах установ позбавлення волі, якщо у адміністрації установи позбавлення волі є можливість забезпечити засуджених роботою [13]. Кримінально – виконавчий кодекс Республіки Казахстан передбачає, що адміністрація установ працевлаштовує засуджених на підприємствах кримінально-виконавчої системи, сприяє в працевлаштуванні в організаціях, розташованих на території установ або за її межами, при забезпеченні їх охорони та ізоляції [14].

У статті 49 Виправно-трудоного кодексу України було зазначено, що кожний засуджений повинен працювати. Адміністрація виправно-трудоного установ повинна забезпечувати залучення засуджених до суспільно корисної праці з урахуванням їх працевдатності та, по можливості, спеціальності. Засуджені залучаються до праці, як правило, на виробництві цих установ, а в окремих випадках на контрагентній основі на державних або інших форм власності підприємствах, за умови забезпечення належної їх охорони та ізоляції [8]. Що означало, що праця засуджених могла бути їх обов'язком, а не правом.

Але це суперечило, по перше статті 23 Загальній декларації прав людини, де зазначено що, кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття [9]. А також Конституції України, а саме стаття 43, де зазначено, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Використання примусової праці забороняється. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом [1].

Якщо звернутись до Мінімальних стандартних правил поведінки із засудженими, а саме п.71 Праця в'язня не повинна завдавати йому страждань. Усі засуджені в'язні повинні працювати відповідно до їхніх фізичних і психічних здібностей, засвідчених лікарем. На в'язнів слід покладати корисну роботу, достатню для того, щоб заповнити нормальний робочий день. Робота, якою забезпечуються в'язні, повинна бути такою,

щоб підвищувати або давати їм кваліфікацію, що дозволила б їм зайнятися чесною працею після звільнення. В'язнів, які здатні мати з цього користь, особливо неповнолітніх, треба навчати корисних ремесл. В'язні повинні мати можливість виконувати роботу за своїм вибором, якщо це сумісно з правильним вибором ремесла і вимогами управління та дисципліни в закладі [10].

Можливо саме ці пункти і послугували до зміни в кримінально - виконавчому законодавстві України. Відповідно до частини 3 статті 6 кримінально-виконавчого кодексу, можна побачити, що праця почала використовуватись не як спосіб покарання, а як засіб виправлення і ресоціалізації засуджених, тому і в главі 18 статті 118 цього ж кодексу вказано, що засуджені до позбавлення волі мають право працювати та залучаються до суспільно корисної праці у місцях і на роботах, визначених адміністрацією колонії, з урахуванням наявних виробничих потужностей, зважаючи при цьому на стать, вік, працездатність, стан здоров'я і спеціальність.

Засуджені залучаються до оплачуваної праці, як правило, на підприємствах, у майстернях колоній, а також на державних або інших форм власності підприємствах за строковим трудовим договором, що укладається між засудженим і виправною колонією (слідчим ізолятором), за умови забезпечення їх належної охорони та ізоляції [11].

Також згідно цих змін, усі засуджені мають працювати за строковим трудовим договором, а це означає, що нараховується заробітна плата, нараховується трудовий стаж також, так як надходять відрахувань в фонди соціального страхування. Юридично це означає, що засуджений є застрахованою особою, і в його стаж, необхідний для призначення пенсії, буде зарахований термін перебування в кримінально-виконавчих установах.

Зокрема праця засуджених регулюються не тільки кодексом законів про працю, а й ще рядом міжнародних конвенцій, таких як:

- Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника № 128
- Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієну праці N187
- Конвенція про нічну працю № 171
- Конвенція про допомоги у випадках виробничого травматизму

№ 121 які Україна ратифікувала и має дотримуватись не залежно від того засуджена особа чи ні, так як ув'язнені особи мають право на працю та заборону будь-якої дискримінації у сфері праці, що передбачено кодексом законів про працю.

Список використаних джерел

1. Конституція України, 1996 “Прийнята на 5 сесії ВРУ 28 червня 1996 р. / Відомості ВРУ, 1996 р., с 74.

2. Конвенція Міжнародної організації праці № 29 про примусову чи обов'язкову працю, Женева 28 червня 1930 р
3. Бриллиантов А.В. Пенитенциарная система Швейцарии // Государство и право. 1997. № 9. С. 100.
4. Михлин А.С., Ноянова О.Е., Яковлева Л.В. Отбывание наказания в тюрьмах Англии и Уэльса // Государство и право. 1996. № 2.
5. Гавришкин Б.В. В немецкой тюрьме // Преступление и наказание. 2000. № 1. С. 43–44.
6. Багреева Е. Пенитенциарная система Финляндии // Преступление и наказание. 1995. № 8. С. 34
7. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов // Под ред. И.Д. Козочкина. -М., Изд-во: «Зерцало», 1998.
8. Виправно-трудоуловий кодекс України від 23.12.70; № 3325-VII
9. Загальна декларація прав людини Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року
10. Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з ув'язненими від 30 серпня 1955 р.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № ¾ – 207 с.
12. "Кримінально-виконавчий кодекс Російської Федерації" від 08.01.1997 № 1-ФЗ (ред. Від 28.11.2015, з ізм. Від 15.11.2016) (з ізм. I доп., Вступ. В силу з 01.01.2016)
13. Кодекс Латвії про виконання покарань (Із змінами, внесеними станом на 31 жовтня 2002 роки)
14. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Казахстан від 5 липня 2014 року № 234-V (зі змінами та доповненнями станом на 30.12.2016 р)

*Синявська Інна Миколаївна,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії державної
пенітенціарної служби*

ЩОДО ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

Значення банків у сучасному світі загальновідоме – це специфічний фінансовий інструмент, який забезпечує безперебійний грошовий обіг та обіг капіталу.

Ефективна діяльність банків та масштаби їх операцій залежать від обсягу ресурсів, якими вони володіють. Більшість ресурсів комерційного

банку формуються завдяки залученню коштів, серед яких можна виділити: кошти клієнтів, більшу частину яких становлять депозити, та пасиви в управлінні – це отримані банком кредити, виставлені на грошовий ринок довгострокові зобов'язання. Саме депозитні вклади, відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку і служать мірилом довіри та визнання діяльності банку вкладниками.

За роки незалежності України договір банківського вкладу (депозиту) в сучасній Україні розвивався під впливом процесів економічної глобалізації, універсалізації позитивного права у приватній сфері, потреби адаптації національного законодавства до вимог країн Європейського Союзу.

У Цивільному кодексі України законодавець присвятив банківському вкладу окремий параграф – 3 в главі 71, де у частині 1 статті 1058 визначив, що за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором. Тобто, даний кодифікований акт хоча і не містить конкретну дефініцію – вклад (депозит), проте частина 1 статті 1058 розкриває його зміст.

Лише у статті 2 Закону України "Про банки і банківську діяльність" від 07 грудня 2000 року № 2121 – III чітко прописано не лише поняття вкладу, не лише самий зміст договору банківського вкладу (депозиту), а поняття вкладу (депозиту), під яким законодавець визначив кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Отже, ми можемо констатувати той факт, що на нормативно – правовому рівні термін "депозит" використовується як синонім терміну "вклад".

Депозит (вклад) (від лат. deposition – річ, віддана на зберігання) означає зберігання вкладу — кошти, які надаються фізичними чи юридичними особами на строкове зберігання під відсоток визначеній фінансовій організації згідно із законодавством України. Не можна погодитися з твердженням, що грошові кошти вносяться до банку на зберігання. Поняття "зберігання" передбачає зобов'язання повернути ті самі речі, що були здані на зберігання. Крім того, зберігання не передбачає внесення зберігачем плати особі, що здала майно на зберігання; у підприємницькому зберіганні плата повинна вноситися особою, яка здала майно на зберігання, зберігачеві (вкладник - банку). Отже, характеризуючи банківський вклад, потрібно виходити з того, що вкладник вимагає повернення суми банківського вкладу, а не самого вкладу.

В Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 р. дається таке визначення вкладу: вклад – кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній

валюти, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти.

Отже, банківський вклад - це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, які розміщені власником або третьою особою за рахунок і за дорученням власника на рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк або без зазначення такого строку і підлягають виплаті, як правило, з відсотками вкладникові (або за його дорученням іншій особі) відповідно до законодавства України та умов депозитного договору.

Депозитний договір це один із видів банківських операцій який полягає у залученні коштів у вклади та розміщенні ощадних (депозитних) сертифікатів.

Депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або безготівковій формі, у гривнях або в іноземній валюті, що розміщені юридичними особами чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства. Договір банківського вкладу (депозиту) укладається у письмовій формі.

Депозит є одним з найменш ризикованих способів зберігання фінансів, але, зазвичай, відсотки, які нараховуються за депозитом, повною мірою не компенсують втрати від інфляції.

В залежності від умов залучення розрізняють:

- Накопичувальні. Це депозити з можливістю поповнення, проте без можливості часткового зняття вкладу.
- Ощадні. Це банківські вклади без можливості поповнення і часткового зняття.
- Універсальні. Це депозити з можливістю поповнення і часткового зняття вкладу.

Список використаних джерел

1. Про банки і від 01.01.2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20банки%20і%20банківську%20діяльність> : Закон України від 07.12.2000 № 2121 (поточна редакція: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20банки%20і%20банківську%20діяльність).

2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452 – VI (поточна редакція від 04.11.2012 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

*Солонько Владислав Миколайович,
курсант 5 курсу Національної
академії Національної гвардії
України*

ДАТЧИК ТИСКУ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ВНУТРІШНЬОБАЛІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В КАНАЛАХ СТВОЛІВ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

Наукові дослідження в галузі удосконалення існуючого та створення но-вого озброєння можуть бути спрямовані на проектування зразку зброї та патрону до нього, зразку зброї під існуючий патрон, окремих пристроїв до існуючого зразка зброї з метою його вдосконалення, дослідження порохів з метою визначення їх сили, швидкості і закону горіння та ін.

Характеристики і тактико-технічні властивості будь-якого зразка зброї в значній мірі визначаються характером протікання внутрішньо балістичних процесів і, зокрема, законом зміни тиску порохових газів в каналі ствола та їх дією на всі частини та елементи, що використовують енергію порохових газів.

Для вирішення задач проектування та модернізації зброї, обґрунтування конструкції стволів, частин та механізмів, оптимізації роботи автоматики потрібно мати точні відомості про закон зміни тиску в каналі ствола.

Таким чином, потрібно створити датчики імпульсного тиску, які мають бути побудовані на сучасних фізичних принципах та характеризуватися широким діапазоном вимірювання.

Сучасна практика висуває досить високі вимоги до точності вирішення задач внутрішньої балістики. Наприклад, допустиме значення похибки, отриманої при визначенні закону зміни тиску порохових газів, становить 1 – 2 % при розрахунку конструкції ствола, 2 – 4 % при розрахунках частин та механізмів зброї, що використовують енергію порохових газів тощо.

Специфіка сприйняття, передавання та оброблення вимірювальної інформації зумовлена як високою верхньою межею діапазону вимірювання (до 400 МПа) і малою тривалістю явища пострілу (до 0,001 с), так і екстремальними значеннями впливних величин (наприклад, високою температурою порохових газів, яка може сягати декількох тисяч .

Аналіз показав, що прийнятну точність вимірювання може забезпечити тензометричний метод, який водночас є порівняно простим у реалізації. Реалізація цього методу передбачає застосування датчика тиску, що перетворює деформацію тензометричного чутливого елемента в електричний сигнал, який реєструється у вигляді шуканої кривої змінювання тиску.

Потенційна точність цього методу суттєво залежить від умов градування засобу вимірювання, а на похибку результату вимірювання впливають спосіб розташування і закріплення датчика, температура, стабільність параметрів елементів електричної схеми та інші чинники.

За результатами проведених досліджень запропоновано конструкцію перспективного датчика тиску для проведення вимірювань безпосередньо в каналі ствола стрілецької зброї.

Конструкція датчика забезпечує його надійне розміщення на стволі зброї і сполучення з каналом ствола, але при цьому він не заважає руху кулі та розширенню порохових газів. Тензометричний чутливий елемент датчика тиску перетворює вимірювану величину на електричний сигнал, при цьому забезпечується захист чутливого елемента від впливу температури шляхом його ізолювання від газового середовища (розміщується позаду пружної мембрани).

Крім цього, параметри елементів конструкції датчика забезпечують його малу інерційність та ефективне затухання власних коливань (ці властивості датчика в повній мірі відповідають темпам наростання тиску в каналі ствола).

Результати досліджень можуть бути застосовані при створенні сучасного засобу вимірювання тиску порохових газів в каналі ствола.

*Созонець Зорина Миколаївна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПРИНЦИПИ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Однією з причин важкого політичного та економічного становища сучасної України є неефективність існуючої адміністративної системи державного управління, а також адміністративно-територіального устрою. Реформування країни потребує суттєвих змін, які повинні бути спрямовані на створення відкритої політичної системи, а також розвитку громадянського суспільства.

Необхідність децентралізації управлінської вертикалі, наближення влади на місця, розширення можливостей участі громадян в управлінні державою, розмежування повноважень та відповідальності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування все це вимагає вироблення та наукового обґрунтування цілісної науково-правової концепції публічної влади, що відповідає потребам розвитку суспільства, запровадження правових, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людини, суспільства і держави, оптимальної децентралізації та централізації. Основою реформування має стати децентралізація державного управління, перерозподіл повноважень між гілками влади, зміни у відносинах між громадянами і владою.

Серед сучасних наукових розробок, присвячених вивченню тенденцій та перебігу процесів централізації і децентралізації влади, найбільш значними є праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Г. Бребана, Ж. Веделя, Е. Тоффлера, Дж.Чендлера, Дж. Джонса, Р.Роде, Дж. Найсбіта, М. Вольцера, Н. Рідлі, Ф. Сіллі, А. Каусона, В. Авер'янова, В. Бакуменко, Ю. Битяка, М. Баймуратова, Г. Барабашова, І. Бачила, О. Рябченко, С. Серьогіної, В. Скуратівського, Ю. Тихомирова, В. Цветкова, А. Черкасова, О. Ященко та інші.

Вітчизняний та закордонний досвід свідчать, що при здійсненні влади на місцях постійно стикаються дві протилежні тенденції - централізації та децентралізації. Держава за своєю природою прагне до централізації з метою забезпечення загальнодержавних інтересів, а територіальні громади, у свою чергу, прагнуть до самоврядування, самостійного вирішення питань місцевого значення.

Тому поступ України шляхом формування громадянського суспільства значною мірою залежить від оптимального поєднання вказаних тенденцій [1, с. 138].

У будь-якому випадку критерієм оптимального співвідношення централізації і децентралізації владних повноважень стає задоволення потреб населення; на центральному рівні залишаються тільки ті повноваження, які відносяться до функціонування країни в цілому, інші ж повноваження передаються на місця.

У цьому аспекті важливим питанням є з'ясування понять централізована і децентралізована влада. Для централізованої системи влади характерні такі ознаки:

- компетенція і фінанси як правило, зосереджені в центрі;
- наявний сильний центральний апарат з розвинутою мережею місцевих органів, підлеглих центру;
- спосіб взаємовідносин йде "зверху вниз", а самоврядування або формальне або відсутнє;
- пануючим є горизонтальний та функціональний тип поділу влади.

Децентралізацію публічної влади розуміють як процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним та місцевими рівнями організації публічної влади зі зміщенням акценту виконання на місцях у частині здійснення заздалегідь окреслених і гарантованих державою функцій.

У різні періоди централізм і децентралізація поєднувалися одним з одним у безлічі історичних типів устрою влади і управління в Україні.

Проаналізувавши роботи вітчизняних і закордонних вчених, можна дійти висновку, що в умовах розвитку демократичних держав реалізація владних повноважень відбувається за допомогою "децентралізації", а саме, процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним та місцевими рівнями організації публічної влади.

У подібному механізмі вбачаємо один з дієвих способів оптимізації системи управління, а саме передача органам місцевого самоврядування

тих повноважень, що вони здатні реалізувати з більшою ефективністю і найменшими витратами. Крім раціоналізації публічної влади і створення правових умов для економічного розвитку регіонів, децентралізація публічної влади виступає також як спосіб розвитку демократичних інститутів і гарантії від формування авторитарного політичного режиму [2, с. 16].

Перевагами децентралізації є:

- 1) захист прав людини та її свободи;
- 2) зміцнення демократичних процедур;
- 3) підвищення ефективності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень на місця;
- 4) удосконалення соціально-економічного розвитку.

Децентралізація вважається підґрунтям для впровадження нових стратегій, завдяки створенню нової системи управління та її нового адміністративного складу.

При забезпеченні необхідних засобів та умов децентралізоване управління, є набагато ефективнішим, ніж централізоване управління.

Для ефективної децентралізації, як правило, необхідно наділення територіальних колективів чітко визначеною компетенцією та адекватними засобами вирішення питань, що стосуються даної компетенції, надання їм можливості формувати свої органи управління, обмеження контролю за діяльністю місцевих органів з боку центральної влади [3, с. 128].

За умови додержання загальної логіки реалізації процесу децентралізації публічної влади, у державі має встановитися баланс

- а) між центральним та місцевими рівнями організації влади;
- б) між органами влади різних рівнів;
- в) між державою, з одного боку, та суспільством - з іншого.

Таким чином, основною проблемою збалансування двох протилежних тенденцій централізації та децентралізації є проблема оптимального визначення системи територіальних одиниць, що вимагає дотримання двох принципів:

- «однорідності» відокремлюваної одиниці (тобто доцільно встановити розмір території місця проживання людей так, щоб на ній протікала подібна, однотипна група процесів, які можна було б регулювати за допомогою влади.
- оптимальності розміру одиниці (тобто визначення і встановлення меж території так, щоб можна було одночасно, побачити процес, що протікає, охопити його владним впливом, контролювати хід подій і побачити результати впливу).

Як слушно зауважує С. Серьогіна, для України процеси демократизації та модернізації державності лежать перш за все у площині пошуку балансу централізації і децентралізації.

Ефективність цих процесів безпосередньо пов'язана з дієвістю публічної влади, раціональністю її системно-структурної організації, методів і форм здійснення на різних рівнях цієї організації, оптимальністю розподілу

повноважень і відповідно матеріально-фінансових можливостей між державною і муніципальною владами. Особливим чином вимога такого балансу проявляється в муніципально-правових інститутах. У цьому контексті системно проявляються взаємозв'язки між модернізацією державності, пошуком балансу централізації і децентралізації, правовим прогресом у розвитку сучасних інститутів демократії, удосконаленням правової, у тому числі й конституційної, та організаційної моделі місцевого самоврядування та правопорядку у ній [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що децентралізацію і централізацію можна розглядати як певні дії щодо збільшення або зменшення кількості повноважень і відповідальності органів влади, структурних підрозділів або посадових осіб, що перебувають на різних ієрархічних рівнях тієї чи іншої системи управління.

Оптимальна організація публічної влади залежить від ефективності рознесення обсягу її владних повноважень по відповідних вертикальних та горизонтальних рівнях її здійснення, встановлення меж компетенції кожного рівня, ефективного громадського та судового контролю, дотримання принципів автономії у реалізації виключної сфери компетенції кожним рівнем публічної влади та субсидіарності.

З огляду на вищесказане можемо запропонувати створити міжвідомчу та регіональну комісію, до якої б увійшли компетентні дослідники та управлінці, що мають досвід у сфері місцевого самоврядування та розвитку громадського суспільства.

Такий орган має взяти на себе відповідальність за реалізацію реформи місцевого самоврядування, а також певні управлінські функції щодо координації взаємодії між різними управлінськими структурами та рівнями.

В ході здійснення процесу здійснення децентралізації влади слід забезпечити його послідовність, зокрема, органи влади зобов'язані забезпечити спроможність участі народу в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі: держава має посприяти зміцненню інститутів місцевого самоврядування, ефективності їх діяльності з метою забезпечення здійснення ними самоврядних функцій на рівні району та регіону, забезпечити ефективність системи служби в органах місцевого самоврядування, підвищення рівня оплати службовців місцевого самоврядування, їх освітнього та компетентного рівня, здійснення ефективної політики, спрямованої на подолання диспропорцій в економічній та інших сферах розвитку територій, збільшення обсягу бюджетного фінансування та вдосконалення механізму трансфертів фінансових ресурсів держави на рівень територіальних громад, ліквідації диспропорцій у розвитку економічної та правової основ у здійсненні децентралізації.

Список використаних джерел

1. Концепція політичної реформи в Україні // Політична реформа як засіб демократизації українського суспільства-матеріали на ук.-практ. конф. (Харків, 18 квіт. 2013 р.). - Х.: Вид-во ХРІДУ УАДУ<Магістр>, 2013.–152 с.
2. Величко В. О. Децентралізація влади: міжнародний досвід / В.О. Величко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2014. Вип. 28. – 22 с.
3. Мамонова В. В. Субсидіарність / В. В. Мамонова, П. С. Клімушин // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наукред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнєцова. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. 363 с.
4. Серьогіна С. Г. Напрямки вдосконалення конституційного регулювання системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/reports/id/naprijamki-vdoskonalennja-konstitucijnogo-reguljuvannja-sistemno-614/>

*Стеценко Максим Олександрович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, старший лейтенант
внутрішньої служби*

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЩОДО ДОДЕРЖАННЯ ЗАКОННОСТІ ОРГАНАМИ ТА УСТАНОВАМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із завдань сучасної української юридичної науки є дослідження питання прокурорського нагляду за діяльністю персоналу органів і установ виконання покарань.

Ця діяльність безпосередньо пов'язана з правами людини, правових норм і загально визнаних принципів, закріплених у Загальній декларації прав людини та Конституції України. Умови утримання під вартою особи підозрюваної чи звинуваченої у вчиненні злочину не повинні спричиняти неповагу людської гідності; не можна допускати грубості чи свавілля з боку співробітників кримінально-виконавчих установ, слідчих ізоляторів по відношенню до засуджених та ув'язнених [1,с. 77].

Саме тому про проблематику даного питання свідчить велика кількість наукових праць, присвячених аналізу наглядової діяльності державних органів (М.М Сикал, В. Горшеньов, М. Косюта, В. Кривобок, В. Ломовський, І. Шахов, С. Піскун, Є. Шоріна, А. Мициков та ін.)

Насамперед слід зазначити що головною обставиною для з'ясування питання теми є те, що боку працівників органів та установ, які виконують кримінальні покарання не мають бути фактів приниження людської гідності, свавілля, жорстокого поводження по відношенню до засудженим та ув'язненим , безпідставного поміщення у штрафні приміщення, а навпаки забезпечення гуманних умов тримання, відповідних міжнародним стандартним правилам поводження з ув'язненими. Прокурори зобов'язані організувати жорсткий контроль за фактичним усуненням виявлених порушень законності [2, с. 50].

Залишені без реагування та невиконання адміністрацією виправних установ і слідчих ізоляторів вимог прокуратури мають каратися. В обов'язок прокурорів входить постійний аналіз практики прокурорського нагляду за законністю виконання кримінальних покарань, матеріалів розслідування кримінальних справ про злочини, вчинені у виправних та виховних колоніях. Результати цих узагальнень повинні використовуватися для вдосконалення організації та підвищення ефективності прокурорського нагляду [6, с. 21].

Так, прокурорський нагляд як діяльність, властива лише органам прокуратури, яка від імені держави здійснює нагляд за виконанням діючого законодавства усіма державними та посадовими особами.

Якщо виявлено порушення законодавства, прокуратура повинна винести акти прокурорського реагування у вигляді постанов, приписів, протестів, попереджень тощо, обов'язкових для виконання посадовими особами [7, с 69].

Здійснюючи контроль за діяльністю осіб які здійснюють нагляд , прокурор використовує як загальні для всіх галузей прокурорського нагляду повноваження, так і спеціальні, надані прокурору як суб'єкту нагляду за виконанням законів під час виконання покарання. Усі ці повноваження у своїй сукупності можна класифікувати залежно від мети, яка перед ними поставлена, на такі види:

а) повноваження, спрямовані на виявлення і попередження випадків порушень законності персоналом установ і органів виконання покарань, а також їх причин і умов;

б) повноваження, спрямовані на усунення вказаних вище порушень законності, причин, що їх породжують, і умов, які їм сприяють [3, с. 239].

Звернення засуджених із скаргами та заявами розглядається як важливий засіб виявлення порушень законності з боку персоналу установ і органів виконання покарань. Стосовно виправно-трудової установи закон встановлює особливий порядок направлення письмових звернень до прокурора (строк - протягом доби, перевірка й перегляду не підлягають). Усні заяви та скарги приймаються прокурором під час прийому засуджених

або при їх опитуванні. Факти, які свідчать про грубі порушення закону з боку персоналу, беруться під особливий контроль. Прокурор зобов'язаний розглянути заяви і скарги засуджених у встановлені законом строки, вжити необхідних заходів і повідомити про своє рішення особам, які їх подали [4, с. 51].

Безсумнівний інтерес представляють висновки з виконаної роботи про те, що важливу роль у контролі за діяльністю персоналу органів та установ, що виконують покарання, відіграють органи прокуратури. Правові засоби усунення порушень законності, причин і умов, що їх породжують, досить різнобічні і виступають, як правило, у формі актів прокурорського нагляду. Вони забезпечують прокуророві можливість ефективно і швидко усувати порушення законності в діяльності органів і установ виконання покарань. Відповідно до Закону України "Про прокуратуру", вона є однією з перших державних структур, діяльність якої спрямована на зміцнення нашої держави та утвердження принципу законності в усіх сферах життя суспільства.

Список використаних джерел

1. Голова Н. Про основні принципи організації прокуратури // Голова Н / Право України. – 2000. – № 12. – С. 76–85.
2. Червякова Е.Б. Захист конституційних прав громадян, засобами прокурорського нагляду (проблеми загальнонаглядової діяльності). // Червякова Е.Б / – Х., 1992. – С. 45–50
3. Сухонос В.В. Місце прокурорського нагляду в системі державного контролю у світлі адміністративної реформи в Україні // Сухонос В.В / Українське адміністративне право: актуальні проблеми реформування: Зб. наук. праць. – Суми, 2000. – С. 238–240.
4. Рудейчук В. Суть прокурорського нагляду // Рудейчук В / Вісник прокуратури. – 2003. – № 4 (22). – С. 49–52.
5. Грошевий Ю. Прокуратура в системі поділу влади // Грошевий Ю / Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 1 (16). – С. 61–69.
6. Прокурорський нагляд в Україні / За ред. Ю.Я. Грошевого. – Донецьк, 1997.
7. Гаращук В.М. Контроль та нагляд в державному управлінні. // Гаращук / В.М – Х., 2002. – С. 66–70.
8. Конституційне право України / За ред. В.Ф. Погорілка. – К., 2000. – С. 590-601.

*Тарасенко Аліна Владиславівна,
студент денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби*

ЕВТАНАЗІЯ АБО ПРАВО ЛЮДИНИ НА СМЕРТЬ

Людське життя - це найвища соціальна цінність кожного суспільства. Право на життя гарантується Конституцією України та Цивільним кодексом України. Через це проблема легалізації евтаназії має не тільки соціальний і морально-релігійний аспект, а й юридичний. Тож, на даний час особливу увагу юристів, медиків, філософів, представників інших спеціальностей привертає така проблема. Для початку зазначимо що таке евтаназія та її різновиди.

Евтаназією є умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть. У теорії визначаються 2 види евтаназії:

- пасивна евтаназія – це навмисне припинення лікарями підтримуючої терапії хворого);
- активна евтаназія – це введення помираючому медикаментозних засобів або інші дії, які тягнуть за собою стрімку смерть. До активної евтаназії часто відносять і самогубство за сприянням лікаря (надання хворому на його прохання препаратів, які позбавляють життя).

Пасивна евтаназія виявляється в тому, що перестає надаватися медична допомога, яка спрямована на продовження життя, що пришвидшує настання природної смерті що на практиці досить часто зустрічається і в нашій країні. Вона практикується майже у всіх країнах. Більшість смертей пацієнтів настає або в результаті прийняття спільного з лікарями рішення про припинення життя, або в результаті відмови від лікування, або за допомогою медикаментів, що пришвидшують настання смерті.

А головним предметом дискусії стала активна евтаназія, і навіть сьогодні, зазвичай, коли кажуть про евтаназію, то мають на увазі саме цей її різновид. Під активною евтаназією розуміють введення помираючому яких-небудь фармацевтичних чи інших засобів або інші дії, що тягнуть за собою стрімке і безболісне настання смерті.

Активна евтаназія може виражатися в таких формах:

1) Вбивство з милосердя - робиться в тих випадках, коли лікар, бачачи болючі страждання невиліковно хворої людини та будучи не в

силах їх усунути, наприклад, вводить йому наднормову дозу певного препарату, в результаті чого настає бажаний смертельний результат.

2) Самогубство, яке асистує лікар - має місце, коли лікар тільки допомагає невиліковно хворій людині покінчити з життям.

3) Власне активна евтаназія - може відбуватися і без сприяння лікаря. Пацієнт сам вмикає апарат, який приводить його до швидкої і безболісної смерті, так би мовити самогубство.

За даними Американської медичної асоціації, велика частина хворих, які помирають в лікарнях США, йде з життя добровільно за допомогою медперсоналу. Вважається, що неофіційно є така сама практика і в нашій країні при тому, що активна евтаназія різко і беззастережно засуджується не тільки в Україні, але і в інших державах.

І все ж таки, в наш час, залишається відкритим питання: евтаназія - це легка смерть або милосердне вбивство. Тому, зацікавленість до обговорювання необхідності легалізації евтаназії викликає чималий резонанс в більшості держав світу.

На сьогодні кожна людина має безліч прав. Провідне місце серед усіх суб'єктивних прав займає право на життя. Ст. 27 Конституції України зазначає, що кожна людина має невід'ємне право на життя [0]. Виходячи з цього, в Україні евтаназія вважається вбивством та карається відповідно до чинного законодавства. Тобто, право на смерть не зазначається в даному нормативно-правовому акті.

Сама заборона евтаназії в Україні відображена в Основах законодавства про охорону здоров'я України. Так в п. 2 ст. 52 забороняється пасивна евтаназія, але дозволяється припинити лікування невиліковним пацієнтам, а також в п. 3 ст. 52 цього нормативного акту, де забороняється й активна евтаназія. Крім цього, в Кримінальному Кодексі України не зазначається стаття, за якою б кваліфікувалися дані дії. Самогубство чи замах на самогубство злочином не вважаються, тому такі дії не кваліфікуються ні за ст. 115, ні за будь-якою іншою статтею КК України. Натомість дії особи, яка позбавила потерпілого життя зі співчуття до нього або на його прохання чи за наявності його згоди, кваліфікують як умисне вбивство (зазвичай, за ч. 1 ст. 115 ККУ, якщо відсутні обтяжуючі відповідальність підстави), оскільки в нашій державі медичним працівникам і громадянам заборонено здійснювати евтаназію [0]. Добровільна згода людини на позбавлення свого життя може кваліфікуватися як доведення до самогубства (ст. 120 ККУ) або умисне вбивство – протиправне заподіяння смерті іншій людині (ст. 115 ККУ).

Щодо ж права на життя, то воно також гарантується і міжнародно-правовими актами. І одним із ключових документів є Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКЗПЛОС), в якій дане положення зазначене у ст. 2 [0]. Щодо тлумачення даної норми, то на сьогодні Європейський суд з прав людини не дав жодного рішення щодо суті евтаназії, окрім його правової позиції про те, що право на життя не передбачає також права на смерть [0]. Розглядаючи рішення ЄСПВ про

евтаназію (Санлес проти Іспанії, Претті проти Сполученого Королівства та інші), можна побачити, що суд у більшості випадків не брав до уваги матеріальний аспект справ, а вирішував їх виходячи із порушень процесуальної форми.

Все ж таки смертність людей через вчинення самогубства є дуже великою, зокрема – це стосується літніх людей (тим кому за 70 років) . Так, згідно даних статистики ВООЗ, можемо побачити, що дана вікова категорія має такі показники: 1,5% на 5 061 000 осіб (1% - чоловіки, 0,5 % - жінки) [0]. Аналізуючи дані цифри, можна дійти висновку, що люди з певних причин бажають піти з життя. Мотиви таких дій різні, основні з них - це:

1. Низька пенсія та велика вартість лікування.
2. Невиліковні хвороби.
3. Хвороби, які завдають великих страждань
4. Самотні хворі люди, які залишились один на один зі своїми проблемами та інші.

І все ж на нашу думку, питання евтаназії має носити територіальний характер. Наприклад, в Японії евтаназія законна, але все ж таки через увесь бюрократизм системи, скористатися даною послугою досить важко.

Також, Японія вирізняється з поміж інших країн тим, що в її культурі самогубство це шанс гідно піти із життя, тобто позбутися ганьби під час нього. Цей звичай бере початок з того часу, коли економічний стан Японії сильно впав. В ті роки людям, які знаходилися в скрутному фінансовому становищі доводилось відводити своїх немічних родичів похилого віку (та навіть маленьких дітей) до лісу Аокігахара, де вони в муках помирали. На сьогодні в цей ліс приходять люди, для того аби здійснити самогубство. Кожного року приблизно сотня людей зводять рахунки з життям в Аокігахарі. Тривалий час рівень суїцидів в даній місцевості не меншає, і на сьогодні, на жаль, така тенденція залишається актуальною. Але при цьому, влада докладає всіх зусиль, аби зменшити дану тенденцію. Тобто, можна побачити, як держава бореться за життя кожної людини, не говорячи вже про евтаназію.

Тому, кажучи про те чи потрібна нашій країні евтаназія, треба брати до уваги такі моменти:

- 1) Рівень медицини:
 - а. фінансування програм охорони здоров'я (країни в яких дозволена евтаназія мають велику грошову підтримку від держави);
 - б. кваліфікованість медичного персоналу – так-як лікар може встановити хибний діагноз (також важко передбачити реакцію організму на те чи інше захворювання, наприклад випадки одужання людей з 4 стадією раку);
 - в. етичну сторону проблеми – чи буде лікар мати бажання взяти на себе відповідальність за рішення щодо призначення евтаназії (тобто скоїти законне вбивство з милосердя, але все ж таки вбивство);

г. суперечливість присяги лікаря і тими діями, які виконуються для евтаназії (тобто лікарі можуть замість того аби сумлінно працювати над поліпшенням здоров'я людини, будуть робити евтаназію) [0].

2) Моральна сторона питання.

В Україні досить багато віруючих людей, а більшість конфесій не дозволяє самогубство та евтаназію, тобто з легалізацією евтаназії можуть початися невдоволення, мітинги та інше.

3) Дотримання виконання законів органами виконавчої влади, так- як наразі багато законів порушуються, зокрема і через корупцію органами влади.

4) Також може збільшитися рівень злочинів щодо торгівлі органами.

Наголошуючи на вищевказаному, на нашу думку, Україна поки не готова до впровадження евтаназії. Можливо, в майбутньому, країна зможе перейняти ті європейські цінності, які допоможуть їй процвітати та надавати їй мешканцям впевненості у завтрашньому дні.

Список використаних джерел

1. «Конституція України», (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. «Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. «Текст присяги лікаря України затверджений Указом Президента України від 15 червня 1992 року № 349,» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/mtdo_oath_ukr1992/

4. І. Берн, Т. Езер, Дж. Коэн, Дж. Оверал, И. Сенюта, «Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник. Право на життя.» 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/knygy/prava-cheloveka-v-sfere-okhrany-zdorovja-prakticheskoe-posobie/>

5. Стеценко С.Г., «Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка.» Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15100827/pravo/evtanaziya#155>

6. Кафедра кримінального права НАВС, «Мультимедійний навчальний посібник: Кримінальне право. Особлива частина» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://naiau.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Index.html

7. Банк даних Глобальної обсерваторії охорони здоров'я – [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/index1.html

*Тарасенко Євгеній Юрійович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ОБ'ЄКТ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ

Об'єкт злочину є необхідною ознакою кожного злочинного діяння, оскільки злочин завжди посягає на певні суспільні відносини.

Правильне вирішення питання про об'єкт злочину має важливе значення для встановлення природи і особливостей того або іншого злочинного посягання, характеру і ступеня суспільної небезпеки діяння (ступеня тяжкості), його класифікації в Особливій частині КК, а також під час визначення кваліфікації.

В науці кримінального права розроблено класифікацію об'єкта злочину, відповідно до якої прийнято розрізняти загальний, родовий (видовий) і безпосередній об'єкти. Під загальним об'єктом розуміється сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, на які у кінцевому підсумку робить замах будь-який злочин.

Безпосередні об'єкти конкретних злочинів проти правосуддя виступають як частина родового об'єкта, а отже, знаходяться в тій самій площині, в тій самій сфері суспільних відносин, що і родовий об'єкт. Саме ці положення повинні бути узяті за основу при з'ясуванні ознак безпосереднього об'єкта будь-якого злочину проти правосуддя, у тому числі й порушення правил адміністративного нагляду. Висловлювання щодо цього питання свідчать про відсутність єдності думок серед науковців.

Перш за все, не можна визнати прийнятними твердження В.А. Владимірова і Ю.І. Ляпунова про те, що при вчиненні даного злочину порушується нормальна діяльність органів влади з охорони громадського порядку [1, с. 82]. Таке визначення характеризується дуже загальними рисами. Воно включає також ті суспільні відносини, що не охороняються нормами розділу XVIII Особливої частини КК України. Громадський порядок є об'єктом злочинів, виділених у самостійний розділ XII „Злочини проти громадського порядку і моральності” Особливої частини КК України, які здійснюють замах на певне коло інших суспільних відносин [2].

Г.Ф. Поленов у своїй докторській дисертації надає класифікацію злочинів проти порядку управління (за раніше діючим законодавством такий злочин був включений у главу кодексу „Злочину проти порядку управління”, причому у всіх без виключення КК союзних республік) і відносить дане посягання до групи злочинів, які порушують окремі правила, що забезпечують порядок управління. Звідси автором робиться висновок, що об'єктом є окремі правила [3, с. 9]. Таке визначення об'єкта не може бути

визнане правильним, оскільки безпосереднім об'єктом злочину завжди є не ті або інші правила, а конкретні суспільні відношення, опосередковані певними правилами. Становить певний науковий інтерес думка Т.М. Кафарова про те, що об'єктом даного посягання є встановлений порядок перебування під адміністративним наглядом як умова реалізації можливості продовження виправної дії щодо осіб, які відбули покарання, і попередження з їх сторони нових злочинів [4, с. 129]. В цьому визначенні автор слушно приділяє увагу способу забезпечення адміністративного нагляду як одній із гарантій порядку, за якого органи внутрішніх справ здійснюють покладені на них обов'язки щодо попередження рецидивної злочинності. Однак тут також не розкривається зміст тих конкретних суспільних відносин, з метою охорони яких і введено ст. 395 в КК.

А. В. Бессонова під безпосереднім об'єктом порушення правил адміністративного нагляду розуміє встановлену законом діяльність органів внутрішніх справ щодо здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі та взятими під нагляд, з метою справляння на них виховного впливу, залучення їх до чесного трудового життя і попередження з їхнього боку рецидиву злочинів [6, с. 8].

Не викликає сумнівів, що при вчиненні злочину, передбаченого ст. 395 КК України, порушується нормальна діяльність органів внутрішніх справ зі здійснення адміністративного нагляду. Проте більш слушним буде твердження про те, що безпосереднім об'єктом тут є суспільні відносини, які забезпечують нормальну діяльність органів внутрішніх справ у певній сфері правосуддя. Тому погоджуюсь з такими авторами, як В.В. Сташис і М.І. Бажанов, які об'єктом даного злочину вважають суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням органів внутрішніх справ адміністративного нагляду щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі [2, с. 58].

В.І. Тютюгін підкреслює, що суспільна небезпека порушення правил адміністративного нагляду полягає в тому, що це діяння перешкоджає здійсненню правосуддя та порушує нормальну діяльність органів, які забезпечують запобігання, своєчасне виявлення та розкриття злочинів [1, с. 1072].

Таким чином, безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 395 КК України, є суспільні відносини, які врегульовані правом і охороняються кримінальним законом та забезпечують нормальну діяльність органів внутрішніх справ зі здійснення адміністративного нагляду щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Для встановлення сутності об'єкта злочину, передбаченого ст. 395 КК України, необхідно здійснити системно-структурний аналіз суспільних відносин, що розглядаються.

Крім того, в юридичній літературі при розгляді структури суспільних відносин виділяються також інші елементи, такі як: умови реалізації відносин, що встановлюються державою у відповідних нормах права; інтерес та ін.

На мій погляд, об'єкт злочину, який я розглядаю, включає тісно зв'язані між собою елементи, які можна відокремити один від одного лише під час здійснення теоретичного аналізу: 1) учасники суспільних відносин (громадяни, державні і громадські організації); 2) відносини між названими учасниками, тобто відносини у власному значенні слова (соціальний взаємозв'язок між учасниками відносин). Учасниками відносин у нашому випадку, з одного боку, є піднаглядні, вичерпний перелік яких наведений в ст. 3 Закону України “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі” [7], з іншого – держава в особі органів внутрішніх справ, на які покладено обов'язки щодо спостереження за поведінкою вказаної категорії осіб, попередження вчинення з їхнього боку злочинів і здійснення на них необхідного виховного впливу.

Другим обов'язковим структурним елементом є предмет відносин – безпосередньо взаємозв'язок між суб'єктами, учасниками суспільних відносин, який знаходить прояв у певній діяльності людей. Відповідно до цього дані відносини відбиваються у поведінці його учасників. Це, перш за все, діяльність органів внутрішніх справ, що застосовують ті або інші правила адміністративного нагляду до піднаглядних осіб для здійснення заходів виховного характеру і переслідують завдання попередження злочинів з їхнього боку. А це завдання, безумовно, може бути досягнуто за умови дотримання піднаглядними певних правил поведінки протягом терміну перебування під адміністративним наглядом. Наведена структура безпосереднього об'єкта порушення правил адміністративного нагляду дозволяє прослідкувати „механізм” суспільно небезпечної дії на нього. Особливість даного злочину полягає в тому, що при його здійсненні шкода суспільним відносинам заподіюється не безпосередньо, а в результаті порушення (недотримання) правил адміністративного нагляду, якими ці відносини опосередковуються, тобто, перш за все, порушуються умови реалізації суспільних відносин. Ці умови, як „правова оболонка” суспільних відносин, є таким елементом цих відносин, який першим відчуває на собі „удар” при злочинному посяганні. Порушення цієї умови перешкоджає нормальній діяльності органів внутрішніх справ, що, в остаточному підсумку, призводить до заподіяння шкоди суспільним відносинам, які охороняються ст. 395 КК України. Таке опосередковане завдання шкоди суспільним відносинам визначає і специфічний зв'язок об'єкта з об'єктивною стороною порушення правил адміністративного нагляду.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 395 КК України, – це така дія або бездіяльність (недотримання правил адміністративного нагляду, невиконання певних обов'язків) піднаглядних осіб, яка завжди порушує нормальну діяльність органів внутрішніх справ із здійснення адміністративного нагляду. Дія або бездіяльність піднаглядних, яка не порушує цієї функції органів внутрішніх справ, не може кваліфікуватися за ст. 395 КК України. Простежується також тісний зв'язок об'єкта з іншими елементами складу даного злочину.

З'ясування змісту безпосереднього об'єкта, таким чином, є основою для дослідження всіх інших елементів складу: об'єктивної і суб'єктивної сторони, суб'єкта злочину, оскільки всі ці елементи лише у своїй єдності утворюють склад злочину, передбачений ст. 395 КК України, що є єдиною підставою кримінальної відповідальності особи за порушення правил адміністративного нагляду мають в основному три елементи:

- 1) суб'єкти – учасники відносин;
- 2) предмет відносин (певні блага, з приводу яких виникають відносини);
- 3) соціальний зв'язок між суб'єктами відносин з приводу предмета відносин [9].

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз об'єктивних ознак складу порушення правил адміністративного нагляду довів існування його специфічних особливостей.

2. Різні форми суспільно небезпечної поведінки з боку окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, при вчиненні даного злочину обумовлені тим, що правила адміністративного нагляду встановлені щодо них з метою запобігання вчиненню нових злочинів, проведення профілактично-виховного впливу, а також забезпечення порядку здійснення такого нагляду.

3. Злочин, передбачений в ст. 395 КК України, відноситься до злочинів з формальним складом, оскільки його об'єктивна сторона вичерпується вчиненням певного діяння. За своїми об'єктивними властивостями порушення правил адміністративного нагляду можуть вчинятися як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності.

Даний злочин відноситься до так званих „змішаних злочинів”, під якими в теорії кримінального права розуміються суспільно небезпечні діяння, об'єктивна сторона яких може складатися з сукупності дій і бездіяльності, утворюючої єдине ціле, або які здійснюються як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності суб'єкта. При порушенні правил адміністративного нагляду нерідко мають місце поєднання форм вчинення протиправної поведінки шляхом дії або бездіяльності (при чому одна дія нерідко поєднується з одним або декількома актами бездіяльності, і навпаки), які в своїй сукупності призводять до посягання на суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність органів внутрішніх справ зі здійснення адміністративного нагляду.

Список використаних джерел

1. Владимиров В. А. Преступления против порядка управления / В. А. Владимиров, Ю. И. Ляпунов // Советское уголовное право. Общая часть: учебник [для студ. юрид. вузов и фак.] / [ред. В. Д. Меньшагин]. – М. : Издательство Московского университета, 2003. – 458 с. – С. 82.

2. Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»
3. Поленов Г.Ф. Ответственность за преступления против порядка управления : автореф. дисс. на получение науч. степени доктора юрид. наук: 12.00.08 / Г. Ф. Поленов. – Алма-Ата, 2010. – 36 с.
4. Кафаров Т. М. Проблема рецидива в советском уголовном праве / Кафаров Т. М. – Баку : Изд-во АН АзССР, 2008. – 134 с.
5. Бессонова А.В. Уголовно-правовая ответственность за злостное нарушение правил административного надзора : автореф. дисс. на получение науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Бессонова. – Свердловск, 1973. – 18 с.
6. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар / [Баулін Ю. В., Борисов В. І., Гавриш С. Б. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Концерн Видавничий Дім “Ін Юре”, 2015. – 1196 с.
7. Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / Таций В. Я. – Х. : Вища школа; Издательство при ХГУ, 1988. – 198 с.
8. Назаренко Д. О. Об’єкт порушення правил адміністративного нагляду / Д. О. Назаренко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2007. – Вип. 36. – 446 с. – С. 107–113
9. Назаренко Д. О. Кримінально-правові і кримінологічні підстави застосування адміністративного (превентивного) нагляду // Право і безпека. – 2006. – № 5’5. – С. 75–80.

*Токар Руслан Олександрович,
студент 5 курсу заочної форми
навчання Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМИ ТЮРЕМНОЇ СИСТЕМИ ЗА ЧАСІВ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ

Тимчасовий уряд практично зберіг систему виконання кримінального покарання царського режиму, однак приступив до розробки нової доктрини у сфері реалізації каральної політики держави. На центральне тюремне відомство, яке очолив професор О.О. Жижиленко, були покладені функції підготовки та здійснення реформи виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі. У наказі начальника Головного тюремного управління (далі – ГТУ) № 1 від 8 березня 1917 р. було підкреслено, що головною метою покарання є перевиховання людини, яка мала «несчастье

впасть в преступление в силу особенностей своего характера или неблагоприятно сложившихся внешних обстоятельств», особиста гідність якої повинна визнаватися і поважатися. Чинам тюремної адміністрації пропонувалося надалі, до розробки нових нормативних актів, утримуватися від застосування тілесних покарань, накладення кайданів на арештантів [1; с. 88].

ГТУ визнавалась необхідність конкретних заходів для стабілізації обстановки в місцях ув'язнення та здійснення реформи. Особливу увагу було звернуто на підбір і підготовку кадрів, здатних вирішувати нові завдання. «Имеющийся в настоящее время тюремный персонал, - говорилось у наказі по ГТУ № 2 від 17 березня 1917 р., воспитанный в атмосфере бесправия и неуважения к человеческой личности и усвоивший навыки прежнего строя, должен быть признан в общем мало пригодным для осуществления тех задач внутреннего тюремного переустройства, которые постоянно выдвигаются условиями обновления государственного строя и свободной общественной жизни» [2; с. 27].

До числа першочергових були віднесені завдання із підбору на керівні посади осіб, які мали спеціальну підготовку, а також відкриття короткотермінових курсів тюрьмознавства. У перспективі керівництво ГТУ рішення завдання по перевихованню і виправленню злочинців пов'язало з безумовною необхідністю попереднього навчання всіх без винятку працівників місць ув'язнення на курсах теоретичної підготовки. При підборі кандидатів на курси тюрьмознавства рекомендувалося віддавати перевагу офіцерам-інвалідам, за станом здоров'я здатним виконувати обов'язки по тюремному відомству.

Такий підхід обґрунтовувався тим, що вони вже виховані в дусі військової дисципліни і згодом елементи цієї дисципліни будуть впроваджувати в практику місць ув'язнення. Губернським інспекторам пропонувалося тимчасово заміщати відкриті вакансії начальників місць ув'язнення і їх помічників з тим, щоб згодом ці посади комплектувати особами, які закінчили курси тюрьмознавства. Визнавалося також доцільним на посади тюремних наглядачів призначати солдатів-інвалідів, придатних для несення цієї служби. Підготовку цієї категорії тюремних службовців передбачалося організувати у спеціальних школах.

Зміна державного ладу, природно, викликала необхідність серйозної переоцінки змісту каральної політики держави, діяльності її інститутів, що безпосередньо реалізували цю політику. «Борьба с преступностью, ограничивающаяся одним только применением наказания, - подчеркивается в наказі Головного тюремного управління № 3 від 18 березня 1917 р., - никогда не может дать благоприятных результатов. Она только тогда в состоянии достигнуть успеха, если наряду с наказанием будут применяться и другие меры оздоровления общества. Как бы ни было правильно поставлено тюремное воспитание, оно само по себе не может надлежащим образом выполнить своей задачи, если не будет принято никаких мер попечения о дальнейшей судьбе лиц, отбывших наказание. Освобожденный

из тюрьмы, оказавшийся в таких условиях жизни, к которым он не приспособлен, может сразу же опуститься и погибнуть, если ему не будет оказана своевременная поддержка в той или иной форме» [1; с. 90].

З метою успішного вирішення питань трудового та побутового влаштування звільнених з місць позбавлення волі, пропонувалося створити широку мережу товариств підтримки осіб, які відбули кримінальне покарання, а також товариств патронажу, використовуючи при цьому досвід функціонування подібних товариств до революції. Для участі в роботі товариств патронажу рекомендовалося залучати широкі верстви населення, які раніше стояли осторонь від цієї важливої справи.

Тимчасовий уряд, здійснюючи заходи щодо впорядкування системи покарань, постановою від 26 квітня 1917 р. скасував заслання на поселення, як вид покарання, а також заслання на поселення після відбуття строку каторжних робіт і за бродяжництво, надавши колишнім в'язням право вибору місця проживання, за винятком окремих місцевостей, що входили до особливого переліку територій з обмеженнями в прописці. У постанові особливо виділялось положення про необхідність розвитку громадських засад в організації контролю за зазначеними категоріями звільнених. В якості альтернативи допускався адміністративний нагляд.

Приступаючи до здійснення реформи тюремної системи, Тимчасовий уряд проявив прагнення хоча б зовні відмежуватися від окремих атрибутів, властивих системі виконання покарань в умовах царського режиму. Наприклад, 26 квітня 1917 р. було прийнято постанову про перейменування ГТУ у Головне управління у справах місць ув'язнення (далі – ГУМУ), а також про перетворення Ради з тюремних справ у Раду із справ місць ув'язнення.

Створення останньої і визначення кола її обов'язків носило скоріше всього декларативний, а не практичний характер, тому що вже склад Ради, яка формувалась виключно з числа представників Петроградських відомств та установ, свідчив про її відрив від реального життя тюремної системи країни, інтереси якої, безумовно, не могли бути повною мірою враховані при визначенні політики і практики виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі.

Визнаючи головною метою місць ув'язнення соціальне перевиховання особи, що вчинила злочин, Тимчасовий уряд прагнув вживати заходів до реорганізації управлінських структур тюремного відомства для забезпечення реалізації цього завдання. Постановою від 29 липня 1917 р. закріплювалася нова структура ГУМУ, яка включала канцелярію і чотири відділи, до складу яких входило три інспекції та тринадцять проваджень. Проводячи роботу по упорядкуванню служби нагляду в місцях ув'язнення, ГУМУ в той же час не виключало можливість використання у забезпеченні належного порядку самих ув'язнених.

Практична реалізація цієї задачі вбачалась у впровадженні в місцях позбавлення волі прогресивної системи відбування покарання, за якої доля ув'язненого ставилася в пряму залежність від його поведінки. Від того, як

він веде себе під час відбування покарання, залежала можливість надання йому певних пільг, зокрема умовно-дострокового звільнення.

Перелік пільг, якими могли користуватися ув'язнені, включав: утримання їх у камерах, що не закривались на замки; надання побачень не через ґрати; короткочасні відпустки до міста тощо. Вводився інститут виборних старост з числа ув'язнених. В процесі розробки основних напрямів здійснення реформи тюремної системи ГУМУ впритул підійшло до визначення основних засобів виправно-виховного впливу. «Пенитенциарный режим, підкреслюється в одному з циркулярних листів Главку, ставящий во главу угла возрождение и социальное перевоспитание человека, имевшего несчастье совершить преступление, и не забывающий в заключенном личного человеческого достоинства, должен, конечно, покоиться на соблюдении известного порядка и дисциплины в месте заключения. Бели в местах заключения нет необходимой дисциплины, если заключенные совершают побеги, запасшись доставленными им с воли оружием и другими предметами, если они проводят время в праздности, то все меры, направленные к их перевоспитанию, окажутся безрезультатными и напрасными» [3; с. 95].

До числа основних засобів впливу на особистість ув'язненого ГУМУ, в першу чергу, відносило працю, яка розглядалась не тільки у якості елемента кримінальної репресії, що підсилював або послаблював її в залежності від важкості робіт, але і у якості необхідної умови виконання покарання у виді позбавлення волі. Організація робіт, на думку керівництва ГУМУ, повинна переслідувати не посилення покарання, а виховні цілі. Такий підхід вимагав критичної оцінки характеру робіт, виконуваних ув'язненими, з точки зору їх виховно-виправного впливу.

Таким чином, виходячи із загальної оцінки організації трудового використання ув'язнених, ГУМУ наполегливо вимагало від місцевих тюремних органів негайного прийняття заходів з метою попередження безробіття ув'язнених у місцях позбавлення волі [2; с. 31].

В умовах, коли великі маси засуджених в місцях ув'язнення позбавлені можливості працювати, постійно виникають проблеми забезпечення їх зайнятості корисними справами не тільки з метою формування їх особистості, але для того, щоб виключити розвиток неминучих процесів, що дестабілізують обстановку. Тому ГУМУ в якості виходу із складного становища щодо побутового устрою ув'язнених, зокрема залишку вільного часу, вбачало у всебічному розвитку бібліотечної справи, скасуванні раніше існуючих обмежень на читання книг.

Досить суттєвою особливістю розглянутого періоду з урахуванням зміни державного ладу була правова неврегульованість порядку виконання позбавлення волі. Визнаючи очевидну невідповідність дореволюційної правової бази новим завданням тюремної перебудови, ГУМУ, тим не менш, не поспішало з її докорінною переробкою. В циркулярному листі від 27 квітня 1917 р. за № 34 вказувалося, що Загальна тюремна інструкція від 28 грудня 1916 р. не може вважатися такою, що «підлягає безумовному

застосуванню», і в той же час рекомендувалося нею керуватися надалі до підготовки нового правового документа. Причому, обсяг і межі використання положень зазначеної інструкції не були обумовлені [1; с. 102].

Такий підхід керівництва ГУМУ до вирішення основних питань організації діяльності місць ув'язнення, природно, не міг сприяти їх нормальному функціонуванню. Абсолютна більшість в'язнів не сприймала старих тюремних порядків і тому вважала зайвими багато правових норм, встановлених колишнім режимом, що регламентували порядок і умови виконання покарання.

Заворушення і втечі ув'язнених стали повсякденним явищем. Постійне ускладнення оперативної обстановки в місцях ув'язнення поставили ГУМУ перед необхідністю не тільки відмовитись від запровадження нових підходів у роботі з ув'язненими, але і провести невідкладні заходи щодо посилення режиму та погіршення умов утримання.

Вважається, що остаточний відхід від раніше проголошеного курсу на демократизацію і гуманізацію виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі, впровадження прогресивної системи відбування покарання пов'язаний з участю ГУМУ в забезпеченні акцій щодо виконання смертної кари.

Таким чином, у поступовому відході ГУМУ від реалізації стратегічних завдань проявилася одна з закономірностей суспільного розвитку. Чим складніше соціально-економічне становище країни, чим напруженішими є процеси створення і вирішення суперечностей в суспільстві, тим частіше і активніше використовується репресія в якості одного з основних засобів стабілізації обстановки. Ця закономірність особливо проявила себе у непослідовності і крайньої суперечливості заходів з проведення тюремної реформи, що здійснювалися ГУМУ.

Загострення класових і основних протиріч неминуче викликало посилення режиму і порядку відбування покарання, скасування прогресивних реформ і починань. Закони суспільного розвитку в цих умовах справляють визначальний вплив на зміст виконання кримінального покарання не тільки щодо політичних супротивників, але і всієї маси загальнокримінальних злочинців.

Висновки.

1. Характер і зміст революційних перетворень політичного і соціально - економічного ладу з неминучістю викликали відповідні зміни у каральній політиці держави та у ході її реалізації при виконанні кримінальних покарань.

2. Лютнева революція (1918 р.) та її наслідки вчинили суттєвий вплив на становище тюремного справи. З одного боку, руйнівна сила революції завдала істотної матеріальної шкоди пенітенціарній системі, відновлення матеріальної бази якої виявилось не під силу Тимчасовому уряду. З іншого боку, зміна соціально-політичної обстановки в країні, часткове руйнування бюрократичних управлінських структур тюремного відомства, суттєва

зміна кадрів вищої управлінської ланки надали широкі можливості для розробки абсолютно нової за змістом концепції виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі, в основу якої було покладено принципи гуманізму і демократичних засад.

3. Нестабільність політичної обстановки у країні, відсутність достатніх матеріальних ресурсів, невирішеність кадрових проблем у період перебування при владі Тимчасового уряду зумовили незавершеність реформи тюремної системи.

Список використаних джерел

1. Детков М.Г., Крашенинникова Я.В. Тюрмы, лагеря и колонии России // М.Г. Детков, Я.В. Крашенинникова, – М. : «Вердикт-ІМ», 1999. – 448 с.

2. Советское исправительно-трудовое право. – М. : Госюриздат, 1960. 327 с.

3. Детков М.Г. Содержание пенитенциарной политики Российского государства и ее реализация в системе исполнения уголовного наказания в виде лишения свободы в период 1917-1930 годов // М.Г. Детков, – М. : «ЦентрИздат», 1992.– 195 с.

*Трохименко Дмитро Олегович,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби*

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Наприкінці XV століття у житті українського народу з'являється нова військово-політична сила – козацтво, яке через деякий час виступило в ролі творця нової української держави. На той час у світі державний лад уособлював у собі всі сфери життя людей. Це також стосується і кримінально-виконавчої системи того часу.

Актуальність дослідження полягає в тому, що сьогодні пенітенціарна система України перебуває у стані широкого реформування, одним із головних завдань нової кримінально-виконавчої системи України є гуманізація інституту покарання.

Тому я вважаю, що буде логічним і актуальним висвітлити систему злочинів і покарань Козацько-гетьманської держави, яка залишила яскравий слід в українській історії.

Таким чином, вважається доцільним дослідити особливості кримінально-виконачої системи українських козаків, зокрема, їх важкості та виявлення причин застосування таких покарань.

Система злочинів і покарань запорізького козацтва складалася у відповідності до звичаєвого права. Покарання у запорізьких козаків залежало від ступеня тяжкості вчиненого злочину. Щоб уявити систему покарань та ступінь їх суворості, варто ознайомитись з їх призначенням. Покарання на Запоріжжі мало за мету, в першу чергу, покарати злочинця або відплатити за його злочин. Але не меншим мотивом була потреба забезпечити охорону населення

Січі від злочинців та їх шкідливої діяльності. Тому кара відігравала роль ліквідації рецидивістів або їх залякування й попередження повторного вчинення злочину, тобто мав місце принцип загальної превенції. Це попередження стосувалось також всього населення, і цим система кар виконувала виховну функцію. Варто зауважити, що на Запоріжжі не тільки карали злодіїв, але й тих, хто переховував або купував крадені речі [1, с. 17].

Мета покарання включала також відшкодування збитків окремому козакові чи Війську Запорізькому. Система покарань, відображаючи до певної міри характер епохи та тогочасні правові погляди, доповнювала загальну картину історичного буття. Каральні заходи склалися під впливом певних умов життя, того чи іншого ладу, залежали від ступеня культури, характеру людини, а також від тих чи інших суспільних завдань. У системі покарань провідними були майнові покарання, як на користь потерпілого або його родичів, так і на користь органів держави які стягувались за ту чи іншу провину грошима, худобою, кіньми. Це було одним із джерел прибутку Війська Запорізького; штрафи йшли на користь всього війська чи якогось одного куреня або військової старшини.[3, с. 538] Найбільш розповсюдженими були головщина, нав'язка, відшкодування матеріальної шкоди.

Що стосується такого покарання, як позбавлення волі, то воно як правило, являло собою короткостроковий арешт, іноді – сидіння «на гарматі». Як справедливо зазначає М. Є. Слабченко, в Гетьманщині в'язниці залишились ще з польських часів, «Малорусские власти не создали национального типа тюремного заключения» [4, с. 178]. Кара позбавленням волі була малопоширеною і метою було, насамперед, приниження честі або збезчещення засудженого. Ця кара була звичайно короткотерміновою і відбувалася у такий спосіб: в'язня приковували до стовпа або до гармати. Часто прив'язування до гармати було як додаткова кара, після виконання основної кари – биття киями. При застосуванні тюремного ув'язнення злочинця закривали в пушкарні, вогкому і холодному льосі [5, с. 91].

Кару за зневагу, образу честі й порушення прав застосовували шляхом докору, позбавлення певних прав, наприклад, заборонялось бути обраним

на керівні посади. Найбільш розповсюдженим видом страти було повішення, воно застосовувалось за крадіжку, зґвалтування, вбивство.

Для виконання смертного вироку у запорізьких козаків взагалі не існувало ката: коли треба було стратити якогось злочинця, його наказували стратити іншому злочинцеві; якщо ж на той час був лише один злочинець, то його залишали у в'язниці до того часу, поки не з'являвся другий; тоді новий злочинець страчував засудженого раніше. Функцію ката виконував також полонений татарин, бо ніхто з вільних козаків не хотів цього робити. Смертні кари на Запоріжжі виконувались біля шляхів і далеко від осель. Під час свят і постів смертних вироків не виконували: відігравав велику роль релігійний характер Запоріжжя. Були також випадки, коли визнаного винним з ганьбою виганяли з полку, міста чи села із заборорою будь-коли повертатися назад. Перед тим його «мітили», надрізавши носа або відрізавши вухо, ставили тавро. Під загрозою суворих покарань жителям краю заборонялося допомагати чи давати притулок покараним вигнанцям. На Запоріжжі розрізняли смертні кари прості та кваліфіковані (пов'язані з продовженням мук). У простий спосіб смертні вирокі могли виконувати через повішення, таким чином: 1) саджали засудженого на коня, прив'язували до дерева, потім били коня, кінь тікав, а злочинець зависав; 2) вішали вниз головою; 3) вішали гаком за ребро; а ще також давнім способом було топлення.

Смертна кара через відрубання голови практикувалась на Січі під кінець її існування, під впливом московської практики.

Щодо кваліфікованих видів смертної кари, то застосовувались такі: саджання злочинців на палю за поранення або вбивство; закопування живцем у землю (чи не найстрашніша кара) – за вбивство і виключно до дітовбивць; забиття киями – за мужолозтво і скотолозтво, а також для рецидивістів-зłodіїв та за спілку зі зłodіями. Смертна кара на Запоріжжі в XVI–XVII ст. була досить поширеною і застосовувалась як радикальний засіб позбавлення суспільства від злочинців: вона нищила злочинця, страхала інших і не вимагала при здійсненні великих затрат.

Умови, за яких виникла Запорізька Січ, основні риси її організації, специфіка тодішньої епохи – вся сукупність цих обставин, безумовно, повинна була відбитися на характері покарань. Покарання на Запоріжжі дійсно були суворими, але якщо згадати, що то був суворий час, коли безперервна кривава боротьба вбивала в людині гуманні почуття та робила жорстоким її серце, суворість покарань стане зрозумілою. Крім того, якщо проаналізувати те, що існувало в XVI–XVIII ст. у сфері каральної політики на Заході та в Російській державі, де дії «інквізиції» по в'язницях з тортурами, спаленням живих людей і т. ін. були неймовірно жорстокішими, то можна погодитись, що каральна система Запоріжжя, в цілому, була порівняно м'якою. Більшість жорстоких кар з часом була значно пом'якшена, а деякі навіть зовсім не застосовувались. Хоч і ті жорстокі кари, які застосовувалися раніше, були прийнятними тільки у разі вчинення винятково жорстоких злочинів. Треба також враховувати і те, що йдеться

не про звичайну суспільну групу чи державний організм, а про мілітарне утворення, яке майже постійно брало участь у воєнних походах. При цьому почуття жалю, справедливості, звичайної людської гуманності на деякий час завмирили, а пристрасть розпалювалась, і козак не знав і не хотів знати межі своєї ненависті. Але надмірні смертні вироки та тілесні покарання (каліцтва) ставали занадто невивідними: зростала дорожнеча робочих рук, адже у Визвольній війні загинули десятки тисяч людей. І з часом ці кари були відмінені. Кари церковні передбачали публічне каяття (такі кари частіше застосовувались у паланках, а в Коші – значно рідше). Це покарання набуло поширення вже у кінці існування Запорізької Січі.

Як стверджував Падох Я.: «під тиском Російської імперії січові суди були змушені до своїх традиційних карних мір додати новий вид: заслання до Сибіру. Доходило до того, що запорізькі суди стали самі накладати на підсудних цю кару або кару висилки засуджених. Щоб врятувати рештки запорізьких вольностей, кошові були примушені виконувати доручення Москви без опору, тим більше, що козацькі суди вже були інфільтровані російськими представниками. Під впливом останніх до каральної системи запорізьких судів вводились також традиційні російські кари, такі, як клеймування, виривання ніздрів, каторга та інші» [6, с. 122]. Разом з тим російська влада указом 1749 року заборонила смертні вироки на Запоріжжі [7, с. 10]. В указі зазначалось, що пійманих злочинців необхідно направляти до Києва, до міського генерал-губернатора, де їх мали тримати під посиленою вартою, а справи про їх злочини подавались на вирішення Сенату.

Отже, кримінально-виконавча система козацької доби цілком відповідала часу в який існувала. Я вважаю, тільки така система покарань могла забезпечити порядок в той час, і сприяти тим досягненням які були у козаків.

Список використаних джерел

1. Вербинець Л. Судівництво і кара на Запоріжжю / Вербинець Л. // Українське козацтво. – 1973. – № 2 (24).
2. Мірза-Авакянц Н. Нариси з історії суду в Лівобережній Україні другої половини XVII століття. II. Норми права та типи злочинів у судовій практиці // Наукові записки науково-дослідчої кафедри історії української культури. 1927. № 6.
3. Д-ский А. Система карательных мер в Запорожьи (Историко-юридический очерк) / А. Д-ский // Киевская старина. – 1893. – Т. 40.
Слабченко М. Е. Опыты по истории права Малороссии XVII и XVIII в.в. Одесса, 1911.
4. Архів Коша Нової Запорізької Січі. – К. : Наукова думка, 1994. – 228 с.
5. Падох Я. Суди і судовий процес старої України: Нарис історії / Я. Падох.

6. Записки наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка. – 1990. – Т. 209.
7. Наріжний С. Судівництво й кари на Запоріжжі / С. Наріжний. – Прага, 1939. – 30 с.

*Федорова Катерина Олександрівна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, старший лейтенант
внутрішньої служби*

ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

В закордонному праві існують інституції які дозволяють не застосовувати передбачене за скоєний злочин покарання, а за інших умов замінювати його іншими засобами. До таких інституцій належить і інститут пробації система наглядових та соціально-виховних заходів, які застосовуються до засуджених замість позбавлення волі.

Таким чином стає питання, як система пробації розвивається в Україні. Система покарань без позбавлення волі існувала і раніше в Україні, але на сьогодні в Україні діє інститут пробації який є новим і який виконує досудову функцію, функцію виконання кримінальних покарань та пенітенціарну функцію.

Орган пробації виконує такі види покарань не пов'язані із позбавленням волі: громадські роботи, виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, він також здійснює облік осіб, звільнених з міць позбавлення волі з випробуванням, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Діяльність органу пробації направлений на зменшення відсотку рецидиву серед засуджених до позбавлення волі. Таким чином, особа позбавляється ймовірності отримати криміногенну деформацію в установах виконання покарання та не втрачає зв'язок із соціумом.

Саме тому застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі є перспективним кроком, який показує подальшу гуманізацію кримінальних покарань в Україні.

Метою статті є визначення стану тенденцій впровадження інституту пробації в Україні і дослідження напрямків його розвитку в Україні.

Великий внесок у дослідження питань пробації внесли такі вітчизняні вчені як: В.Я. Богданов, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, О. В. Беца, І. В. Боднар, Р. М. Гура, В.М. Дьомін, О.М. Джужа, Т. А. Денисова, О. М. Звенигородський, Л. Г. Остапчук, С. І. Халімон, І. С. Яковець та інші.

Одним із головних кроків провадження пробації в Україні стала ратифікація 16 вересня 2014 року Верховною Радою України Угоди про асоціацію із ЄС. Розглядаючи питання діяльності пробації, слід дізнатися, що означає такий напрям діяльності урядових та неурядових організацій, ознайомитися з поглядами науковців з цього питання.

І. Г. Богатирьов визначив, що пробація є засобом покарання, який полягає у передачі особи, визнаної судом винною у вчиненні злочину, під нагляд спеціальної служби, на термін та на умовах, визначених судом, за порушення яких стає наслідок позбавлення волі [1, с. 25].

Щодо оцінки ризику вчинення повторного правопорушення, оцінка ризику це означає що у всьому світі, де працює служба пробацій є науково-визначені сфери діяльності, які мають найбільший вплив на можливість чи на ймовірність вчинення повторного правопорушення. Тобто це сфера життєдіяльності, освіта, місце проживання, відносини в сім'ї, відносини з друзями і тд. Є сфера особистісних характеристик є сфера залежності, і вчені визначили, що ці сфери вони можуть не мати прямого зв'язку із злочином, але якщо в цих сферах є проблеми, то є велика ймовірність що людина вчинить з тих чи інших причин правопорушення. Так працівник пробації робить оцінку цієї ситуації, визначає ці сфери, визначає ризик або ймовірність вчинення злочину. З цього виходить питання, яка повинна бути особа, що працює в пробації і яка повинна бути освіта. Працівник пробації може мати будь-яку освіту по спеціальності, але у світі таких людей називають соціальні юристи.

Слід також звернути увагу, що найбільш повне визначення пробації дає О. І. Богатирьова. Вона зазначає, що пробація – це різновид кримінальної відповідальності за скоєний злочин. Служба пробації спрямована на вивчення особи порушника, складання його соціально-психологічної характеристики, та подання до суду щодо обрання альтернативного виду покарання [2, с. 149].

Наступним кроком запровадження пробації в Україні стало прийняття Закону України «Про пробацію», в якому зазначається, що пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [3].

У зв'язку із прийняттям належним чином неопрацьованого Закону України «Про пробацію» привело до виникнення ряду законодавчих, організаційних та фінансових проблем. На думку І. А. Майбороди та В. І. Боднара існує ряд проблем, які потребують вирішення. Так, для цього створено належні умови для здійснення органом пробації досудової, наглядової та пенітенціарної пробації.

При цьому з'явилась необхідність наділити персонал служби пробації владними повноваженнями та обов'язками [4, с. 170].

Наступним кроком в розвитку служби пробації стала зміна структури діяльності підрозділів кримінально-виконавчої інспекції. Прийняття Закону

України «Про пробацію» було розпочато перепідготовку персоналу кримінально-виконавчої інспекції, яка проводилась у Білоцерківському училищі професійної підготовки персоналу Державної пенітенціарної служби України. Найбільшим розвитком пробації в Україні є залучення міжнародних експертів та використання міжнародного досвіду в сфері інституту пробації. Прийняття Закону України «Про пробацію» дало позитивні зміни і стало наближенням України до європейських стандартів. На даний час Державною пенітенціарною службою України плідне вдосконалення у галузі діяльності органу пробації, та покращення всіх практичних аспектів роботи служби пробації [5].

Список використаних джерел

1. Богатирьов І. Г. Пробація – як альтернатива позбавленню волі в Україні: наукове видання / І. Г. Богатирьов. – Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2010.–76 с.
2. Богатирьова О. І. Стан та проблеми наукового дослідження у сфері пробації / О. І Богатирьова // Бюлетень міністерства юстиції України. – 2013. – № 10. – С. 146–152.
3. Про пробацію: Закон України від 05 лютого 2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 93.
4. Боднар І. В. Основні тенденції реформування органів та установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України / І.В. Боднар, І. А. Майборода // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. - № 5. – С. 169–171.
5. Інформація про стан підготовки до реалізації положень Закону України «Про пробацію», а також роботу, проведеноу ДПтС України щодо створення передумов до його впровадження. Станом на 27 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvs.gov.ua/zmi/IntruductionProbation27082015.-pdf>.

*Чернінська Ганна Олександрівна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби, лейтенант
внутрішньої служби*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день Україна переживає не легкі часи. Найпоширенішими проблемами в розвитку економіки набувають проблеми ефективної зайнятості населення України і масового безробіття. Безробіття

в суспільстві складає реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя. Та все ж таки однією з тих категорій населення яка потребує більшої допомоги є молодь, адже вона найменш захищена верства населення, яка перебуває на даному етапі розвитку та потребує великої підтримки з боку держави. Найбільшою необхідністю виступає для молоді зайнятість, адже за допомогою роботи молоде покоління може отримати засіб для існування та реалізувати себе як повноправного члена суспільства та забезпечити економічне зростання країни.

Фундамент у вирішенні окремих проблем в рамках правового регулювання зайнятості й працевлаштування молоді в Україні заклали такі науковці як : А.Ю. Бабаскіна, Д.О. Карпенко, Б.К. Бегичев, Ю.М., Щотова, Є.О. Монастирський, О.О. Голованова, Т.П. Збрицька, С.М. Прилипка. Також вагомий внесок зроблений представниками економічної науки, а саме М. Хмелярчук, С.Злупком, О. Абашиною, М. Долішнім, О. Ягірською, Е.Лібановою, В. Кравченко.

Дослідженню правових проблем працевлаштування молоді присвячено наукові статті О.С.Реус, В.П. Пастухова, В.С. Венедиктова, З. Колесниченко Конституція України проголосила право кожного на працю і встановила умови для його реалізації. Молодь – головна рушійна сила сучасного світу, у руках молодих юнаків і дівчат знаходиться майбутнє нашої суверенної, незалежної, демократичної держави. Водночас молодь є найбільш уразливою та соціально незахищеною категорією населення. Через відсутність правових та професійних знань, достатнього практичного досвіду, а також дуже часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці, реалізувати своє право на працю молодим громадянам сьогодні стає дуже складно.

Сьогодні, коли відбувається різке зниження якості життя, здоров'я населення, у тому числі й молодого покоління, посилення наркотичної залежності, зростання злочинності в молодіжному середовищі, потрібна кардинальна активізація державної політики по відношенню до покоління, яке самостійно вступає в життя. За роки незалежності України кількість молоді, яка здобуває вищу освіту і є студентами збільшилася майже вдвічі, з яких майже не кожен стикається з найгострішою проблемою сучасності – працевлаштування. Закон України «Про зайнятість населення» визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття.

Питання забезпечення зайнятості молоді є важливим для суспільства і держави. Ігнорування вказаної проблеми може призвести до відсутності кваліфікаційного кадрового потенціалу в країні, підвищення рівня незайнятості, злочинності серед молоді [1].

Погоджуюсь с думкою О. М. Ярошенко, який вважає, що ситуація, яка протягом останніх років склалася із зайнятістю та працевлаштуванням молоді, без перебільшення є напруженою та має тенденцію до погіршення. Загострення соціально-економічних проблем, недосконалість правової і

нормативної баз, відсутність дієвих механізмів державної підтримки молоді в період її соціального становлення і розвитку значно ускладнили процеси відновлення інтелектуального потенціалу, трудових ресурсів держави, негативно позначилися на матеріальному становищі молоді сім'ї, здоров'ї, фізичному й духовному розвитку молодих громадян, призвели до зростання безробіття серед молоді, загострення криміногенної ситуації в суспільстві. Боротьба за виживання вітчизняних підприємств призводить до погіршення умов праці, в тому числі молоді. Тим часом можливості молодих людей обмежені через їх низьку конкурентоздатність порівняно з іншими категоріями населення [2, с. 205].

Переважає більшість молодих людей, котрі виходять на ринок праці, є недавніми випускниками навчальних закладів різного рівня акредитації і практично кожен третій випускник виявляється незайнятим і шукає роботу.

За даними державної служби зайнятості, кількість зареєстрованих безробітних на кінець звітної періоду у 2017 році становить: січень - 429,0 тис.ос., лютий - 439,4 тис. ос., березень - 406,8 тис. ос. з них отримують допомогу по безробіттю :січень - 351,2 тис.ос., лютий - 365,2 тис. ос., березень - 332,8 тис. ос. [3]. Із загальної чисельності незайнятих громадян 55 % складають молоді люди у віці до 35 років.

Безробіття серед молоді у два-три рази вище, ніж безробіття дорослого населення. Аналіз зайнятості молодих людей засвідчив, що ситуація на молодіжному ринку є доволі нестабільною внаслідок високого рівня економічної не активності молоді. Зберігається проблема невідповідності потреб ринку праці та системі фахової освіти.

Права та обов'язки випускників вищих навчальних закладів, порядок працевлаштування молоді регулюються, Кодексом законів про працю України, Законом України «Про зайнятість населення», Законом України «Про вищу освіту», статтею 7 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», відповідно з яким держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю [4]. Робота в цьому напрямку триває не тільки в правовій площині, а й на практиці. Так вже не перший рік Міністерство освіти і науки України розвиває мережу молодіжних центрів праці, а також молодіжних громадських організацій [5].

Роботодавці не схильні брати на роботу молодь. Головна причина – це відсутність певного досвіду практичної діяльності. Три роки стажу за фахом - така умова є обов'язковою в більшості компаній при прийомі на роботу.

Таким чином, виникає протиріччя - підприємства очікують чималого досвіду практичної діяльності, який можна отримати тільки в процесі роботи. У багатьох зарубіжних країнах така проблема вирішується досить просто - фірми беруть на себе відповідальність за навчання молодого фахівця всім необхідним навичкам для певної посади.

На превеликий жаль, в Україні такі заходи надають досить рідко. Ще один аспект полягає у вимогах самих молодих претендентів, які часто

бувають завищеними. Якщо раніше молодь обирала собі роботу в залежності від інтересів, то тепер пріоритети змістилися у бік рівня оплати професії [6].

Таким чином, для вирішення проблем працевлаштування молоді необхідно вжити заходів щодо поліпшення діяльності державних органів у напрямках забезпечення зайнятості молоді.

На нашу думку, основним завданням органів служби зайнятості повинно стати застосування ефективних заходів, що підвищують шанси молодих людей інтегрувати в структуру ринку праці, гідно закріпитися на ньому, стати конкурентоспроможними. Підвищити конкурентоспроможність на ринку праці окремих категорій молодих громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

2. Ярошенко О. М. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді / О. М. Ярошенко // Вісник Академії правових наук України. – 2014. - № 4. – С. 205–213.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>

6. Павленко Ю. Молодежь нуждается в поддержке государства / Ю. Павленко // Зеркало недели. – 2009 – №25.

*Шевчук Анастасія Олександрівна,
слухач денної форми навчання 5
курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби України,
лейтенант внутрішньої служби*

МІСЦЕ І РОЛЬ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК У ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Під час дослідження питання стосовно того, яке місце займають принципи диференціації та індивідуалізації виконання кримінального покарання у теорії кримінально-виконавчого права важливо дослідити витoki даних принципів, застосувавши принцип сходження від загального до конкретного.

Принципи права мають історичний характер і є результатом осмислення закономірностей розвитку суспільства в цілому. У процесі формування правових систем принципи права окремих держав набувають універсального значення.

У теорії права всі принципи прийнято класифікувати на три групи: загально правові, галузеві, міжгалузеві. Галузеві принципи кримінально-виконавчого законодавства вперше в історії вітчизняної юриспруденції закріплено у ст. 5 КВК України, а саме: невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань [1].

Різні аспекти реалізації принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання досліджено в працях багатьох учених у галузі кримінально-виконавчого права як України, так і зарубіжних країн, а саме: Л. В. Багрія-Шахматова, О. І. Бажанова, І. Г. Богатирьова, Т. А. Денисової, О. М. Джужі, О. І. Зубкова, О. Г. Колба, В. Я. Конопельського, О. М. Кревсуна, М. П. Мелентьєва, О. С. Міхліна, М. С. Пузирьова, А. Х. Степанюка, Ю. М. Ткачевського, В. М. Трубникова, Б. С. Утєвського, С. В. Царюка, І. С. Яковець та інші. Щодо доктринального визначення досліджуваного принципу, то М. С. Пузирьов у своїй монографії наводить наступне визначення принципу індивідуалізації та диференціації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

За його переконанням, диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі – це головні засади, керівні ідеї, що

закріплені в нормах кримінально-виконавчого законодавства і є вимогами, які визначають, що до різних категорій засуджених із урахуванням їх соціально-демографічної, кримінально-правової та кримінально-виконавчої характеристик слід застосовувати різний обсяг карально-виховного впливу. А засоби виправлення і ресоціалізації засуджених мають застосовуватися з урахуванням індивідуальних особливостей особистості засудженого та його поведінки під час відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк [2,с.106].

У свою чергу, В. Я. Конопельський провів розмежування між принципами диференціації та індивідуалізації не лише дотично до галузі кримінально-виконавчого права [3], а й розмежував їх на рівні кримінального права, як передумову призначення справедливого покарання [4].

Водночас, поіменовані вчені оглядово визначили місце досліджуваного ними принципи у теорії кримінально-виконавчого права, зосередивши увагу в основному на його співвідношенні з іншими принципами кримінально-виконавчого законодавства.

Метою цієї публікації є визначення місця принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк, шляхом вивчення і дослідження наукових праць дослідників цього питання.

Такі принципи як диференціації та індивідуалізації відносяться до галузевих принципів кримінально-виконавчого права.

Принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарання є похідним від такого принципу кримінального права, як диференціація й індивідуалізація відповідальності. В кримінально-виконавчому праві він виражається в диференціації й індивідуалізації виконання (відбування) покарання [6,с.34].

Диференціація виконання покарання полягає в тому, що до різних категорій засуджених в залежності від тяжкості вчинених ними злочинів, злочинної діяльності в минулому, форми вини, поведінки в процесі відбування покарання застосовується каральний вплив в різних обсягах.

Крім того, він також є принципом окремого інституту кримінально-виконавчого законодавства, зокрема такого, який визначає певний вид установи виконання покарань конкретним категоріям засуджених [5,с.26]. Цей принцип дістав своє відображення в статтях 92, 94 КВК України [1]. Аналіз наукових позицій поіменованих вище вчених у галузі кримінально-виконавчого права, а також законодавства у сфері виконання та відбування покарань дає можливість узагальнити, що принцип диференціації виконання покарань втілюється у різних умовах тримання засуджених, різному правовому статусі залежно від класифікаційних груп засуджених (жінки, неповнолітні, інваліди та ін.), рівні ізоляції та інших елементах кримінально-виконавчої характеристики покарань, пов'язаних з позбавленням волі, які застосовуються залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених, а також їх ставлення до основних

засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. Ураховуючи кримінально-правову характеристику злочинів, за які законом про кримінальну відповідальність передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, підвищений рівень суспільної небезпеки відповідних категорій засуджених, а також світову пенітенціарну практику за вказаним напрямом, цілком закономірним видається тримання засуджених до довічного позбавлення волі в установах найвищого (максимального) рівня безпеки.

Принцип індивідуалізації виконання покарання базується на обліку не групових, а індивідуальних особливостей особи засудженого, які враховуються при відбуванні ним покарання. Так, у ч. 4 ст. 6 КВК України, в якій закріплений цей принцип, вказується, що засоби виправлення повинні застосовуватися з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого злочину, а також поведінки засудженого під час відбування покарання [1].

Принципи кримінально-виконавчого законодавства, закріплені зокрема у ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу України, є втіленням принципів кримінально-виконавчого права, які були сформульовані наукою кримінально-виконавчого права і які є виразом головного, основного в цій галузі права, а також відображають тенденцію його розвитку та шляхи вдосконалення [7, с. 3].

З урахуванням вищевикладеного, можна підтримати судження вітчизняних учених-пенітенціаристів, що під принципами кримінально-виконавчого права слід розуміти загальні керівні положення, ідеї, імперативні вимоги, які складають основу щодо державної кримінально-правової політики у сфері виконання кримінальних покарань, характеризують його сутність і призначення в суспільстві і мають доктринальне вираження та нормативно-правове закріплення [7, с. 36]. Розглянувши принципи диференціації та індивідуалізації виконання покарання у його співвідношенні з теоретичними засадами науки кримінально-виконавчого права, можна зробити висновок: що вони володіють нормативними властивостями і стають обов'язковими у формуванні відповідної галузі права та законодавства, а також при виконанні та відбуванні покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Кожний із принципів кримінально-виконавчого права має доволі складну будову. Він складається з різноманітних юридичних імперативів, які тісно взаємопов'язані і взаємодіють між собою, надаючи нормам кримінально-виконавчого законодавства ознак системності.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21.
2. Пузирьов М. С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення

- волі на певний строк : моногр. / Пузирьов М. С. ; за наук. ред. докт. юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. – К. : В Д «Дакор», 2014. – 300 с.
3. Конопельський В. Я. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі: поняття, зміст, реалізація у кримінально-виконавчій діяльності України : моногр. / Конопельський В. Я. – Одеса : Букаєв Вадим Нікіфорович [вид.], 2014. – 472 с.
4. Конопельський В. Я. Поняття та взаємодія диференціації та індивідуалізації покарання / В. Я. Конопельський // Південно український правничий час опис. – 2016. – № 1. – С. 29–33.
5. Кримінально-виконавче право України: підруч. для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за заг. ред. проф. А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2006. – 256 с.
6. Кримінально-виконавче право України: (Загальна та Особлива частини): навч. посібник / [О. М. Джужа, С. Я. Фаренюк, В. О. Корчинський та ін.] За заг. ред. О. М. Джужи. – 2-е вид. - К.: Юрінком Інтер, 2002. – 448 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України : науково-практичний коментар / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – [вид. друге, доп. і перероб.]. – Х. : ТОВ «Одісей», 2008. – 560 с.

*Шевцова Ірина Ігорівна,
курсант 3 курсу Харківського
національного університету
внутрішніх справ*

ТЕРОРИЗМ ТА МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТУ

Тероризм – це невирішена проблема ХХІ століття. Він виникає на основі політичних, соціальних, економічних та релігійних розбіжностей. Найбільша імовірність виникнення терористичного руху існує в країнах з найнижчими показниками економічного та соціального розвитку. Політичний ж тероризм притаманний, як розвинутим країнам, так і країнам, що розвиваються. В періоди, коли загострюється протиріччя в соціально-політичній сфері проявляється тероризм на релігійному ґрунті, який виникає через недостатність необхідних орієнтирів [1].

У нашій країні розвитку тероризму сприяють глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, зубожіння та люмпенізація значної частини населення, процеси соціального розшарування, розвиток кримінальних підприємницьких структур, корумпованість, розвиток потужного нелегального ринку зброї, девальвація моральних та духовних цінностей.

Одним з найбільш небезпечних аспектів тероризму в Інтернеті є вербування. Глобальний розмах мережі дозволяє групам пропагувати себе більшій кількості людей, в результаті усе зростаючих можливостей

інтерактивних комунікацій пропонуються великі можливості для сприяння групам і навіть прямого контакту з ними. Шляхом використання форумів можна втягнути в дискусію Інтернет – користувачів неважливо, прибічники це групи або супротивники, що може допомогти терористам позначити свою позицію і тактику, і, потенційно, збільшити рівень підтримки і загальної привабливості. Терористичні організації збирають інформацію про користувачів. Вербувальники можуть переміщатися по чатах і форумах в пошуку найбільш сприйнятливих членів аудиторії, особливо молодих людей. Інститут SITE у Вашингтоні проводив моніторинг Інтернет - комунікацій Алькаїди, виявив, що високотехнологічне вербування стартувало в 2003 році, з метою рекрутувати бійців для поїздки в Ірак і подальшого нападу там на сили США та коаліції. Потенційні новачки були «засипані» релігійними декретами і антиамериканською пропагандою, навчальними посібниками, як стати терористом Алькаїди, потім отримували детальні інструкції про те, як здійснити поїздку в Ірак, інструкції з завантаження програмного забезпечення (наприклад, «Pal Talk»), що дозволяє користувачам розмовляти в Інтернеті не побоюючись прослуховування тощо.

Протистояння цій проблемі потребує проведення низки заходів, з боку держави, спрямованих на посилення контролю над Інтернет простором. Використання передових методів для контролю, пошуку, відстежування і аналізу комунікацій, безумовно, допоможе в реалізації цього завдання. Проте, ці заходи не повинні порушувати громадянських прав і свобод. Крім того, необхідно збільшити інформованість населення про способи використання терористами Інтернету. І, звичайно ж, не варто забувати про міжнародну співпрацю.

Обмін розвідувальними даними, ухвалення єдиних законів по боротьбі із злочинністю в комп'ютерній сфері з тим, щоб розслідування злочинів і слідство у таких кримінальних справах проводилися б незалежно від національних меж, представляються ефективними заходами боротьби.

Досвід міжнародної антитерористичної діяльності дозволяє сформулювати першочергові завдання по боротьбі з тероризмом і екстремізмом в мережі Інтернет:

1. Розробити науково-методичне забезпечення щодо припинення терористичних атак з використанням глобальних інформаційних мереж, виробити єдиний понятійний апарат, шкалу оцінки загроз та їх наслідків.
2. Виробити механізм взаємного інформування про широкомасштабні комп'ютерних атаках і великих інциденти.
3. Виробити способи спільного реагування на загрози тероризму. Уніфікувати національні законодавства в сфері захисту критичної інфраструктури від Інтернет - тероризму.
4. Вести постійний аналіз Інтернет-простору з метою виявлення і блокування екстремістських і терористичних ресурсів. Залучати до процесу виявлення протиправного контенту пильних Інтернет- користувачів.

5. Вести роз'яснювальної роботи з метою опису суті тероризму і екстремізму, а також формування стійкого неприйняття суспільством ідеології насильства.

6. Залучати молодь до участі в протидії тероризму, екстремізму, націоналізму і релігійному фундаменталізму в освітньому середовищі, у блогах і форумах Інтернет-ресурсів [2].

Для розв'язання цих завдань необхідно залучати фахівців наступних спеціальностей:

- техніків, який забезпечує постійний доступ до мережі Інтернет і обслуговують апаратно-програмні комплекси моніторингу інформаційних ресурсів;
- аналітиків, що відстежують заклики до екстремізму і прояви тероризму в інформаційній сфері мережі Інтернет;
- психологів, що виявляють осіб, схильних (у т. ч. легко маніпульованим) до терористичних актів, проводять роз'яснювальні бесіди у блогах, на форумах, в телеконференціях значимих інформаційних ресурсів, особливу увагу приділяючи профілактиці серед підростаючого покоління.

Для ефективної протидії тероризму необхідно активізувати дослідження у галузі психології тероризму і екстремізму.

Список використаних джерел

1. Тероризм [Електронний ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Южакова Т. А., Лашин Р. Л. Профілактика идеологии терроризма и экстремизма в образовательной среде и сети Интернет / Т. А. Южакова, Р.Л. Лашин // Обзор НЦПТИ, 2013. - № 3. – С. 13 – 17 [Електронний ресурс] URL:<http://cyberleninka.ru/article/n/profilaktika-ideologii-terrorizma-i-ekstremizma-v-obrazovatelnoy-srede-i-seti-internet>

*Шепель Сергій Володимирович,
студент заочної форми навчання
5 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СВИДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми дослідження. Останні зміни в законодавстві України говорять про тенденцію радикального перегляду основних положень теорії кримінального процесу, їх гармонізацію з вимогами Ради

Європи. На сучасному етапі в цьому напрямку зроблено багато кроків і досягнуто певних результатів стосовно порядку обрання, заміни та скасування запобіжних заходів, правового статусу підозрюваного, обвинуваченого. Проголошуючи особу найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України [1]), держава тим самим бере на себе обов'язок забезпечення прав і свобод людини. Одним з аспектів цієї важливої і складної проблеми є вирішення низки питань, пов'язаних із законодавчим урегулюванням та реалізацією на практиці положень кримінально-процесуального інституту свідків. Незважаючи на те, що впродовж тривалого часу в науці кримінального процесу проводились дослідження цього інституту, говорити про те, що на даному етапі досягнуто єдності у поглядах вчених стосовно поняття, змісту, шляхів законодавчого закріплення та інших питань не доводиться.

Ступінь наукової розробки теми дослідження. Різні аспекти правового статусу свідка в кримінальному процесі досліджували С.М. Абрамян, Б.Т. Безлепкін, О.Є. Белоусов, В. Бойко, О.Д.Бойков, В.Д. Бринцев, В.М. Галузо, О.В. Ізотова, Г.М. Козирев, М.О. Колоколов, Л.І. Масленникова, В.І. Нікандров, О. Омеляненко, П. Репешко, В. І. Рохлін, О.П. Стуканов, О.І. Соколова, Л.В. Черечукіна та ін.

Метою роботи є аналіз правового статусу свідка в кримінальному процесі.

З метою забезпечення реалізації закріплених прав і свобод людини і громадянина Конституцією України встановлено відповідні правові гарантії. Зокрема, в ч. 1 ст. 59 Конституції [1] закріплене право кожного на правову допомогу, тобто можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги. Правом на отримання правової допомоги у кримінальному процесі може користуватися і свідок, коли він стикається з правовою проблемою, яка стосується його прав та законних інтересів. З усіх учасників кримінального процесу права свідка врегульовані чинним законодавством найменш чітко, що, зокрема, стосується і права на юридичну допомогу.

Правовий статус свідка можна визначити, виходячи з загальних положень теорії кримінального процесу. Він надає об'єктивні докази щодо винності або невинуватості особи відносно якої порушена кримінальна справа. Таким чином свідок, як учасник кримінального процесу вступає у кримінально-процесуальні правові взаємовідношення у судді під час дачі показань.

Процесуальний статус свідка у теорії кримінального процесу до кінця не визначений. По-перше, свідок, як вважають ряд авторів, не є стороною у кримінальному процесі, тому що він виконує обов'язок надати показання по кримінальній справі. Якщо ці показання не будуть відповідати правилам допустимості доказів, то свідок несе кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань, згідно ст. 384 КК України [2]. По-друге, свідок не має права здійснювати процесуальні дії у кримінальному процесі. Він не має права впливати на процесуальне рішення щодо порушення

кримінальної справи її закриття, направлення кримінальної справи до суду. Свідок не може вказувати на зміну обвинувачення відносно підслідного не тільки на стадії досудового, але й судового провадження.

Спеціальний статус свідка полягає в тому, що він має цивільну відповідальність надати показання по кримінальній справі, забезпечений спеціальною функцією, не має ніякого інтересу відносно підслідного та у разі погроз, здійснення насильства він має право на забезпечення відносно нього засобів захисту з боку правоохоронних органів [9, с. 297].

З набранням чинності КПК 2012 року у вітчизняному кримінальному процесі з'явилися поняття "свідок обвинувачення" і "свідок захисту" (ч. 6 ст. 352 КПК). Кожна сторона забезпечує прибуття в суд "свого" свідка. Суд лише сприяє сторонам кримінального провадження у забезпеченні явки свідків шляхом здійснення судового виклику (ч. 2 ст. 327 КПК [3]). Однак після приведення головуєчим у судовому засіданні свідка до присяги і попередження його про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і давання завідомо неправдивих показань особа стає свідком не сторони, а свідком правосуддя.

Свідку у КПК ФРН присвячено окремий шостий розділ «Свідок» («Zeugen») книги першої «Загальні положення» («Allgemeine Vorschriften»). У розділі «Свідок» містяться норми, в яких визначаються: права та обов'язки свідка, особливості допиту свідка та окремих категорій осіб (федерального Президента, депутатів чи міністрів), застосування запису при допиті, присяга свідка, допит про особисті дані особи, питання, які торкаються честі свідка та щодо його судимостей, компенсація свідкам, допомога адвоката [10 с. 136].

Таким чином, в теорії кримінального процесу невирішеними залишилися питання правової природи свідка; лише частково вирішеними – його участь як суб'єкта кримінально-процесуальних правовідносин та питання визначення його законного інтересу.

Необхідність теоретичної розробки зазначених питань стає наявною в умовах перегляду сутності та завдань кримінального процесу України, створення та запровадження нової законодавчої бази для регулювання кримінально-процесуальних правовідносин за участю свідків. З врахуванням проведеного дослідження можна було запропонувати наступні зміни та доповнення до КПК України [3] стосовно регулювання правового статусу свідка у кримінальному процесі України:

1) виділити свідка в окремий параграф Глави 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» КПК України;

2) закріпити порядок та особливості допиту таких високопосадовців як Президент України, міністри Кабінету міністрів України та народні депутати України, у ст. 226-1 КПК України «Особливості допиту Президента України, міністрів Кабінету міністрів України та народних депутатів України». У цій статті передбачити, що Президент України може бути допитаний як свідок, лише за місцем його проживання або роботи. Прем'єр-міністр, віце-прем'єр, міністри Кабінету Міністрів України,

допитуються як свідки у приміщенні Кабінету Міністрів України або Генеральної прокуратури України. Народного депутата України можна допитати як свідка у приміщенні Генеральної прокуратури України або у приміщенні Верховної Ради України;

3) у ст. 65 КПК України, доповнити перелік осіб які не можуть бути допитані як свідки, стосовно відомостей, що стали їм відомі через їх професійну діяльність, такими особами: аудитори, податкові консультанти та уповноважені з податків, дитячі та підліткові психотерапевти, аптекарі, консультанти з питань наркозалежності;

4) у п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК України доповнити перелік осіб, які можуть відмовитися від дачі показань, такими особами: заручений чи заручена обвинуваченого, чоловік чи дружина обвинуваченого якщо шлюб вже розірваний;

5) закріпити порядок прийняття присяги свідком в окремій статті 66-1 «Присяга свідка» КПК України. В цій статті необхідно передбачити: приведення свідка до присяги за розсудом суду; текст присяги; право близьких родичів обвинуваченого чи підсудного, на відмову від прийняття присяги; можливість відмовитися від прийняття присяги через релігійні переконання, але зобов'язати такого свідка підтвердити свої свідчення запевненням про правдивість показань іншими доказами іншими доказами; приведення до присяги свідка, що має слухові, мовні або зорові вади; обмеження у прийнятті присяги особами, які не досягли 18 років, мають душевні хвороби, розумову відсталість чи психічні захворювання, оскільки такі особи не мають достатнього уявлення про сенс присяги; можливість прийняття присяги свідком під час досудового розслідування у випадку, коли свідок не зможе з'явитися на судове засідання.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. № 28. – ст.532.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. - №25-26. – Ст.131.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. // Голос України від 19.05.2012. № 90-91.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. від 07.12.1984. № 8073-X Відомості Верховної Ради Української РСР 1984, додаток до № 51, ст.1122.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3782-XII>

zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3782-12

7. Алфьоров С М. Процесуальне становище свідка у справах про корупційні правопорушення: адміністративно-правовий / С М. Алфьоров // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2012. – № 1. – С. 3–10.
8. Кримінальний процес. підручник. / За заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К.: "Центр учбової літератури", 2013. – 544с.
9. Кучинська О. П. Процесуальний статус свідків: деякі особливості за новим КПК України / О. П. Кучинська // Юридичний час опис Національної академії внутрішніх справ . – 2013. – № 1. – С. 295–300.
10. Лушпієнко В. М. Свідок у кримінальному процесі ФРН / В. М. Лушпієнко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. – 2014. – № 1. – С. 134–137.
11. Панчук О. В. Захист прав свідка у кримінальному процесі України / О. В. Панчук // Адвокат . – 2012. – № 2. – С. 46–48.
12. Слінько С. В. Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі / С. В. Слінько // Форум права. – 2012. – № 1. —С. 878–882.

*Шульжинська-Халабуда
Анастасія Ігорівна,
студент денної форми навчання 5
курсу факультету денного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Втілення в життя взятого політичного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу потребує трансформації та модернізації багатьох аспектів державного управління в різних сферах суспільних відносин, вимагає приведення національних норм і правил у відповідність з європейськими та загально визнаними міжнародними стандартами будівництва й управління державою. У цьому контексті важливе значення має реформування органів пенітенціарної системи та їх організаційно-правового забезпечення з використанням позитивного зарубіжного досвіду вдосконалення й підвищення ефективності діяльності пенітенціарних установ, беззаперечного дотримання прав людини та громадянина й гуманізації кримінально-виконавчого процесу в цілому.

Реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело системи покарань із кризового стану [4].

Реформи в Державній пенітенціарній службі України (ДПтС) стосуються таких аспектів діяльності виправних колоній, як попереднє утримання тих, хто порушив законодавство, так і перебування відповідного строку покарань після судових рішень. У контексті приведення пенітенціарної системи у відповідність із європейськими стандартами Україна в реаліях сьогодення ми підтримуємо думку, що повинна здійснити багато перетворень: привести у відповідність умови утримання в установах, впровадити дієвий механізм законодавчої ініціативи щодо реформування, забезпечити дієвість системи альтернативних покарань на прикладі служби пробації, змінити примусову систему залучення засуджених до праці на соціально-доцільну, створити дієву систему ресоціалізації та соціальної адаптації засуджених з метою відмови останніх від подальшої злочинної діяльності, забезпечити нормальне медичне обслуговування, загальноосвітнє та професійно-технічне навчання засуджених тощо [6].

На нашу думку основними проблемами є те, що не змінювались стандарти функціонування установ виконання покарань 75 років Найбільша спадщина Радянського Союзу – структура служби майже не змінювалась протягом 25 років Незалежності Вдвічі зменшилась кількість засуджених після прийняття нового КПК у 2012 році 63%рівень заповнення установ виконання покарань до вступу в дію «Закону Надії Савченко».

В Україні 148 тюрем, які розраховані на 230 тис. людей, натомість у місцях позбавлення волі перебуває лише 70 тис., решта закладів напівпорожні. На них держава витрачає сотні мільйонів гривень (комунальні платежі, закупівлі, які непрозорі, тощо). Тож, на думку експертів, найперше потрібно провести інвентаризацію та вибрати ті установи, які можна швидко й недорого відремонтувати, щоб у них переселити ув'язнених. Решту установ варто законсервувати, потім через публічні конкурси продати приміщення і на виручені гроші збудувати сучасні в'язниці [3].

Також варто провести інвентаризацію так званого господарського блоку: у системі пенітенціарної служби 100 підприємств – усі вони збиткові.

Тюремна адміністрація повинна забезпечити засуджених еквівалентним набором послуг, які є в суспільстві: медичні, соціальні, релігійні, фінансові та юридичні консультації, але за додаткову плату.

Робити власний внесок у розвиток суспільства, відшкодувати збитки та брати відповідальність за своє життя і майбутнє – саме таким шляхом пішло реформування в'язничної системи Великобританії. Більшість в'язниць забезпечують засуджених можливістю вести активне громадське життя, незважаючи на позбавлення волі. Це суттєво підвищує спроможність людини після звільнення соціалізуватись і вести законослухняне життя [11].

Конструктивним є також підхід пенітенціарної служби Японії, згідно з яким процедура виконання покарань диференціюється залежно від класифікації засуджених. Усі засуджені до позбавлення волі поступають спочатку до центрів класифікації, звідки вони можуть бути направлені в пенітенціарні установи для: осіб з незначними злочинними нахилами; осіб із більш розвинутими злочинними нахилами; іноземних громадян; осіб, термін покарання яких більше восьми років; осіб, які молодші 20 років; психічно хворих осіб; осіб з різними захворюваннями та фізичними вадами. На думку право захисників, застосування подібного підходу в пенітенціарній сфері України дало б змогу пом'якшити умови відбування покарань для окремих категорій ув'язнених і гуманізувати процес виконання кримінальних покарань у цілому.

Оскільки, країни ЄС сприймають пенітенціарну політику не як право держави на здійснення примусу, а як механізм забезпечення національної безпеки суспільства, тому європейські політики та пенітенціарії втілюють у життя новітні реформи, які є альтернативою позбавленню волі. У міжнародній практиці запобігання злочинності визнано, що позбавлення волі повинно застосовуватися як крайній засіб впливу до небезпечних злочинців, оскільки ізоляція від суспільства нерідко сприяє деградації особистості та втраті соціально корисних зв'язків [10].

Пробація – це новий вид суспільних відносин у країнах ЄС, який за мету ставить не кару та ізоляцію від суспільства, а, навпаки, максимальне залучення всіх без винятку громадян до збереження людини від негативного впливу злочинного середовища, надання допомоги задля набуття повноправного членства в суспільстві.

Основними пріоритетами реформування є повноцінне запровадження служби пробації – перші пілотні офіси пробації для неповнолітніх, які були відкриті завдяки допомозі «AGRI Team Canada», показали чудові результати: 96% неповнолітніх не вчинили повторні правопорушення після зняття з обліку в кримінально-виконавчій інспекції, Демілітаризація – зменшення кількості атестованих співробітників в системі з нинішніх 77% до 28% (на прикладі нової структури центрального апарату та міжрегіональних управлінь). Ресоціалізація – демілітаризація системи дозволить змістити фокус більше на психологічну роботу із засудженими, на отримання ними додаткових професійних навичок, що в свою чергу дозволить збільшити кількість громадян, які зможуть легше повернутися до суспільства. Нові люди в системі – після проведення переатестації, реорганізації системи та підвищення рівня заробітної плати, в історично найзакритішу систему зможуть потрапити нові люди (не менше ніж 20% від особового складу).

Таким чином, у сучасних умовах стрижнем реформування пенітенціарної системи повинна стати виключно ідея ресоціалізації засуджених, що є основою пенітенціарної філософії.

Тому, для підвищення ефективності та гуманізації виконання покарань, дотримання прав і свобод засуджених, забезпечення контролю та

дієвої системи моніторингу в пенітенціарній сфері необхідно внести відповідні зміни до законодавчої бази, яка регламентує діяльність Державної пенітенціарної служби.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3–4, ст. 21.
2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 30, ст. 409.
3. Кримінально-виконавче право : [підручник] / за заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2010. 142 Публічне право № 1 (13) (2014) ’
4. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України : [підручник] / І. Г. Богатирьов. – К. : Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008.
5. Кримінально-виконавче право України : [навч. посіб.] / за ред. проф. А. Х. Степанюка. – К. : Юрінком Інтер, 2008.
6. Ягунов Д. В. Ідея пенітенціарної реформи / Д. В. Ягунов // Закон і обов’язок. – 2010. – 24 груд.
7. Про Державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 36–37, ст. 243.
8. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 394/2011.
9. Радов Г. О. Першочергові проблеми пенітенціарної політики України на сучасному етапі / Г. О. Радов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 1996. – № 1. – С. 12–16.
10. Синьов В. М. Підготовка спеціалістів для пенітенціарної системи / В. М. Синьов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 1996. – № 1. – С. 17–24.
11. Чакубаш Ю. В. Формування наукового погляду на тюрму як суспільно-державний інститут / Ю. В. Чакубаш // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 1998. – № 3. – С. 29–40

ЗМІСТ

Андріяш Д. Г. ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ, НЕ ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ	3
Ахмадова А. Ф. ПЕРШІ КРОКИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	7
Белінський В. В. ОБМЕЖЕННЯ ВОЛІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ	9
Будола О. Т. ЩОДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ	12
Буряк І. Г. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ З ПОТЕРПІЛИМ	16
Буряк О.М. ВИЗНАЧЕННЯ ВИПРАВНИХ РОБІТ ЯК ВИД ПОКАРАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	20
Вакулко Р. О. ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ МОЛОДІ	23
Великий М. Ю. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ЗБРОЇ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ	27
Гончар О. А. ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	32
Гуца А. В. ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ, ЯК ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	34
Демченко О. О. ВПРОВАДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	38
Денисенко К. С. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПОВОДЖЕННЯ З УВ'ЯЗНЕНИМИ	43
Дяков М. М. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	46
Дякова Т. І. ВИКОНАННЯ ВИКЛЮЧНИХ МІР ПОКАРАННЯ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	50
Железняк О. С. ОСНОВИ ТА ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	53

<i>Зав'ялова Л. І.</i> ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ВИД ПОКАРАНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ США, КАЗАХСТАНУ, ФРН, ШВЕЙЦАРІЇ	56
<i>Залужовська Г. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	59
<i>Захаренко М. С.</i> ЗЛОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ФОРМИ ЇЇ ПРОЯВУ	61
<i>Злишко Я. С.</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ДИСЦІПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ	65
<i>Комарова О.М.</i> ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ІНСТРУКЦІЇ ДОГЛЯДАЧУ ТЮРЕМНОГО ЗАМКА 1831 Р.	68
<i>Крат Д. Ю.</i> ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНАНА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	72
<i>Крупка І. В.</i> КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	77
<i>Крят В. М.</i> ГЕНЕЗА ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ, ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	81
<i>Кулик Д. М.</i> ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СНД	85
<i>Левченко С. В.</i> ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	89
<i>Луценко Д. С.</i> ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ЯК ВИД ПОКАРАННЯ (КРИМІНАЛЬНО - ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО - ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ)	92
<i>Лях А. К.</i> ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ГАРАНТІЙ ЇЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	96
<i>Нікончук М. О.</i> ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ У МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ	100
<i>Одарчук А. Р.</i> ПРИЧИНИ ІСНУВАННЯ ПРОБЛЕМ В АЛІМЕНТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ТА ШЛЯХИ ЇЇХ ВИРІШЕННЯ	104
<i>Откидач Т. С.</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН	107
<i>Петров Д. А.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ОБМЕЖЕННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	110
<i>Postupnyi Oleksii, Prykhodko Denys, Yabolnyk Tymofii</i> “FEARLESS GUARDIAN – 2015” AS MILITARY INTERPRETERS’ INTERNSHIP	113

Примак Є. Ю. НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ В КК УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ	115
Пузиревський М. В. МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	118
Пушенко Н. В. НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	121
Резнік О. Ю. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АРЕШТУ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ	125
Рубаненко Н. С. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ	129
Саніза М. Я. ЩОДО ПРИЧИН КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРІВ	132
Сєдих Г. Є. PRISONREFORM – РЕФОРМА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	136
Сікун А. М. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ	141
Синявська І. М. ЩОДО ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)	144
Солонько В. М. ДАТЧИК ТИСКУ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ВНУТРІШНЬОБАЛІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В КАНАЛАХ СТВОЛІВ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ	147
Созонець З. М. ПРИНЦИПИ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ	148
Стеценко М. О. ПРОКУРОКСЬКИЙ НАГЛЯД ЩОДО ДОДЕРЖЕННЯ ЗАКОННОСТІ ОРГАНАМИ ТА УСТАНОВАМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	152
Тарасенко А. В. ЕВТАНАЗІЯ АБО ПРАВО ЛЮДИНИ НА СМЕРТЬ	155
Тарасенко Є. Ю. ОБ'ЄКТ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ	159
Токар Р. О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМИ ТЮРЕМНОЇ СИСТЕМИ ЗА ЧАСІВ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ	163
Трохименко Д. О. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	168
Федорова К. О. ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	172
Чернінська Г. О. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	174
Шевчук А. О. МІСЦЕ І РОЛЬ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК У ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	178

<i>Шевцова І. І.</i> ТЕРОРИЗМ ТА МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТУ	181
<i>Шепель С. В.</i> АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СВІДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ	183
<i>Шульжинська-Халабуда А. І.</i> ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	187

Наукове видання

**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РОЛЬ В РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ**

*Матеріали
I науково-практичної конференції курсантів, студентів,
слухачів та молодих дослідників
(Чернігів, 12 квітня 2017 року)*

Матеріали подано в авторській редакції

Головний редактор – *Тогочинський О. М.*

Відповідальні редактори – *Чебоненко С. О., Пузирьов М. С., Іваньков І. В.*

Підписано до друку 15.06.2017. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Друк на різнографі. Ум. друк. арк. 29,54. Наклад 50 прим.